BOŽENA NĚMCOVÁ

Bunicuța

155

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

BOŽENA NĚMCOVÁ 155 BPT

Lei 5

BOŽENA NĚMCOVÁ

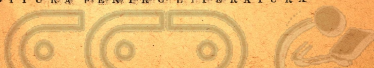
Bunicuța

Roman

1962

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

EDITURA PENTRU LITERATURA

Traducere de *Jean Grosu*
Prefaţă de *Corneliu Barborică*

Božena Němcová
Babička a jiné obrazy ze života
Státní nakladatelství
krásné literatury, hudby a umění
Praha 1957

PREFAȚA

În evul modern femeile au avut un rol însemnat în literatura cehă. De peste un secol, fiecare etapă mai importantă pe care a parcurs-o literatura cehă a consacrat un nume de femeie : Božena Němcová, Eliška Krásnorská, Marie Pujmanová, Marie Majerová. Prezența relativ mare a femeilor scriitoare, dintre care unele marchează culmi ale literaturii moderne, este fără doar și poate una din trăsăturile specifice ale acestei literaturi.

Fenomenul s-a produs datorită unei activități conștiente de stimulare a participării femeii în viața publică și culturală cehă începută în deceniul premergător revoluției de la 1848 de pleiada de revoluționari și oameni înaintați, care considerau eliberarea femeii ca o sarcină importantă a programului lor de democratizare a vieții sociale. Repetînd, într-un fel, naivul fals (cu repercusiuni foarte mari) comis de V. Hanka pentru a demonstra că și literatura cehă, ca și alte literaturi naționale, a avut în evul mediu timpuriu o poezie epică, cavalerească dezvoltată, marele poet ceh Ladislav Čelakovský iscălește o parte din poeziile sale folosind ca pseudonim nu nume de femeie, creînd iluzia unei femei cehe scriitoare. Dorința lui Čelakovský avea să devină curînd realitate. Pe la mijlocul deceniului al cincilea își face intrarea în literatură Božena Němcová a cărei operă nu numai că umple spațiul pe care contemporanii îl rezervaseră creației feminine, ci reprezintă un real și valoros aport la dezvoltarea culturii cehe.

Drumul pe care a mers B. Němcová nu a fost de loc ușor. Prejudecățile antifeministe amplifică ura pe care a provocat-o în rîndurile burgheziei atitudinea ei civică, curajul de a apăra pe cei exploatați și de a osîndi pe exploatatori. Este semnificativă pentru creația ei ideea pe care o consemna în anul 1858 într-o scrisoare adresată surorii sale: „Pentru cei sărmani lumea are o cu totul altă înfățișare". Într-un studiu închinat creației Boženei Němcová, Iulius Fučik o caracteriza ca *„un suflet nobil cu destin de luptător"*.

Božena Němcová (1820—1862) a trăit într-o epocă de avînt a mișcării de emancipare națională a cehilor, care a avut o evoluție contradictorie datorită împrejurărilor istorice în care s-a desfășurat. În fruntea acestei mișcări a stat burghezia. Dar în organismul social ceh, diferențiat în urma dezvoltării relativ mai rapide a capitalismului în Boemia, începeau să se manifeste anumite forțe sociale, în primul rînd proletariatul, ale căror revendicări nu rămîn fără ecou, ci, dimpotrivă, dau naștere unor tendințe din ce în ce mai democratice, radicale, revoluționare. Proletariatul nu are încă conștiința de sine, nu este organizat și acționează sub steagul burgheziei, dar aspirațiile lui spontane, precum și aspirațiile sărăcimii de la sate și a păturilor mic-burgheze de la orașe se reflectă în atitudinea unor gînditori, scriitori și oameni politici înaintați cehi, printre care se numără și Božena Němcová.

In Cehia s-a format un puternic curent democrat-revoluționar, în fruntea căruia a stat Karel Sabina, reprezentantul muncitorilor în revoluția de la 1848 și una din primele figuri proeminente ale mișcării muncitorești din Cehia, și Iosef Vaclav Frič (care a fost timp de trei ani deportat în localitatea Dej din Transilvania). În preajma anului 1848, în Cehia, terenul era prielnic pentru răspîndirea ideilor socialismului

utopic. Printre adepții acestuia se numărau Ján Oheral, critic literar și economist, un bun cunoscător al teoriilor socialismului utopic, Vojta Náprstek, fondatorul Asociației socialiste a muncitorilor din America de nord-vest, doctorul Josef Čejka, profesor la Facultatea de medicină din Praga, un mare admirator al operei lui George Sand, care a însoțit-o pe scriitoarea franceză în cursul vizitei ei la Praga și care o îndemna pe Božena Němcová să urmeze exemplul acesteia și să creeze romanul social ceh. O prietenie strînsă a legat-o pe scriitoare și de F. M. Klácel, un călugăr de la Brno, membru al ordinului augustinianilor, profesor de filozofie și ziarist. Acesta era un adept al socialismului utopic creștin al lui Lamennais, a cărui scriere *Paroles d'un croyant* (1834) se bucurase de un succes excepțional, fiind tradusă aproape în toate limbile europene. Klácel a înființat o societate denumită „Českomoravské bratrství" (Frăția cehomoravă), care își propunea să înfăptuiască principiile frăției, egalității și libertății. Printre primii care s-au alăturat acestei societăți au fost și Božena Němcová cu soțul ei. Klácel este autorul primei scrisori cehe cu caracter socialist-utopic, *Scrisorile unui prieten către o prietenă despre originile socialismului și comunismului* (1849). Această carte este rodul corespondenței sale cu Božena Němcová, ale cărei scrisori nu s-au păstrat. Însă așa cum reiese din *Scrisorile politice* publicate de Klácel în ziarul *Moravské noviny* (incluse și în volumul sus-amintit), în scrisorile B. Němcová se reflecta preocuparea ei de a găsi posibilitățile de înlăturare a mizeriei și oprimării, posibilitățile realizării fericirii și înfrățirii umane. Nobilul său vis despre o lume dreaptă și bună a triumfat în întreaga ei viață și creație asupra vicisitudinilor și dezamăgirilor provocate de societatea acelor vremuri. De aceea ea nu a trăit atît de zbuciumat ca romanticii, cărora

le este aproape contemporană, contradicția dintre vis și realitate. Visul îi dă forțe să înfrunte realitatea așa cum este. Într-o scrisoare adresată lui Ján Helcelet, unul dintre membrii Societății ceho-morave, scria: *„Cînd mînia și dezamăgirea, izvorîte din această realitate nesuferită, îmi smulg vreo lacrimă, eu urlu la demonii care se aruncă asupră-mi, voind să-și înfigă ghearele în inima mea și să-mi întine sîngele cu răsuflarea lor otrăvită, și întind mîinile spre cupa pe care mi-o oferă bunele mele zîne ca să mă înviorez. Și, ca prin farmec, norii înspăimîntători se împrăștie, bolta cenușie devine albastră și zimțuită cu aur, pămîntul se înveșmîntă în verde, florile ofilite prind din nou viață; și în mijlocul acestei naturi renăscute răsare, fermecător, chipul omului celui mai minunat, desăvîrșit, liber... Dacă ar fi să aleg, atunci mi-aș dori să mă nasc din nou peste vreo două sute de ani sau chiar mai tîrziu, fiindcă nu știu de se va întemeia pînă atunci o lume în care mi-aș dori eu să trăiesc cu plăcere."*

Božena Němcová s-a născut la 5 februarie 1820, la Viena. Pe atunci mama ei era servitoare, iar tatăl ei, administrator al grajdurilor grofului Schulenberg. La puțin timp după nașterea Barborei (Božena), părinții ei și-au urmat stăpînii la castelul acestora de la Ratiborjice (Cehia). Aici și-a petrecut ea copilăria, imortalizată în *Bunicuța*. În anul 1825 s-a mutat la Ratiborjice bunica ei, Magdalena Novotná, care i-a înfrumusețat copilăria cu minunate povestiri populare, i-a insuflat respect și dragoste pentru patria și poporul său.

La vîrsta de 17 ani, potrivit hotărîrii luate de părinții ei, Božena s-a căsătorit cu Iosif Němec, func-

ţionar la vamă. În anul 1841 soţul ei a fost transferat la Praga. Cei patru ani petrecuţi aici au avut un rol hotărîtor în viaţa Němcovei. La Praga, în aceşti ani, se intensifică lupta pentru emancipare naţională, tînăra generaţie se pregătea să se răfuiască cu feudalismul, iar unii reprezentanţi ai săi militau chiar pentru înlăturarea monarhiei şi instaurarea republicii democratice burgheze. Soţii Němec au fost primiţi cu căldură în societatea patrioţilor cehi, unde au cunoscut o serie de scriitori. Talentul Boženei Němcová de povestitoare a basmelor şi legendelor populare a fost imediat remarcat şi ea a fost îndemnată de către prieteni să scrie.

În 1843 şi-a făcut debutul în literatură cu cîteva poezii patriotice convenţionale. În acelaşi timp începe să lucreze la culegerea de *Basme şi legende populare*, care au apărut treptat în şapte volume înainte de revoluţie. În anul 1845 familia Němec se mută la Domazlice, unde fusese transferat Iosif Němec. Aici scriitoarea se ocupă exclusiv cu strîngerea de material folcloric, evitînd contactul cu notorietăţile mărginite şi plicticoase ale oraşului. Acum începe activitatea ei publicistică. Scrie în presă o serie de scrisori, apărute mai tîrziu în volum sub titlul *Imagini din Domazlice*, în care notează impresiile şi observaţiile sale privind mai ales viaţa ţăranilor din acest ţinut. Pe lîngă materialul etnografic bogat, ea reflectează şi asupra condiţiilor grele de trai ale ţăranilor şi muncitorilor agricoli şi asupra totalei nepăsări a autorităţilor faţă de nevoile populaţiei. Publicarea acestor scrisori a atras o adevărată furtună asupra scriitoarei. Notabilităţile oraşului au ripostat prompt, organizînd mai întîi o adevărată demonstraţie de protest în faţa casei în care locuia Němcová şi mai apoi trimiţînd o scrisoare calomnioasă către redactorul care publicase articolele Němcovei, care, chipu-

rile, se împrietenise cu toți „nespălații", disprețuind societatea lor „aleasă". Și, pentru ca scrisoarea să fie negreșit publicată și să-și atingă scopul, oamenii „cumsecade" din Domazlice au însoțit-o de un curcan gras, potrivit obiceiurilor timpului.

Conflictul cu burghezii din Domazlice și activitatea publicistică a Boženei Němcová nu au rămas fără urmări. Soțul ei a fost transferat într-o regiune cu populație compactă germană pentru a se pune capăt activității patriotice a lui și a soției sale. Dar și aici în timpul revoluției de la 1848, Iosif Němec se află în fruntea mișcării democrate din Nymburg, publică articole cu caracter progresist, patriotic. Concepțiile avansate ale Boženei Němcová, profunda cunoaștere a vieții și năzuințelor poporului o fac să fie mai lucidă decît mulți dintre contemporanii săi în aprecierea libertăților constituționale cucerite temporar de revoluția de la 1848. Într-un articol, intitulat semnificativ *Politica țărănească*, publicat în anul 1848, în revista de orientare radical-democrată *Albina cehă*, B. Němcová arată cum a întîmpinat poporul proclamarea noii constituții. Fusese dată poruncă aspră ca și omul cel mai sărac să aprindă la fereastră cel puțin patru lumînări cu prilejul sărbătoririi acelui eveniment: *„Trebuie să cumpăr patru lumînări, spune un muncitor altuia, și toată avuția mea este de nouă creițari. Dacă aș cumpăra lumînări de un creițar bucata, asta ar face patru creițari și mi-ar rămîne numai cinci ca să trăiesc cu nevasta și cu cei trei copii ai mei, iar mîine cine știe dacă o să găsesc de lucru. Măcar de-am avea de lucru, continuă muncitorul, dar n-avem întotdeauna. Nu ne mai rămîne altceva de făcut decît să cerșim. Cine are grijă de săraci? Nimeni."*

Božena Němcová se înscrie printre acei reprezentanți ai generației sale care, fie și spontan, nu și-au

legat toate speranţele de înfăptuirea revoluţiei burgheze de la 1848, de ale cărei limite şi-au dat într-o bună măsură seama. Ea a intuit că poporul singur va trebui să-şi desăvîrşească revoluţia. Această idee străbate clar într-una din scrisorile sale din anul 1848: *„Nu-ţi poţi închipui lipsurile pe care le îndură oamenii nevoiaşi; crede-mă că mulţi cîini boiereşti răsfăţaţi nu ar mînca ceea ce sînt nevoiţi să mănînce cei săraci, fără măcar să se îndestuleze cu o asemenea hrană. Cîţi bani se risipesc pe nimicuri, în timp ce unii mor de foame... O, dreptate! O, dragoste creştinească!... Cînd mă gîndesc la toate, cum sînt şi cum ar trebui să fie, îmi vine să mă duc printre cei sărmani şi să le arăt unde să-şi găsească singuri dreptatea. Atîta timp cît cîinele este în lanţ, hoţului îi merge bine; cum se rupe lanţul, e vai de hoţ!"*

Božena Němcová aspira ca din revoluţia de la 1848 să tragă foloase poporul, dorea să se înfăptuiască în primul rînd o revoluţie socială. În opera sa a reflectat multilateral aspiraţiile naţionale ale poporului ceh. Ea a fost patriotă în cel mai înalt sens al cuvîntului, integrînd concepţiei sale despre libertate şi ideea de libertate naţională care nu excludea, ci presupunea eliberarea tuturor popoarelor asuprite: *„Omul este pretutindeni om, iar eu respect pe fratele om de orice neam ar fi el, dar neamul meu trebuie să-mi fie cel mai drag... Cine nu iubeşte ce-i al său, nu iubeşte nici ceea ce e străin, cine nu respectă neamul său, nu respectă nici alte neamuri"* (dintr-o scrisoare din 1856 către fiul său Karl). Activitatea soţilor Němec din aceşti ani îi atrage în curînd lui Iosif Němec o nouă mutare disciplinară la Liberec, în 1850. Sătul de a mai fi mereu mutat, urmărit şi persecutat, el ia hotărîrea să se transfere de bunăvoie în Ungaria. De data aceasta Božena Němcová nu-l mai urmează, fiind con-

vinsă că mediul cu totul străin ar dăuna atît evoluției ei literare, cît și educației copiilor ei.

În timpul călătoriilor pe care le-a făcut în Ungaria, la soțul său, dar și după aceea, ea a cunoscut și a îndrăgit poporul slovac și regiunile pitorești pe care acesta le ocupa în nordul Ungariei de atunci. A cules o seamă de basme populare slovace pe care le-a publicat în limba cehă, contribuind, ca și prin însemnările de călătorie și studiile etnografice *(Din Ungaria, Imagini din viața slovacilor, Ținutul și pădurile din Zvolen)*, la apropierea și întărirea prieteniei tradiționale dintre poporul ceh și poporul slovac.

Anul 1853 a adus o tragică cotitură în viața scriitoarei. La scurt timp după moartea celui mai mare copil, Hynek, soțului ei, considerat element dubios, i se scade treptat salariul, iar în 1857 este pensionat. Dar pensia pe care o primea era absolut insuficientă pentru a le asigura un trai onest. De aici înainte și pînă la moartea sa prematură (21 ianuarie 1862), viața Boženei Němcová este un șir întreg de umilințe, o luptă înjositoare cu sărăcia și nerecunoștința, dar și o supremă și fecundă încordare a forțelor creatoare, căreia literatura cehă îi datorează cea mai însemnată și mai prețioasă parte a creației artistice a ei și care a consacrat-o ca o mare înnoitoare a prozei cehe, *„creatoarea prozei cehe moderne"*, cum a caracterizat-o Julius Fučik. *„Trebuie să scriu!* — mărturisește scriitoarea. *Adesea, cînd sînt copleșită de necazuri și griji, de îndată ce încep să scriu uit totul și trăiesc ca într-o altă lume, ba uneori aș uita și de mîncare și de somn, dacă s-ar putea!"*

Procesul de maturizare artistică a Boženei Němcová se desfășoară, de asemenea, pe fondul sumbru al realităților instaurate după înfrîngerea revoluției de la 1848—1849: îngrădirea libertăților și înăbușirea manifestărilor de gîndire progresistă, înăsprirea opri-

mării naționale și înmulțirea persecuțiilor politice, cărora le-a căzut victimă și scriitoarea. Dar și în aceste condiții B. Němcová își păstrează un uimitor echilibru spiritual și un optimism solid, o încredere fără margini în realizarea idealului ei social.

B. Němcová a fost dotată cu o capacitate excepțională de a privi lucrurile lucid. A fost una dintre cele mai luminate minți ale epocii în care a trăit. Exegeții creației sale (și numărul lor este impresionant, fără să mai vorbim de faptul că nici un mare scriitor ceh n-a vorbit despre Božena Němcová fără a-și mărturisi în același timp dragostea și respectul nemărginit) au fost și sînt unanim de acord că Němcová este promotoarea realismului critic și creatoarea stilului clasic în proza cehă. Cu toate că ea s-a manifestat la începuturile noului curent, rezultatele la care a ajuns au demonstrat dintr-o dată și vitalitatea și forța lui artistică. Primele încercări beletristice ale Boženei Němcová, cu precădere documentare și avînd o acțiune simplă, lineară, sînt strîns legate de activitatea publicistică și folcloristică dinainte de 1848. În 1846 publică *Boala indigenă* (cu subtitlul : *Imagine din viața cehă contemporană)* și *Noaptea cea mare,* iar în 1847 schița *Tablou rustic.* De asemenea, în însemnările de călătorie, articolele și studiile etnografice se vădește mereu tendința spre fabulație, autoarea intercalînd ici și colo episoade sau dialoguri interesante. Abia după anul 1853, o dată cu publicarea nuvelei *Baruska,* B. Němcová se afirmă în literatura cehă ca prozatoare matură, originală, deschizătoare de drumuri noi. Activitatea folcloristică a B. Němcová a ajutat-o considerabil la cunoașterea profundă a vieții, a raporturilor sociale, mai ales a modului de viață și a mentalității păturilor celor mai obidite ale națiunii. În centrul creației B. Němcová se află totdeauna un tip pozitiv aparținînd acestor

pături, care se ridică mult deasupra condiției sale sociale și eclipsează prin calitățile sale morale pe reprezentanții claselor avute. Baruska, din prima ei nuvelă cu același nume, își păstrează neîntinat fondul ei sănătos, rustic și în mediul familiilor burgheze de la oraș, rămînînd *„o podoabă a celei mai nobile societăți, așa cum fusese mai înainte podoaba satului"*. În nuvela *Un om bun*, căruțașul Hajek este întruchiparea virtuților trainice ale poporului, un om bun și de nădejde pe care te poți bizui. Bara, din nuvela *Bara sălbatica*, este o reeditare a răzvrătitului din literatura romantică, redată însă cu mijloace realiste; Bara intră în conflict cu mediul pentru felul său nou, neconvențional, de a gîndi și a se purta. Din aceeași categorie face parte și Jano din nuvela *Satul din munți*, un tînăr cu suflet nobil și curajos, care se expune primejdiilor pentru a salva viața altuia.

Numai în două dintre nuvelele ei destinele oamenilor au un deznodămînt tragic (*Surorile* și *Patru anotimpuri*). Ambele descind din tema romantică a contradicției tragice dintre individ și societate: *„Cu dragoste fierbinte îmbrățișez lumea; ofer oamenilor dragoste, iar ei îmi străpung inima cu acul"* (*Patru anotimpuri*).

O amplă imagine a prăpastiei dintre bogați și săraci și totodată o confruntare a celor două lumi este nuvela de mari proporții *La castel și lîngă castel* (1857). Božena Němcová nu se mulțumește numai să îngroașe linia care desparte cele două lumi și să arate că *„cu cît o parte a populației se îmbogățește, cu atît cealaltă parte sărăcește și cade pradă nevoilor"*. Ea exprimă și un anumit grad de împotrivire a muncitorilor și argaților care nu se mai sfiesc să „i-o zică" boierului cu istețimea caracteristică omului din popor: *„Luminăția-ta, vom mînca carne și knedliki* (găluște) *cu mai multă plăcere decît lobodă,*

urzici și cartofi, dar binevoiți a ne plăti atît cît să ne ajungă ca să le putem cumpăra. Bogătașul mănîncă ce dorește, iar săracul ce găsește." Dar caracterul realist al acestei opere, dramatismul ei, bazat pe ciocnirea surdă, încordată, pe stridențele revoltătoare dintre cele două extreme, este diminuat de întorsătura fericită din final, care trădează încrederea scriitoarei într-o eventuală renaștere morală a celor bogați. Desigur există un element care îi dă o oarecare autenticitate finalului și anume faptul că doamna Springenfeed numai printr-un accident (șocul provocat de boala primejdioasă prin care trece) își dă seama că trebuie să devină mai omenoasă cu cei obijduiți și să-i ajute. Și totuși, în acest sfîrșit se simte o carență. O tendință similară de rezolvare conciliantă a conflictelor sociale întîlnim și în alte nuvele ale ei (*Coliba din munți*), și în *Bunicuța*. Nu este greu de înțeles de unde provine această carență. În opera sa, Božena Němcová a vrut nu numai să atragă atenția asupra inegalității și nedreptăților, ci să și dea soluții pentru înlăturarea lor. Dar în aceste soluții se manifestă limitele ei, ale utopismului ei social.

*

Božena Němcová a început să lucreze la romanul *Bunicuța* la sfîrșitul anului 1853, după moartea fiului ei Hynek. Lipsurile materiale, șicanele poliției, care făcea cercetări în jurul activității politice a soțului ei, înstrăinarea prietenilor care se fereau de contactul cu o persoană suspectată de poliție îi făceau viața de nesuferit. În aceste condiții, munca la romanul *Bunicuța* constituia o adevărată mîngîiere: „*M-am refugiat în căsuța aceea izolată din vîlcea, la picioarele bunicuței dragi și, ascultîndu-i vorbele înțelepte, privindu-i chipul drag, am început să mă simt ca o*

fetiță, alergam veselă prin poieni, păduri și dumbrăvi și, reîntîlnind pe toți acei oameni cu inimile deschise, am uitat lîngă ei de tot restul lumii și de necazurile ei" (Scrisoarea către A. V. Sember din 10.VI.1855).

Se pare că în hotărîrea de a realiza romanul *Bunicuța* au avut un anumit rol și îndemnurile prietenului ei, Ignác Hanus, cunoscut folclorist ceh, de a scrie o carte în care să cuprindă anotimpurile și sărbătorile anului și să redea toate obiceiurile, datinele și ritualurile populare legate de acestea. Îndemnul lui corespundea de altfel tendinței scriitoarei către o imagine amplă, sintetică a vieții poporului ceh, spre găsirea unui personaj care să concentreze trăsăturile fundamentale ale acestuia.

Această tendință s-a manifestat și în creația sa anterioară. În nuvela *Un suflet nobil*, 1854 (precedată de motto-ul : *„Nimeni nu vede virtuțile săracului"*), personajul central este o muncitoare sărmană, înzestrată cu calități sufletești deosebite (*„Rozarka stătea mult deasupra noastră, de la ea puteam să învățăm cu toții"*), evidențiate prin contrast ascuțit cu situația ei nefericită. Eroina acestei nuvele constituia totuși un caz particular de suferință extremă (era orfană, infirmă, avea un frate orb). Bunicuța, dimpotrivă, este un tip obișnuit care duce o viață asemănătoare cu viața celor mai mulți oameni din popor.

În romanul *Bunicuța,* Božena Němcová se servește de multe elemente autobiografice. Aproape toate personajele pe care ni le înfățișează sînt concepute după modele reale. Scriitoarea operează însă foarte liber cu materialul autobiografic, completîndu-l și modificîndu-l în sensul ideii principale a cărții.

Retrospectiv cunoaștem întreaga viață a bunicuței, dar ni se prezintă nemijlocit un singur an. Procedeul acesta o ajută pe scriitoare, pe de o parte, să înma-

gazineze bogăția de obiceiuri și datini legate de anotimpurile și sărbătorile din cursul anului, iar pe de altă parte, să definească, în raport cu ele, felul de viață și mentalitatea satului ceh din prima jumătate a secolului trecut.

Bunicuța și celelalte personaje trăiesc *„în vîlceaua în care domnea neschimbată aceeași viață"*, la Staré Bělidlo la casa pădurarului și la moară. Dar în acest spațiu geografic limitat începe un întreg univers. Romanul nu are propriu-zis o acțiune închegată, o intrigă dezvoltată, firul povestirii mergînd pe nararea unor momente din viața obișnuită, de fiecare zi a bunicuței ca: primirea oaspeților care vin la Staré Belidlo, vizitele la vecini, la morar și pădurar, la castel, în oraș, procesiunea religioasă, plecarea și întoarcerea contesei și a lui Jan Prošek, nunta Kristlei cu Jakub Míla și, în sfîrșit, ultimele zile din viața bunicuței și moartea ei. Majoritatea acestor momente constituie pretexte pentru grefarea pe firul principal al povestirii a unor episoade, istorisite întotdeauna de personaje, prin care cunoaștem și alte aspecte ale realității care o înconjoară pe bunicuță. În viața bunicuței, ajunsă la crepuscul, nu se mai petrece nimic deosebit; ea curge acum ca o apă lină, netulburată de nimic. Dar, evitînd banalul, scriitoarea surprinde cu măiestrie, cu o admirabilă finețe în observație farmecul bătrîneții, înțelepciunea și seninătatea bunicuței, rezultate din îndelungata luptă cu necazurile, bucuria ei de a se dărui fericirii celor tineri, care reprezintă veșnica reînnoire umană. *„Privea liniștită cum toate din jurul ei creșteau și înfloreau, se bucurau de fericirea celor din jur, îi mîngîia pe cei necăjiți, ajuta pe oricine putea să ajute"*. Bunicuța o ajuta pe Kristla să se căsătorească cu Jakub Míla, pe Kudrna, flașnetarul sărac, cel cu o droaie de copii, să-și găsească un rost;

tot ea află leac și pentru nefericirea Hortensiei, fiica adoptivă a contesei. Bătrîna înfrumusețează copilăria nepoților ei cu minunate basme și legende, îi învață să iubească natura, florile și animalele, să iubească poporul. În toate împrejurările se relevă înțelepciunea ei exprimată în manieră populară într-o mare bogăție de proverbe și zicători, dragostea ei de oameni și de muncă. Virtuțile bunicuței, întruchipare a calităților celor mai înalte ale întregului popor, sînt subliniate și prin confruntarea cu contesa, „o doamnă desăvîrșită", așa cum spune bunicuța despre ea. Contesa este în mod intenționat înzestrată de scriitoare cu trăsături pozitive pentru a reliefa cu atît mai bine superioritatea bunicuței. Faptele bune pe care le face contesa sînt inspirate de bunicuță.

Cînd contesa vrea să-l ajute pe Kudrna, la îndemnul bunicuței, dîndu-i o sumă de bani, aceasta îi spune contesei: *„Dumnezeu să vă răsplătească pentru toate, dar pomana, stimată doamnă, îi ajută pe oameni numai pentru scurtă vreme. Se cumpără în casă ba una, ba alta, cîteodată chiar lucruri fără trebuință, dacă sînt bani mulți; ei, și după ce a dat iama într-înșii, omul ajunge iarăși la strîmtoare și a doua oară nu mai îndrăznește să ceară."*

Închizînd paginile cărții vom spune împreună cu scriitoarea: „Fericită femeie!" Dar de îndată ne vom surprinde întrebîndu-ne: cum de a putut fi oare bunica fericită, ea care a cunoscut amarul sărăciei și al atîtor nevoi în binecuvîntata-i viață? Și nu numai amarul ei, ci și necazurile cumplite ale celor de-o seamă cu ea, pe care nu s-a dat înapoi să-i ajute după puterile ei, cu vorba și cu fapta?

De ce a fost bunica fericită?

Ceea ce admirăm în *Bunicuța* nu este omul ajuns la vîrsta părului alb, ci strălucitoarea seninătate calmă a amurgului uman, înțelept, profund, prea în-

deajuns tulburat în timpul vieţii ca să-l mai sperie moartea către care se îndreaptă.

Bunica, îngemănare de vis şi realitate, neclintită ca un copac străvechi, cu rădăcinile adînc înfipte în glie, este simbolul poporului însuşi, care înfruntă viaţa cu bărbăţie, căruia nimic nu-i poate strămuta încrederea în ea, în viitor, în dreptate.

În carte străbat, după cum am văzut, o seamă de idei caracteristice pentru concepţiile sociale avansate ale Boženei Němcová, mărturii ale antagonismelor sociale şi imagini ale mizeriei pe care o îndură nu cîţiva oameni, ci mase largi de ţărani: *„borş şi cartofi dimineaţa, la amiază cartofi şi borş şi seara la fel. Duminica ne mai îndulcim cu o bucăţică de pîine cu orez. Asta e hrana oamenilor sărmani din munţii Krkonoše tot anul şi ei sînt mulţumiţi cînd nu-i duc lipsa; se întîmplă însă adeseori că pînă şi tărîţele de borş le isprăvesc."* Personajele sînt diferenţiate nu numai din punct de vedere caracterologic, ci şi social. Poporul se constituie într-o lume aparte, luminoasă, clădită pe fundamentul unor principii sănătoase, profund umane, opuse lumii avute, ipocrite şi răuvoitoare, nemiloase şi hrăpăreţe. Bunicuţa trăieşte într-un univers propriu, populat de personaje apropiate ei, de oameni simpli care o iubesc, îi recunosc calităţile şi se lasă îndrumaţi de ea. Caracterele au o structură armonică, echilibrată. Oamenii ies curajoşi în întîmpinarea greutăţilor, biruindu-le cu p[illegible]tea senină, cu bărbăţie, cu o măreaţă simplitate, cu o tenacitate lipsită de crispare şi zbucium. Ei îşi sînt prieteni, se ajută între ei şi se respectă, iar iubirea dintre tineri este izvor de fericire, dacă nu este stînjenită de factori străini (sociali, ca în cazul dragostei dintre Kristla şi Jakub Míla, sau neînţeleşi, ca în cazul Viktorkăi). Dacă ar fi lăsaţi să-şi întemeieze viaţa pe principiile lor de conduită, oamenii din

popor și-ar putea crea un adevărat paradis, chiar în pofida lipsurilor lor materiale.

Spre deosebire de alte creații ale sale, Němcová evită să dea conflictelor sociale o extensiune prea mare. Chiar și unele evenimente care tind să ia o întorsătură tragică se sfîrșesc în cele din urmă bine prin intervenția bunicuței. Scriitoarea înfățișează o lume mai bună decît era în realitatea de atunci, o lume care dă măcar în parte satisfacția visurilor ei despre omul bun, desăvîrșit, de mîine. Iar în oamenii din popor, în cei obidiți, ea afla multe din calitățile acestui om de mîine, calități care dădeau scriitoarei îndreptățire să nădăjduiască în împlinirea oricît de îndepărtată a visului ei.

Romanul *Bunicuța* este plămădit din substanță folclorică. Materialul folcloric nu este introdus în mod artificial, ci face parte din țesătura intimă a romanului. El poate fi ușor observat nu numai în mod direct, în povestiri, legende, proverbe și zicători, ci și în modalitatea povestirii simple, cronologice, în construirea unor episoade și a unor personaje. În romanul său, Božena Němcová a reluat cîteva din legendele pe care le-a publicat în culegerea sa de basme și legende populare *(Povestea celor nouă cruci* și *Povestea despre Ctibor cel voinic)* ambele publicate pentru prima dată în revista *Česka včela — Albina cehă* — din 1844. Personajele din roman evocă mereu întîmplări asemănătoare cu cele la care asistă și trag din ele învățăminte. În basme și legende, în proverbe și zicători ele fixează experiența și înțelepciunea colectivă, alcătuind un cod moral al lor.

Și într-o serie de cazuri cînd ne înfățișează personaje care au la bază prototipuri reale (Viktorka, Kristla și Míla), scriitoarea folosește optica populară. Așa de pildă, episodul Viktorkăi este relatat în spiritul povestirilor demonologice. Aci apare o versiune

a motivului zburătorului, întîlnit și în literatura romînească, motiv de origine populară și avînd circulație întinsă în literatura romantică. (Ostașul care a provocat nenorocirea Viktorkăi are o înfățișare demonică : *„...ochii aceia nu prevestesc a bine ; noaptea cică îi strălucesc. Sprîncenele îi sînt dese și negre ca tăciunele, împreunate la mijloc și răsfirate deasupra ochilor ca niște aripi de corb ; asta-i un semn hotărît că sînt ochi de vrăjitor".*) Întîmplările prin care trece Míla, luat la oaste și despărțit cu sila de Kristla, iubita lui, readuc din plin atmosfera cîntecelor și baladelor populare cehe despre cătănie, recrutări și jalea provocată de despărțirea de cei dragi.

Personajele din romanul *Bunicuța,* mai trăiesc oarecum într-o lume a închipuirii ce ține de epoca mitică, crezînd în posibilitatea sau existența reală a plăsmuirilor din basme. Moise lunganul, pîndarul de la castel, care umblă mereu cu traista în spinare, devine în închipuirea lor Poberto, personaj imaginar care fură tot ce îi iese în cale. Ele își explică dezghețul și furtunile de primăvară prin nefericirea lui Rybrcoul, uriașul din munți care, atunci cînd este alungat de iubita lui Kacenka, varsă ropot de lacrimi amare încît pîraiele din munți se umflă și se revarsă peste maluri. Uneori superstițiile, credința nestrămutată a bunicuței într-o divinitate atotputernică pot surprinde pe tînărul cititor de azi ; trebuie să ținem însă seama că scriitoarea a prezentat realitățile satului ceh din prima jumătate a secolului trecut, cînd ignoranța era încurajată de cei care aveau interesul să mențină poporul în întuneric.

Autenticitatea, coloritul istoric și național, trăsături atît de pregnante ale romanului sînt obținute prin selectarea cu grijă a detaliului realist, semnificativ, social și etnografic. Personajele cu preocupările lor variate, obiceiurile, credințele, portul, bas-

mele și legendele evocă în culori vii, plastic și veridic viața de la țară, cu tot pitorescul ei și în ce are ea mai esențial și mai general uman. Aceasta, precum și prezentarea relațiilor dintre oameni pe un plan superior, ideal, ideile și sentimentele alese exprimate fie de scriitoare, fie atribuite de aceasta personajelor, apropie romanul de zilele noastre, conferindu-i, s-ar putea spune, o veșnică actualitate.

Bunicuța a devenit una dintre cele mai citite și mai cunoscute opere din literatura cehă de pînă acum. În acest fel s-a manifestat omagiul suprem pe care l-a adus poporul ceh marei scriitoare și luptătoare pentru propășirea socială și națională.

Romanul *Bunicuța* este o lectură nelipsită a celor mai largi mase de cititori din R. S. Cehoslovacă. Să ne folosim de o imagine. Perfect conturată fizic și moral, avînd o mare valoare generalizatoare de simbol, bunicuța Boženei Němcová s-a desprins din filele cărții și trăiește ca o ființă aproape reală. Ca și Švejk, care se bucură de o egală popularitate, bunicuța a încetat să mai fie doar un personaj de roman. Ea face acum parte din bogata galerie de tipuri create în literatura cehă și universală. Această capodoperă a literaturii cehe a fost curînd tradusă în mai multe limbi. Printre cele mai vechi traduceri se numără și cea în limba romînă.

Bunicuța a fost publicată pentru prima oară în versiunea romînească în anul 1885, mai întîi ca foileton în *Tribuna* de la Sibiu, apoi în volum în „Biblioteca poporală a Tribunei" (numărul al 14-lea al colecției). Traducerea *Bunicuței* reprezintă un moment dintre cele mai importante în istoria relațiilor literare romîno-cehoslovace, cu atît mai demn de luat în seamă, cu cît contactele dintre cele două culturi au fost în trecut sporadice.

Versiunea romînească de la 1885 a *Bunicuței* este rezultatul unei frumoase colaborări între Ján Urban Jarnik și Ion Slavici. Ján Urban Jarnik, învățat ceh, profesor de romanistică la Universitatea Carolină din Praga, membru de onoare al Academiei Romîne pentru meritele lui în domeniul culegerii și studierii literaturii populare romînești, a militat pentru apropierea dintre culturile popoarelor noastre. Interesul lui pentru limba și cultura romînească se datora și faptului că în cea de a doua jumătate a secolului trecut romînii, cehii și slovacii din imperiul austro-ungar erau uniți în lupta comună pentru eliberarea națională. Ján Urban Jarnik a început să învețe romînește la Paris, de la Constantin Georgian, care a devenit după aceea profesor la liceul Sfîntul Sava din București. Pe cînd se afla la Viena, în anul 1875, Ján Urban Jarnik frecventează întrunirile literare ale societății studenților romîni „Romînia jună", care întreține legături cu societățile studențești cehe și slovace. În scrierea sa *Drumul pe care am mers* (tipărită mai întîi în *Convorbiri literare*, anul XLIII, apoi separat în 1909 la București), J. U. Jarnik arată împrejurările în care a fost tradusă *Bunicuța*. Ideea lui a fost susținută de Slavici, pe atunci director al *Tribunei*, care l-a îndemnat să o realizeze, făgăduindu-i tot sprijinul.

În corespondența lui Ion Slavici cu Jarnik, care se află (incompletă) la Academia R.P.R., pentru prima oară este menționată traducerea *Bunicii* într-o scrisoare din 9 aprilie 1884[1] a lui Slavici către Jarnik: „*Îmi vorbeai apoi despre o nuvelă ce-ai fi tradus în romînește; te rog să mi-o trimiți. O voi revedea; o publicăm în foileton și o tragem apoi în broșuri*". Jarnik s-a oprit asupra *Bunicuței* și a fost sprijinit

[1] Academia R.P.R., mss. 25 258.

de Slavici datorită caracterului accesibil, popular al romanului Boženei Němcová. În scrisoarea citată, Slavici îl informează pe Jarnik și asupra genului de literatură originală sau tradusă pe care intenționează să-l promoveze și să-l încurajeze *Tribuna*: *„Avem tipografie proprie aici la Sibiu și vom primi atît tipăriri, cît și editări de cărți scrise în gen poporan"*. Tocmai de aceea cartea i-a plăcut în mod deosebit lui Slavici și într-o altă scrisoare pe care i-o adresează lui Jarnik insistă să-i trimită continuarea *Bunicii „pe care o aștept cu multă sete pentru că traducerea e bine făcută și ar fi de dorit să începem în curînd cu publicarea ei"*.[1] O parte din capitolul IV al romanului este tradus numai de Slavici din franceză. Pe măsură ce înainta cu traducerea J. U. Jarnik expedia materialul și odată, întîrziind, Slavici s-a apucat singur de traducere: „Bunica *se publică. Tot am așteptat să-mi trimiți continuarea fiindcă cele trei capitole s-au sfîrșit și ieri am început să traduc eu însumi după traducerea franceză din capitolul IV. Te rog dar trimite-mi ce mai ai gata."*[2] Această împrejurare ne face să credem că Slavici, stilizînd romanul, se servea de traducerea franceză pentru eventuale confruntări.

Traducerea *Bunicuței* nu era de loc ușoară, romanul fiind scris într-o limbă populară extrem de variată și bogată. J. U. Jarnik era conștient de greutățile legate de o asemenea întreprindere: *„Ce-mi pasă dacă ici și colo nu puteam să dau cuvîntul potrivit sau o locuțiune curat populară. Știam bine că toate aceste lipsuri are să le împlinească și încă bine de tot Slavici, care-și luase asupră să dea traducerii mele o înfăți-*

---

[1] Academia R.P.R., mss. 25 260.

[2] Academia R.P.R., mss. 25 262.

şare romînească".[1] Acelaşi lucru îl scrie Jarnik şi în prefaţa de la ediţia din 1885: *„N-aş fi cutezat nicicodată să vin în faţa naţiunii romîne cu nişte lucrări scrise în limba ei strămoşească dacă n-aş fi aflat nişte bărbaţi îndatoritori care să ia asupra lor greaua sarcină de a revedea traducerea şi de a o face cît se poate de bună în privinţa şi a unei ţesături curat romîneşti"*. În aceste rînduri Jarnik se referă nu numai la Ion Slavici, ci şi la Andrei Bîrseanu, care l-a ajutat la traducerea nuvelei *Pavel Cătană* de František Pravda, publicată mai întîi în *Convorbiri literare* la 1881[2], apoi la Braşov în 1891.

Jarnik şi Slavici au dat romanului *Bunica* o tălmăcire valoroasă, apropiată de graiul poporului. Ei au mers pînă la adaptarea numelor, transformînd pe Jiři în Gheorghe, pe Kristla în Cristina, pe Barunka în Bărburica etc., pentru a-i asigura o cît mai largă accesibilitate. Deşi în scrisorile sale către Jarnik, Slavici se arată neliniştit în legătură cu vinderea cărţii, „trasă" în 2 000 de exemplare, totuşi ea s-a bucurat de succes în rîndurile cititorilor şi pînă la urmă s-a vîndut. Acest lucru îl semnalează şi Ion Breazu în articolul intitulat *Literatura Tribunei*[3]: *„Pentru a ne da seama de răspîndirea Bibliotecii* (colecţia „Biblioteca populară a Tribunei", n.n.) *e destul, cred, să amintim că al 14-lea număr al ei,* BUNICA *de Božena Němcová în traducerea lui Urban Jarnik, s-a tras în 2 000 de exemplare. Ea era însă cea mai voluminoasă dintre numerele Bibliotecii* (404 pagini). *Celelalte numere, cu proporţii mult mai reduse şi cu subiecte mai locale, trebuie să se fi tras cel puţin în număr îndoit."*

---

[1] *Drumul pe care am mers*, Bucureşti, 1909, p. 33.
[2] Anul XV, nr. 3, 4, 5.
[3] *Daco-romania*, nr. 8, 1934—1935, p. 4.

Bunica, revăzută de Horia Petra-Petrescu, a fost retipărită după primul război mondial la București [1]. În noua ediție limba romanului a rămas în general neschimbată, Horia Petra-Petrescu a înlăturat doar unele arhaisme și i-a imprimat mai multă cursivitate. Reeditarea *Bunicii* a fost concepută ca un omagiu adus lui J. U. Jarnik. Ea cuprinde la început articolul *Cîteva cuvinte drept prefață* (datorat, după cum reiese din text, lui Jarnik), *Pentru cititorul țăran* de Horia Petra-Petrescu, *Prefața traducătorului* și *Cîteva cuvinte despre chipul mamei, bunica copiilor mei* de Jarnik. Prezentarea *Cîteva cuvinte despre chipul mamei* este un extras larg din articolul publicat de el prin 1910—1911 în revista feministă din București *Drepturile femeii* care cuprinde idei înaintate despre emanciparea femeii. Cartea mai este precedată de o fotografie reprezentînd Potstynul, locul de naștere al profesorului Urban Jarnik, de portretul în creion al mamei lui Jarnik făcut de Alexandru Marino-Moscu (datat 1922, semnat A.M.) și de fotografia lui Jarnik. A. M. Moscu a executat și desenul de pe copertă, care înfățișează valea în care se petrece acțiunea din romanul *Bunica*.

Concomitent cu cea de a doua ediție a *Bunicuței* au mai apărut în limba romînă și alte două opere ale Boženei Němcová : *Povestiri din țara cehului* (Sibiu, 1924) și *Zîna apelor, Povești cehe și slovace*, București, Biblioteca „Dimineața", nr. 20). Interesant este faptul că ambele traduceri sînt datorate tot unui ceh, și anume abatelui Metodiu Zavoral din Praga. Abatele Metodiu Zavoral, despre care Urban Jarnik vorbește în termeni elogioși în *Șezători romînești pe muntele Sion din Praga* (Praga, 1915), a învățat limba romînă la începutul primului război mondial, de la ostașii

---

[1] Bojena Niemțova, *Bunica*, București, 1923.

romîni din armata austro-ungară, internaţi într-un spital din Praga. El avea buna intenţie de a-i ajuta şi a le alina suferinţele. Le citea ostaşilor povestiri romîneşti pe care le împrumuta de la prof. Jarnik, organizînd adevărate „şezători romîneşti". Grija pentru ostaşii romîni proveniţi din Ardeal constituia de fapt un act de simpatie politică cu reprezentanţii unei naţionalităţi asuprite de Habsburgi, ca şi cehii şi slovacii.

La 21 ianuarie 1962 a avut loc, sub patronajul U.N.E.S.C.O., comemorarea centenarului morţii Boženei Němcová. Evenimentul trebuie înţeles şi ca o recunoaştere a locului pe care l-a cucerit Božena Němcová prin creaţia sa, în literatura universală. Numeroase afinităţi ideologice şi artistice o leagă pe Božena Němcová de scriitoarea franceză George Sand şi de scriitoarea engleză George Eliot. În romanul *Bunicuţa,* B. Němcová a creat o operă vitală care i-a purtat numele de-a lungul multor decenii, făcîndu-l din ce în ce mai cunoscut şi mai îndrăgit. De altfel, prin realismul şi măiestria atît de profunde, aproape întreaga creaţie a Boženei Němcová îşi păstrează şi în zilele noastre neştirbit atributul contemporaneităţii. De aceea retrospectiva prilejuită de centenarul morţii scriitoarei are înalta semnificaţie a unui elogiu adus unei creaţii literare mereu vii, atrăgătoare şi actuale. Plantată pe solul vieţii, creaţia B. Němcová trăieşte şi astăzi în minţile şi inimile cititorilor contemporani.

Corneliu Barborică

TABEL CRONOLOGIC

1820 4 februarie. Se naşte la Viena Božena Panklová-Němcová, una dintre cele mai proeminente figuri ale literaturii cehe moderne.

1825 La Ratiborjice (Boemia) unde scriitoarea a petrecut cea mai mare parte din anii copilăriei se mută şi bunica sa, Magdalena Novotná, al cărei chip este imortalizat în romanul *Bunicuţa.*

1836 Poetul romantic Karel Hynek Mácha publică poemul revoluţionar *Mai,* culme a poeziei romantice revoluţionare cehe, care a stîrnit vii controverse.

1837 Se căsătoreşte cu Iosef Němec, funcţionar la vamă, om cu vederi înaintate.

1841 Îşi urmează soţul, transferat la Praga. În aceşti ani, Praga era centrul mişcării de emancipare naţională a Boemiei asuprite de Habsburgi. Este primită călduros în cercurile patriotice, din care făceau parte şi scriitorii J. K. Tyl, Karel Sabina, Ladislav Čelakovský. Aici ia contact cu literatura şi gîndirea europeană avansată. Se simte atrasă de scriitoarea franceză George Sand.

1843 Debutează cu poeziile patriotice: *Femeilor cehe,* publicată în revista *Kvety, (Florile)* şi *Di-*

mineață luminoasă (interzisă de cenzură și apărută abia în 1846 în revista *Česká včela (Albina cehă)*.
În toamna aceluiași an vizitează locurile copilăriei din Ratiborjice care îi reamintesc de basmele și legendele auzite de la bunica sa și de la oamenii din popor.

1844 Izbucnește răscoala muncitorilor din Praga care a fost înăbușită în sînge de generalul reacționar Windischgrätz. Este prima mare revoltă muncitorească în Boemia. În același an izbucnește răscoala muncitorilor din Silezia apreciată de Marx și pe care Heine a cîntat-o în cea mai ascuțită poezie socială a sa *Țesătorii*. Același eveniment îl inspiră mai tîrziu pe scriitorul german Gerhart Hauptmann în drama *Țesătorii*.
Adîncimea conflictelor sociale caracteristice societății capitaliste au ecou în creația unor scriitori cehi ca J. K. Tyl (Piesa *Minerii din Kutnáhora*), reflectîndu-se și în orientarea tot mai radicală a democraților cehi Karel Sabina, J. V. Frič, K. H. Borovski.

1845—1847 Publică șapte „caiete" de basme și legende populare cehe, prima mare antologie de acest gen în Cehia. Într-o epocă în care creației populare i se recunoștea nu numai o semnificație literară, ci și una profund națională și etică, publicarea acestor basme și legende povestite de ea a constituit un mare eveniment.

1845—1848 Din septembrie 1845 familia Němec locuiește la Domazlice. În acest timp B. Němcová publică în revistele *Česká včela, Narodní noviny, Včela, Moravské noviny* reportaje cu conținut variat și interesant grupate în ciclul *Imagini din Domazlice*. Călătoria în Boemia Apuseană îi dă prilej să reflecteze la starea poporului. Din această epocă datează *Scrisorile din Franzbad* publicate în revistele amintite (care

aparţineau prietenilor ei : Sabina, Kácel, Havliček, scriitor şi publicist de orientare democratică radicală).

1848 Anul revoluţiilor burgheze în Europa. La 13 martie izbucneşte revoluţia de la Viena şi la 15 martie la Budapesta. B. Němcová salută mişcarea revoluţionară, dar revendică ducerea ei pînă la capăt pentru rezolvarea problemelor sociale ale maselor.

În revista de orientare radicală *Česká včela* publică pamfletul *Politica ţărănească* în care exprimă punctul de vedere al maselor de ţărani săraci pe care libertăţile politice cucerite îi lasă indiferenţi de vreme ce situaţia lor socială a rămas neschimbată.

iunie. La Praga, are loc Congresul slav, în scopul elaborării unei platforme politice comune a popoarelor slave din Austria.

12 iunie. Răspunzînd încercării generalului Windischgrätz de gîtuire a revoluţiei din Boemia, poporul praghez, muncitorii şi studenţii, conduşi de radicalii cehi K. Sabina şi J. V. Frič, se răscoală.

1849—1852 Regimul contrarevoluţionar care se instaurează şi dificultăţile familiare îngreuiază activitatea ei literară.

Devine membră a societăţii „Frăţia ceho-moravă" cu program socialist-utopic, înfiinţată de F. M. Klácel. Între Klácel şi Němcová are loc un schimb de scrisori cu privire la problemele sociale şi teoriile comunismului utopic. (Vezi F. M. Klácel, *Scrisorile unui prieten către o prietenă despre originile socialismului şi comunismului,* 1849.)

1850 Soţul ei se transferă în Ungaria. B. Němcová rămîne cu copiii la Praga.

1851, 1852, 1853, 1855 Își vizitează soțul în Ungaria și se oprește și în Slovacia. Rodul acestor călătorii sînt o serie de studii etnografice și note de călătorie: *Amintiri din călătoria prin Ungaria* (1854), *Orașul ungar Gyarmaty* (1855), *Imagini din viața slovacilor, Ținutul și pădurile Zvolenului, Antichități slovace* (1859).

1852 Publică nuvela *Baruska*, marcînd începutul epocii ei de maturitate literară. Elogiul calităților unei fete simple de la țară manifestate în mediul familiilor înstărite de la oraș.

1854 Nuvela *Surorile* dezvăluie aspecte tragice ale realităților sociale; *Un suflet nobil* este o altă nuvelă dedicată definirii nobleței sufletești a unei țesătoare sărmane.

1855 Publică romanul *Bunicuța*, cea mai valoroasă operă a sa.

1856 Nuvela *Oameni sărmani* și *Patru anotimpuri* — elogii ale vieții și virtuților morale și bogăției spirituale, manifestate în folclor, ale poporului disprețuit de burghezi.
Nuvela *Satul din munți* și *La castel și lîngă castel* sînt nu numai o oglindă a polarizării bogăției și mizeriei, în orînduirea capitalistă, ci și o ferventă pledoarie în favoarea aplicării unor soluții social-utopice de schimbare a temeliilor vieții.

1857 Soțul ei este pensionat. Privațiunile și boala accentuată fac tot mai anevoioasă activitatea literară a Boženei Němcová.

1857—1858 Publică *Basme și legende slovace* în zece mici volume.

1858 Nuvelele *Un om bun, Domnul învățător* și *Coliba din munți* se înscriu pe linia creațiilor ei subintitulate *Imagini din viață,* în care traduce, ca și în alte opere, concepția rousseau-istă despre contopirea omului cu natura.

1859—1860 Lucrează la romanele sociale *Drumul de procesiune* și *Nobil și nenobil,* rămase neterminate.

1862 21 ianuarie. Moare la Praga, în mizerie, Božena Němcová.

E mult de atunci... Tare mult a trecut din ziua cînd, pentru cea din urmă oară, am privit chipul tău blînd, ți-am sărutat obrazul palid, brăzdat de ani, și mi-am ațintit privirile în ochii tăi albaștri, care răsfrîngeau atîta dragoste și bunătate... E mult de-atunci, de cînd pentru ultima oară mi-au dat binecuvîntarea mîinile tale, bunicuțo !... Bătrînica aceea blajină, bunica mea, nu mai e ! De mult odihnește în pămîntul rece !...

Pentru mine, însă, ea n-a murit. Chipul ei mi-a rămas adînc întipărit în suflet ; mi-l amintesc ca într-o aureolă și, atîta timp cît inima îmi va bate, chipul acela iubit va dăinui în el ! O, de-aș ști să mînuiesc cu măiestrie penelul de pictor, altfel te-aș proslăvi, scumpă bunicuță ; zugrăvindu-mi însă gîndul cu pana, nu știu, nu știu dacă va plăcea cuiva.

Îmi amintesc, însă, că tu obișnuiai să spui : „Nu s-a născut încă pe lume omul care să fie întru totul pe plac semenilor săi". Va fi de ajuns deci dacă măcar cîțiva cititori vor urmări aceste pagini cu aceeași dragoste cu care le-am scris eu.

I

Bunicuţa a avut un fecior şi două fete. Cea mai mare dintre fiicele ei a trăit mulţi ani la Viena, în familia unor prieteni, de unde a plecat cînd s-a măritat. A doua fiică s-a dus apoi în locul ei. Fiul, cînd şi-a făcut un rost şi a ajuns meşteşugar de sine stătător, s-a însurat cu o fată de la oraş, stabilindu-se acolo. Bunicuţa rămase mai departe în cătunul de munte de la graniţa Sileziei, unde trăia mulţumită într-o căsuţă pe care o împărţea cu bătrîna Bětka, o femeie cam de aceeaşi vîrstă, pe vremuri slujitoare la părinţii bunicuţei.

În căsuţa ei bunicuţa nu trăia în singurătate : toată suflarea satului îi era apropiată ; la toţi ea le era mamă, soră, sfătuitoare. Fără ea nu se făcea în sat nici botez, nici nuntă, nici înmormîntare.

Într-o bună zi, bunicuţa primi o veste neaşteptată : fiica cea mare din Viena îi dădea de ştire într-o scrisoare că soţul ei a căpătat un serviciu numai la cîteva mile depărtare de cătunul în care locuia bunicuţa şi anume la o contesă, care avea în Cehia moşii întinse. O vestea că se mută acolo cu ai săi, deşi bărbatul ei va rămîne cu familia numai în timpul verii, cît va sta la moşie doamna contesă.

Scrisoarea se încheia cu rugămintea fierbinte ca bunicuţa să vină şi ea acolo, să se mute pentru totdeauna la ei, să-şi trăiască viaţa alături de fiică şi de nepoţi, care s-ar bucura din tot sufletul s-o cunoască.

Pe bunicuţă o podidiră lacrimile. Nu ştia ce să facă ! Inima o trăgea către fiica şi nepoţeii pe care nu-i văzuse încă, dar o obişnuinţă veche o lega de căsuţa ei şi de bunii ei prieteni ! În cele din urmă, dorul birui obişnuinţa : sîngele apă nu se face. Bunicuţa hotărî să plece. Căscioara, cu tot ce se afla în ea, o lăsă bătrînei Bětka : „Nu ştiu, îi spuse ea, cum m-oi împăca pe-acolo ; poate, cine ştie, mi-o fi scris să mor tot aicea, printre voi."

Cînd într-o bună zi se opri în faţa căsuţei o trăsură şi vizitiul Václav încărcă în ea sipetul înflorat al bunicuţei, mica ei roată de tors, fără de care n-ar fi putut trăi, un coş cu patru găinuşe cucuiete, un sac cu două pisicuţe cu blana tărcată în patru culori şi, în sfîrşit, o urcă şi pe bunicuţă — aceasta, de atîta plîns, nici nu mai vedea înaintea ochilor. Însoţită de binecuvîntarea prietenilor, bătrînica purcese astfel spre noul ei cămin.

Cîtă bucurie şi nerăbdare umplea inimile celor care o aşteptau la Staré Bělidlo [1] ! Cu numele acesta botezaseră oamenii de prin partea locului casa care fusese dată drept locuinţă doamnei Prošek, fiica bunicuţei. Era o casă singuratică, ridicată într-o vîlcea încîntătoare.

În fiecare clipă, copiii alergau în drum să vadă dacă nu cumva soseşte Václav şi tuturor care treceau pe acolo, le strigau vestea cea mare : „Astăzi soseşte bunicuţa noastră !" Iar între ei, cei trei copii nu mai conteneau să se întrebe : „Cum o fi arătînd oare bunicuţa ?"

Văzuseră ei multe alte bunici, chipurile tuturor li se amestecau în minte şi nu ştiau cu care din ele s-o asemuiască pe bunicuţa lor. În sfîrşit se ivi trăsura ; iat-o că se apropie ! „Vine ! Vine bunicuţa !" Vestea

[1] Vechea spălătorie.

se răspîndi numaidecît în toată casa. Domnul Prošek, doamna Prošek, Bětka, purtînd în braţe sugaciul, apoi copiii şi cei doi cîini mari, Sultan şi Tyrl, ieşiră cu toţii în grabă în faţa casei s-o întîmpine pe bunicuţa...

Din trăsură coborî o bătrînică cu broboadă albă pe cap şi îmbrăcată în straie ţărăneşti. Tustrei copiii se proptiră unul într-altul, fără s-o mai slăbească din ochi. Tata îi strînse mîna, mămica o îmbrăţişă plîngînd apoi, tot înlăcrimată, o sărută pe amîndoi obrajii. Bětka îi întinse pe micuţa, bucălata Adelka. Bunicuţa zîmbi fetiţei, o numi „dolofană mică" şi făcu asupra ei semnul crucii. Apoi îşi întoarse privirea către ceilalţi copii, chemîndu-i cu un glas blînd, pornit din inimă: „Copilaşii mei scumpi, puişorii mei, cît de mult mă bucur să vă văd!"

Dar copiii plecaseră ochii în pămînt şi nu se mişcau, de parcă ar fi îngheţat locului; abia la îndemnul mamei îşi întinseră spre bunicuţa obrăjorii lor trandafirii pentru a fi sărutaţi. Încremeniseră de uimiţi ce erau! Ia te uită, ce bunicuţă! Arăta cu totul altfel decît toate bunicile ştiute de ei. O asemenea bunicuţă nu văzuseră de cînd erau pe lume! Nu-şi mai puteau dezlipi ochii de la ea! Oriunde se aşeza, o înconjurau, se învîrteau în jurul ei, o cercetau din creştet pînă în tălpi.

Toate îi minunau: cojocelul de culoare închisă, cu falduri lungi la spate, fusta de lînă verde, plisată, tivită cu o panglică lată de-o palmă; le plăcea basmaua roşie cu flori mari pe care bunicuţa o purta sub broboada albă; ba se aşezau şi pe jos ca să-i poată cerceta mai bine pantofii negri şi căputa roşie a ciorapilor albi. Vilimek trăgea de bentiţele colorate ce legau papornița din mîna bunicuţei, iar Ján, cel dintîi născut dintre băieţi, îi ridică încetişor şorţul alb cu dungi roşii, sub care dibuise ceva tare. Era

un buzunar lung atîrnat de brîu. A, cît ar fi vrut Ján să ştie ce se află în buzunar! Barunka, cel mai mare dintre copii, îl trase însă la o parte, şoptindu-i la ureche: „Ascultă, acuşi te spun că vrei să-i umbli bunicuţei în buzunar!"

Şoapta răsunase însă cam tărişor, mai că putea fi auzită prin nouă pereţi. Bunicuţa tresări, curmă vorba cu fiică-sa, se scotoci în buzunar şi spuse: „Ei, hai să vă arăt ce am aici!" Şi răsturnă în poală mătăniile, briceagul, cîteva cojiţe de pîine, o bucăţică de panglică, doi căluţi de marţipan şi două păpuşi. Ultimele lucruşoare le adusese pentru copii. Împărţindu-le, bătrînica adăugă: „V-a mai adus încă ceva bunicuţa", şi numaidecît scoase din papornită merele şi ouăle încondeiate, apoi slobozi pisicuţele din sac şi găinuşele din coş.

De bucurie, copiii începură să zburde. Bunicuţa lor era cea mai bună dintre toate bunicuţele!

— Astea, arătă bătrînica, sînt pisicuţe născute în mai, tărcate în patru culori. Sînt foarte isteţe la prins şoareci, aşa că aduc folos la casa omului. Găinuşele sînt atît de domesticite, că dacă se vor obişnui cu Barunka au să se ţină după ea ca nişte căţeluşi!

Copiii legară îndată prietenie cu bunicuţa; se întreceau s-o întrebe ba de una, ba de alta. Nu lăsau să le scape nimic. Mama îi dojeni, le porunci s-o mai lase în pace, să răsufle, dar bunicuţa îi tăie vorba:

— Lasă-ne bucuria asta, Terezo! Sîntem atît de fericiţi că ne aflăm laolaltă!...

Şi copiii făcură pe voia bunicuţei. Un băiat i se aşeză în poală, celălalt i se rezemă de umăr, pe cînd fata, Barunka, stătea în faţa ei şi nu-şi mai putea desprinde ochii de la ea. Unui copil i se păru ciudat că bunicuţa are părul alb ca zăpada, celuilalt că mîinile îi sînt aspre, iar al treilea se minună:

— Dar bine, bunicuţo, dumneata ai numai patru dinţi ?!

Bunicuţa zîmbi, mîngîie părul castaniu al Barunkăi şi-i răspunse :

— Ce să fac, dacă sînt bătrînă ; cînd veţi fi de vîrsta mea, şi voi o să arătaţi la fel !

Copiilor nu le venea a crede una ca asta. Cum ? Mînuţele lor albe şi netede vor fi cîndva aspre şi zbîrcite ca mîinile bunicuţei ?!

Chiar din primele ceasuri ale sosirii, bunicuţa a ştiut să se facă iubită de nepoţei, dăruindu-li-se cu tot sufletul. Domnul Ján Prošek, ginerele bunicuţei, pe care ea nu-l cunoscuse pînă atunci, îi cuceri inima de la bun început prin căldura cu care o întîmpinase şi prin seninătatea chipului, oglindă a unui suflet de om bun şi sincer. Cu un singur lucru nu se prea împăca bunicuţa, şi anume, că el nu vorbea limba cehă, iar dînsa uitase de mult cele cîteva cuvinte nemţeşti pe care le deprinsese cîndva. Şi cu cîtă plăcere ar fi stat de vorbă cu ginerele ei ! Se bucură totuşi cînd îşi dădu seama că el înţelege limba cehă, deşi n-o vorbea. Bunicuţa văzu numaidecît că în casă se auzeau două limbi. Copiii şi slujnicele îi vorbeau domnului Prošek în cehă, el le răspundea în nemţeşte şi astfel se înţelegeau. Bunicuţa trăgea nădejde că, mai tîrziu, se va înţelege şi ea la fel, iar deocamdată se silea să se descurce cum putea.

Pe fiică-sa mai-mai să n-o recunoască. De la despărţirea lor, ea se obişnuise să o aibă înaintea ochilor tot aşa cum fusese : o fetişcană veselă de la ţară, şi cînd colo ce să vezi : o cucoană, scumpă la vorbă, serioasă, înveşmîntată în straie boiereşti, ba avînd şi deprinderi boiereşti ! Asta nu era Tereza ei ! Bunicuţa observă numaidecît că fiică-sa îşi ţine gospodăria cu totul altfel decît fusese ea obişnuită. În primele zile, de bucurie şi de uimire, bunicuţa umbla de colo-colo,

ca în vis, dar pe zi ce trecea ea se simţea tot mai descumpănită, stingheră, nu-şi găsea locul în casa nouă şi, de n-ar fi fost nepoţeii, bucuroasă s-ar fi înapoiat la bordeiul ei.

E drept că Tereza căpătase unele obiceiuri de doamnă, dar pentru atîta lucru n-ar fi trebuit să se supere nimeni, căci altminteri era o femeie cumsecade şi înţeleaptă. Doamna Prošek îşi iubea mama foarte mult şi nici prin gînd nu i-ar fi trecut s-o lase să plece, mai ales că fusese angajată ca supraveghetoare la castel şi nu avea pe nimeni, în afară de maică-sa, căreia să-i poată încredinţa gospodăria şi creşterea copiilor.

De aceea, nu-i plăcu de loc cînd observă că pe bunicuţă o cuprinsese urîtul şi, numaidecît, îşi dădu seama ce anume îi lipsea. Într-o bună zi, doamna Tereza îi spuse :

— M-am gîndit, mamă, că dumneata eşti obişnuită cu munca ; ţi s-ar urî dacă toată ziua n-ai face altceva decît să vezi de copii. Dacă vrei să torci, am în pod oleacă de in ; o să avem din belşug după strînsul recoltei, dacă va fi bună. Cea mai mare plăcere mi-ai face însă, dacă nu te-ar obosi, să vezi puţin de gospodărie. Mie, serviciul la castel, cusutul şi gătitul îmi iau tot timpul, încît treburile celelalte sînt nevoită să le las pe seama unor străine. Te rog, de aceea, dă-mi o mînă de ajutor şi porunceşte aici cum îţi doreşte inima.

— Treaba asta o voi face cu plăcere, răspunse bunicuţa. Mă bucură gîndul că îţi pot fi de folos... Apoi, da, ştii, eu sînt obişnuită cu munca, îngăimă ea, copleşită de fericire.

Chiar în aceeaşi zi bunicuţa se urcă în pod să vadă inul, iar a doua zi copiii văzură pentru întîia oară în viaţa lor cum se toarce cu fusul şi cu roata.

Primul lucru pe care bunicuţa îl luă cu totul pe

seama ei în gospodărie a fost coptul pîinii. N-o răbda inima să vadă cum umblă servitoarea cu aluatul, fără să cinstească darul lui Dumnezeu. Nu-l binecuvînta la frămîntat în covată şi nici cînd îl lua din covată. Băga pîinea în cuptor şi o scotea cînd era gata, de parcă ar fi umblat cu nişte cărămizi. Altfel făcea bunicuța! Înainte de a pregăti plămădeala, binecuvînta covata cu melesteul, apoi binecuvîntarea se repeta mereu pînă în clipa cînd pîinea era aşezată coaptă pe masă. Şi nici unui gură-cască nu-i era îngăduit să i se amestece în treabă, ca să nu deoache şi să nu „necinstească darul Domnului"; chiar şi Vilimek, dacă se întîmpla să intre în bucătărie în timp ce se cocea pîinea, nu uita că trebuie să spună: „Doamne, binecuvîntează!"

Cînd bunicuța cocea pîine era sărbătoare pentru nepoței. De fiecare dată căpătau scovergi şi cîte o plăcintuță umplută cu prune sau cu mere. Aşa ceva nu li se întîmpla înainte. Trebuiau însă să fie cu mare băgare de seamă să nu împrăştie firimituri prin casă. „Firimiturile sînt ale focului", spunea bunicuța, cînd le aduna de pe masă şi le azvîrlea în foc.

Iar cînd se întîmpla să fie prins vreunul dintre copii că scapă firimituri pe jos, numaidecît bunicuța îi poruncea să le adune: „Nu-i îngăduit să calci pe firimituri; se spune că atunci plîng sufletele la vămile cerului." Se mai supăra şi cînd pîinea nu era tăiată drept: „Cine nu e drept cu pîinea nu va fi drept nici cu oamenii!", obişnuia să spună ea în asemenea prilejuri.

Odată, Jenik o rugă pe bunicuța să-i taie o bucată de coajă dintr-o parte a pîinii, fiindcă-i plăcea grozav coaja; bunicuța nu-i făcu însă pe voie. „N-ai auzit că dacă se taie astfel pîinea, se taie călcîiele celui de sus? Mănîncă aşa cum îți dau şi nu te învăța

să-ţi scorneşti pofte în ale mîncării" şi domnul Jenik fu nevoit să se lase păgubaş.

Orice rest de pîine, orice coajă pe care copiii n-o mîncau, bunicuţa o băga în buzunar şi, dacă se întîmpla să treacă pe lîngă rîu, o arunca peştilor ; cînd ieşea cu copiii la plimbare pe cîmp, o fărîmiţa furnicilor sau o dădea păsărelelor în pădure ; pe scurt, nu risipea nici o fărîmă şi mereu nu uita să amintească : „Cinstiţi pîinea, darul lui Dumnezeu ; fără pîine e rău şi cine nu cinsteşte darul Domnului amarnic va fi pedepsit." Dacă vreunul dintre copii scăpa pîinea din mînă, trebuia numaidecît s-o ridice şi s-o sărute pentru iertăciune ; la fel făcea bunicuţa şi pentru un bob de mazăre, dacă-l găsea pe jos : îl ridica şi-l săruta cu smerenie. Toate acestea îi învăţa şi pe copii. Dacă pe drum zărea vreun fulg de gîscă, bunicuţa îl arăta numaidecît nepoatei : „Apleacă-te, Barunka !" Uneori, însă, Barunkăi îi era lene şi răspundea : „Ei, bunicuţo, parcă ce faci cu o singură pană ?" Atunci bătrîna o dojenea pe loc : „Trebuie să te gîndeşti, fetiţo, că dacă aduni o pană lîngă alta au să fie mai multe. Ascultă şi ţine minte zicătoarea : «O bună gospodină sare şi peste gard pentru un fulg»."

Doamna Prošek îşi mobilase modern camerele, dar confortul lor nu-i făcea mare plăcere bunicuţei. I se părea că în fotoliile prea moi nu poţi sta bine, ţi-e frică să nu te dai peste cap, iar dacă te laşi mai mult în spetează, te temi ca nu cumva să le strici. Pe canapea a stat numai o singură dată ; cînd s-a aşezat, arcurile s-au lăsat sub ea şi biata bătrînă s-a speriat atît de tare, încît mai-mai să ţipe de spaimă. Copiii făcură haz, se trîntiră pe canapea şi, săltîndu-se, o chemară pe bunicuţa să se aşeze fără teamă, că doar nu se scufundă ; dar bunicuţa nu se mai aşeză.

— Bată-vă norocul să vă bată, le răspunse ea, eu nu stau în scrînciobul vostru ; o fi bun pentru voi...

Pe măsuţele lustruite se temea să pună ceva, ca nu cumva să li se ducă luciul ; cît despre dulapul acela mare cu uşi de sticlă, îndărătul cărora se rînduiau tot felul de lucruşoare, zicea că stă în odaie numai ca să i se întîmple omului ceva. Copiii zburdau veseli în jurul acestui dulap şi de multe ori făceau cîte o poznă pentru care mama îi muştruluia zdravăn. Numai pianul îi plăcea bunicuţei. Cînd o podidea plînsul pe găgălicea de Adelka, bunicuţa se aşeza cu ea în braţe la pian, atingea uşor clapele şi copila înceta ca prin minune să mai plîngă. Barunka o învăţase pe bunicuţă să cînte cu un singur deget : *Dii, căluţule ! Dii, căluţule !*, iar bătrînica bătea notele şi clătina din cap, minunîndu-se :

— Cîte nu mai scornesc şi oamenii ! N-ai crede alta decît că aici sînt închise păsărele, ia auzi-le ! Ca şi ciripitul lor sună !...

Atunci cînd nu era neapărată nevoie, bunicuţa nu intra prin camerele de sus. Dacă n-avea de trebăluit nici pe afară, nici înăuntru, mai bucuros rămînea în odăiţa ei, care se afla între bucătărie şi odaia slujnicelor. Aici toate fuseseră rînduite după placul bunicuţei. Lîngă soba cea mare a fost pusă o laviţă ; de-a lungul peretelui, patul bunicuţei ; lîngă pat, lipit de sobă, sipetul cel pictat, iar de-a lungul celuilalt perete, patul Barunkăi, care dormea cu bunicuţa. În mijlocul odăii era o masă din lemn de tei, cu chingi, deasupra căreia atîrna din plafon o porumbiţă întruchipînd pe sfîntul duh. În colţ, lîngă fereastră, se aflau roata de tors, fuioarele de in şi furca încărcată, cu fusul înfipt în ea ; în cui stătea agăţat mosorul. Pe pereţi erau atîrnate cîteva icoane ; deasupra patului bunicuţei strălucea crucifixul împodobit cu flori. Între ferestre, creşteau în ghivece o muşcată şi o tufă de busuioc, iar în cîteva săculeţe de pînză atîrnate pe un perete se găseau tot felul de buruieni uscate :

flori de tei, flori de mușețel, de soc și cîte și mai cîte, farmacia bunicuței. În dosul ușii era agățată o stropitoare de zinc. În sertarul mesei, bunicuța își ținea cele trebuitoare pentru cusut, o cărticică de cîntece religioase, un ghem de șnururi de rezervă pentru roata de tors, creta sfințită în ziua de Bobotează și lumînarea sfințită la Hromnice [1], lumînarea pe care bunicuța o păstra întotdeauna la îndemînă și o aprindea pe vreme de furtună. Pe sobă ținea cutiuța cu iască, amnarul și cremenea. În casă se foloseau pentru aprins focul butelii mici, pline cu fosfor, dar bunicuța nu voia să aibă de-a face cu asemenea „unelte diavolești". Le încercase o singură dată și cine știe cum s-a întîmplat, că bunicuța și-a ars șorțul pe care-l avea de douăzeci și cinci de ani, ba nu lipsise mult să se înăbușe. De atunci n-a mai pus mîna pe butelii ; și-a făcut numaidecît rost de iască, copiii i-au adus cîrpe pentru fitil și-i făceau chibrituri din bețișoare ale căror vîrfuri le înmuiau în pucioasă, încît bunicuța se culca liniștită știindu-și la loc sigur, pe sobă, uneltele ei obișnuite de scăpărat. Copiii erau încîntați să o servească și în fiecare zi o întrebau dacă n-avea nevoie să-i mai facă chibrituri.

Dar ce le plăcea mai mult copiilor în odăița bunicuței era sipetul ei frumos colorat. Se uitau ca fermecați la capacul roșu, pictat cu trandafiri albaștri și verzi, cu frunzulițe cafenii, cu crini albaștri și păsărele roșii-galbene printre ei ; bucuria cea mai mare era însă atunci cînd bunicuța deschidea sipetul. Aveai și ce vedea ! Partea dinăuntru a capacului era căptușită cu iconițe și rugăciuni tipărite, căpătate în dar de pe la hramuri. Mai era înăuntru un sipet mai mic, și cîte lucruri în el ! Acte de familie, scrisori primite din Viena de la fete, un săculeț mic de pînză

[1] Ziua de 2 februarie — sărbătoarea Întîmpinării Domnului.

plin cu bănuţi de argint, trimişi bunicuţei de copii pentru îndulcirea vieţii, dar pe care ea nu-i cheltuia, fiind mai bucuroasă să-i păstreze; apoi o cutiuţă lungă de lemn în care bunicuţa îşi ţinea salba: cinci şiruri de granate de care atîrna o monedă de argint cu chipul împăratului Iosif şi al Mariei Tereza. Ori de cîte ori deschidea cutia aceasta, şi o deschidea întotdeauna cînd o rugau copiii, bunicuţa spunea: „Vedeţi, dragii mei, granatele mi le-a făcut dar de nuntă răposatul, bunicul vostru, iar talerul ăsta de argint l-am primit chiar din mîna împăratului Iosif. Era un domn bun, veşnică să-i fie slava! Ei, şi cînd voi muri şi eu într-o zi, toate au să fie ale voastre", încheia bunicuţa întotdeauna, închizînd cutia.

— Bunicuţo, spune-ne şi nouă, cum a fost cînd domnul împărat ţi-a dăruit talerul? Hai, povesteşte-ne! o rugă într-o zi Barunka.

— Să-mi amintiţi altă dată şi vă povestesc, răspunse ea.

În afară de aceste lucruri, bunicuţa mai ţinea în sipetul cel mic două şiraguri de mătănii sfinţite, cîteva panglicuţe pentru bonete şi, printre ele, se găsea mai totdeauna cîte-o acadea pentru copii.

Sipetul cel mare era plin cu rufăria şi îmbrăcămintea bunicuţei. Toate fustele, şorţurile, rochiile de vară, bundele şi basmalele stăteau aşezate în cea mai mare rînduială, iar deasupra se înfoiau cele două bonete albe, bine scrobite şi cu porumbiţă la spate. Copiii n-aveau voie să cotrobăiască prin lucrurile bunicuţei; în clipe de voie bună, însă, ea le scotea una după alta şi le arăta: „Vedeţi, copii, rochia asta de mătase groasă o am de cincizeci de ani, mantila asta îmblănită a purtat-o şi străbunica, şorţul e de-o vîrstă cu mama voastră, şi toate sînt ca noi. Şi voi vă mototoliţi şi vă murdăriţi hainele fără să vă pese, nu ştiţi să cruţaţi lucrurile! Vedeţi, rochia asta de mătase a

costat o sută de florini, dar pe vremea aceea, e drept, mergeau numai bilete de bancă.“

Şi tot aşa povestea bunicuța, iar copiii o ascultau tăcuţi, părînd că înţeleg spusele ei.

Doamna Prošek ar fi dorit ca bunicuţa să-şi schimbe portul, să-şi pună adică o îmbrăcăminte mai simplă şi mai comodă ; dar bunicuţa nu se lipsi nici de cea mai mică panglicuţă şi spunea mereu : „Pedeapsă de sus ar cădea peste mine dacă, bătrînă cum sînt, aş vrea să mă potrivesc la obiceiurile lumii de acum. Nu-s de mine asemenea noutăţi, mintea mea bătrînă nu s-ar împăca de loc cu ele.“

Continuă aşadar să-şi păstreze şi portul şi vorba. Curînd, în casă toate se rînduiră după voia bunicuţei ; cu toţii îi spuneau „bunicuţă“, tot ce zicea ea era ascultat, tot ce făcea era bun făcut.

II

Vara, bunicuța se trezea la ora patru dimineața, iarna la cinci. Prima ei grijă era să se închine şi să sărute cruciulița prinsă de mătăniile de soc pe care le purta întotdeauna la piept ; numai noaptea şi le punea sub pernă. Se scula spunînd *Tatăl nostru* ; după ce se îmbrăca, se stropea cu apă sfințită, apoi lua furca şi fusul şi în timp ce torcea cînta încetişor cîntecul bisericesc de dimineață. De ea, biata bătrînă, nu se mai lipea somnul, dar, ştiind cît e de dulce, îl dorea tuturor din inimă şi se silea să nu-l tulbure. Abia la un ceas după asta se auzea prin casă lipăitul înăbuşit al papucilor ei, scîrțîitul primei uşi, al celei de a doua, şi bunicuța se ivea în pridvor. În aceeaşi clipă porneau să gîgîie gîştele în coteț, guițau porcii, vaca mugea, găinile băteau din aripi, pisicuțele alergau de prin unghere ca să se alinte şi să se învîrtească în jurul picioarelor ei. Cîinii săreau din cuşcă, se întindeau şi, dintr-un salt, ajungeau lîngă bunicuța ; dacă ea nu s-ar fi ferit, de bună seamă că ar fi izbit-o şi i-ar fi răsturnat din mînă coşulețul cu grăunțe pentru păsări. Bunicuței îi erau tare dragi toate vietățile din ogradă şi deopotrivă o îndrăgiseră şi ele. Vai de acela pe care bunicuța îl vedea chinuind fără rost vreo vietate, pe orişicare, fie şi un vierme !... „Ceea ce păgubeşte sau foloseşte omului şi trebuie ucis, ucideți-l în plata Domnului, dar nu-l chinuiți", obişnuia să spună bătrînica. Copiilor însă nu le da voie să privească nici măcar atunci

cînd se tăia o găină : „V-ar fi prea milă copii, le spunea ea, şi pasărea n-ar putea să moară repede."

Într-o zi se mînie grozav pe cei doi cîini, Sultan şi Tyrl : nu e vorbă, a şi avut de ce să se mînie ! Potăile se strecuraseră în coteţul de păsări şi sfîşiaseră într-o singură noapte zece răţuşte, o frumuseţe de boboci aurii, abia veniţi pe lume. Mîinile bunicuţei căzură neputincioase cînd deschise dimineaţa coteţul şi ieşi numai gîsca cu cele trei răţuşte care mai scăpaseră cu viaţă. Gîsca gîgîia înspăimîntată, părea că-i jeleşte pe bieţii boboci ucişi pe care ea îi clocise în locul mamei raţe hoinare.

Mai întîi, bunicuţei îi trecu prin minte că făptaşul putea fi jderul, jivină răufăcătoare, dar luîndu-se după urmele lăsate băgă de seamă că isprava fusese a cîinilor. Tocmai cîinii, socotiţi păzitori credincioşi !... Bunicuţa nu putea să creadă, măcar că vedea cu ochii ei urmele labelor. Şi pe deasupra, potăile mai veniră să se gudure, ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat ! Asta o mînie pe bunicuţa mai mult ca toate !

— Pieriţi din faţa mea, răilor ! Ce v-au făcut bietele răţuşte ? Eraţi flămînzi ? Da de unde ! V-aţi lăcomit numai aşa, de poftă. Marş de-aici, hulpavilor, nici nu vreau să vă mai văd înaintea ochilor !

Cîinii şi-au băgat coada între picioare şi s-au ghemuit în cuştile lor, iar bunicuţa, uitînd că era încă foarte de dimineaţă, se duse în camera fiicei sale ca să-şi verse necazul.

Cînd o zări pe bunicuţă intrînd în odaie, cătrănită, cu ochii plini de lacrimi şi galbenă ca ceara, domnul Prošek crezu, nici mai mult, nici mai puţin, că hoţii prădaseră cămara, sau că murise Barunka. După ce află însă întîmplarea, izbucni într-un rîs cu hohote. Bunicuţa îl privi pieziş. „Păi, da ! Ce însem-

nau la dumnealui cîteva perechi de rățuște ! Ehei ! dacă ar fi pus singur ouăle la clocit, dacă ar fi văzut vreodată cum ies puii din găoace și cît sînt de drăguți mititeii cînd plutesc cu capul băgat sub apă și cu piciorușele plescăind pe deasupra. Dar așa, pentru domnul Ján, isprava cîinilor însemna doar cîteva fripturi mai puțin !"

Ghicind gîndurile bunicuței, domnul Prošek își spuse că trebuie să facă dreptate și se grăbi s-o facă ; luă vîna de bou și ieși afară să dea cîinilor o bătaie zdravănă pe care să n-o uite prea repede. Bunicuța își astupă urechile cînd auzi hărmălaia din curte, dar în sinea ei își zicea : „Ce să-i faci, așa le trebuie, să țină minte !" Cînd băgă de seamă însă că nici după un ceas, nici după două, cîinii nu mai ies din cușcă, nu se putu stăpîni să nu meargă să-i vadă. Nu cumva le era din cale-afară de rău ? „Ce-au făcut au făcut, dar nu sînt totuși decît niște biete dobitoace !", gîndea bătrînica ațintind ochii la cușcă. Cei doi cîini începură să scîncească, o priviră cu ochii plini de jale și se tîrîră pe burtă pînă la picioarele ei.

— Vă pare rău, hai ? Vedeți, așa li se întîmplă răilor și nemernicilor ! Să țineți minte asta !

Și cîinilor le-au intrat pesemne în cap cuvintele ei. Ori de cîte ori se legănau prin bătătură gîsculițele sau rățuștele, amîndoi își întorceau boturile în altă parte sau plecau p-aci încolo. Și astfel și-au cîștigat din nou toată dragostea bunicuței.

În zarva hrănirii păsărilor se trezeau și slujnicile, dacă nu erau cumva sculate ; abia după ora șase bunicuța se apropia de pătucul Barunkăi, o ciocănea ușor pe frunte, cică mai întîi se trezește sufletul, și șoptea : „Scoală, fetițo, hai, hai, e vremea să te scoli !"

Îi ajuta să se îmbrace, apoi se ducea să vadă dacă și ceilalți puișori făcuseră ochi ; cînd Vilimek sau

Adelka se mai tolăneau somnoroşi în pătuc, ea îi bătea cu blîndeţe pe spate, îndemnîndu-i : „Sus, sus ; cocoşelul a ocolit de nouă ori gunoiştea şi tu încă mai dormi, nu ţi-e ruşine ?"

Cu spălatul copiilor îi venea mai lesne, dar cu îmbrăcatul nu mergea şi pace. Nu se putea descurca în puzderia de năsturaşi, sponci şi butoni de la pantalonaşi şi rochiţe, pe care de obicei le mai punea şi de-a-ndoaselea. Cînd copiii erau în sfîrşit gata îmbrăcaţi, îngenunchea cu ei în faţa icoanei lui Isus, îi binecuvînta pe micuţi, apoi se închinau cu toţii şi abia după aceea mergeau să ia gustarea.

Cînd în gospodărie nu era vreo treabă mai de seamă, bunicuţa stătea iarna la roata de tors, în odăiţă, iar vara torcea cu fusul în bătătură, sub tei, ori în livadă, sau ieşea cu copiii la plimbare. Atunci culegea buruieni pe care le usca acasă şi le păstra ca să le aibă la nevoie. Uneori, vara, mai adesea înainte de ziua cînd se serbează naşterea sfîntului Ioan Botezătorul, bunicuţa se ducea să adune buruienile pline de rouă ; se spune că atunci sînt mai bune de leac. Dacă se îmbolnăvea cineva din casă, bunicuţa avea întotdeauna gata pregătite leacurile : trifoi amar pentru vătămătură, sfeclişoară pentru dureri de gît, sunătoare pentru oblojeli şi mai cîte altele încă... Numai cu ele se lecuia bunicuţa, căci cu doctorii n-a avut de-a face de cînd s-a pomenit pe lume.

Buruieni de lecuit mai aducea în casă şi o bătrînă de prin alte meleaguri, care cobora de undeva din munţii Krkonoše ; bunicuţa alegea cu grijă şi pricepere buruienile de care avea nevoie şi le cumpăra cu grămăjoara. Bătrîna cu leacuri venea în fiecare toamnă, la o anumită dată, şi trăgea ca la han la Staré Bělidlo, unde era omenită cu toate bunătăţile la orice ceas din zi sau din noapte ar fi venit. În fiecare an, copiii căpătau de la bătrîna aceasta cîte un cornet

cu bozăţel pentru strănutat, iar gospodinele tot felul de mirositoare pentru afumat în casă sau vîsc de împodobit odăile ; în afară de asta, băbuţa cu buruieni povestea copiilor pînă seara tîrziu despre Rybrcoul, uriaşul din munţi, cît e de năbădăios şi cîte şi mai cîte pozne nu face el pe acolo, pe sus.

Înşira copiilor grozăviile ce se întîmplă atunci cînd Rybrcoul se mută la iubita lui Kačenka, prinţesa care sălăşluieşte undeva pe-acolo, prin munţii Kačenkăi. Dar prinţesa nu-l rabdă multă vreme lîngă dînsa şi după cîtva timp îl alungă şi se spune că atunci el plînge cu atîta potop de lacrimi, încît toate pîraiele din munţi se umflă şi se revarsă peste maluri. Ei, şi cînd mofturoasa îl cheamă din nou, apoi uriaşul se porneşte la drum cu atîta zor şi bucurie, încît răstoarnă şi trage după dînsul tot ce-i stă în cale. Pădurea o smulge din rădăcini, bolovanii îi rostogoleşte de pe culmi, acoperişurile le ridică în spinare, într-un cuvînt, pe unde trece el, năvalnicul, numai praf şi pulbere se alege din toate.

Băbuţa cu leacuri venea în fiecare an cu aceleaşi buruieni şi aceleaşi poveşti, dar copiilor li se păreau întotdeauna noi şi de fiecare dată o aşteptau cu nerăbdare. Cum se iveau în luncă brînduşele de toamnă, copiii se veseleau : „Curînd-curînd trebuie să vie baba din munţi“, şi dacă se întîmpla să întîrzie cîteva zile, bunicuţa se întreba îngrijorată : „Ce i s-o fi întîmplat bătrînei, nu cumva a lovit-o vreo boală, sau poate că Dumnezeu a şi strîns-o de pe pămînt ?“ Şi aşa se tot vorbea despre dînsa, pînă cînd se ivea în bătătură, cu cogeamite coşul la spinare.

Din cînd în cînd, bunicuţa ducea pe copii în plimbări mai lungi, fie pînă sus, pe coastă, la casa pădurarului, fie pînă la moară, pe firul apei, ori se duceau în pădure, care răsuna de cîntecele vesele ale păsărelelor, unde sub copaci erau parcă anume

aşternute scoarţe moi de muşchi şi peste tot creşteau fel de fel de flori : lăcrămioare bine mirositoare, toporaşi, brebenei, tufe bogate de lemn cîinesc şi frumoşii ciorchini de aişor, albi şi galbeni. Buchete de astfel de flori le dădea şi o femeie din pădure, Viktorka cea cu faţa galbenă, cînd îi vedea că le plac florile şi le culeg. Viktorka era întotdeauna palidă, ochii îi străluceau ca doi tăciuni, iar părul lung, negru, şi-l lăsa despletit. N-o vedeai nicicînd cu o haină mai bună şi niciodată nu vorbea. La marginea pădurii îşi înălţa coroana un stejar bătrîn ; la umbra lui stătea Viktorka ceasuri întregi, neclintită, privind în vale, spre rîu ! Cînd amurgea, se ducea la marginea apei, lîngă stăvilar, se aşeza pe o buturugă acoperită cu muşchi, îşi aţintea ochii în oglinda apei şi începea să cînte. Cînta, cînta, pînă noaptea tîrziu.

— Bunicuţo, întrebau copiii, de ce nu-şi pune niciodată Viktorka haine mai frumoase ? Nici măcar duminica ? Şi de ce nu vorbeşte niciodată ?

— Pentru că-i nebună, sărmana !

— Cum nebună, bunicuţo ? Ce înseamnă să fie cineva nebun ?

— Ei, asta înseamnă că omul n-are mintea zdravănă.

— Şi cum se vede că n-are mintea zdravănă ?

— Uitaţi-vă la Viktorka ; nu vorbeşte cu nimeni, umblă zdrenţăroasă, trăieşte vară şi iarnă în peştera din pădure.

— Şi noaptea stă în pădure ? întrebă Vilím.

— Da, şi noaptea ; n-o auziţi cum cîntă pînă tîrziu lîngă stăvilar ? Apoi se duce la culcare în peşteră.

— Şi nu se teme de licurici, nici de căpcăuni ? întrebară plini de uimire copiii.

— Ei, nu există nici un fel de căpcăuni, rosti Barunka. Mi-a spus tăticu.

Vara, rareori se întîmpla să vină Viktorka din pădure să ceară de mîncare prin sat, dar iarna tăbăra ca o cioară flămîndă, ciocănea în uşi sau la ferestre, întindea doar mîna, şi după ce căpăta un codru de pîine sau altceva, se îndepărta tăcută. Copiii, cînd zăreau urmele de sînge ce le lăsau picioarele ei desculţe pe zăpada îngheţată, alergau după ea strigînd :

— Viktorka, vino la noi, mămica o să-ţi dea papuci ; dacă vrei poţi să şi rămîi la noi !

Dar Viktorka nici nu întorcea capul şi fugea în pădure.

În serile frumoase de vară, cînd pe bolta cerului înfloreau puzderie stelele scînteietoare, bunicuţei îi plăcea să stea cu copiii afară, sub tei. Cîtă vreme Adelka a fost micuţă, i se aşeza în poală, iar Barunka şi băieţii stăteau sprijiniţi de genunchii ei. Poziţia aceasta era cea mai potrivită, căci îndată ce bunicuţa îşi începea poveştile, copiii înălţau capetele şi o puteau privi drept în faţă, ca să nu le scape nici o vorbă.

Bunicuţa le povestea despre îngerii luminoşi care trăiesc acolo, sus, şi aprind stelele să-i călăuzească pe oameni ; de îngerii păzitori ce veghează asupra copiilor pe toate căile vieţii, se bucură cînd îi văd cuminţi şi plîng atunci cînd sînt neascultători. Copiii îşi ridicau fermecaţi privirile spre bolta viorie a cerului, pe care sclipeau mii şi mii de lumini : unele micuţe abia pîlpîiau, iar altele mari, învoalte, străluceau ca lămpile.

— Care dintre steluţele acelea o fi a mea ? întrebă într-o seară Ján.

— Asta nu se poate şti... Gîndeşte-te şi tu, ar fi oare cu putinţă s-o dibui printre atîtea milioane de steluţe ? îi spuse cu toată seriozitatea bunicuţa.

— Ale cui or fi oare stelele acelea mari, frumoase,

care strălucesc mai aprins ca toate? întrebă altă dată Barunka.

— Sînt ale unor oameni cu suflete mari, aleşii Domnului, care au făcut multe fapte bune şi niciodată nu l-au mîniat pe Dumnezeu, răspunse bunicuţa.

— Dar, bunicuţă, întrebă din nou Barunka în clipa cînd dinspre stăvilar se auzi răsunînd un cîntec de jale, Viktorka o fi avînd şi ea o stea?

— Desigur, are, dar cu lumina tulbure, ca şi mintea ei... Şi-acuma, gata, copii, haideţi, e vremea de mers la culcare, adăuga bunicuţa, cînd întunericul se lăsa de-a binelea.

Rugăciunea de seară, *Îngerul meu păzitor*, o făcea împreună cu ei, apoi îi stropea cu apă sfinţită şi-i culca în cuibuşorul lor. Cei mai mici adormeau numaidecît, Barunka, însă, o chema adeseori pe bunicuţa la pătucul ei:

— Mai şezi lîngă mine, bunicuţo, nu pot adormi. Atunci bunica lua mîna nepoţicăi într-a ei, începea să se roage împreună cu ea şi se rugau aşa pînă ce fetiţei i se lipeau pleoapele.

Bunicuţa nu se culca pînă la ceasurile zece; asta era ora cînd începea „să simtă somnul în ochi". Pînă atunci, treburile pe care le pusese la cale de dimineaţă erau isprăvite. Înainte de a merge la culcare, mai cerceta dacă toate uşile erau încuiate, chema pisicile şi le închidea în pod ca să nu se furişeze cumva în odaia copiilor, şi, Doamne fereşte, să-i sugrume, stingea focul din sobă să nu rămînă nici cea mai mică scînteie, îşi pregătea pe masă opaiţul şi iasca. Dacă se vestea cumva primejdie de furtună, se îngrijea de lumînarea cea sfinţită, înfăşura pîinea într-o pînză albă şi, aşezînd-o pe masă, sfătuia slujnicele:

— Ţineţi minte, cînd izbucneşte un foc, ăsta-i primul lucru pe care omul trebuie să-l ia cu sine: pîinea. Pe urmă să ştiţi că nu-şi mai pierde capul.

— Lasă, bunicuţo, doar n-o cădea trăsnetul tocmai aici! spuneau slujnicele; dar cu asta n-o puteau linişti.

— Ce ştiţi voi! Numai Domnul Dumnezeu cel atotputernic, numai el le ştie pe toate. Prevederea nu-i niciodată de prisos, ţineţi minte vorba mea.

După ce rînduia toate cu de-amănuntul, îngenunchea în faţa crucifixului şi se închina, mai stropea o dată asupra Barunkăi cu apă sfinţită, îşi punea sub pernă mătăniile de soc şi aţipea cu numele Domnului pe buze.

III

Un om obişnuit cu viaţa zgomotoasă a marilor oraşe, dacă s-ar fi rătăcit cine ştie cum prin vîlceaua unde se adăpostea sălaşul singuratic al familiei Prošek, s-ar fi întrebat de bună seamă : „Cum or fi trăind aici oamenii ăştia, tot anul ?! Eu n-aş rămîne decît cel mult atîta cît înfloresc trandafirii. Stai şi te-ntrebi: Ce bucurii te pot aştepta aici ?"

Cu toate acestea găseai şi la Staré Bělidlo destule prilejuri de bucurie, şi iarna şi vara ! Sub streaşina scundă îşi făcuseră cuib mulţumirea şi buna înţelegere şi numai anumite împrejurări le întunecau cîteodată : de pildă, cînd pleca domnul Prošek în capitală sau cînd cineva din casă cădea bolnav.

Casa era micuţă, dar arătoasă. În jurul ferestrelor dinspre răsărit se căţăra viţa de vie ; jos, sub ele, vedeai grădiniţa plină de trandafiri, violete, rezeda, iar mai în fund, zarzavaturi : lăptuci, pătrunjel şi altele. În partea de miazănoapte, rotunjind un colţ lung spre răsărit, se întindea livada cu pomi fructiferi, iar în spatele ei, lunca, prelungită, hăt, pînă la moară. Un păr vînjos, bătrîn, crescut chiar lîngă casă, îşi lăsa crengile stufoase peste streaşina acoperită cu şindrilă, sub care se cuibăriseră un stol de rîndunele. În mijlocul bătăturii domnea un tei înalt, iar sub el te îmbia laviţa bătută în piroane. În partea de miazăzi şi apus se înşirau nişte clădiri mai mici, acareturi de-ale gospodăriei, iar îndărătul lor se întindea tufărişul des pînă dincolo de iaz. Prin preajma casei treceau două drumuri : unul de căruţe care, dacă-l urcai,

mergînd în susul rîului, te ducea spre castelul Ryznbursk şi Červená Hûra, iar dacă-l coborai, spre moară şi mereu de-a lungul lui, te ducea pînă la orăşelul cel mai apropiat, aflat la o mică depărtare, cale doar de un ceas. Rîul era năvalnica Úpa, care goneşte din munţii Krkonoše, năpustindu-se peste stînci şi stavile, şerpuind prin vîlcele înguste pînă răzbeşte în şesul larg. De acolo, scăpată de oprelişti, o ia grăbită spre Elba, alunecînd mereu printre malurile verzi cu povîrniş înalt pe una din părţi, năpădit de tot felul de arbuşti.

Prin faţa casei, chiar în latura grădinii, se croia celălalt drum, şerpuind de-a lungul unui şanţ, scocul prin care morarul îşi aducea apa la moară. Din ograda casei, dacă treceai o podişcă pusă peste scoc, urcai pe colina unde se aflau cuptorul şi uscătoria de fructe a casei. Toamna, cînd în uscătorie poliţele gemeau de prune, mere şi pere, Ján şi Vilím treceau adesea peste podişcă ; păşeau însă cu băgare de seamă, ca nu cumva să prindă de veste bunicuţa. Zadarnic se fereau însă ; era de ajuns ca bunicuţa să calce pragul în uscătorie şi numaidecît ştia cîte prune lipsesc şi cine a umblat acolo. „Jenik, Vilím, veniţi încoace ! îi chema ea îndată ce ieşea afară. Mi se pare mie sau aţi mai pus nişte prune pe poliţă ?" „Da de unde, bunicuţo", tăgăduiau băieţii, roşindu-se gotcă. „Să nu-mi umblaţi cu fofîrlica ! îi dojenea bunicuţa. Nu ştiţi că vă aude cel de sus ?"

Băieţii tăceau şi bunicuţa înţelegea totul. Copiii se minunau întotdeauna cum de afla bunicuţa toate poznele ce le fac ei ? Gîndeau că îi ghiceşte după nas. De aceea nici nu mai cutezau să-i tăinuiască ceva.

Vara, cînd era zăpuşeală, bunicuţa dezbrăca copiii pînă la cămăşuţă şi-i ducea la gîrlă să se scalde ; apa nu trebuia însă să le treacă de genunchi, îi era teamă să nu se înece mititeii. Mai des se aşeza cu ei pe la-

vița ce era fixată în apă pentru muiatul rufelor și le îngăduia să-și scalde picioarele și să se joace cu peștișorii din apă care se zbenguiau, țîșneau ca niște săgeți și apoi se făceau nevăzuți. Deasupra apei se plecau arini cu frunze întunecate ; copiii rupeau nuiele de arin și le azvîrleau în apă, uitîndu-se apoi cum le lua curentul și le ducea pînă hăt, departe...

— Nuiaua trebuie aruncată cu putere, copii, pînă în șuvoiul apei ; dacă rămîne la mal s-ar putea agăța de vreun firicel de iarbă, de-o rădăcină, și ar trece multă, multă vreme pînă să ajungă la țintă, îi învăța bunicuța.

— Dar ce se întîmplă, bunicuțo, atunci cînd nuiaua ajunge la stăvilar ? Nu-i așa că nu poate merge mai departe ? întrebă Vilím.

— Ba poate ! îi răspunse cu convingere Ján. Ții minte cînd am aruncat nuiaua în apă chiar în fața stăvilarului ? S-a învîrtit cît s-a învîrtit și deodată a coborît sub el, s-a strecurat prin jgheab la roată și pînă să trec eu dincolo de moară, nuiaua a și intrat în rîu și a plutit mai departe.

— Și de acolo încotro o ia nuiaua ? o iscodi Adelka pe bunicuță.

— De la moară ? Să vezi ! Plutește spre podul de la Žlice, de la pod către vîltoare, de la vîltoare peste celălalt stăvilar la vale, primprejurul dealului Barvir, spre fabrica de bere ; alunecă apoi pe sub stîncă și peste pietroaiele colțuroase de lîngă școala unde veți umbla și voi la anul. De la școală o ia peste stăvilar spre podul cel mare din luncă, de aci spre Zvol și de la Zvol spre Jaroměř în Elba.

— Și pe urmă, bunicuțo ? întrebară iarăși fetițele.

— Pe urmă merge tot mai departe pe Elba, pînă ajunge la mare.

— La mare ! Și marea unde e, cum e ?

— Ehei, marea e întinsă cît vezi cu ochii și e de-

parte de aici, de o sută de ori mai departe decît orașul, răspunse bunicuța.

— Și ce are să se întîmple acolo cu nuiaua noastră? întrebă întristată una din fetițe.

— Ei, au s-o legene valurile și au s-o arunce undeva, la țărm ; să zicem că pe țărm se plimbă mulți oameni mari și copii ; dintre ei, un băiețaș are să ridice nuiaua și are să spună : „De unde oi fi plutind tu pînă aicea, nuielușo ? Cine te-o fi azvîrlit ? De bună seamă că, undeva departe, o fetiță a stat la marginea apei, te-a rupt și te-a aruncat în ea !" Ei, și băiatul o să ducă nuiaua acasă și-o s-o înfigă în pămînt; din nuielușă are să crească un copăcel frumos pe care vor cînta păsărelele, iar copăcelul nu va mai putea de bucurie...

Fetița răsuflă adînc, ușurată de grijă, dar, prinsă de gînduri, scăpă fustița suflecată în apă, încît bunicuța avu ce stoarce. Pădurarul din Ryznbursk, care tocmai trecea pe acolo, îi găsi Adelkăi o poreclă : „spiriduș mititel". Adelka clătină din căpșoru-i bălai și-i răspunse :

— Ce spiriduș ? Nu sînt nicăieri spiriduși...

Ori de cîte ori pădurarul trecea prin preajma casei, bunicuța se grăbea să-l poftească : „Mai oprește-te și pe la noi, cumetre, sîntem cu toții acasă !" iar băieții îl apucau de mînă și-l trăgeau pînă în prag. Uneori el se împotrivea, cerîndu-și iertare fiindcă mergea să vadă de niște pui de fazan care tocmai trebuiau să scoată capul din găoace, alteori că avea treabă în pădure, sau cine știe ce ; dar tocmai atunci îl zărea domnul Prošek sau doamna și, vrînd-nevrînd, trebuia să se oprească și să intre.

Domnului Prošek îi plăcea să se găsească întotdeauna în casă o sticluță cu vinișor bun pentru oaspeții dragi, printre care, fără îndoială, se număra și pădurarul. Bunicuța nu pregeta să se înființeze cu pîine

şi sare, apoi cu tot ce se găsea de-ale mîncării prin casă ; şi atunci pădurarul uita cu plăcere de puii de fazan ce trebuiau să scoată capul din găoace. Cînd îşi aducea aminte, îşi blestema greu mintea uitucă, trăgea repede puşca pe umăr şi pleca. În ogradă însă, nu-şi mai găsea cîinele. Îl striga : „Hektor! Hektor!" dar cîinele ia-l de unde nu-i ! „Prin ce coclauri o fi umblînd, zănaticul !" se înfuria el, iar băieţii alergau bucuroşi să-l aducă, ştiind că Hektor zburda pe undeva pe aproape cu Sultan şi cu Tyrl. Băieţii porneau în goană, iar pădurarul se aşeza pe laviţa de sub tei şi-i aştepta. În cele din urmă, cînd putea porni la drum, se mai întorcea o dată în loc, strigînd către bunicuţa : „Mai dă şi pe la noi, pe sus ; nevastă-mea păstrează pentru dumneata ouă de la găinile tiroleze, bune de pus la clocit."

Pădurarul cunoştea slăbiciunile gospodinelor. Ştia cum să facă plăcere bunicuţei ca să capete repede răspunsul aşteptat : „Multă sănătate acasă şi spune că venim !" Şi aşa se despărţeau de fiecare dată ca buni prieteni.

Pădurarul trecea de ani şi ani, dacă nu în fiecare zi, dar fără greş o dată la două zile, prin preajma căsuţei de la Staré Bělidlo.

Un alt megieş, pe care oricine l-ar fi putut întîlni zilnic pe la ora zece, pe poteca de lîngă Staré Bělidlo, era morarul. La ora asta se ducea să vadă cum stau lucrurile la stăvilarul cel de sus de Staré Bělidlo. Bunicuţa spunea despre morar, sau mai bine zis despre unchiaş, cum îi zicea tot satul, că e un om cumsecade, dar prea se întrece cu şaga.

De altminteri îi mersese vestea de mare şugubăţ, pentru că-i plăcea să necăjească oamenii, scornind mereu glume pe socoteala lor ; el, însă, rîdea arareori şi atunci mai mult se strîmba parcă. De sub sprîncenele-i dese, lăsate în jos ca o streaşină, ochii îi jucau

în dreapta şi-n stînga. Era potrivit de stat, spătos şi purta tot anul pantaloni de pînză albită, ceea ce îi minunase pe copii, pînă ce unchiaşul le spusese că aceasta era culoarea pe care o poartă de obicei morarii. Iarna umbla cu un cojoc lung şi bocanci grei, iar vara cu o bundă albastră, ciorapi albi şi papuci. În zi de lucru purta o căciulă turtită, din blană de oaie; iţarii şi-i sufleca întotdeauna, fie că era uscat pe jos, fie că era clisă, iar fără tabacheră încă nu-l văzuse nimeni vreodată. Copiii, de cum îl zăreau, alergau să-i aţină calea, îi dădeau bineţe şi îl însoţeau pînă la stăvilar. Pe drum, unchiaşul necăjea de obicei pe Vilimek sau pe Ján, pe unul îl întreba dacă ştie unde-şi ţine nasul piţigoiul, pe celălalt dacă poate spune unde este biserica Z-Vola[1]; sau îi cerea lui Jenik să facă o socoteală: cît costă o chiflă de un creiţar, dacă pentru o baniţă de grîu se plăteşte zece florini? După ce băiatul, rîzînd, dădea răspunsul bun, morarul îi spunea: „E-ei, fătul meu, văd că eşti tare isteţ! Ai putea să te faci şi notar la Kramolna[2]."

De fiecare dată le dădea băieţilor să tragă pe nas din tabacheră şi se strîmba de rîs, văzîndu-i cum strănută. Ori de cîte ori îl zărea pe unchiaş, Adelka se pitula după fusta bunicuţei; ea nu ştia încă să vorbească bine şi morarul o necăjea de fiecare dată, îndemnînd-o să spună după dînsul: „Streaşina noastră este dintre toate streaşinile cea mai straşnică!", şi asta repede, de trei ori la rînd. De multe ori îi venea a plînge micuţei, atît de tare o necăjea unchiaşul. Ce-i drept, căpăta în schimb cîte un coşuleţ cu fragi, cu alune sau cu alte bunătăţi, iar, atunci cînd o

---

[1] Joc de cuvinte: Zvol e nume propriu, însă Z-vola înseamnă „din bou".

[2] Kramolna era un cătun format doar din cîteva căsuţe şi unde deci nu era nevoie de notar.

supăra prea tare, unchiaşul o alinta şi-i spunea „pietroşel cînepiu“.

În fiecare zi, cînd se lăsau umbrele amurgului, mai trecea pe lîngă Staré Bělidlo şi Moise lunganul, pîndarul de la castel. Era înalt cît o prăjină, privea încruntat şi purta veşnic o traistă în spinare. Bětka, slujnica, le spusese odată copiilor că în traista aceea Moise lunganul adună pe copiii neascultători şi de atunci mititeii încremeneau ori de cîte ori îl zăreau pe pîndar. Bunicuţa nu-i îngăduia Bětkăi să sperie copiii nici în glumă, dar cînd Vorša, cealaltă slujnică, se jură că Moise e Poberto[1], că tot ce găseşte în cale îi rămîne între degete, bunicuţa îşi pierdu glasul. Negreşit, Moise ăsta trebuia să fie un om buclucaş ; pentru copii el rămase ca o sperietoare, deşi nu le prea venea a crede că în traistă adună copii.

Vara, cînd frumoasa contesă venea la moşie, copiii o vedeau adeseori călare, însoţită de musafirii şi slujitorii ei. Văzînd-o aşa într-o zi, domnul morar îi spuse bunicuţei : „Mie, alaiul ăsta îmi pare ca măturoiul Domnului[2], cînd iese pe cer cu coada tîrîş după dînsul...“ „O fi, răspunse bunicuţa, numai că e o deosebire : măturoiul Domnului vesteşte omenirii jale şi prăpăd, în vreme ce alaiul de la curte bucură ochii oamenilor, cînd li se arată în cale.“

Unchiaşul învîrti tabachera printre degete ca pe un şurub de moară, aşa îi era obiceiul, strîmbă din nas şi nu răspunse nimic : nici da, nici ba.

Spre seară, venea de obicei s-o vadă pe bunicuţa şi pe copii fata cîrciumarului de lîngă moară, Kristla, o codană rumenă ca o garoafă, vioaie ca o veveriţă, zglobie şi limbută ca o ciocîrlie. Bunicuţa o întîmpina cu plăcere şi-i spunea „rîsuleţ“, căci Kristlei îi plăcea

---

[1] Personaj din basme, care fură tot ce-i iese în cale.
[2] Cometa.

mult să rîdă şi rîdea cu atîta poftă că se molipseau toţi de rîsul ei.

Kristla se repezea întotdeauna pentru o vorbuliţă, pădurarul se oprea şi el oleacă, morarul se ivea doar pentru o clipă, dar morăriţa, cînd se hotăra cîteodată s-o pornească spre Staré Bělidlo, îşi lua şi furca de tors, iar nevasta pădurarului venea de-a dreptul ca la clacă, nu lăsa lucrul decît cînd îngrijea de copilaşul pe care-l aducea în braţe.

În unele zile, cînd doamna administratoare de la castel catadicsea să cinstească cu prezenţa ei casa familiei Prošek, doamna Tereza spunea : „Astăzi primesc vizite !"

Atunci bunicuţa lua copiii şi pleca de-acasă. Nu avea inimă să urască pe cineva, dar doamna administratoare nu-i era pe plac, pentru că prea îşi dădea ifose. La început, cînd abia sosise la fiică-sa şi nu cunoştea încă rostul în gospodărie şi nici pe oamenii din jur, se întîmplase să vină într-o zi în vizită doamna administratoare însoţită de două coconiţe. Doamna Prošek se afla în clipa aceea pe undeva, pe afară. Bunicuţa le pofti pe musafire să se aşeze şi, după cum îi era obiceiul, aduse pîine şi sare şi o întinse cu toată dragostea, preacinstitelor doamne, ca să-şi taie. Stimatele doamne mulţumiră, dar strîmbară din nas, schimbînd priviri între ele, ca şi cînd şi-ar fi spus : „Ce-şi închipuie ţoapa, că noi sîntem aşa, nişte fitecine !" Doamna Prošek băgă numaidecît de seamă că bunicuţa păcătuise faţă de obiceiurile boiereşti ; îi spuse bătrînei, după plecarea doamnelor, că în viitor pe asemenea oaspeţi să nu-i cinstească cu pîine, ei fiind deprinşi cu alte trataţii. „Ştii ce, Terinko, îi răspunse bunicuţa mînioasă, cine nu primeşte în casa mea pîine şi sare, acela nu merită nici măcar să-l pofteşti să şadă. Tu fă cum crezi ; eu, moda asta a voastră n-o rabd..."

Printre oaspeţii mai rari, care treceau pe la Staré Bělidlo, se număra în primul rînd tîrgoveţul Vlach ; venea întotdeauna într-o căruţă cu un cal. Căruţa o aducea încărcată cu dulciuri şi delicateţuri : migdale, stafide, smochine, mirodenii, portocale, lămîi, apoi parfumuri, săpunuri scumpe şi altele. Primăvara şi toamna, doamna Prošek cumpăra multe şi de toate ; mulţumit de vînzare, tîrgoveţul dădea copiilor, pe furiş, cîte un cornet cu bomboane. Bunicuţa era bucuroasă de darurile tîrgoveţului, totuşi obişnuia să spună : „Cumsecade om Vlach ăsta ; numai un lucru nu-mi place la el : ar stoarce viţelul şi dintr-o vacă stearpă !"

Bunicuţei îi plăcea mai degrabă să tîrguiască de la neguţătorul de uleiuri, care venea şi el numai de două ori pe an ; îşi cumpăra o sticluţă cu balsam de Ierusalim pentru tămăduirea rănilor, iar la plată mai adăuga de la dînsa o bucată de pîine.

Şi pe drotarul care dregea oalele şi pe evreul cu vechituri, îi primea bunicuţa cu dragoste şi bunătate ; erau mereu aceiaşi de ani şi ani de zile, cunoscuţi şi aşteptaţi de parcă făceau parte din familie.

Ce spaimă o cuprindea însă pe bunicuţa atunci cînd, din an în an, se întîmpla să se ivească în livadă vreo şatră de ţigani nomazi ! Le ducea în grabă ceva de mîncare şi spunea : „Pomană şi-ar face acela care i-ar scoate mai repede la răscrucea drumului."

Dintre toţi oaspeţii rari, copiii şi întreaga familie îl îndrăgiseră cel mai mult pe domnul Beyer, pădurarul din munţii Krkonoše. Acesta cobora din munţi numai o dată pe an, primăvara, cînd supraveghea plutele cu lemne pornite în jos, pe Úpa.

Domnul Beyer era un om înalt de stat, uscăţiv, numai muşchi şi oase. Avea chipul prelung şi supt, ochii mari, luminoşi, nasul lung şi coroiat, părul castaniu şi mustăţi mari „pe oală", netezite în jos. Pă-

durarul de la Ryznbursk era dimpotrivă spătos, rumen la faţă, purta o mustăcioară tunsă scurt şi se pieptăna întotdeauna cu grijă ; domnul Beyer îşi făcea cărare în faţă, dar la ceafă chica i se revărsa peste guler. Copiii băgară de seamă numaidecît asta şi mai ales faptul că pădurarul din Ryznbursk mergea întotdeauna agale, cu pasul mic, în vreme ce domnul Beyer parcă ar fi păşit peste prăpăstii. Pădurarul din Ryznbursk purta cizme înalte pînă la genunchi, cureaua, puşca şi tolba lui erau mai frumoase, iar pălăria şi-o împodobea cu o pană de gaiţă, pe cînd domnul Beyer purta haine ponosite, puşca prinsă într-o curea grosolană, iar în pălăria veche, păroasă, înfigea cîte o pană de uliu, de vultur sau de şoim.

Aşa se înfăţişa domnul Beyer. Copiii îl îndrăgiseră de la prima vedere, adeverindu-se spusa bunicuţei că şi copiii, ca şi cîinii, simt numaidecît cine-i iubeşte. Într-adevăr, domnul Beyer iubea nespus de mult copiii ; favoritul său era Ján, năstruşnicul Ján, pe care toţi îl necăjeau poreclindu-l Lucifer ; domnul Beyer spunea însă cu deplină încredinţare că va ieşi din el un băiat de ispravă şi că dacă îi va place cumva meseria de pădurar, l-ar lua chiar dînsul în grija lui. Pădurarul din Ryznbursk, care nimerea întotdeauna la Staré Bělidlo tocmai cînd sosea „frăţînul" său din munţi, nu se lăsa călcat pe picior : „Ba să am iertare; de-o vrea Ján să se facă pădurar, apoi îl iau la mine ; doar Frantik al meu trebuie să se facă, oricum, tot pădurar..." „Alta-i vorba, frăţîne, stăruia domnul Beyer, aici la dumneata prea i-ar fi casa sub nas şi ar avea toate de-a gata. E mai bine dacă se învaţă omul, de tînăr, cu toate greutăţile. La mine ar cunoaşte şi neajunsurile meseriei ; voi, pădurarii ăştia din vale, o duceţi după cît ştiu, ca în sînul lui Avraam, habar n-aveţi de greutăţi şi neajunsuri."

Ei, şi pădurarul din munţii Krkonoše se pornea să înşire toate afurisitele de pacoste ce-l loveau pe vreme de iarnă. Povestea despre viscole şi viforniţe cumplite, despre poteci înfundate fără urmă, despre prăpăstiile adînci şi înşelătoare, despre troienele uriaşe şi negurile de nepătruns. Povestea cum i-a fost de atîtea ori viaţa în primejdie, cînd piciorul îi luneca pe cîte-o cărăruie prăvălatică, de cîte ori rătăcise şi cutreierase munţii flămînd, două-trei zile de-a rîndul, neştiind pe unde să iasă la lumină din hăul încîlcit al codrilor. „În schimb, încheia el, habar n-aveţi voi, pădurarii din vale, ce viaţă minunată trăim acolo sus în munţi, în răstimpul verii. Abia s-a topit omătul şi văile înverzesc, florile, care de care mai frumoase, răsar la tot pasul, de nu mai prididești să-ţi bucuri ochiul, pădurile se umplu de miresme şi răsună de cîntece, totul pare pe neaşteptate ca vrăjit... Ehei, şi pe urmă, ce plăcere să te plimbi prin pădure, să stai la pîndă aşteptînd vînatul. Atunci mă urc de două ori pe săptămînă pe Sněžka [1], de cum mijesc zorile ; privesc răsăritul soarelui şi-mi desfăt ochii cu această lume de vis care mi se aşterne la picioare... Ah ! atunci uit de toate necazurile şi mă leg în sinea mea, să nu mai părăsesc munţii niciodată..."

Domnul Beyer povestea adeseori copiilor despre viaţa din munţi, le aducea bucăţele de pietre colorate, strălucitoare, dibuite prin peşteri, aducea muşchi ce mirosea a micşunele şi le istorisea cu plăcere despre grădina fermecată a Rybrcoului, frumoasă fără seamăn şi în care el, domnul Beyer, pretindea că a nimerit odată cînd se rătăcise prin munţi, pe un vifor năprasnic cu potop de zăpadă.

Cînd venea pe la casa din vîlcea, copiii nu se despărţeau de pădurar cît era ziulica de mare ; se du-

[1] Culmea cea mai înaltă a munţilor Krkonoše.

ceau cu el la stăvilarul rîului şi priveau cum lunecă buştenii la vale, pe plute. A doua zi, cînd domnul Beyer îşi lua rămas bun, plîngeau şi mergeau cu bunicuţa de-l însoţeau o bucată bună, iar doamna Prošek îi dădea întotdeauna merinde pentru drum, atît cît putea pădurarul să ducă. „Ei, dac-o da Dumnezeu, la anul ne vedem iarăşi. Rămîneţi cu bine !“ saluta el la plecare, îndepărtîndu-se apoi cu paşi mari. Multă vreme după aceea, copiii vorbeau despre zînele şi zmeii din peşteri, despre grozăviile din munţii Krkonoše, pomeneau cu plăcere de domnul Beyer cu poveştile lui şi se bucurau cînd se apropia din nou primăvara...

IV

În afară de sărbătorile de aniversare, copiii aşteptau cu multă bucurie şi nerăbdare fiecare duminică. Duminica, nu-i mai trezea bunicuţa la ceasul cînd trebuiau să se scoale, căci ea era de mult plecată la biserică în orăşelul apropiat. Ca orice gospodină bătrînă, nu lipsea niciodată de la slujba de dimineaţă. Părinţii, atunci cînd se aflau la ţară, mergeau mai tîrziu, la slujba mare a liturghiei, iar dacă vremea era frumoasă, luau şi pe copii ca s-o întîmpine la întoarcere pe bunicuţa. Cum o zăreau din depărtare, toţi patru o strigau şi fugeau înaintea ei de parcă n-ar mai fi văzut-o de un an de zile.

Duminica, bunicuţa li se părea mai altfel ; parcă i se lumina faţa şi i se înseninau ochii. Era şi mai frumos îmbrăcată : în picioare îşi punea pantofi buni, negri, iar pe cap o bonetă albă cu porumbiţă din panglică, bine scrobită. Porumbiţa îi şedea învoaltă pe ceafă de parcă ar fi fost vie, gata să-şi ia zborul. Copiii spuneau că duminica bunicuţa e „grozav de frumoasă". De obicei, cînd ajungeau lîngă ea, care mai de care voia să-i ia din mînă cîte un lucru, ca să i-l ducă. Unul căpăta mătăniile, celălalt basmaua, iar Barunka, fiind cea mai mare, ducea întotdeauna coşuleţul. Din această pricină se iscau de fiece dată certuri aprige, băieţii erau curioşi şi voiau să se uite în coşuleţ, dar Barunka n-ar fi îngăduit asta pentru nimic în lume. Totdeauna se ajungea din această pricină la judecată ; Barunka era nevoită să se plîngă

bunicuţei ca să-i dojenească pe băieţi. În loc de dojană, bunicuţa băga mîna în coşuleţ şi împărţea copiilor fie mere, fie alte bunătăţi, şi sfînta linişte se aşternea din nou.

Ce-i drept, doamna Prošek o ruga în fiecare duminică : „Ascultă-mă, bunicuţo, nu le mai aduce nimic!" Şi tot în fiecare duminică, bunicuţa îi răspundea : „Nu m-aş simţi împăcată dacă nu le-aş aduce ceva cînd vin de la biserică. Ce, parcă noi am fost mai buni ?" Şi totul rămînea ca şi înainte.

Pe bunicuţă o însoţea întotdeauna mătuşica morăriţă şi uneori cîte o femeie din Žernov, satul vecin cel mai apropiat, din sus de moară. Mătuşica purta straie lungi cu jachetă, iar pe cap o boneţică de culoarea argintului. Era o femeie scundă, durdulie, cu ochi negri plini de vioiciune ; avea un năsuc cîrn, buze arcuite, iar sub bărbia mică i se rotunjea o guşiţă. Duminica purta la gît un şirag de mărgele mărunte, în celelalte zile, salbe. În mînă ducea un coşuleţ, pentru că totdeauna cumpăra de la tarabă niscaiva mirodenii de care avea nevoie în gospodărie.

În urma femeilor venea unchiaşul, de obicei cu vreun cumătru de-al lui. Vara, pe zăduf, haina de culoare cenuşiu-deschis o purta pe umeri. Duminica îşi punea ghete trei sferturi cu ciucurei, care le plăceau straşnic băieţilor. Pantalonii strîmţi şi-i băga în ghete. Pe cap purta o căciulă ţuguiată de oaie pe care spînzura într-o parte, din vîrf pe toată lungimea, un smoc de cordele albastre. Cumătrul care-l însoţea era gătit la fel ca unchiaşul, numai că haina lungă, cu falduri mari în spate şi împodobită cu nasturi de plumb, era de culoare verde, nu cenuşie. Unchiaşului, ca morar ce era, îi plăcea culoarea cenuşie mai mult ca oricare alta.

La răscruce se întîlneau cu oameni care mergeau şi ei la biserică, la slujba liturghiei. După datină, îi

întîmpinau cu salutul „Bine-aţi venit cu Domnul", iar oamenii, la rîndul lor, răspundeau : „Mergeţi cu Domnul". Uneori se opreau, se întrebau unii pe alţii cum o mai duc, ce s-a mai întîmplat la Žernov, sau ce mai e nou pe la moară. Iarna, rareori întîlneai pe vreunul din Žernov mergînd în orăşel, la biserică ; drumul era primejdios pe panta povîrnită ; vara însă, mai cu seamă celor tineri, nici nu le păsa. Duminică înainte de amiază, pe poteca din luncă ce ducea la tîrg, forfota nu mai contenea. Oameni, de tot felul. Trecea cîte o băbuţă cu cojocel şi broboadă, şi după ea, păşind tot atît de greu şi sprijinindu-se în băţ, un moşneag, unul bătrîn de tot, cu un pieptene în păr (obiceiul ăsta numai cei din vremurile de demult îl mai ţin) ; treceau femei cu bonete albe cu porumbiţe la ceafă, ajunse din urmă de bărbaţi cu căciuli de oaie sau cuşme de lutru, grăbind apoi împreună la deal după ce lăsau în urmă podul cel mare. De pe muchia dealului coborau repejor la vale, sprintene ca nişte căprioare, fetele, iar cît colea după ele năvăleau săltînd flăcăii, zburdalnici ca cerbii. Iată, răsărind printre copaci cîte-o mînecă albă, largă, ici se agaţă în tufăriş o panglică roşie fluturînd pe umeri, colo se iveşte cămaşa pestriţă cu cusături frumoase a vreunui flăcău, şi tot astfel, pînă ce liota veselă ajunge pe pajiştea verde.

Odată acasă bunicuţa îşi scotea straiele de sărbătoare, trăgea pe ea rochia de canavaţă şi începea să trebăluiască prin gospodărie. După prînz, plăcerea ei cea mare era să se aşeze cu capul în poalele Barunkăi, lăsînd-o pe fetiţă să-i caute firele de „păr viu", care, spunea ea, o mîncau tare. De obicei, în timpul scărpinatului, bunicuţa aţipea, cuprinsă de somn, apoi îndată tresărea, mirîndu-se că a adormit : „Ia te uită, nici nu ştiu cînd mi s-au lipit ochii !..." După amiaza şi-o petrecea cu copiii la morari ; drumul la

moară îi intrase în obişnuinţă şi apoi copiii se bucurau şi ei. Era destul să-i vezi cu cîtă nerăbdare aşteptau clipa plecării. Morarii aveau numai o fetiţă, Mančinka, de-o seamă cu Barunka. Era o fată cuminte, dar şi jucăuşă foc.

Lîngă moară, între cei doi tei dinaintea porţii, acolo lîngă statuia sfîntului Ján Nepomuk, o aştepta mătuşica în fiecare duminică după prînz, împreună cu Mančinka şi uneori cu cîte-o prietenă din Žernov rămasă de dimineaţă la deal. În faţa lor se proptea unchiaşul, care, învîrtindu-şi mereu tabachera, povestea cîte ceva femeilor. De îndată ce bunicuţa şi copiii se iveau în muchia scocului, Mančinka alerga în întîmpinarea lor, iar unchiaşul, cu papuci în picioare, cu pantalonii suflecaţi şi o bundă cenuşie pe umeri, lipăia uşurel în urma ei, cu cumătra din Žernov după el. Mătuşica intra atunci în casă : „Să pregătesc cîte ceva pentru copii, ca să ne lase să vorbim în linişte“, îşi zicea ea. Şi pînă ce ajungeau copiii, ea şi pregătise o măsuţă cu bunătăţi pentru oaspeţi, fie sub fereastră în grădină, fie pe ostrov, sau iarna, în odaie ; pe măsuţă erau întinse plăcinte gustoase, pîine de casă, miere, smîntînă, după care unchiaşul mai aducea un coşuleţ cu fructe proaspăt culese, sau mătuşica un paneraş cu poame şi prune uscate. Cafeaua şi alte băuturi boiereşti nu erau încă obişnuite în popor pe vremea aceea.

— Ce bună eşti, bunicuţo, că ai venit, spunea mătuşica întinzîndu-i un scăunel ; îţi spun drept, că de ai lipsi măcar o dată, nu mi s-ar părea duminica, duminică. Ei, şi acum, luaţi, gustaţi din cît ne-a dat şi nouă Dumnezeu !

Bunicuţa gusta cîte puţin şi o ruga pe mătuşica să nu îndoape copiii prea mult ; trupeşa morăreasă rîdea însă :

— Dumneata ai îmbătrînit, nu mă miră că mănînci

puţin ; dar copiii, of, Doamne, ei au stomac de raţe ! Uită-te la Mančinka noastră ; oricînd o întrebi, îţi răspunde că-i lihnită de foame.

Copiii chicoteau şi dădeau din cap în semn că are dreptate mătuşica.

După ce mai căpătau cîte-o plăcintă, se făceau nevăzuţi în spatele şopronului ; ştiindu-i acolo, bunicuţa n-avea nici o grijă. Se jucau cu mingea, sau de-a caii, de-a culorile, ori născoceau tot felul de alte jocuri. Acolo îi aşteptau şi alţi tovarăşi de joacă, aceiaşi întotdeauna : şase copii, unul mai scund decît altul, ca tuburile de la orgă. Erau fraţi şi trăiau cu părinţii lor într-o cocioabă dărăpănată, puţin mai sus de cîrciumă ; tatăl lor hoinărea prin împrejurimi cîntînd din flaşnetă, iar mama, cu atîta liotă de copii, avea mult de furcă ; îi hrănea, îi spăla, îi cîrpea şi mai era nevoită să slujească pe la case pentru cîte ceva de-ale gurii. N-avea altă avere decît cei şase haiduci, cum le spunea unchiaşul, şi flaşneta. Totuşi, nu puteai bănui, văzîndu-i, că ar duce vreo lipsă ; copiii erau rotofei la faţă şi din cocioabă răzbătea adeseori un miros de bucate care lăsa gura apă celor ce treceau pe-acolo ; cînd copiii ieşeau afară cu buzele unsuroase, vecinii se întrebau : „Ce bunătăţi or mai fi gătit alde Kudrna ?"

Odată, cînd Mančinka se dusese pe la ei, îi spuse mătuşicăi la întoarcere că Kudrnová îi dăduse o bucată de friptură de iepure, care fusese atît de bună cît nici nu putea spune ! Aducea la gust cu migdalele !

„Hm, iepure... mormăi pentru sine mătuşica, de unde l-o fi luat : nu cumva Kudrna ăsta umblă la vînat, pe furiş ? Asta i-ar mai lipsi..."

Mai tîrziu veni Cilka, fetiţa cea mai mare a lui Kudrna ; copila avea mereu pe cine dădăci, pentru

că mai în fiecare an familia se înmulţea cu încă un plod. Mătuşica o iscodi numaidecît :

— Ce bunătăţi aţi avut astăzi la prînz ?

— Ei, nimic ; doar nişte cartofi, răspunse repede Cilka.

— Cum, numai cartofi ? Mi-a spus Mančia că mama voastră i-a dat carne de iepure ; îşi lingea buzele de mult ce i-a plăcut.

— Ei, mătuşico, pisică a fost, nu iepure. Tăticul a adus pisica de la Červená Hůra, era grasă ca un purcel... Mămica a topit din ea untură ca să se ungă tăticu pe piept. Aşa l-a sfătuit femeia fierarului de cînd l-a văzut că tuşeşte. Cică să nu rămînă bolnav de piept.

— Vai de mine ! Auzi, ăştia mănîncă pisici ! ţipă mătuşica, scuipînd cu scîrbă.

— Ah, dacă aţi şti, mătuşică, ce gust bun au ! Şi să vă mai spun ceva : veveriţele sînt şi mai bune. Cîteodată tăticu aduce şi ciori, dar ciorile nu ne plac. Zilele trecute am dus-o tare bine : o fată de la curte a gîtuit o gîscă şi pe urmă ne-a dat-o nouă. Ce să zic, de carne nu ne plîngem ; cîteodată mai căpătăm şi o oaie, sau chiar un porc, dacă se îmbolnăvesc şi vătaful le pune cuţitul în gît ; din păcate, se întîmplă uneori că tăticu nu nimereşte tocmai la timpul potrivit şi atunci ei...

Dar mătuşica îi curmă fetiţei vorba, izbucnind mînioasă :

— Piei din faţa mea, pleacă, mă trec fiorii ! Mančio, tu, fetiţă fără Dumnezeu ; dacă te mai prind vreodată că mănînci iepure la Kudrna !... Du-te repede de te spală şi să nu-mi pui mîna pe nimic, ai înţeles ? ţipă mătuşica, împingînd-o pe Cilka pe uşă afară.

Mančia plînse, se sili s-o asigure pe mamă-sa că friptura a fost bună, dar mătuşica nu mai contenea

să scuipe. Cînd sosi acasă unchiaşul şi auzi ce se întîmplase, învîrti tabachera între degete, pregătind o glumă ca s-o liniştească pe mătuşică.

— Ce te tot burzuluieşti, mămico, se răţoi el. Cine ştie, poate că aşa ni s-o îngrăşa şi nouă fata ! Gustu-i gust, aici nu încape vorbă lungă ! Cine ştie dacă vreodată nu m-oi lăsa chiar eu poftit la o mîncărică de veveriţă !

— Cu asemenea vorbe, să-mi rămîi dincolo de uşă, unchiaşule ; încetează o dată cu pălăvrăgelile astea ! se supără mătuşica. Unchiaşul făcu cu ochiul şi obrazul i se încreţi de rîs.

Dar parcă numai mătuşicăi îi era scîrbă să primească ceva de la familia Kudrna ? Se scîrbeau şi alţii, ba unii n-ar fi atins nici măcar mîna vreunuia din copilaşi, şi asta numai pentru că mîncau pisici şi cine ştie ce alte lucruri pe care nimeni nu le-ar mînca. Copiilor lui Prošek puţin le păsa însă dacă droaia lui Kudrna mîncase la prînz pateu de fazan sau borş de cioară ; erau fericiţi dacă veneau să se joace cu toţii acolo, în spatele şopronului. Împărţeau cu ei plăcintele şi ce mai aveau, numai ca să le facă plăcere. Cilka, fetiţa de zece ani, îi băga copilaşului lăsat în grija ei o bucată de plăcintă în mînuţă, apoi îl aşeza pe iarbă şi se juca deopotrivă cu ceilalţi sau împletea din tulpinele moi de patlagină şepci pentru băieţi şi coşuleţe pentru fete. După ce oboseau de joc, de nu mai puteau nici să-şi tragă sufletul, tot cîrdul se întorcea în bătătură, iar Mančinka o vestea pe mămicuţa că erau lihniţi de foame. Mătuşica nu se minuna de loc şi-i hrănea pe toţi, chiar şi pe cei de ale căror guri îi era scîrbă. Dar glumeţul unchiaş, care aştepta întotdeauna clipa potrivită ca s-o necăjească, începea de cum se adunau copiii :

— Nu ştiu ce mi s-a întîmplat ; simt că mă apasă o greutate pe piept ; ia spune-mi, Cilka, n-aveţi cumva acasă mîncare de iepure ? N-ai putea...

Mătuşica scuipa întotdeauna şi pleca, iar bunicuţa îl dojenea uşor pe unchiaş. Odată îi spuse :

— Ce hîtru bun de glume mai eşti şi dumneata, unchiaşule ; să fiu în locul mătuşicăi, ţi-aş face într-o zi la masă o cioară din cele mari, pe mazăre. Ţi-ar pieri pofta să necăjeşti oamenii.

Unchiaşul făcu şugubăţ cu ochiul, răsuci tabachera şi se strîmbă arătînd că nu-i pasă.

De obicei, cînd bătrînii şedeau în grădină, venea la taifasul lor şi moşul care ajuta pe morar la măcinat şi atunci se luau cu vorba despre slujba utreniei din acea zi, despre cazanii, despre cununiile afişate la biserică, spuneau pentru cine s-au făcut rugăciuni, cine cu cine s-a întîlnit la slujbă ; şi aşa, din una în alta, ajungeau să vorbească despre munca la cîmp, amintind despre unele inundaţii, furtuni şi grindini de pomină, apoi treceau la ţesutul şi albitul pînzei, preţăluind viitoarea recoltă a inului şi în cele din urmă povesteau istorii cu hoţii de la Kramolensk duşi cu alai la puşcărie. Moşul era un guraliv fără pereche ; spre amurg însă, cînd începeau sătenii să se adune la măciniş, ţinîndu-se de zicala : „Cine vine mai devreme macină mai degrabă“, moşul o lua repejor spre moară. Pleca şi unchiaşul, se mai foia puţin pe la cîrciumă ca să vadă ce mai e nou, iar femeile, rămase singure, mai sporovăiau între ele, ba de una, ba de alta.

Iarna, copiii rămîneau aproape toată după-amiaza sus pe cuptor, în dosul sobei ; cuptorul era mare cît o odaie. Acolo îşi avea culcuşul de noapte slujnica, iar pe treapta de jos se mai încovriga şi dulăul casei. Tot acolo Mančinka îşi ţinea jucăriile şi păpuşile. Cînd se cocoţau copiii, se umplea treapta de sus.

Zburdalnica tovărăşie sărbătorea în fiecare duminică nunta uneia dintre păpuşi. Mirele era întotdeauna coşarul, iar Mikuláš ţinea loc de preot. Apoi se mînca, se bea, se dansa, şi de obicei cîinele era călcat de un „nuntaş" pe labă, de începea să schelălăiască amarnic, încît cei din odaie tresăreau de spaimă. Mătuşica striga atunci la copii :

— Hei, neastîmpăraţilor, nu-mi dărîmaţi cuptorul, că mîine vreau să coc pîine !

Pe cuptor se făcea din nou linişte, copiii se jucau frumos de-a tata şi de-a mama, barza aducea micuţei mame un copilaş, iar Adelka, fiindcă nu se pricepea la pregătit praznicul, trebuia să facă pe dădaca pruncului, în vreme ce Vilím şi Ján, ca naşi, îl botezau Honzíček. Şi iarăşi se făcea ospăţ, bucatele închipuite curgeau din belşug, iar cîinele era poftit şi el la masă ca să uite supărarea. Honzíček se făcea numaidecît mare şi „tăticul" îl ducea la şcoală, unde Ján era dascăl şi-l învăţa abecedarul. Dar şcoală cu un singur elev nu se putea ! Trebuiau să înveţe cu toţii şi atunci se schimba jocul. „Să ne jucăm de-a şcoala", hotărau ei. Se duceau aşadar la şcoala lui Ján şi, cum nici unul nu-şi făcea lecţiile, domnul învăţător se mînia şi fiecare căpăta cele două linii cuvenite la palmă ; neavînd încotro, îşi primeau pedeapsa, iar cîinelui, care era şi el elev şi nu ştia decît să pufăie şi să mîrîie pe cuptor, domnul învăţător hotărî ca, în afara celor două la „labă", să i se atîrne şi tăbliţa neagră de gît. Pedeapsa fu aplicată pe loc. Prostănacul înfuriat sări jos de pe cuptor şi iscă o larmă asurzitoare căznindu-se să smulgă de pe el semnul ruşinii. Moşul de la moară, înspăimîntat, sări în sus de pe laviţă, bunicuţa îşi scuipă în sîn, iar unchiaşul, ameninţînd spre cuptor cu tabachera, strigă :

— Vai de pielea voastră, cînd oi veni la voi! Apoi învîrtind din nou tabachera printre degete, rîse pe înfundate ca să nu-l vadă copiii.

— Asta fără îndoială că-i pozna lui Lucifer al nostru! își dădu părerea bunicuța; mai bine am lua-o spre casă; zvînturaticii de copii ar fi în stare să întoarcă moara cu dosu în sus!

Dar gazda se împotrivea; nu se isprăviseră încă povestirile despre războiul acela mare al franțujilor și despre cei trei învingători. Bunicuța le știa tîlcul ăstor trei, căci învățase multe în viață, se pricepea și în ale milităriei și tot ce spunea ea găsea crezare.

— Rogu-te, lămurește-mă cine au fost cei trei bărbați de gheață pe care rusul i-a trimis împotriva lui Bonaparte? o întrebă pe bunicuță un băiețandru de la moară, frumușel și zîmbăreț.

— E așa greu să-ți vină în minte că au fost cele trei luni: decembrie, ianuarie și februarie? sări să răspundă în locul bunicuței moșul de la moară. Află că în Rusia e atît de frig în aste trei luni, încît oamenii sînt nevoiți să-și poarte și fața învelită, altfel le-ar degera nasul. Franțujii nu-s învățați cu frigul și cum au ajuns acolo au înghețat bocnă cu toții; rusul, isteț nu glumă, știa bine că așa va fi. Vezi, de-aia i-a ținut pe loc!

— Se zice că l-ați cunoscut pe împăratul Iosif? o întrebă pe bunicuța unul dintre cei veniți la măcinat.

— Cum să nu-l fi cunoscut, dacă am și vorbit cu el; talerul ăsta el mi l-a dat cu mîna lui, se mîndri bunicuța, luînd în mînă moneda de argint agățată de salbă.

— Hai, povestește-ne, bunicuțo, cum s-a întîmplat, cînd ți l-a dat?! o rugară mai mulți deodată.

Pe cuptor se făcu numaidecît liniște. Copiii auziseră întrebarea și se dădură fuga jos, rugînd-o pe

bunicuţa să povestească, fiindcă nici ei nu cunoşteau întîmplarea.

— Dar unchiaşul şi mătuşica o cunosc, au mai auzit-o de la mine, se împotrivi bunicuţa.

— O poveste frumoasă o poate asculta omul de două ori şi chiar de mai multe ori, fără să i se urască ; hai, povesteşte ! îi dădu ghes mătuşica.

— Ei, fie, să vă povestesc ; numai voi, copii, să vă aşezaţi roată şi să-mi staţi cuminţi.

Copiii se aşezară într-o clipită şi tăcură mîlc.

— Pe vremea cînd se construia Nový Ples (Josefov), începu bunicuţa, eram o codană. Eu sînt din Olešnice ; ştiţi unde vine Olešnice ?

— Ştim, dincolo de Dobruška, în munţi, la graniţa Sileziei. Aşa-i ? răspunse moşul de la moară.

— Da, da, de-acolo sînt eu... Alături de noi locuia într-o căsuţă mică văduva Novotná. Ţesea pături de lînă şi din asta trăia ; cum avea gata puţină marfă, o ducea de vînzare la Jaroměř sau la Ples. Nu trecea o zi fără să vină pe la răposata mama, iar noi, copiii, încaltea, ne duceam pe la ea de cîteva ori pe zi. Taica i-a botezat feciorul. Cînd am început şi eu să-mi deprind mîinile cu munca, Novotná îmi spunea, ori de cîte ori veneam pe la dînsa : „Hai, aşază-te la război şi învaţă să ţeşi, o să-ţi fie de folos odată ; ce învaţă omul în tinereţe prinde bine la bătrîneţe." Eu, de cînd mă ştiu, am fost iute la treabă şi nu mă lăsam mult îndemnată ; am ascultat-o şi în curînd am învăţat atît de bine meseria, că puteam să ţes pături şi singură. Pe vremea aceea, împăratul Iosif venea adesea pe la Nový Ples ; oamenii povesteau fel de fel de lucruri despre dînsul şi cei care-l întîlniseră o dată, se făleau atîta, de parc-ar fi dat peste ei cine ştie ce noroc.

Odată, cînd Novotná se pregătea de mers cu marfă la tîrg, i-am rugat pe ai mei să-mi dea voie să mă

duc cu dînsa, fiindcă doream mult să văd şi eu Plesul. Mama, văzînd că Novotná avea să se încarce cu povară grea, mi-a spus : „Du-te, ai s-o ajuţi pe cumătra.“ A doua zi am purces la drum pe răcoare şi spre amiază am ajuns în lunca de lîngă Ples. Era acolo o stivă de lemne ; ne-am aşezat pe ele să ne încălţăm. Cumătra tocmai spunea : „Unde să mă duc mai întîi, sărmana de mine, cu păturile astea ?“ cînd, dinspre Ples, văzurăm venind spre noi un domn care ţinea în mînă ceva ca un flaut ; în fiece clipă îl ducea la ochi şi se învîrtea încetişor pe loc. „Ia te uită, cumătră, zic eu, ăsta trebuie să fie muzicant ; singur îşi cîntă din flaut şi singur joacă.“ „Fetiţă prostuţă, îmi spuse cumătra, ăla nu-i flaut şi nici domnul nu-i muzicant ; o fi vreunul din cei care păzesc conacul, văd mereu din ăştia umblînd pe aici. Are în mînă un fel de ţeavă cu geam la capăt prin care se uită şi, cică privind aşa, vede pînă hăt departe. Vede peste tot locul, vede tot ce face fiecare...“ „Vai, dar dacă ne-o fi văzut şi pe noi cum ne încălţăm ?“ îi spun eu, speriată. „Şi ce ? Doar n-am făcut nici un rău cu asta“, rîse de mine cumătra.

Şi în vreme ce vorbeam aşa, domnul acela se apropie de noi. Era îmbrăcat cu o haină cenuşie, purta o pălărie în trei colţuri, iar în spate îi atîrna codiţa de păr legată cu panglică. Era încă tînăr şi frumos la faţă, de parcă ar fi fost pictat. „Încotro vă duceţi şi ce aveţi în boccea ?“ întrebă el, oprindu-se lîngă noi.

Cumătra răspunse că ducea marfă de vînzare, la Ples. „Ce fel de marfă ?“ întrebă el iarăşi. „Pături de lînă, conaşule, pentru învelit, poate că v-ar place şi dumneavoastră vreuna din ele“, spuse Novotná şi desfăcînd repede bocceaua întinse o pătură pe stiva de lemne. De felul ei, cumătra era o femeie tăcută, dar cînd era vorba să-şi vîndă păturile, îi

mergea gura ca o moară stricată. „Astea le face bărbatul tău, nu-i așa?“ întrebă din nou domnul cel tînăr. „Ei, le făcea, le făcea, conașule dragă, dar acum la seceriș se împlinesc doi ani de cînd nu le mai face. A bolit sărmanul pe picioare pînă s-a prăpădit. Uneori mă așezam și eu la războiul lui de țesut, și-așa, încetul cu încetul, am învățat să țes și acum îmi prinde bine. De aceea îi tot spun Madlei: «Învață, Madlo, ce înveți i-al tău, nici vătaful nu poate să ți-l fure»“. „Copila-i a ta?“ puse iarăși întrebare domnul acela. „Nu-i a mea; mi-i cumătriță. Cîteodată îmi dă o mînă de ajutor. Nu vă uitați la ea că-i micuță; e deșteaptă foc, iar la lucru e ca fulgerul de iute; pătura asta a făcut-o ea singurică.“

Domnul mă bătu pe umăr și se uită galeș la mine; de cînd sînt n-am mai văzut ochi albaștri atît de frumoși. Ca albăstrelele erau! „Și tu n-ai nici un copil?“ se întoarse boierul către Novotná. „Ba am un băiat, răspunse cumătra; l-am dat la învățătură la Rychnov. Dumnezeu l-a miluit cu darul sfîntului duh și cartea îi intră în cap de parcă s-ar juca; știe a cînta frumos și cîntă în cor la biserică, așa că tare bucuroasă aș jertfi cîteva părăluțe, numai să-l văd preot.“ „Dar dacă el n-o vrea să fie preot?“ întrebă boierul. „Ba o să vrea, domnișorule. Jiřík e băiat bun și ascultător!“ răspunse cumătra.

În vremea asta eu nu-mi mai luam ochii de la țeava din mîna boierului și mă gîndeam cum s-o fi văzînd oare prin geamul din capăt. Dumnealui parcă mi-ar fi citit gîndul pe vîrful nasului, căci deodată se întoarce către mine și-mi spune: „Nu-i așa că ai fi bucuroasă să știi cum se vede prin ocheanul ăsta?“

Mie mi s-au aprins obrajii și de rușine nu mai putui să-mi ridic ochii, dar cumătra se amestecă în vorbă: „Madla credea că-i flaut și că dumnea-

voastră sînteţi muzicant. Eu însă i-am spus cine sînteţi." „Cum, ştii cine sînt ?" se miră dînsul. „Ei, apoi cum v-o fi zicînd pe nume nu ştiu, dar am gîndit că sînteţi unul din acei ce umblă încolo şi încoace ca să vadă ce fac oamenii ; şi-i vedeţi pe toţi prin ţeava aceea, nu-i aşa ?"

Domnul rîdea de nu mai putea, se ţinea de mijloc. „Ei, spuse el, aici ai nimerit-o, măicuţă. Apoi s-a întors către mine, după ce se săturase de rîs. Dacă vrei să te uiţi prin ţeava asta, spuse el, poftim, uită-te !" Îmi aşeză frumos tubul la ochi şi, ce să vă spun, oameni buni, mă uitam şi vedeam tot, ca în vis, minunea minunilor !... Tocmai la Jaroměř, în ferestrele oamenilor mă uitam şi-i văzui limpede pe fiecare ce făceau, ca şi cînd aş fi stat lîngă dînşii ; şi pînă departe pe cîmp puteam să văd cum muncesc oamenii, de parcă ar fi venit cu toţii în faţa mea. Am vrut să-i dau ţeava şi cumetrei să se uite, dar ea îmi împinse mîna. „Ce-ţi dă în gînd ! Frumos mi-ar sta mie, femeie bătrînă, să mă joc cu de-alde astea ?" „Dar singură ai spus că nu-i pentru joacă, ci pentru treburi, măicuţă", îi aminti boierul. „Apoi, o fi, dar mie nu mi se potriveşte", a răspuns cumătra şi s-a înverşunat să nu se uite.

Deodată îmi trăsni una prin minte : „Ce-ar fi, îmi zic, dacă prin rotocoala asta de sticlă l-aş zări pe împăratul Iosif ?" Şi mă uit, mă uit eu în toate părţile, dar degeaba, că nu-l văzui. Iar cum domnul acela îmi părea un om tare înţelegător, mă apuc şi-i spun pe cine aş vrea să văd. „Şi de ce mă rog ţii aşa de mult să-l vezi pe împărat, îl iubeşti ?" mă întrebă el. „Cum să nu-l iubesc, îi spun eu, cînd fiecare îl laudă cît e de bun şi de cumsecade. Pentru el şi pentru milostiva doamnă ne rugăm cu toţii în fiecare zi, ca să le dea Dumnezeu domnie lungă."

Domnul zîmbeşte şi mă întreabă : „Ai vrea să şi vorbeşti cu dînsul ?“ „Vai, zic, ferească Dumnezeu ! N-aş îndrăzni nici să-mi ridic ochii dacă mi-ar sta în faţă.“ „Păi văd că de mine nu te ruşinezi şi împăratul e doar şi el un om, ca şi mine.“ „Ehei, nu-i chiar aşa, domnişorule, se amestecă în vorbă cumătra ; împăratul e împărat şi cînd spun asta, am spus tot ! Eu am auzit că dacă se uită omul în ochii împăratului, apoi îl năpădesc toate frigurile şi toate căldurile. Asta o spunea starostele nostru. El a stat de două ori de vorbă cu împăratul.“ „Îmi dă prin gînd că starostele vostru n-are cugetul tocmai curat şi cred că nu i se poate uita nimănui drept în ochi“, spuse domnul, în vreme ce scotea o hîrtioară pe care începu să scrie ceva. Hîrtioara aceea o dădu apoi cumetrei şi-i spuse să meargă la Ples, la magazia de aprovizionare, că acolo o să i se cumpere păturile. Mie îmi dădu bănuţul acesta de argint, spunîndu-mi : „Păstrează ca amintire talerul ăsta ca să nu-i uiţi pe împăratul Iosif şi pe milostiva lui mamă. Roagă-te pentru ei ; rugăciunea inimilor curate îi este dragă lui Dumnezeu. Şi cînd veţi ajunge acasă, puteţi povesti tuturor că aţi stat de vorbă cu împăratul Iosif ! Aşa !“

Şi cum spuse aceste vorbe, se întoarse şi plecă. Noi am căzut în genunchi, de spaimă şi de bucurie nu mai ştiam unde ne e capul. Cumătra începu să bombănească, ba că eu am cutezat prea mult, ba că ea însăşi îşi îngăduise prea multe. Dar cui să-i fi trăsnit prin minte că era chiar el, împăratul. Ne bucuram şi nădăjduiam că poate totuşi nu l-am supărat şi nu i-o fi părînd rău că ne-a dăruit şi nouă ceva. La magazie i-au plătit Novotnei, pentru pături, de trei ori mai mult decît ceruse. Apoi am luat-o repejor acasă, şi cînd am ajuns am povestit într-un suflet întîmplarea. Nici nu terminarăm bine

ce aveam de povestit şi cu toţii îşi doreau şi pentru ei fericirea noastră. Mama a dat bănuţul la găurit şi de atunci îl port la gît. De atîtea ori am dus-o greu, dar de el nu m-am despărţit. Păcat că pe domnul acela îl acoperă acum pămîntul! îşi încheie bunicuţa povestirea, suspinînd.

— Adevărat, păcat, întăriră ceilalţi.

Copiii, aflînd povestea talerului, începură să-l învîrtească şi să-l sucească în fel şi chip şi de abia atunci bănuţul cîştigă în ochii lor faimă şi preţ. Iar bunicuţa le apărea ca învăluită într-o lumină, de cînd aflaseră că a stat de vorbă cu împăratul Iosif.

La moară, săptămîna nouă începea duminică seara. Oamenii se adunau la măcinat, pietrele începeau să huruie încetişor în ritmul lor obişnuit, moşul umbla prin moară veghind cu ochi de cunoscător cam ce-ar mai fi de făcut, flăcăul alerga, tot căutînd ceva, de sus jos şi de jos sus, de la un coş la altul, iar unchiaşul morar stătea în faţa morii, întîmpinînd cu chipu-i hazliu muşteriii care-i aduceau cîştigul şi dădea fiecăruia să tragă pe nas din tabac.

În timpul verii, mătuşica şi Mančinka o însoţeau uneori pe bunicuţa pînă la cîrciumă. Dacă se întîmpla să fie în ziua aceea horă, se mai opreau puţin în drum şi de obicei li se mai alăturau cîteva leliţe care priveau cum joacă flăcăii şi fetele. Înăuntru nu puteai străbate de înghesuială; Kristla, cînd ducea berea în grădină, unde şedea lumea mai aleasă, trebuia să ridice halbele peste cap ca să nu i le verse cineva. „Îi vedeţi pe boieraşi? spunea mătuşica arătînd cu capul spre grădina unde şedeau la mese funcţionarii de la castel, care încercau s-o mai ţină în loc pe Kristla, ori de cîte ori venea să-i servească. Hei, domnişorilor, vă cred că o fată ca asta nu găsiţi cu una cu două, dar nu cumva veţi fi socotind că părinţii au crescut-o anume pentru

voi, ca să-i batjocoriţi tinereţea ?!" „Fii fără grijă, mătuşico! Kristla nu se lasă batjocorită, fu de părere bunicuţa. Fata asta le-ar arăta îndată dumnealor pe unde-i drumul spre uşă."

Spusa ei se adeveri numaidecît. Unul dintre tinerii din grădină, mirosind a parfum cale de-o poştă, îi şopti fetei ceva la ureche, dar ea i-o tă:e rîzînd: „Mai încet cu marfa asta, domnişorule, aşa ceva nu cumpărăm!" Alergă în sală şi, cu faţa surîzătoare, îşi strecură mîna în palma bătătorită a unui flăcău înalt, voinic, se lăsă cuprinsă de mijloc şi dusă la joc, făcîndu-se că nu aude chemările din grădină: „Hei, Kristinka, vino de ne toarnă!" „Flăcăul îi este mai drag decît castelul cu toţi domnii şi comorile lui", rîse bucuroasă bunicuţa. Dădu noapte bună mătuşicăi şi porni cu copiii spre casă.

V

O dată la două sau la trei săptămîni, cînd se întîmpla să fie o zi frumoasă, bunicuţa spunea: „Astăzi mergem la pădurar, îmi iau furca să torc acolo." De dimineaţă şi pînă în clipa în care bunicuţa o pornea la drum, copiii nu-şi mai găseau loc de bucurie. Dincolo de stăvilar, o cărăruie ducea spre pod, pe la poalele coastei înverzite, apoi de la pod, pe un drumeag drept, străjuit de plopi, mergeai pînă la Ryznbursk. Bunicuţa alegea însă poteca dintre dealuri, care şerpuia de-a lungul rîului pînă la ferestraie. Barunkăi îi plăcea să se caţăre pe o creastă dindărătul ferestraielor, acoperită de aluni înalţi. Dincolo de ferestraie, vîlceaua se strîmtora tot mai mult şi rîul, avînd albia mai îngustă, îşi învolbura cu zgomot apele peste bolovanii mari din cale. Pini şi brazi puternici înveşmîntau crestele dealurilor şi întunecau cu umbra lor aproape tot largul văii. Pe valea aceasta mergeau copiii cu bunicuţa pînă aproape de ruinele castelului Ryznbursk, care se zăreau, năpădite de muşchi, prin frunzişul des al copacilor.

Alături de ruine, peste hruba veche, scobită, zice-se, cale de trei mile sub pămînt, dar în care nimeni nu mai putea intra demult din pricina umezelii şi a aerului stricat, se înălţa pavilionul cu trei ferestre înalte, ascuţite. Nobilul stăpîn de odinioară, cînd mergea la vînătoare, aici îşi lua a doua gustare înainte de amiază. Spre acest pavilion se îndreptau copiii, căţărîndu-se pe creastă în sus, ca iezii capre-

lor negre. Bunicuţa, biata bătrînică, abia izbutea să se aburce, ţinîndu-se ba cu dreapta, ba cu stînga, de arbuşti. „Uf ! m-aţi luat prea repede. Abia îmi trag sufletul", spunea bunicuţa cînd, în sfîrşit, ajungea sus.

Copiii o luau atunci de mînă, o duceau în pavilion şi o aşezau pe un scăunel, în răcoarea binefăcătoare dinăuntru. În faţa ochilor se deschidea o privelişte minunată. În dreapta pavilionului, copiii puteau vedea ruinele castelului, iar la poalele lui vîlceaua străjuită pe amîndouă părţile de creste acoperite cu pini. Pe una din aceste creste se înălţa o bisericuţă. Susurul apei şi ciripitul păsărelelor înviorau tot înconjurul, în care altfel tăcerea ar fi domnit atotstăpînitoare.

Ján îşi aminti de Ctibor cel voinic, ciobanul stăpînului din Ryznbursk ; colo jos în luncă se petrecuse întîmplarea ! Acolo l-a prins stăpînul ducînd în spinare un pin întreg smuls din rădăcină, pe care-l furase din pădurea boierească. Întrebat de unde îl luase, ciobanul îşi recunoscu cinstit vinovăţia. Stăpînul îl iertă, ba îl mai pofti şi la castel, spunîndu-i să aducă o traistă în care el să-i pună atîtea bucate cîte o putea duce în spinare. Ctibor, fără pic de sfială, ceru de la nevastă o faţă de saltea lungă de nouă coţi şi se înfăţişă la castel. În asemenea traistă au încăput atîta mazăre şi afumături, cît ar fi dus zece oameni. Pentru puterea şi cinstea lui, nobilul l-a îndrăgit, iar atunci cînd regele dădu de ştire că se vor ţine întrecerile între cavaleri la Praga, îl luă cu el. Cu puterea sa, Ctibor înfrînse un cavaler german pe care nimeni încă nu izbutise să-l doboare. Pentru această faptă regele îl făcu pe Ctibor cavaler.

Copiilor le plăcea grozav această povestire şi din ziua cînd ciobanul cel bătrîn le-o istorisise, castelul

şi lunca li se păreau mai atrăgătoare, izvorîte parcă din acel crîmpei de basm.

— Dar cum se cheamă, bunicuţo, locul unde-i bisericuţa ? întrebă Vilím.

— Boušín se cheamă. Să ne dea Dumnezeu sănătate şi ne-om duce odată şi acolo la ziua de hram ! răspunse bunicuţa.

— La Boušín s-a întîmplat ceva, bunicuţo ? întrebă Adelka. Mititica ar fi fost în stare s-o asculte pe bunicuţa din zori pînă-n noapte.

— Acolo s-a întîmplat o minune. Nu vă aduceţi aminte că v-a povestit odată Vorša ?

— Nu ne mai aducem aminte nimic. Spune-ne-o matale, bunicuţo, te rugăm frumos, se răsfăţară copiii şi bătrîna nu se lăsă mult rugată.

— Ei, atunci să-mi şedeţi frumos pe laviţă, dar să nu vă aplecaţi cumva pe fereastră ca să cădeţi jos pe spate şi să vă frîngeţi gîtul... Ascultaţi ! Pe celălalt povîrniş al ăstor coame de dealuri împădurite, se află satele Turyň, Litoboř, Slatina, Mečov, Boušín ; în vremurile străvechi, cu toatele erau stăpînite de un cavaler care se numea Turynský şi care trăia în castelul lui de la Turyň. Stăpînul acela avea soţie şi o fiică, o fetiţă frumoasă ca ziua, dar din nenorocire surdă şi mută, din care pricină jalea cuprinsese inimile părinţilor.

Într-o bună zi, pe cînd se plimba prin castel, fetiţei îi veni deodată pofta să meargă la Boušín, să vadă ce fac mieluşeii cei mici din turmă şi cum or mai fi crescut de cînd nu-i văzuse. Trebuie să vă spun că pe vremea aceea, la Boušín nu se clădise încă bisericuţa, nici satul ; era acolo numai ţarcul turmelor şi cirezilor stăpînului din Turyň şi locuinţa argaţilor care le privegheau. De jur împrejur nu vedeai decît codri deşi, unde mişunau fiarele sălbatice.

Fetița cavalerului mai fusese de multe ori acolo „la ogradă“, dar întotdeauna o ducea tatăl ei cu trăsura ; prostuța de ea și-a închipuit că dacă ar trage o fugă, ar ajunge acolo numaidecît. Și a pornit-o cum vă spun, și a mers, a tot mers, unde au dus-o ochii. Ce și-a zis ? Drumu-i drum, trebuie să mergi. Era încă micuță, fără judecată, așa cum sînteți și voi acum. Dar după ce a mers cît a mers și ograda tot nu se zărea, se simți cuprinsă de neliniște. Abia atunci o fulgeră gîndul : ce-o să zică tata și mama că a fugit de la castel ? Se înfioră de teamă și pe loc făcu cale întoarsă. Ei, cînd îl cuprinde teama, și un om mare se zăpăcește ușor ; dar mite o copiliță ca ea. Așa se zăpăci și fetița ; greși drumul, nu ajunse nici la ogradă, nici acasă, dimpotrivă, se afundă în inima codrului unde nu se zărea nici țipenie de om, nici o luminiță măcar. Prea tîrziu își dădu seama că se rătăcise !

Vă puteți închipui în ce stare se afla ! Vouă v-ar fi fost mai ușor, că aveți auz și grai, ceea ce fetița nu avea. Alerga buimacă încolo și încoace, dar cu cît alerga mai mult, cu atît mai rău se încurca. I se făcuse sete și foame, începură s-o doară și picioarele, dar ce o chinuia mai rău era teama de fiarele sălbatice din pădure care o cuprinsese la căderea nopții, și apoi gîndul apăsător că părinții se vor mînia cumplit pe dînsa. Înspăimîntată și plînsă nimeri în fața unei fîntîni ; îngenunche și sorbi din ciutură cu sete ; apoi rotindu-și privirea primprejur, văzu două potecuțe bătătorite. Nu știa însă pe care să apuce, căci în timp ce rătăcise amețită de spaimă prin pădure învățase măcar atît, că nu orice cărăruie duce acasă. Își aduse aminte că mamă-sa, în zilele cînd e amărîtă, neliniștită, se duce întotdeauna în camera ei și se închină ; așa făcu și fetița, înge-

nunche şi se rugă fierbinte ca Dumnezeu s-o scoată din pădure.

Deodată i se păru că o împresoară un zgomot ciudat, un murmur ; urechile îi ţiuiau şi murmurul se făcea tot mai puternic, tot mai limpede ; fetiţa nu ştia ce se întîmplă cu dînsa, de unde veneau şi ce însemnau sunetele acelea ; de spaimă începu să tremure şi să plîngă ; voia tocmai s-o ia la fugă cînd, iată, pe potecuţa din pădure văzu alergînd spre ea o oaie albă, apoi alta, a treia, a patra, a cincea, a şasea, şi tot mai multe, pînă ce se strînse în jurul fîntînii o turmă întreagă. Fiecare oiţă avea atîrnat de gît un clopoţel şi, minune ! clopoţeii sunau şi fetiţa îi auzea ! Recunoscu şi oile, erau ale tatălui ei, şi în urma lor năvăli cîinele alb ciobănesc, şi veni şi ciobanul Barta ! Fetiţa strigă : „Barta !" şi fugi spre dînsul...

Ce s-a mai bucurat Barta, văzînd că domnişoara vorbeşte şi aude ! O luă în braţe şi se grăbi s-o ducă la ogradă, care nu era departe. Acolo sosise chiar atunci doamna Turynský, nespus de înspăimîntată ; nu se dumirea cum a pierit din castel fetiţa şi ce s-a întîmplat cu ea. Trimisese îndată oameni prin pădure, în căutarea ei, pornise şi tata să-i afle urma, iar mama aştepta în ogradă. Vă puteţi închipui cîtă bucurie a umplut inima mamei, cînd Barta i-a adus copila teafără, ba încă lecuită. Cînd s-a întors şi tatăl, iar fetiţa le-a povestit totul, aşa cum se întîmplase, părinţii hotărîră să înalţe lîngă fîntîna aceea o bisericuţă, în semn de mulţumire pentru vindecare. Aşa au şi făcut. Bisericuţa pe care o vedeţi acolo mai dăinuie cu zidurile întregi şi fîntîna de lîngă ea e tot aceeaşi din care a băut şi lîngă care s-a închinat fetiţa. Pădurile în care ea a rătăcit astea sînt. Ei, dar fetiţa a murit, tare de mult a murit. A închis ochii şi stăpînul Turynský, a

murit şi doamna Turynský şi Barta. Chiar şi castelul din Turyň a ajuns o ruină.

— Şi unde s-au dus oile şi cîinele ? întreabă Vilím.

— Ehei, cîinele s-a prăpădit şi el, oile bătrîne au pierit şi ele, cele tinere au crescut mari şi au avut alţi mieluşei. Aşa merg toate pe lumea asta, dragii mei copii ; unii se duc, alţii vin.

Copiii întoarseră ochii spre vîlceaua înverzită ; în închipuirea lor li se părea că văd un cavaler călărind, o fetiţă rătăcind... Dar iată ! Pe neaşteptate se ivi aievea din pădure o femeie, călare pe o mîndreţe de cal. Galopa în josul vîlcelei, cu valetul în urma ei. Purta o redingotă de culoare închisă peste fusta cărămizie, lungă, care acoperea şi scara şeii ; pe cap avea o pălăriuţă neagră iar în jurul buclelor ei negre ca pana corbului fîlfîia un voal verde.

— Bunicuţo, bunicuţo, ia priveşte, vine cavalereasa ! strigară copiii.

— Ce cavalereasă ? Azi nu mai sînt cavalerese ! Asta-i doamna contesă, le spuse apoi bunicuţa, uitîndu-se pe fereastră.

Copiilor le păru rău că nu era o cavalereasă, aşa cum o plăsmuise închipuirea lor.

— Doamna contesă vine la deal către noi ! strigară cu toţii.

— Cine ştie ce vedeţi voi ? Cum ar putea să se caţăre calul pînă aici ? se miră bunicuţa.

— Uite că poate. Orland se caţără ca o pisică. Uită-te ! strigă Ján.

— Lasă-mă în pace, nici nu vreau să văd. Nobilii ăştia au nişte apucături ciudate, spuse bunicuţa, ţinînd copiii să nu se aplece pe fereastră.

Nu trecu mult şi contesa ajunse sus. Descălecă sprintenă, aruncă un capăt al fustei lungi peste umăr şi intră în pavilion.

Bunicuţa se ridică de pe scaun, salutînd-o respectuos.

— Familia Prošek, nu-i aşa ? întrebă contesa, cercetînd feţele copiilor.

— Da milostivă stăpînă ! răspunse bunicuţa.

— Şi, dumneata, mi se pare, eşti bunicuţa lor !

— Da, sînt mama mamei lor.

— Poţi să te bucuri, bătrînico, ai nepoţi zdraveni. Dar ia spuneţi-mi, copii, voi o ascultaţi pe bunicuţa voastră ? îi întrebă cu blîndeţe contesa pe copiii care nu-şi mai dezlipeau ochii de la ea. Auzind întrebarea, lăsară însă capul în jos, abia şoptind :

— O ascultăm.

— Ei, n-am de ce să mă plîng de ei ; cîteodată însă... dar ce să-i faci, nici noi n-am fost mai buni, îngînă bunicuţa.

Contesa zîmbi ; văzînd pe laviţă un coşuleţ cu fragi, întrebă de unde i-au cules copiii. Bunicuţa o îndemnă numaidecît pe Barunka :

— Ridică-te, fetiţo, şi serveşte-o pe doamna contesă. Da, sînt proaspeţi ; copiii i-au adunat venind pe drum ; poate c-or fi pe placul milostivei stăpîne. Cînd eram tînără, îmi săturam şi eu pofta cu tot felul de fructe, dar de cînd mi-a murit unul din copilaşi, n-am mai pus gura pe fragi niciodată.

— Şi de ce ? întrebă contesa, luînd din mîinile Barunkăi coşuleţul cu fragi.

— Aşa-i obiceiul la noi, milostivă doamnă : dacă îi moare mamei un copil, apoi an de an nu mai mănîncă, pînă la Sfîntul Ioan Botezătorul, nici cireşi, nici fragi. Se spune că Fecioara Maria umblă atunci prin rai şi împarte fructe din astea copilaşilor. Aceluia dintre copii a cărui mamă n-a fost în stare să se lipsească şi a mîncat cireşi şi fragi, Fecioara Maria îi spune : „Vezi puişorule, pentru tine au rămas puţine, ţi le-a mîncat mămica". De aceea, la noi,

mamele se leapădă de o plăcere ca să le-o lase copilaşilor. Ei, şi dacă nu mănîncă pînă la Sfîntul Ioan, apoi nu mai mănîncă nici după aceea, încheie bunicuţa.

Contesa ţinea între degete o fragă, dulce şi roşie ca buzele ei frumos arcuite, dar, ascultînd povestirea bunicuţei, o puse fără voie înapoi în coşuleţ.

— Nu mănînc, spuse ea, nu le-ar rămîne copiilor la drum.

— Ei, nu face nimica, doamnă contesă ; mîncaţi-le fără grijă sau luaţi-le acasă cu coşuleţ cu tot ; noi adunăm altele, se împotrivi Barunka, întinzîndu-i înapoi coşuleţul.

— Bine, primesc darul vostru, spuse contesa zîmbind dulce fetiţei ; dar mîine să veniţi la castel după coş şi s-o aduceţi şi pe bunicuţa cu voi, aţi înţeles ?

— Venim, venim, se grăbiră să răspundă copiii, bucuroşi ca şi atunci cînd îi poftea mătuşica la moară. Bunicuţa ar fi vrut oarecum să se împotrivească, dar era prea tîrziu : contesa se înclină de rămas bun în faţa bunicuţei, zîmbi copiilor şi coborî din pavilion. Dădu valetului coşuleţul cu fragi, încălecă pe Orland şi se făcu nevăzută printre copaci, ca o frumoasă arătare de basm.

— Bunicuţo, îmi pare atît de bine că mergem mîine la castel ! spuse Barunka, strălucind de bucurie. Tăticul ne-a povestit că doamna contesă are o grămadă de poze straşnic de frumoase !

— Eu am auzit că la castel e un papagal care vorbeşte. Vai, bunicuţo, ce-o să te mai minunezi ! strigă Ján, bătînd din palme de bucurie.

Micuţa Adelka, cercetîndu-şi rochiţa, îi spuse bunicuţei :

— Eu n-o să merg cu rochiţa asta, nu-i aşa, bunicuţo ?

— Of, Doamne, nici n-am băgat-o în seamă pe

prichindica. Halal, frumoasă mai eşti! Dar ce-ai făcut? se cruci bunicuţa, văzînd cît îi era de pătată rochiţa.

— Nu-s eu vinovată: Ján m-a împins şi am căzut pe fragi, se apără mititica.

— Voi doi vă aveţi întotdeauna ca pisica şi cîinele. Ce-o fi gîndind despre voi doamna contesă? De bună seamă şi-o fi zis că sînteţi nişte pui de drac. Ei, dar acum să pornim ca să ajungem odată la pădurar. Vouă băieţilor însă, atît vă spun: dacă vă mai ţineţi de pozne, aşa cum faceţi de obicei, s-a isprăvit, nu vă mai iau cu mine niciodată, hotărî cu glasul înăsprit bunicuţa.

— O să fim cuminţi, bunicuţo, o asigurară băieţii.

— Asta vom vedea-o îndată, spuse ea pornind în urma copiilor pe poteca ce ducea spre casa pădurarului.

N-au mers prea mult şi s-au apropiat de pîlcul de copaci cu frunziş stufos, prin care se zărea curtea şi clădirea albă a pichetului de pădurar. În faţa casei se întindea pajiştea verde, îngrădită, plantată ici şi colo cu tei şi castani înalţi, sub care se aflau bătute în pămînt cîteva laviţe şi mese. Pe pajişte se plimbau păunii, despre care bunicuţa spunea că au pene de înger, strigăt de diavol şi pas de hoţ, apoi un cîrd de bibilici pestriţe, cîrîind ceva între ele, iar prin iarbă se piteau iepuraşi albi, fricoşi, ciulindu-şi urechile lungi, gata s-o zbughească la fugă la cel mai mic zgomot. O căprioară frumoasă, cu fundă roşie la gît, stătea tolănită pe prispă; cîţiva cîini se învîrteau alene prin curte. Nici n-apucară bine copiii să-i strige şi cîinii, lătrînd cu bucurie, se repeziră şi-i ajunseră dintr-un salt, apoi începură să se învîrtească roată în jurul lor, gata-gata să-i doboare la pămînt. La chemarea Adelkăi veni şi căprioara. Gingaşul animal o privea dulce cu ochii săi albaştri, de

parcă ar fi vrut să-i spună : „Ah, te cunosc, tu eşti fetiţa care-mi aduce bunătăţi, fii binevenită !“

Pesemne că Adelka îi citi dorinţa în ochi, căci băgă numaidecît mîna în buzunăraş, scoase o bucăţică de pîine şi o întinse căprioarei, care luînd-o în bot începu să se fugărească pe pajişte cu fetiţa.

— Ce le-a apucat aşa deodată pe toate orătăniile astea, răzbi de undeva un glas gros şi peste o clipă ieşi din odaie pădurarul într-o haină verde, subţire, cu şapca de casă în cap. Ehei, ia te uită, oaspeţi dragi ! strigă el văzînd-o pe bunicuţa. Bine-aţi venit, poftiţi, poftiţi ! Hektor, Diana, Amina, plecaţi p-aci încolo ! se răsti pădurarul la cîini. De larma voastră, nici glasul tău nu ţi-l mai auzi ! Marş !

Bunicuţa intră în casă ; uşa era împodobită deasupra cu o pereche de coarne mari de cerb. În tindă atîrnau agăţate în cui cîteva puşti, îndeajuns de sus ca să nu le poată ajunge copiii. Bunicuţa se temea grozav de puşcă, chiar dacă nu era încărcată, iar atunci cînd pădurarul rîdea de ea că-i fricoasă, bătrînica spunea :

— Cine ştie ce mai poate să se întîmple ! Dracul nu doarme !

— Adevărat, îi răspundea pădurarul, dacă Dumnezeu îngăduie, se poate întîmpla o nenorocire.

Bunicuţa îl lăsa pe pădurar s-o ia cîteodată în răspăr ; dar numai cîtă vreme nu lua fără rost în deşert numele Domnului şi nu blestema ; asta nu putea bunicuţa să sufere ; numaidecît îşi astupa urechile zicînd :

— La ce-i bună gura asta păcătoasă, oare numai aşa, ca să aibă omul de stropit cu apă sfinţită după dumneata ?

Pădurarului îi era dragă bunicuţa ; de aceea faţă de ea îşi mai punea strajă gurii ca nu cumva să drăcuiască, lucru destul de greu căci, după cum

spunea singur, dracii i se încurcau în vorbă şi fără voia lui.

— Dar unde-i cumătra ? întrebă bunicuţa cînd intrară în odaie şi nu dădură acolo de nimeni.

— Şedeţi jos, n-aveţi nici o grijă, o chem numaidecît ; ştiţi cum e ea, toată ziulica se învîrte printre pui ca o cloşcă, spuse pădurarul şi se duse să şi strige nevasta.

Băieţii se opriră ca vrăjiţi în faţa dulapului unde luceau puştile şi cuţitele de vînătoare, fetiţele îşi urmară jocul cu căprioara, care dăduse buzna după ele, în casă, iar bunicuţa, cuprinzînd dintr-o privire odaia primitoare, curată şi frumos orînduită, îşi zise : „Ce-i drept e drept : aici poate veni omul şi în zilele de rînd, ca şi în zi de sărbătoare ; totul luceşte ca paharul !" Cînd dădu apoi cu ochii de urzeala de fire de in întinsă pe laviţă, lîngă sobă, bine legată şi frumos pregătită, se duse mai aproape să cerceteze torsătura.

În clipa aceea se deschise uşa şi în odaie intră nevasta pădurarului, o femeie încă tînără, îmbrăcată într-o rochie de casă curată, cu bonetă albă pe cap ; în braţe purta o copiliţă cu părul castaniu. Întîmpină pe bunicuţă şi pe copii cu multă căldură ; pe chipu-i binevoitor se vedea într-adevăr că se bucură nespus de mult.

— Am fost să înmoi pînza. Sînt tare bucuroasă că anul ăsta o să iasă albă ca puful de lebădă, spuse nevasta pădurarului, cerîndu-şi iertare că zăbovise.

— Asta zic şi eu vrednicie, spuse bunicuţa ; o bucată gata de pînză pusă la albit şi aici urzeala pregătită pentru ţesător. Din asta o să iasă o pînzişoară mai mare dragul. Numai s-o ţească bine şi să nu te înşele. Eşti mulţumită de ţesătorul dumitale ?

— Ştii doar cum se întîmplă, dragă bunicuţă ; fiecare caută să te înşele, spuse nevasta pădurarului.

— Aş vrea să-l văd şi eu pe ţesătorul în stare să vă înşele pe voi, femeile, cînd socotiţi totul pînă l: un fir, rîse pădurarul. Dar de ce staţi în picioare şi nu vă aşezaţi! o pofti el pe bunicuţă, care nu se-ndura să-şi ia ochii de pe urzeală.

— Avem doar destulă vreme, răspunse bunicuţa, luînd-o de mînă pe micuţa Aninka pe care nevasta pădurarului o lăsase din braţe. Fetiţa se ţinea de laviţă ca să nu cadă, căci abia începuse să meargă. Din clipa cînd gazda trecuse pragul, în spatele ei se tot iţeau doi băieţaşi pîrliţi de soare, unul cu părul bălai, la fel cu al mamei, celălalt negricios, ca tată-său. Se pregătiseră să dea buzna pe uşă după mama lor, dar cum femeia legase îndată vorba cu bunicuţa, copiii, pînă să-i bage şi pe ei cineva în seamă, se fîstîciseră şi acum stăteau ascunşi după fusta mamei.

— Ce-i cu voi, măi pui de gaiţă, îi luă la rost pădurarul. Frumos vă şade să vă ţineţi de fusta mamei, cînd aveţi de întîmpinat oaspeţi? Întindeţi mîna bunicuţei!

Băieţii se apropiară bucuroşi de bunicuţă şi-i întinseră mîna; bunicuţa pregătise pentru fiecare mînuţă cîte un măr.

— Ţineţi, şi acum duceţi-vă de vă jucaţi, iar a doua oară să nu mai fiţi aşa sfioşi; nu le şade bine băieţilor să se ţină de fusta mamei, îi povăţui bunicuţa şi băieţii lăsară ochii în jos, uitîndu-se la mere.

— Ei, acum, afară! porunci pădurarul; arătaţi copiilor bufniţoiul şi aruncaţi-i să mănînce gaiţa pe care am împuşcat-o astăzi; arătaţi-le apoi căţeluşii şi puii de fazan. Dar nu cumva să-mi intraţi în păsări ca ulii, că vai de...

Ultimele vorbe copiii nu le mai auziră, căci abia rostise pădurarul cuvîntul „afară" că şi ţîşniseră cu toţii pe uşă.

— Ia te uită ce zor i-a apucat, rîse pădurarul, iar se vedea că graba lor îi era pe plac.

— Copiii-s copii, sînge tînăr, spuse bunicuța.

— Numai de n-ar fi atît de zvăpăiați băieții mei, ridică glasul pădurăreasa. Crede-mă, bunicuțo, că stau cu frica în sîn cît îi ziulica de mare ; mi-e teamă mereu să nu li se întîmple ceva. Cînd îi cauți, se zbenguiesc prin luncă, se cațără în pomi, fac tumbe, se dau de-a dura, își sfîșie pantalonii, mă rog, te apucă și groaza văzîndu-i. Mulțumesc celui de sus pentru fetița asta, că tare-i bună, ca un coltuc de pîine caldă.

— Ce să-i faci, cumătro ! așa este : fata după mamă se cunoaște, iar băiatul după tată, glumi făcînd cu ochiul bunicuța.

Zîmbind, gazda întinse bărbatului copila, rugîndu-l să aibă grijă de ea.

— Acușica mă înapoiez, numai să aduc ceva pentru o gustare, adăugă ea.

— Bună nevastă am, spuse pădurarul după ce gazda se făcuse nevăzută, închizînd ușa în urma ei ; aș păcătui dacă aș spune ceva rău de ea ; numai de n-ar fi tot timpul cu inima sărită că li se întîmplă ceva băieților ; ce fel de băiat mai e și acela care n-are foc în el ?

— Ce-i prea mult strică, dragă cumetre ; dacă i-ai lăsa să-și facă de cap, apoi ar ajunge să meargă cu picioarele în sus, spuse cu asprime bunicuța, cu toate că ea însăși nu-și prea ținea întotdeauna din scurt nepoții.

Nu trecu mult și gospodina păși pragul cu brațele încărcate. Așternu pe masa de stejar o față de masă albă ca laptele, rîndui pe ea farfurioare de ceramică și alături cuțitașe cu mînere din coarne de cerb, așeză apoi în mijlocul mesei farfurii cu fragi, jumări de porc, smîntînă, pîine, miere, unt și bere.

Gospodina îi luă bunicuţei furca din mînă şi-i spuse :

— Acum lasă torsul, bunicuţo, şi pofteşte de mănîncă. Taie-ţi pîine şi unge-o ! Azi untul e bine frecat şi berea e nebotezată. Jumările, nu-i mare scofală de ele ; le-am făcut azi, numai aşa, într-o doară ; cînd îi vine omului poftă de ceva, pe nepusă masă, mai gustă şi din ele. Fragi, ştiu că dumneata nu mănînci ; în schimb le plac copiilor, mai ales stropiţi cu smîntînă.

Aşa o îndemna nevasta pădurarului pe bunicuţa, în vreme ce tăia pîinea, felie după felie, le ungea pe fiecare cu unt şi le stropea cu miere.

Deodată, ca şi cînd şi-ar fi adus aminte de ceva, bunicuţa se bătu cu palma peste frunte :

— Of, că uitucă mai sînt ! am uitat să vă povestesc cum am stat de vorbă în pavilion cu doamna contesă.

— Nici nu-i de mirare ; copiii ăştia te năucesc de-a binelea cu ţipetele lor, spuse gospodina, iar pădurarul o întrebă numaidecît pe bunicuţa ce anume vorbise cu contesa.

— Nu povesti, bunicuţo, pînă nu mă întorc, o rugă soţia pădurarului, mă duc numai să ospătez copiii, ca să se mai astîmpere puţin.

În vremea asta, copiii umblaseră şi cotrobăiseră peste tot împreună cu băieţii pădurarului, Franěk şi Bertik, care mergeau mereu în frunte şi le arătau toate cu de-amănuntul. Cînd gospodina se ivi în prag chemîndu-i la masă, ei stăteau pe iarbă în faţa casei, unde Amina, căţeluşa, îşi dezvăluia măiestria ei sărind peste băţ, sau aducînd înapoi în gură lucrurile pe care copiii le azvîrleau anume. Copiii nu aşteptară să fie chemaţi de două ori.

— Aşezaţi-vă frumos sub copaci şi mîncaţi, dar aveţi grijă să nu vă mînjiţi prea tare ! le aminti

gazda, întinzînd bunătăţile pe masă. Copiii se aşezară ; în jurul lor se strînseră cîinii, adulmecînd şi privindu-i drept în faţă.

Întorcîndu-se în odaie, nevasta pădurarului o rugă pe bunicuţă să povestească despre doamna contesă, iar bunicuţa le povesti întocmai cum se petrecuseră lucrurile în pavilion.

— Am văzut de la început că are inimă bună, spuse nevasta pădurarului. De cîte ori vine pe aici mă întreabă ce fac copiii şi o sărută pe frunte pe micuţa Anuşka. Cine iubeşte copiii e om bun. Numai droaia de slugi din jurul ei umple lumea cu fel de fel de vorbe.

— Fă bine diavolului şi ai să ajungi în iad, se auzi glasul bunicuţei.

— Aşa e, bunicuţo, intră în vorbă pădurarul ; înţeleaptă zicală. Şi eu spun că nu ne-am putea dori o stăpînă mai bună, dacă n-ar avea în jurul ei atîţia vătafi care s-o asmută şi s-o mintă. Toată argăţimea aceea nu-i bună de nimic, face umbră pămîntului de pomană. Cînd stau aşa, bunicuţo dragă, şi mă uit la tot ce se întîmplă în lume, îmi zic de multe ori : „Of, de ar da în ei o mie de trăsnete !“ Spune şi dumneata, să nu te apuce furiile cînd te gîndeşti că un neisprăvit care nu ştie nimic alta decît să stea ca o păpuşă de lemn în spatele trăsurii, sau să se tîrîie prin odăi, primeşte aceeaşi simbrie ca mine, sau chiar mai mare ! De ce să se creadă el mai cu moţ decît mine, care pe ploaie, pe vînt, prin noroi şi zăpadă, trebuie să bat pădurile ziua şi noaptea, să mă iau de piept cu braconierii şi pe deasupra să mai stau şi aici şi să am grijă de toate. N-am de ce să mă plîng, sînt mulţumit. Dar cînd îmi vine în curte cîte un neisprăvit din ăştia şi mai strîmbă şi din nas, apoi zău că, pe ce am mai sfînt... îmi vine să-i ard

una... Dar degeaba mă supăr, şi domnul pădurar apucă paharul cu bere şi trase o duşcă de inimă rea.

— Stăpîna o fi ştiind oare de toate astea ? întrebă bunicuţa. De ce nu-şi ia careva inima în dinţi să i se plîngă atunci cînd i se face vreo nedreptate ?

— Ei, pe dracu ; aş vrea să văd cui i-ar place să se frigă ? Eu stau de multe ori de vorbă cu doamna contesă şi aş putea să-i spun de una, de alta, de tot ce nu merge bine, dar întotdeauna îmi zic : „Franěk, mai bine taci, că pînă la urmă tot în capul tău se sparge.“ La urma urmei, poate că n-o să-mi dea crezare, are să mai întrebe şi pe alţii din cei mari şi s-a isprăvit. Ăştia ţin unul cu altul, toţi sînt ca degetele de la o mînă... Am stat de vorbă cu ea acum vreo cîteva zile. Umbla prin pădure cu contele acela străin care e cu dînsa aici. O întîlniseră în drum pe Viktorka şi m-au întrebat ce e cu ea ; contesa se speriase de înfăţişarea ei.

— Şi ce i-ai spus ? întrebă bunicuţa.

— Ce era să-i spun : că-i nebună, dar că nu face nimănui nici un rău.

— Şi pe urmă ce-aţi mai vorbit ?

— Stătea pe iarbă şi contele şedea la picioarele ei ; mi-au poruncit să mă aşez şi eu şi să le povestesc despre Viktorka cea nebună, cum s-a întîmplat de şi-a pierdut minţile.

— Şi tu abia ai aşteptat, nu-i aşa ? izbucni rîzînd nevasta pădurarului.

— Ce să-i faci, nevastă, cine n-ar fi bucuros să-i facă pe voie unei stăpîne cum e contesa noastră ? Ce-i drept, prea tinerică nu mai este, dar e o femeie al naibii de frumoasă. Ce eram să fac ? A trebuit să le povestesc.

— Ce pui de lele îmi eşti dumneata, cumetre ; de doi ani de cînd sînt aici mă tot duci cu vorba că ai să-mi povesteşti şi mie cu de-amănuntul, cum

s-a întîmplat cu Viktorka, şi nici pînă azi nu ştiu. E drept că nu sînt o doamnă frumoasă, nici de poruncit nu-ţi pot porunci, aşa că de bună seamă, nici n-o să aflu vreodată cum a fost ; aşa-i ?

— Eh, bunicuţo, dumneata îmi eşti mai dragă decît cea mai frumoasă doamnă din lume, şi dacă îţi face plăcere să asculţi, sînt gata să-ţi povestesc istoria asta chiar acum.

— Ehei, cînd vrea cumătrul, apoi ştie să aşeze sub tine şi pernă de mătase ; ce-i drept nu-i păcat, rîse bunicuţa. Dacă n-are cumătra nimic împotrivă, apoi eu mă ţin de vorba dumitale. Bătrînii se asemuiesc cu copiii, şi, precum ştiţi şi voi, copiilor tare le mai plac poveştile.

— Apoi, eu nu sînt încă bătrînă şi tot îmi place să ascult. Haide, bărbate, povesteşte ; povesteşte frumos, ca să ne mai treacă de urît, spuse soţia pădurarului.

— Mămico, te rog, mai dă-ne pîine ; nu mai avem nici o bucăţică, se auzi din uşă glasul lui Bertík.

— Nu se poate ! Unde să fi băgat copiii atîta pîine ?! se minună bunicuţa.

— Ei, jumătate au mîncat, jumătate au dat-o cîinilor, căprioarei şi veveriţelor ; aşa se întîmplă aici întotdeauna. Uf, ce trudă am eu cu ei, oftă gospodina, tăind iarăşi din pîine ; şi în vreme ce ea, afară, împărţea pentru a doua oară copiilor de-ale mîncării, domnul pădurar îşi îndesa tacticos pipa.

— Răposatul meu, Domnul să-l aibă în paza lui, avea acelaşi obicei : cînd începea să povestească ceva, trebuia să-şi aibă pipa pregătită, spuse bunicuţa şi lumina amintirii fericite îi străluci în ochi.

— Eu nu ştiu ce să mai spun ; bărbaţii parcă ar fi vorbiţi ; toţi au năravul ăsta urît, intră în vorbă

nevasta pădurarului, care auzise din prag vorbele bunicuței.

— Ia nu te mai preface, nevastă ; doar tu singură îmi aduci tutunul din oraş, spuse pădurarul, aprinzîndu-şi pipa.

— Fiindcă n-am încotro. Dacă vrea omul să vă îmbune, trebuie să vă facă pe voie. Acum hai şi povesteşte-ne, spuse gospodina, aşezîndu-se cu furca de tors lîngă bunicuța.

— Atunci, ascultați ! Spunînd asta, pădurarul slobozi spre tavan primul norişor de fum, se rezemă în voie de speteaza scaunului, încrucişă picior peste picior şi se porni să istorisească povestea Viktorkăi.

VI

— Viktorka este fata unui gospodar din Žernov. Părinţii ei au murit demult, dar fratele şi soră-sa mai trăiesc şi acum. Cu cincisprezece ani în urmă, Viktorka era voinică şi frumoasă ca un bujor; să fi umblat peste zece sate şi nu găseai o mîndreţe de fată ca dînsa. Sprintenă ca o căprioară, harnică şi cu spor ca albina; nimeni nu şi-ar fi dorit o nevastă mai bună. O fată ca ea, cînd mai aşteaptă să şi moştenească o parte din gospodăria părinţilor, nu rămîne necăpătuită; asta se înţelege de la sine. Îi mersese vestea Viktorkăi prin toate împrejurimile şi peţitorii începuseră să se înghesuie la uşa casei ei. Dintre flăcăii care o cereau, părinţilor le erau mulţi pe plac, fiind mai toţi gospodari înstăriţi, şi fata ar fi intrat, cum se spune, în toate de-a gata; dar ea nu voia s-audă de nici unul; pe placul ei era numai acela care ştia să joace mai frumos, şi asta numai o duminică, la „muzică".

Uneori bătrînul îşi cam pierdea cumpătul văzînd cu cîtă uşurinţă se descotorosea fiică-sa de flăcăi. Într-o zi îi puse piciorul în prag şi-i porunci să se hotărască pentru unul din ei, căci altfel, aşa o ameninţa, îi va alege el un mire şi-o va sili să se cunune cu el. Fata însă începu să plîngă şi se rugă să n-o izgonească de-acasă; spunea că pesemne nu i se împlinise sorocul de măritiş, că avea abia douăzeci de ani, nu-şi trăise încă viaţa de fată şi cine ştie pe mîinile cui o ajunge şi ce necazuri o aşteaptă. Bătrînul îşi iubea foarte mult copila şi, cînd o auzi cum

se jeleşte, i se făcu milă de ea; privindu-i chipul frumos îşi zise: „Pot să te mai las o bucată de vreme; flăcăi ai să găseşti cîţi vei pofti." Prin sat însă se scorniseră vorbe: unii spuneau că Viktorka e mîndră şi aşteaptă să vină după ea cu trăsura un mire bogat; cîţiva proroceau că îngîmfarea îi va aduce nenorocire, alţii spuneau că cine alege mult culege puţin, şi tot aşa se vorbea pe seama ei.

În vremea aceea sosise în sat o companie de ostaşi vînători; unul din ei începu să se ţină după Viktorka. Dacă mergea la biserică, se lua după ea; în biserică stătea anume nu prea departe de dînsa şi, în loc să privească spre altar, se uita la Viktorka; cînd ieşeau oamenii la cosit iarba, îşi făcea fireşte şi el drum prin preajma ei; într-un cuvînt, oriunde se ducea fata, ostaşul se ţinea scai după ea. Prin sat se vorbea despre el că-i cam zărghit bietul, cam într-o doagă, iar Viktorka, dacă stătea la sfat cu prietene şi venea vorba de el, spunea: „Ce tot umblă după mine vînătorul acela? Nici nu scoate o vorbă, morocănosul. Mi-e şi teamă de el. Cînd îl simt pe aproape, mă trec toţi fiorii; mă sfredeleşte cu ochii de mă apucă ameţeala."

„Da, da, spuneau unul şi altul, ochii aceia nu prevestesc a bine; noaptea cică îi strălucesc. Sprîncenele îi sînt dese şi negre ca smoala, împreunate la mijloc şi răsfirate deasupra ochilor ca nişte aripi de corb; semn hotărît că sînt ochi de vrăjitor."

Unora le era milă de el şi spuneau: „Ei, săracul, nu-i vina lui că s-a născut aşa. Ochi ca ăştia mai au şi alţi oameni şi de ei nu se teme nimeni."

Ce să vă mai spun! Femeile se înspăimîntau ori de cîte ori îşi arunca el ochii spre copiii lor şi alergau repede să-i acopere cu o pînză albă, şi de cîte ori se întîmpla să cadă la pat vreun copil, le auzeai numaidecît spunînd: „L-a deocheat vînătorul cel

negru." Pînă la urmă, însă, oamenii se obişnuiră cu chipul lui posomorît, iar printre fete începură să se audă şi glasuri care spuneau că faţa nu i-ar fi urîtă dacă s-ar arăta ceva mai prietenos. Cei mai mulţi însă gîndeau aşa: „Ce-o mai fi şi cu omul ăsta ciudat! Numai Dumnezeu îl ştie cine este şi de unde vine; poate că nici n-o fi om", şi mai-mai să-şi facă cruce în faţa lui şi să spună: „Doamne, apără-ne de cel rău! De jucat la horă nu joacă, de vorbit nu vorbeşte, de cîntat nu cîntă; ducă-se în plata Domnului!" Şi nu-l mai băgau în seamă. Dar ce folos! Lor le venea lesne să spună „să-l lăsăm în plata Domnului", căci după ei nu se ţinea scai; Viktorkăi însă îi ajunsese viaţa un adevărat iad din pricina lui.

De inimă rea, o tulea de acasă şi cutreiera locuri pe unde la drept vorbind nu avea ce să caute; pleca doar ca să mai scape de ochii fioroşi care o urmăreau pretutindeni. De la o vreme însă i se urî să tot bată coclaurile. N-o mai încînta nici „muzica", deoarece întotdeauna, dintr-un colţ al sălii de joc o urmărea faţa aceea posomorîtă; nu se mai ducea cu bucurie nici la claca de tors, fiindcă ştia sigur că, dacă nu era în odaie, vînătorul cel negru stătea proptit lîngă fereastră şi bietei fete i se punea un nod în gît, glasul îi amuţea, ba i se rupea şi firul de tors. Amarnic era zbuciumul ei din pricina asta. Cei din jur băgară de seamă că fata se schimbă la faţă, dar nimănui nu-i trecea prin minte că din pricina vînătorului, a „nebunului" cum îl socotea satul; toţi îşi închipuiau că Viktorka îl lăsa să se ţină după ea, fără să-i pese de el. Într-o bună zi însă Viktorka îşi deschise inima către prietene: „Zău, fetelor, credeţi-mă, le spuse ea, dacă ar veni acum în casă un flăcău să mă ceară, sărac sau bogat, mîndru sau hîd, l-aş lua fără să stau la gînduri, nu-

mai să locuiască în alt sat." „Ce ţi s-a năzărit aşa deodată? Ţi s-a urît cu binele acasă, ori te-ai acrit pînă-ntr-atîta că nu-ţi mai place satul nostru?" o întrebară într-un glas fetele nedumerite. „Nu gîndiţi aşa despre mine! Alta e pricina. Nu mai pot trăi în sat cîtă vreme stă aici vînătorul acela oacheş. Nici nu vă puteţi închipui cum mă chinuieşte nesuferitul, cum mă scoate din fire. Nici somn liniştit nu mai am, nici de închinat nu mai pot să mă închin, pretutindeni mă urmăresc ochii lui, ochii aceia..." se tîngui înlăcrimată Viktorka. „Vai, dar de ce-i îngădui să se ţină după tine? De ce nu-i spui că nu-l poţi suferi, că-ţi stă ca sarea în ochi?" o sfătuiră fetele. „Da ce, n-am făcut-o şi pe asta? De vorbit, n-am vorbit cu el; cum să-i vorbesc cînd umblă după mine ca o umbră. Dar i-am trimis vorbă prin camarazii lui." „Şi nu s-a înduplecat?" întrebară fetele. „Aş, de unde; a spus unuia că lui n-are nimeni drept să-i poruncească, el poate umbla oriunde şi după cine pofteşte; ş-apoi că nici nu mi-a spus că i-aş fi dragă, aşa că n-am pentru ce să-i dau de veste că nu-l vreau!" „Ia te uită, neobrăzatul, se burzuluiră fetele, da ce-şi închipuie el? Pentru asta ar trebui să ne răzbunăm, să-i jucăm un renghi." „Nu, nu vă puneţi cu nebunul, cu el nu se prind de-alde astea; ar putea să vă facă cine ştie ce rău", dădură sfat cumpănit cele mai înţelepte. „Floare la ureche! strigară zvăpăiatele. Ce-ar putea, mă rog, să ne facă? Farmece? Pentru asta ar trebui să aibă de la noi un lucru pe care l-am purtat de-a dreptu pe trup; aşa ceva nu-i dă nici una, şi nici noi n-o să primim nimic de la el, atunci de ce ne-ar fi teamă?" „Nu te pierde cu firea, Viktorka, o să fim mereu cu tine; nu te mai lăsăm singură; odată şi odată îi facem noi de petrecanie împieliţatului ăstuia", o îmbărbătară cele mai îndrăzneţe.

Viktorka își roti privirile, năucă; n-o liniștiseră sfaturile fetelor. Oftă din adîncul pieptului: „Ah, numai de mi-ar ajuta Dumnezeu să scap de năpastă!"

Cele împărtășite fetelor de Viktorka nu rămaseră o taină. Foarte curînd, vestea se răspîndi ca fulgerul, călătorind peste țarini, pînă prin satele megieșe.

După cîteva zile, în bătătura casei Viktorkăi se înfățișă un locuitor din satul vecin. Părea om de omenie. Stătu de vorbă cu tatăl Viktorkăi, ba de una, ba de alta, pînă ce-și dădu pe față gîndul; mărturisi că venise pentru un vecin de-al lui, Šima, care dorea cu tot dinadinsul să-și însoare feciorul. Flăcăului acestuia îi căzuse dragă Viktorka; și așa l-au rugat pe el să le fie pețitor și să vină aici să întrebe dacă ar putea să se înfățișeze cu cererea în căsătorie. „Fii bun și așteaptă puțin, îi zise bătrînul, s-o întreb pe Viktorka și să răspundă chiar dînsa. Cît despre mine, eu îl știu bine pe Sima și pe Antonín, feciorul său, și nu m-aș împotrivi; au gospodărie bine întemeiată." Apoi ieși să cheme pe fată în odaie.

Cum auzi despre ce era vorba, Viktorka dădu răspunsul fără să stea de loc la gînduri: „Să vină!"

Bătrînului i se păru ciudat că fata se hotărîse așa deodată și o întrebă dacă-l cunoaște pe Antonín, ca să nu încurce oamenii de pomană; dar Viktorka rămase la vorba ei, spunînd bătrînului că îl cunoaște bine pe Toník Šima și că-i băiat bun. „Eu mă bucur din toată inima, glăsui bătrînul; de altfel, cum îți vei așterne, așa vei dormi. Atunci să vină, și Dumnezeu să ne ajute."

În vreme ce bătrînul îl însoțea pînă la drum pe pețitor, mama veni în odaie la Viktorka, o binecuvîntă cu semnul crucii și îi ură multă fericire. „Dintre toate, cel mai mult mă bucură că n-ai să ai pe

cap nici soacră, nici cumnată şi c-o să gospodăreşti singură", mai adăugă bătrîna. „Ştii ceva, mămucă, eu l-aş lua şi cu două soacre", răspunse Viktorka. „Ei, cu atît mai bine, dacă v-aţi îndrăgit atît de mult..." „Nu-i vorba de asta, mămucă dragă, eu mi-aş fi dat cuvîntul şi altui flăcău cumsecade." „Ia te uită, ce tot vorbeşti! Păi te-au vrut atîţia şi nici unul nu te-a înduplecat." „Pe vremea aceea nu se ţinea după mine vînătorul cel cu ochi răi", şopti Viktorka. „Nu eşti teafără, fato! Ce tot îndrugi despre vînătorul acela? Ce-ţi pasă ţie de dînsul? N-are decît să umble pe unde pofteşte, lasă-l în plata Domnului! Doar nu te goneşte el din casă." „Ba da, el, numai el, mămucă; mă chinuiesc, mă usuc, nu-mi găsesc astîmpăr şi linişte nicăieri..." izbucni în hohote de plîns, fata. „Şi de ce nu mi-ai spus mai de mult? Aş fi mers cu tine la cumătra fierăreasă; ea se pricepe la de-alde astea. Lasă, că ne ducem mîine la ea", încercă s-o liniştească bătrîna.

A doua zi mama îşi duse fiica la bătrîna fierăreasă. Se ştia demult cît era de meşteră; cunoştea zeci de leacuri de care alţii habar n-aveau. Cînd cineva pierdea un lucru, cînd îi pierea laptele unei vaci, cînd era cineva deocheat, tuturor le ajuta fierăreasa; nimerea leacul la fiecare.

Viktorka îi povesti fierăresei cu încredere totul, de-a fir-a-păr. „Dar tu, spune drept, n-ai vorbit cu el niciodată, nici măcar o vorbuliţă?" o iscodi fierăreasa, privind-o ţintă. „Nici o vorbuliţă!" „Nu cumva ţi-a dat sau ţi-a trimis prin alt vînător ceva de mîncare, vreun măr sau vreo turtă?" „Nimic, cumătro, nimic; ceilalţi ostaşi nici nu s-au împrietenit cu el; îl socotesc trufaş şi spun că totdeauna a umblat aşa, de unul singur. Altceva nu mi-au spus." „Atunci să ştiţi că-i un vrăjitor, spuse cu încredinţare fierăreasa; dar să nu-ţi fie teamă, Vik-

torka, eu te-oi ajuta; deocamdată răul nu-i prea mare. Mîine am să-ţi aduc un lucru pe care să-l porţi pe trup tot timpul. Dimineaţa, cînd ieşi din casă, să nu uiţi niciodată să te stropeşti cu apă sfinţită şi să spui: «Ajută-mă, Doamne, şi izbăveşte-mă de cel rău!» Cînd treci peste cîmp, nu te uita niciodată, nici înapoi, nici în jurul tău; dacă vînătorul prinde a-ţi vorbi, nu-i da ascultare, chiar de ţi-ar vorbi dulce ca un înger. Desigur că ştie să vrăjească şi cu glasul; mai bine să-ţi astupi urechile! Ţine minte asta! Dacă după cîteva zile n-ai să te simţi mai uşurată, o să încercăm cu altceva; numai să vii iarăşi la mine."

Viktorka plecă cu cugetul mai împăcat; trăgea nădejde că o să-i fie iarăşi bine şi uşor, ca altădată. A doua zi, fierăreasa îi aduse un baier sfinţit, cusut într-o pungută roşie pe care i-o atîrnă ea însăşi de gît, povăţuind-o să n-o scoată şi nici s-o arate cuiva. Către seară, în vreme ce cosea iarbă şi nu se uita în jur, băgă totuşi de seamă că nu departe de ea, lîngă un copac, stătea un om; simţi cum sîngele îi dă năvală în obraji şi în inimă, dar îşi făcu îndată cura; şi nu întoarse capul. Isprăvind de cosit, o porni fuga-fuga spre casă, de parcă îi ardea pămîntul sub călcîie. A treia zi era duminică. Mama pregătise cozonaci. Tatăl se repezi în sat să poftească pentru după-amiază pe dascălul bisericii şi cîţiva vecini mai bătrîni, prieteni vechi; sătenii scoteau capetele pe la ferestre şi dădeau zvon: „La Mikeš vin astăzi peţitori!"

După-amiază sosiră în bătătură trei bărbaţi în straie de sărbătoare; doi din ei purtau rozmarin la mînecă. Gospodarul întîmpină pe oaspeţi în pragul casei; pe prispă stăteau argaţii şi-i firitiseau cu urarea: „Multă sănătate şi multă fericire!" „Dea

Domnul !“ răspunse peţitorul în numele părintelui şi al feciorului.

Mirele trecu cel din urmă pragul ; afară se porniră să turuie glasuri de femei : „Mîndreţe de flăcău Toník ăsta ; îşi ţine sus capul ca un cerb ; şi ce crenguţă frumoasă de rozmarin are la mînecă ! De unde o fi cumpărat-o ?“ Drept răspuns, răsunau glasurile aspre ale bărbaţilor : „De asta-i vorba acum ? De bună seamă că poate să se ţină mîndru dacă ne scoate din sat pe cea mai bună fată, neîntrecută la joc, gospodină vrednică şi pe deasupra şi bogată. Asta zic şi eu că a nimerit-o !“ Aşa gîndeau mulţi părinţi şi flăcăi ; le era fireşte necaz că Viktorka şi-a ales un mire din alt sat ; se întrebau de ce nu i-a fost pe plac nici unul din cîţi o ceruseră mai înainte, se mirau de ce făcuse atîtea nazuri, iar acum se mărită cu atîta zor. În sfîrşit, sporovăiau cum se obişnuieşte la asemenea prilejuri.

Pînă la asfinţitul soarelui se puseră la cale toate. Domnul dascăl întocmi foaia de zestre, martorii şi părinţii iscăliră actul cu trei cruci în josul numelor pe care dascălul fu nevoit să le scrie cu mîna lui, iar Viktorka îi făgădui lui Toník prin strîngere de mînă să fie nevasta lui peste trei săptămîni. A doua zi prietenele veniră să-i ureze noroc şi fericire. Cînd ieşi în sat, pretutindeni fu întîmpinată cu firitisiri : „Domnul să-ţi dea fericire, mireaso !“ Dar cînd flăcăii şi fetele o priviră galeş, spunînd : „Păcat că ne părăseşti. De ce ai vrut să pleci, Viktorka ?“ pe fată o podidiră lacrimile.

Cîteva zile după ce i se hotărîse nunta, Viktorka fu mai veselă. Cînd trebuia să iasă din sat, nu mai simţea pe suflet greutatea care o apăsase înainte de a fi căpătat baierul de noroc de la fierăreasă şi pînă ce nu fusese logodită. I se părea că frica ce o cutremurase se risipea, mulţumea lui Dumnezeu şi era

recunoscătoare fierăresei că o sfătuise atît de bine. Dar bucuria ei nu ţinu multă vreme.

Într-o zi, spre seară, în timp ce stătea de vorbă cu mirele în grădină şi vorbeau despre viitoarea lor gospodărie, despre nuntă, deodată Viktorka amuţi şi rămase cu ochii ţintă spre tufărişul din faţa ei şi cu mîinile scuturate de un tremur. „Ce-i cu tine?" o întrebă mirele uimit. „Ia uită-te printre crengile din faţa noastră, nu vezi acolo nimic?" spuse Viktorka în şoaptă.

Mirele se uită cît se uită şi spuse: „Eu nu văd nimic, dar tu ce-ai zărit acolo?" „Mi s-a părut că vînătorul cel negru stă ascuns şi se uită la noi", rosti mireasa cu glasul sugrumat de spaimă. „Ptii! Lasă că isprăvesc eu cu ăsta, acum îndată! Îl fac zob!" strigă Toník. Se împieptoşă şi se repezi înspre tufişuri; căută peste tot, dar zadarnic; nu dădu de nimeni. „Asta nu i-o iert; îi arăt eu dacă s-o mai uita şi acum la tine; îi fac de petrecanie!" zbiera Toník fierbînd de mînie, dar Viktorka se sili să-l potolească. „Nu-ţi căuta ceartă cu el. Tata a fost la Červená Hůřa şi ar fi vrut chiar să dea ceva ofiţerului, numai să-l mute într-o companie din alt sat; dar ofiţerul i-a spus că nu poate face asta, nici chiar dacă ar voi s-o facă şi apoi zicea că nu-i nici un păcat dacă un bărbat se uită după o fată. Tata a auzit acolo, printre ostaşi, că negriciosul se trage din părinţi bogaţi, că s-a dus la militărie de bună voie şi poate pleca oricînd pofteşte. Aşa că nu-ţi mai căuta beleaua cu unul ca el."

Aşa i-a vorbit Viktorka lui Toník, iar el îi făgădui să-l lase pe vînător în plata Domnului.

Seara însă, pe Viktorka o cuprinse din nou neliniştea de altădată şi cu toate că strîngea cu încredere baierul deasupra inimii, cînd i se năzăreau în preajmă ochii aceia blestemaţi, inima îi bătea nebuneşte

sau îi îngheța deodată în piept. Se duse deci din nou să se destăinuiască fierăresei. „Nu știu ce să mai zic ; s-o fi lăsat poate asupră-mi osînda cerească de nu-mi ajută nici ce mi-ai dat. Și doar ți-am ascultat sfatul întocmai", se tîngui cu obidă Viktorka. „Lasă, fetițo, nu te necăji, că-i vin eu de hac, de-o fi el chiar satana. Trebuie însă mai întîi să am în mînă două lucruri de ale lui. Pînă ce-oi face rost de ele, ferește-te și tu cum poți. Închină-te îngerului păzitor și roagă-te pentru sufletele de la vămile cerului, pentru care nu se roagă nimeni. Dacă vei căpăta mila Domnului pentru vreunul din ele, are să pună și sufletul acela o vorbă bună pentru tine." „Ah, cumătro, asta mă doare mai mult ca orice, că nici închinăciunea nu mai pot să mi-o fac, nu mai am nici o clipă cugetul liniștit", se plînse fata. „Vezi, vezi, fetița mea ! De ce-ai lăsat să treacă atîta amar de vreme, ca să te biruie puterea răului ? Ei, dar o vrea Dumnezeu să-i venim noi de hac pînă la urmă și diavolului ăstuia."

Viktorka își adună toate puterile, se rugă fierbinte, iar atunci cînd gîndurile începeau s-o ia razna, își amintea de chinurile Fecioarei Maria și lupta ca să izgonească din ea puterea necuratului. S-a ferit o zi, două, a treia zi însă ieși la cîmp să cosească trifoiștea din capătul cel mai îndepărtat al pămîntului stăpînit de tatăl ei. Poruncise argatului să vină curînd după ea, aducînd carul, căci va da zor cu cositul. Mergea într-acolo sprintenă ca o căprioară, parcă zburînd, încît oamenii se opreau în loc și nu-și mai luau ochii de la dînsa, atît de mîndră era. Așa s-a dus ea acolo, iar înapoi a adus-o argatul, întinsă în car pe trifoiul verde, palidă și rănită la un picior care se vedea înfășurat într-o batistă albă, subțire ; din car fură nevoiți s-o ducă în casă pe brațe. „Maică Precistă ! se tîngui îngrijorată mama, fetița

mea, ce-ai păţit ?“ „Mi-a intrat un ghimpe în călcîi, adînc de tot, şi mi-a venit rău. Duceţi-mă în odaie, vreau să stau culcată“, se rugă Viktorka.

O aşezară pe pat şi tatăl alergă numaidecît după baba fierăreasa. Aceasta sosi într-o clipă, de parcă ar fi dat din pinteni unui cal de sub ea ; în urma ei dădu buzna un alai de cumetre nepoftite, aşa cum se întîmplă de obicei la asemenea prilejuri. Care mai de care venea cu un sfat : una, că să-i pună ceapă coaptă, alta urzică moartă, a treia că s-o descînte, şi în sfîrşit a patra, că ar fi bine s-o afume. Fierăreasa însă nu se lăsă ameţită de vorbăria lor şi-i puse pe piciorul umflat făină de cartofi, umezită. Apoi izgoni toate cumetrele, spunînd că are s-o vegheze ea singură pe Viktorka. Le petrecu pînă afară cu asigurări că rana se va vindeca în cel mai scurt timp.

Cînd se întoarse în odaie, fierăreasa o descusu cu binişorul pe Viktorka. „Povesteşte-mi, fetiţo, cum s-a întîmplat ? Pari tare speriată, draga mătuşii. Şi, mă rog, cine ţi-a înfăşurat piciorul cu batista aceea albă şi mătăsoasă ? Eu m-am gîndit că-i mai bine s-o ascund, ca să nu o bage în seamă croncănitoarele acelea.“ „Unde ai pus-o cumătro ?“ se pripi Viktorka să întrebe. „Sub pernă.“

Fata întinse mîna şi luă batista ; privi lung petele de sînge şi literele unui nume necunoscut, brodate pe ea. Deodată faţa palidă i se făcu roşie ca macul. „Eh, fetiţo, fetiţo, nu prea-mi placi ; nu ştiu ce să mai cred despre tine.“ „Poţi să crezi că Dumnezeu m-a părăsit, că sînt pierdută în vecii vecilor, că nimeni nu-mi mai poate ajuta cu nimic.“ „O fi avînd fierbinţeli şi aiurează ?“ se gîndi fierăreasa atingîndu-i obrajii cu mîna, dar obrajii erau reci şi mîinile la fel ; numai ochii fetei ardeau, aţintiţi spre batista pe care o ţinea în faţă cu amîndouă mîinile. „As-

cultă, cumătro, începu ea încetişor, o să-ţi spun tot ce mi s-a întîmplat, dar să nu mai povesteşti nimănui. Două zile nu l-am văzut de loc, ştii de cine-i vorba, dar astăzi, astăzi dis-de-dimineaţă îmi stăruia un glas în ureche : «Du-te la trifoişte, du-te la trifoişte», de parcă mi-ar fi şoptit cineva fără încetare. Eu mi-am dat numaidecît seama că la mijloc e o ispită ; că pe acolo umblă el mai des. Se aşază de obicei sub un copac de lîngă ogorul nostru. Ştiam că-i ispită, dar nu m-am putut împotrivi ; am luat coasa şi desaga şi am plecat într-acolo. Pe drum mi-am dat seama că eu singură-mi sînt răufăcătorul, dar în urechi nu contenea să-mi sune : «Du-te, du-te la trifoişte ! Poate că el nici n-o fi acolo ! Şi de ce te-ai teme ? Doar vine îndată Tomeš argatul după tine.»

Aşa m-a împins glasul acela pînă-n cîmp. M-am uitat înspre copac, dar n-am văzut pe nimeni. «Ei, dacă nu-i acolo, atunci am scăpat», mi-am zis ; apucai coasa şi începui să cosesc. Deodată îmi veni în minte să-mi încerc norocul, să caut un trifoi cu patru foi. Şi în vreme ce căutam, îmi spuneam : «Dacă îl găseşti, vei fi fericită cu Antonín !» Şi caut eu, şi caut, mai-mai să-mi rămînă ochii în trifoişte ; dar n-am găsit nimic. Deodată nu ştiu ce-mi veni să mă uit înspre copacul cu pricina ; cine crezi că era acolo ? Vînătorul ! Mă întorc cu grabă mare, dar nu fac doi paşi şi calc într-un ghimpe ce se afla în drum. N-am ţipat, dar de durere mi s-a făcut negru înaintea ochilor şi m-am prăbuşit la pămînt. Ca prin vis am simţit cum cineva m-a ridicat în braţe şi m-a purtat aşa nu ştiu cît, pînă cînd un junghi ca un sfredel în rană m-a trezit. Lîngă pîrîu stătea aplecat vînătorul ; înmuiase în apă batista lui albă şi mi-o înfăşurase pe picior. «Doamne, Dumnezeule, mi-am zis, ce se va întîmpla cu mine ; acuma nu mă

mai pot feri de privirile lui. Cel mai bine ar fi să nu-mi deschid ochii !» Durerea mă chinuia cumplit, capul îmi vîjîia, dar eu nu scoteam nici o vorbă şi nici ochii nu i-am deschis. Mi-a pus mîna pe frunte, apoi mi-a luat o mînă într-ale lui ; mă treceau fiori reci, dar n-am vorbit ; stăteam ca moartă. El mă lăsă şi începu să mă stropească pe faţă cu apă rece. Mi-a săltat capul şi atunci n-am mai avut încotro ; a trebuit să deschid ochii. Ah, cumătră dragă, ochii lui străluceau spre mine ca soarele ceresc ; m-a orbit lumina lor, m-a silit să las pleoapele în jos ! Şi atunci el a început să-mi vorbească ! Ah, cumătră dragă, ai avut dreptate, vrăjeşte şi cu glasul ; îmi stăruie şi acum în urechi murmurul vorbelor lui ; îmi spunea că mă iubeşte cu patimă, că eu sînt dragostea lui cea mare, că sînt fericirea lui, cerul lui !..." „Ptiu ! Ce vorbe păcătoase ! Se vede bine capcana diavolului ! Cărui bărbat cumsecade i-ar veni în gînd asemenea vorbe ? Ah, fetiţă nenorocită, ce-ţi veni să-i dai ascultare ?" se tînguia cumătra. „Doamne, cum să nu-l asculţi, cînd îţi spune cu atîta foc că te iubeşte !" „Astea-s minciuni, vorbe deşarte ; vrea să te facă să-ţi pierzi minţile..." „Aşa i-am spus şi eu, dar mi-a jurat pe Dumnezeu şi pe sufletul lui că m-a iubit de cînd m-a văzut, dar că mă ocolea şi şovăia să-mi vorbească numai fiindcă nu vrea să mă lege de soarta lui nenorocită «care-l urmăreşte pretutindeni şi nu-l lasă să aibă parte de fericire». Ah, nici nu mai ştiu cîte mi-a spus ; vorbea atît de înduioşător, că-mi dădeau lacrimile. Credeam tot ce-mi spunea şi la urmă i-am mărturisit că mi-a fost teamă de el, că din pricina asta am devenit mireasă ; i-am spus că port la inimă baierul împotriva vrăjilor şi, cînd mi l-a cerut, i l-am dat", mărturisi Viktorka. „Of ! Dumnezeule izbăvitor, se văicări fierăreasa, plesnindu-şi palmele, i-a dat baierul sfinţit, i-a dat un lucru

încălzit la trupul ei! Of! nenorocito, de-acum eşti în puterea lui, acuma nici Dumnezeu din cer nu te mai scoate din ghearele ticălosului; te-a vrăjit de-a binelea!" „El mi-a spus că-i dragoste, nu vrajă şi să nu mai dau crezare nimănui altuia", se auzi din nou, ca de departe, glasul Viktorkăi. „Da, da, dragoste; i-aş spune eu lui ce fel de dragoste-i asta; dar acum totul e zadarnic! Ce-ai făcut, ce-ai făcut! Copila mea, ăsta-i un vîrcolac, nu-i om; o să-ţi sugă sîngele din trup şi, după ce ţi l-o suge tot, o să te sugrume, iar sufletul tău nu-şi va mai găsi liniştea nici după moarte. Şi ce fericită puteai să fii!"

Pe Viktorka o înspăimîntară cuvintele fierăresei şi de groază începu să tremure. După o clipă, însă, rosti: „Acuma totul e zadarnic; mă duc după el chiar de-ar fi să-l ajung şi-n iad. Acum s-a sfîrşit cu mine... Înveleşte-mă; mă ia cu frig!" spuse din nou, după o scurtă tăcere.

Femeia aruncă peste ea cîteva perine, de pe unde le găsea, dar fata tot dîrdîia de frig şi nu mai scotea nici o vorbă.

Fierăreasa o iubea din inimă pe Viktorka şi deşi se mîniase pe ea pentru că dăduse din mînă baierul, totuşi o îndurera nespus de mult soarta ei, deoarece o şi socotea intrată în ghearele pierzaniei. Dar făgăduiala şi-a ţinut-o; nu destănui nimănui nimic din cele ce-i povestise fata.

Cîteva zile Viktorka a zăcut ca răpusă de moarte. Nu vorbea decît în somn şi atunci rostea cuvinte nedesluşite; nu cerea nimic şi părea că nici nu-i vede pe cei din casă. Fierăreasa nu se mişca de lîngă patul ei, îşi dădea toată osteneala să-i ajute copilei cu meşteşugurile ei, dar totul era în zadar. Pe zi ce trecea, părinţii se întristau tot mai mult, iar mirele pleca în fiecare seară tot mai posomorît. Fierăreasa clătina din cap şi-şi zicea în sinea ei:

„N-o să se piardă fata chiar aşa, cu una cu două; cum e cu putinţă să nu-i ajute nici unul din leacurile mele, cu care am tămăduit pe atîţia alţii? Dar poate că ostaşul acela îi face cine ştie ce farmece, şi de aceea n-o pot lecui!..." Astfel de gînduri o frămîntau pe fierăreasa zi după zi, şi cînd într-o noapte se uită din întîmplare pe fereastră şi văzu în livadă sprijinit de un pom un bărbat înfofolit, cu ochii aţintiţi spre dînsa, luminînd ca tăciunii aprinşi, cel puţin aşa se jura ea, fu sigură că bănuiala îi era întemeiată.

Se bucură de aceea nespus de mult cînd într-o bună zi Mikeš aduse acasă vestea că vînătorii au primit ordin să plece din sat. „Din partea mea, puteau rămîne aici toţi, afară de negriciosul acela. Dar că pleacă el sînt mai bucuros decît dacă mi-ar da careva un sutar. Dracul ni l-a adus, căci de cînd e aici, Viktorka nu mai e cum a fost; s-ar putea să-i fi făcut farmece", spuse întărîtat bătrînul. Mama clătină din cap. Farmece, da!

Fierăreasa tăcu. Nădăjduia că după ce se va îndepărta puterea necuratului, toate se vor sfîrşi cu bine.

Ostaşii plecară. In noaptea aceea Viktorkăi i-a fost atît de rău, încît fierăreasa fu gata să trimită după preot; spre dimineaţă însă, fata începu să se simtă bine, apoi din ce în ce mai bine, iar după cîteva zile se ridică singură din pat. Fierăreasa, femeie de bună credinţă, socotea că înzdrăvenirea se datora plecării ostaşului; fata se izbăvise prin îndepărtarea de puterea diavolului. Cu toate acestea îi creştea inima cînd îi auzea pe oameni spunînd: „Ehei, pricepută femeie fierăreasa! Fără dînsa nu se mai punea Viktorka pe picioare!" Şi tot auzind vorbindu-se astfel, ajunse pînă la urmă să creadă că într-adevăr ea, cu meşteşugurile ei, izbăvise copila.

Totuşi, de vindecare deplină încă nu putea fi vorba. Ce-i drept, Viktorka începuse să umble şi prin bătătură, se întîmpla să se apuce de cîte-o treabă, dar purtarea ei părea tuturor ciudată ; nu vorbea, nu se sinchisea de nimeni, iar privirea îi fugea în lături, rătăcită. Fierăreasa îi liniştea însă pe toţi, îi încredinţa că totul va trece şi socoti că nici nu mai era nevoie să vegheze la căpătîiul fetei. În odaie cu Viktorka începu să doarmă ca altădată sora ei mai mică, Mařenka.

În prima noapte cînd fetele au rămas singure, Mařenka se aşeză pe marginea patului Viktorkăi şi cu blîndeţe în glas o întrebă de ce se poartă atît de ciudat şi dacă-i lipseşte ceva ? Viktorka o privi doar şi nu-i răspunse nimic. „Ştii, Viktorka, tare aş vrea să-ţi spun ceva, dar nu îndrăznesc ; mi-e teamă să nu te superi pe mine."

Viktorka dădu repede din cap către ea : „Spune, Mařenka, spune !" „Cu o seară înainte de a pleca ostaşii..." începu Mařenka, dar nici nu apucă să rostească aceste cuvinte că soră-sa tresări şi o apucă de mînă tremurînd de nerăbdare : „Cum ? Ostaşii au plecat ? Încotro ?" „Da, au plecat... încotro, asta nu ştiu..." „Slavă Domnului" răsuflă uşurată Viktorka şi îşi lăsă capul din nou pe pernă. „Ei, atunci ascultă, surioară ; numai să nu te mînii pe mine ; eu ştiu cît ţi-era de nesuferit vînătorul acela oacheş şi n-aş vrea să mi-o iei în nume de rău că am stat de vorbă cu el." „Cum ? Tu ai stat de vorbă cu el ?" se ridică din nou Viktorka, zvîcnind de tulburare. „Parcă am putut scăpa ? S-a rugat de mine mult, dar eu nu l-am privit de loc, să ştii ; mi-era teamă de el. Umbla mereu prin jurul casei noastre, dar întotdeauna i-am fugit din cale, pînă cînd o dată m-a prins în grădină. Mi-a dat nu ştiu ce buruiană şi m-a rugat s-o fierb pentru tine ; spunea c-o să-ţi ajute să te faci sănătoasă ; i-am

răspuns că nu primesc nimic de la el, mi-era teamă să nu-ţi trimită mătrăgună. Cînd a văzut că nu voiam cu nici un chip să iau buruienile, m-a rugat: «Fii bună măcar şi spune-i Viktorkăi că eu plec, dar că niciodată n-am să uit ce i-am jurat; să nu uite nici ea că ne vom întîlni!» Asta i-am făgăduit şi, uite, acum ţi-o spun. Dar fii pe pace, nu se mai întoarce pe aici, ai scăpat de el," încercă s-o liniştească soră-sa. „Bine, Mařenko, bine, eşti o fată bună; ai făcut bine că mi-ai spus. Acum du-te în patul tău!" îi răspunse Viktorka, mîngîindu-i umărul rotund.

Mařenka îi potrivi perina sub cap, îi ură noapte bună şi se culcă.

Dimineaţa, cînd se trezi, văzu patul Viktorkăi gol. Îşi închipui că poate trebăluia prin casă, dar n-o găsi nici în odaie, nici în bătătură. Părinţilor li se păru ciudată lipsa fetei şi trimiseră numaidecît la fierăreasă să întrebe dacă n-o fi cumva la ea; dar nici acolo nu era. „Pe unde o fi umblînd?" se întrebau cu toţii, căutînd-o peste tot locul. Argatul alergă în grabă în satul vecin la logodnic. Văzînd că nu dau de ea nicăieri şi cînd mai veni şi Toník, deznădăjduit că nu dăduse nici el de urma fetei, fierăreasa nu mai putu să tacă şi dete totul în vileag: „Să ştiţi că a fugit după ostaş!" „Nu-i adevărat!" răcni înfuriat logodnicul. „Te înşeli! nu se poate una ca asta; Viktorka nu-l putea suferi!" adăugară părinţii. „Aşa e cum vă spun şi nu altfel", îşi întări vorba fierăreasa şi povesti, în bună parte, ceea ce-i destăinuise Viktorka.

Mařenka povesti şi ea ce anume vorbise de cu seară cu soră-sa şi aşa, înnodînd spusele una de alta, se încredinţară cu toţii că Viktorka plecase după ostaş, neputînd birui puterea diavolului care o stăpînea. „Ea, sărmana, nu are nici o vină; doar atîta

că ar fi trebuit să se destăinuiască mai din vreme, cînd aş mai fi putut s-o ajut. Acum însă, totul e zadarnic ; ostaşul a vrăjit-o şi atîta timp cît el o să vrea, ea va trebui să meargă după dînsul. Chiar dacă v-aţi duce s-o căutaţi şi cu binişorul aţi aduce-o acasă, Viktorka s-ar înturna la el", îi lămuri fierăreasa. „Eu tot mă duc după dînsa, fie ce-o fi ! rosti cu hotărîre tatăl. Poate, totuşi, s-o lăsa înduplecată ; a fost întotdeauna o fată înţelegătoare." „Merg cu dumneata, tată !" strigă Antonín, care ascultase înmărmurit toată întîmplarea. „Ba tu rămîi acasă, se împotrivi cu dîrzenie gospodarul. La necaz omul nu prea-şi ascultă judecata, încît uşor te poţi trezi la închisoare sau în cămaşa de forţă. Ai suferit destule cu noi în ultima vreme ; nu-ţi pricinui necazuri şi mai mari. Şi la ce ţi-ar folosi ? Nevasta ta tot nu mai poate fi, asta să-ţi iasă din cap. Dacă vrei să mai aştepţi un an, ţi-o dau pe Mařenka ; e o fată bună. Bucuros te-aş vrea de ginere, dar de silit nu te pot sili ; fă şi tu cum te trage inima."

Plîngeau cu toţii ; numai bătrînul încerca să-i potolească : „Isprăviţi cu plînsul ; tot nu ajută la nimic. Dacă n-o pot aduce înapoi, apoi facă-se cum o vrea Domnul."

Bătrînul luă cîţiva florini, să aibă la drum de cheltuială, lăsă vorbă celor de acasă de cele ce mai aveau de făcut în gospodărie şi o porni. În cale întrebă pretutindeni oamenii dacă n-au văzut o fată cu înfăţişarea Viktorkăi, descriindu-şi fiica din creştet pînă-n călcîie ; nimeni însă nu văzuse o asemenea făptură.

La Josefov află că vînătorii plecaseră la Hradek. La Hradek, însă, i se spuse că ostaşul negricios fusese trecut în altă unitate şi că avea de gînd să iasă din armată. Încotro plecase, nu ştia nici camaradul cu care vorbise, era vînătorul care fusese cazat la ferma

lui Mikeš. Pe Viktorka însă n-o văzuse nici el, nici altcineva. Mulţi îl sfătuiră să dea de veste stăpînirii, ar fi fost cel mai nimerit lucru, dar gospodarul nu voia să aibă de a face cu poliţia. „Nu vreau să fac plîngere la stăpînire, spuse el; nu vreau să mi-o aducă acasă cu sila, ca pe o bezmetică şi apoi s-o arate tot satul cu degetul. Ruşinea asta nu i-o fac. Fie unde-o fi, peste tot e în mîinile Domnului: fără voia lui nu-i smulge nimeni nici un fir de păr din cap. De i-o fi dat să se întoarcă, se întoarce ea. Ca s-o dau însă eu însumi în gura lumii nu pot şi nu vreau."

Asta i-a fost hotărîrea. Îl rugă pe vînător, dacă o vede sau dacă află de urma ei, să-i dea de veste că tată-său o căutase, iar de-o vrea să se întoarcă, să-i tocmească un om de încredere care s-o aducă pînă acasă. Vînătorul îi făgădui să facă întocmai, pentru că nu putea uita că trăise bine la ferma lui, şi gospodarul se înapoie acasă, cu cugetul împăcat că făcuse tot ce-i stătea în putinţă.

Au plîns toţi cu obidă după Viktorka; au dat pomelnice şi pentru slujbă şi pentru rugăciune, dar după ce trecu o jumătate de an, trei sferturi de an şi nu se ivi nicăieri vreo urmă a fetei, o socotiră cu toţii moartă. Şi aşa a trecut un an!

Într-o bună zi însă, păstorii au dat zvon în sat că în pădurea boierească s-ar fi pripăşit o femeie înaltă, cu părul negru, care semăna cu Viktorka. Argaţii lui Mikeš alergară numaidecît în pădure, o cutreierară în lung şi-n lat, dar ca să întîlnească o asemenea făptură, nici pomeneală.

Pe vremea aceea eram în întîiul an de ucenicie la înaintaşul meu, răposatul socru. Fireşte că am auzit şi noi de povestea aceasta şi a doua zi, cînd mă pregăteam s-o pornesc spre pădure, bătrînul îmi spuse

să trag cu ochiul primprejur, poate văd dosindu-se printre copaci o femeie.

Şi într-adevăr, chiar în ziua aceea, sus pe colnicul de deasupra locului unde se află pămîntul lui Mikeš, am văzut stînd sub cei doi molifţi ce se împreună o fată cu capul gol. O ştiam pe Viktorka de mai înainte, dar sub înfăţişarea aceea sălbatică şi răvăşită, cum mi se arăta, cu greu am putut-o recunoaşte. Căci ea era ! Purta un surtuc bărbătesc. O fi fost o haină bună înainte, dar atunci era toată ruptă. Privind-o mai îndelung, mi-am putut da seama că Viktorka era mamă !

M-am furişat încetişor din locul unde pîndeam şi m-am întors să-i dau de veste bătrînului. Acesta plecă la rîndul lui să-i vestească pe cei din Žernov. Pe părinţii fetei i-a podidit un plîns amarnic ; ar fi fost mai bucuroşi s-o ştie în împărăţia cerurilor. Dar peste voia omului, stă aceea a Domnului... Ne-am înţeles aşadar s-o pîndim pe unde umblă, unde doarme, şi să încercăm s-o îmblînzim.

Într-o bună zi, spre amurg, Viktorka veni la Žernov pînă aproape de casa părintească şi intră în livadă. Şedea sub un pom, cu genunchii cuprinşi între mîini, cu bărbia sprijinită pe genunchi, şedea şi privea ţintă într-un singur loc. Cînd maică-sa voi să se apropie, ea tresări înfiorată, sări dintr-un salt peste uluci şi o zbughi spre pădure de-i sfîrîiau călcîile.

Bătrînul meu dădu părinţilor povaţa să-i aducă merinde şi îmbrăcăminte în pădure şi să le lase sub molifţi ; poate le-o băga în seamă. Mikeš aduse numaidecît ce găsi de cuviinţă şi chiar eu am aşezat lucrurile acolo. A doua zi m-am dus să văd de soarta lor : din merinde lipsea doar pîinea, iar din îmbrăcăminte fusta, laibărul şi cămaşa. Restul lucrurilor le-a lăsat pe loc şi au rămas neatinse pînă a treia zi, cînd le-am luat de acolo, ca să nu le înşface vreun ne-

poftit. Multă vreme n-am putut afla unde înnoptează, pînă cînd într-o zi am dibuit o peşteră sub stratul gros de cetină ; pesemne, că odinioară, prin locul acela se săpase piatră. Intrarea în peşteră era ascunsă în tufăriş şi un necunoscător cu greu ar fi zărit-o, căci o mai astupase şi Viktorka cu ramuri de brad. Într-o zi am intrat înăuntru. Loc să tot fi fost pentru un om sau doi ; Viktorka îşi aşternuse pe jos nişte muşchi verde şi o mînă de paie uscate, altceva nimic. Asta era patul ei. Cunoscuţii, neamurile, tatăl ei şi chiar Mařenka (fata era acum mireasa lui Antonín), o pîndeau de multe ori ; ar fi vrut să-i vorbească şi s-o aducă acasă ; dar ea ocolea cu tot dinadinsul oamenii şi arareori dacă o vedea cineva ziua. Odată, pe înserate, cînd veni din nou pe aproape de casa părintească, Mařenka se furişă încetişor lîngă ea şi cu glasu-i plin de blîndeţe, o rugă : „Hai, Viktorka, vino să dormi cu mine în odaie ; de mult n-am mai dormit împreună, ne e dor de tine la toţi. Haide, vino cu mine !“ Viktorka o privi în ochi, se lăsă luată de mînă şi dusă pînă în tindă ; acolo însă se smuci, o luă la fugă, şi dusă a fost. Multe zile după aceea n-a mai fost văzută prin preajma gospodăriei părinteşti.

Într-o noapte stăteam de pîndă sus pe coasta ce se ridică în latura casei Staré Bělidlo ; luna lumina ca ziua. O zării deodată pe Viktorka ieşind din pădure. Cu capul aplecat, cu mîinile împreunate şi strîngînd ceva la piept alerga atît de uşor de ţi se părea că tălpile nu-i ating pămîntul. Ţîşnise aşa din pădure şi fugea glonţ spre stăvilar. Eu o văzusem deseori stînd liniştită lîngă apă sau pe coastă, sub stejarul acela mare, încît de data aceasta mă miră fuga ei şi mi-am dat seama că se petrecea ceva deosebit. Cînd mă uitai mai bine, văzui că azvîrle ceva în apă şi o auzii apoi rîzînd ; dar hohotea atît de sălbatic, încît mi s-a făcut părul măciucă. Pînă şi cîinele meu a început să urle.

N-am să uit niciodată groaza care m-a cuprins atunci... După aceea, Viktorka s-a aşezat pe buturugă şi a început să cînte ; nu puteam desluşi clar cuvintele, dar melodia era a unui cîntec de leagăn pe care mamele îl cîntă pruncilor :

„Dormi, puişorule, dormi,
închide ochişorii !
Domnul la el te va lua,
îngerii te-or legăna,
dormi, puişorule, dormi !"

Melodia răsuna în noapte atît de jalnic, încît şi pe mine m-a cuprins o tristeţe sfîşietoare. Două ceasuri a stat aşa şi a cîntat. De atunci, în fiecare seară, pînă noaptea tîrziu, se aşeza lîngă stăvilar şi cînta într-una acelaşi cîntec de leagăn. Dimineaţa i-am povestit bătrînului meu tot ce văzusem ; acesta înţelese numaidecît ce anume aruncase Viktorka în apă ; şi într-adevăr, aşa fusese. Cînd am văzut-o din nou, era schimbată la înfăţişare, galbenă şi subţire ca o umbră. Fapta ei îi îngrozise pe toţi, dar nimeni n-o învinuia... Omul rătăcit la minte nu păcătuieşte !

Încetul cu încetul, Viktorka s-a învăţat să vină şi pe la uşa noastră, dar numai atunci cînd o răzbea foamea ; aşa cum face acum, făcea şi pe vremea aceea : venea, încremenea în prag ca o statuie şi nu scotea o vorbă. Nevastă-mea, pe atunci nu era decît o fetişcană, îi aducea numaidecît ceva de mîncare ; ea lua tăcută pomana şi fugea înapoi. Şi acuma, cînd o întîlnesc prin pădure şi-i dau o bucată de pîine, o primeşte, dar, dacă încerc să-i vorbesc, fuge şi nu ia nimic. Îi sînt foarte dragi florile. Uneori umblă cu mănunchiuri în mînă, alteori le ţine sub laibăr şi, cînd vede vreun copil sau cînd se duce flămîndă pe undeva după mîncare, le împarte. O fi vrînd să mulţu-

mească în felul ăsta ? Ştie oare ce face ? Cine-şi poate da seama ? Mult aş vrea să înţeleg ce se petrece în mintea ei rătăcită. Dar cine ar putea oare să înţeleagă ? !

Cînd s-a măritat Mařenka cu Antonín şi au plecat să se cunune la Červená Hůřa, Viktorka, nu se ştie dacă din întîmplare sau dacă aflase cumva despre nuntă, a venit fuga acasă, cu poalele pline de flori. A risipit florile prin bătătură şi pe prispă. Mamă-sa, văzînd-o, s-a pornit pe un plîns cu sughiţuri. I-a adus afară cozonac şi alte bunătăţi, dar fata i-a întors spatele şi a fugit.

Amarnic s-a mîhnit bătrînul tată de cele întîmplate ; îi era tare dragă fata. În al treilea an de la nenorocire s-a şi prăpădit.

Mă aflam atunci în sat ; Antonín şi nevastă-sa m-au întrebat cu lacrimi în ochi dacă n-am văzut-o pe Viktorka. Doreau s-o aducă măcar o clipă acasă şi nu ştiau cum să facă. Bătrînul nu putea să-şi dea sufletul şi toţi socoteau că Viktorka îl ţinea. M-am înapoiat în pădure cu gîndul s-o întîlnesc şi să-i spun de-a dreptul, de m-o înţelege sau nu. Am găsit-o sub molifţi ; am trecut pe lîngă ea ca din întîmplare şi numai aşa în treacăt, ca să n-o sperii, i-am aruncat vorbele : „Viktorka, tatăl tău moare, ai putea să dai pe acasă !“

Părea că nici nu m-a auzit ; mi-am zis în gînd că-i zadarnic să mai stărui ; îmi pierd vremea. Mă întorc aşadar în sat să duc vestea, dar nu apuc să isprăvesc de vorbit în prag cu Mařenka, şi aud din ogradă pe argat strigînd : „Vine Viktorka, uite-o că vine, e în livadă !“ „Antonín, scoate cumetrele din odaie şi ascundeţi-vă ca să n-o speriaţi !“ rosti Mařenka repede şi se duse fugind în livadă.

Peste o clipă o aduse în tăcere pe Viktorka în odaie. Se juca în neştire cu un fir de ciuboţica-cucului, iar

ochii ei negri, tot frumoşi, dar tulburi, nu se dezlipeau de pe floare. Mařenka o ducea de braţ ca pe o oarbă. În odaie era linişte. Într-o latură a patului stătea îngenuncheată mama, iar la picioare, singurul fecior ; bătrînul ţinea mîinile încrucişate pe piept, ochii îi erau îndreptaţi spre cer ; se lupta cu moartea. Mařenka o aduse pe Viktorka pînă la marginea patului ; muribundul întoarse ochii spre ele şi un surîs fericit îi lumină chipul. Voi să ridice mîna, dar nu fu în stare. Pesemne că Viktorka şi-a închipuit că doreşte ceva şi-i puse în mînă ciuboţica-cucului. Bolnavul o mai privi o dată, gemu uşor şi-şi dădu sufletul. Fiica îi adusese izbăvirea. Mama se porni să bocească, dădură buzna cu ţipete şi cumetrele, iar Viktorka, auzind atîtea glasuri, se uită ca o sălbatică în jur şi o zbughi repede pe uşă afară.

Nu ştiu să mai fi intrat de atunci în casa părintească. În cei cincisprezece ani de cînd şi-a găsit bîrlog aici în pădure, am auzit-o o singură dată vorbind. A fost o întîmplare pe care n-am s-o uit pînă la moarte. Mergeam într-o zi de vale, spre pod ; pe şosea treceau argaţii boiereşti cu carele cu lemne. Şi cum mergeam aşa îl văd intrînd în luncă pe Zlatohlavek, contabilul de la castel ; fetele îl porecliseră aşa pentru că nu voiau să-i rostească numele lui nemţesc, sau nu i-l puteau ţine minte şi fiindcă avea părul bogat de culoarea aurului. Era neamţ. Trecea prin luncă şi fiind zăduf îşi scosese şapca şi mergea cu capul descoperit.

Deodată, ca o nălucă picată din cer, Viktorka se năpusti asupra lui, îi intră cu mîinile în claia de păr şi începu să i-l smulgă şi să-l zgîlţîie de parcă ar fi fost o păpuşă de marţipan. Neamţul ţipa ca din gură de şarpe ; am alergat într-un suflet la vale, dar Viktorka se dezlănţuise ca un vulcan ; îl muşca de mînă şi ţipa la el cu un glas răguşit, clocotind de furie ;

„În sfîrşit, te am în puterea mea, viperă, diavol! Te sfărîm, te fac harcea-parcea! Unde mi-ai dus copilul, diavole, diavole, dă-mi-l înapoi!“ şi într-atît se înverşunase că pînă la urmă începu să gîfîie şi să horcăie de nu se mai putea desluşi ce spune. Neamţul nu pricepea ce vrea de la el; de spaimă încremenise. Nu l-aş mai fi scos teafăr din mîinile Viktorkăi, dacă nu mi-ar fi venit în ajutor slujitorii de la castel. Zărind de departe încăierarea, au alergat în luncă şi cu chiu cu vai l-au putut smulge pe bietul contabil din ghearele nebunei. Cînd am încolţit-o însă, vrînd s-o prindem, s-a smucit din răsputeri, a fugit pînă în pădure şi de acolo a început să azvîrle cu pietre după noi şi să blesteme de te temeai să nu se cutremure bolta cerului. După păţania asta, n-am mai văzut-o multe zile.

Neamţul căzu la pat şi de frica Viktorkăi fu mai bucuros să părăsească meleagurile noastre. Fetele îl cam luară în bătaie de joc, dar vorba zicătoarei: „Fuga-i ruşinoasă, dar e sănătoasă“. Oricum, cîmpul va da rod şi fără dînsul. Şi pînă azi nu-i ducem dorul.

Ei, bunicuţo, asta-i toată povestea Viktorkăi, atît cît s-a petrecut sub ochii mei şi cît am auzit-o şi eu, parte de la răposata fierăreasă, parte de la soră-sa, Mařenka. Ce s-o fi întîmplat cu ea în răstimpul de un an cît a lipsit din sat, Dumnezeu ştie, dar după cît se pare, trebuie să-i fi fost rău; iar acela care-i poartă pe cuget sufletul, acela greu va ispăşi!

Bunicuţa îşi şterse faţa înlăcrimată, oftă din adîncul pieptului, apoi rosti cu un zîmbet binevoitor:

— Ei, acum îţi mulţumesc frumos; minunat ai povestit. Ce să spun, ştie cumătrul să-ţi depene povestea curat ca din carte; să-l tot asculţi şi să nu prinzi de veste că soarele s-a lăsat după crestele munţilor. Şi bunicuţa arăta umbrele amurgului ce pătrun-

seseră în odaie, apoi îşi strînse de plecare fusul şi furca.

— Mai staţi puţin, pînă dau de mîncare la păsări, ca să vă pot petrece pînă în vale, se rugă nevasta pădurarului şi bunicuţa fu bucuroasă să aştepte.

— Iar eu merg cu dumneavoastră pînă la pod; mai trebuie să trec prin pădure, spuse pădurarul ridicîndu-se de la masă.

Nevasta pădurarului se duse repede după grăunţe şi cît ai clipi o auziră strigînd în bătătură cu glas tare: „na, pui, pui, pui". Păsările se adunau iute venind din toate ungherele, iar cele dintîi sosiră la ospăţ vrăbiile, un stol întreg, parcă pentru ele ar fi fost chemarea.

— Iaca na! Voi, nepoftitelor, vă credeţi cele mai de seamă! le dojeni nevasta pădurarului, dar vrăbiuţele nici nu se sinchiseau de vorbele ei şi ciuguleau înainte.

Bunicuţa stătea în prag şi ţinea copiii lîngă ea ca să nu se sperie păsările pe care se vedea că le priveşte cu nespusă plăcere. Şi avea ce privi! Gîşte albe şi sure cu cîrdul de boboci după ele, raţe negre turceşti cu răţuşte, găinuşe albe de casă şi tiroleze cu picioare înalte, moţate şi gulerate, apoi bibilici, curci şi un curcan care guruia şi se umfla în pene de parcă cine ştie ce ispravă făcuse, porumbei albi şi cenuşii, obişnuiţi şi încălţaţi, păuni. Păsările se îmbulzeau grămadă, repezindu-se după grăunţe, se călcau pe labe, ţopăiau una peste cealaltă, se strecurau pe unde apucau, iar vrăbiile, afurisitele, după ce-şi umflau burta, se zbenguiau pe spinarea prostuţelor de gîşte şi raţe. În preajma lor mişcau din botişor iepuraşii de casă; din castan se uita la copii cu ochi jucăuşi o veveriţă îmblînzită ce-şi ţinea colac deasupra capului coada stufoasă, ca o cuşmă aplecată într-o parte. Cocoţată

pe ulucă, pisica se uita cu jind la vrăbiile neastîmpărate. Căprioara se lăsa scărpinată în cap de Barunka, iar cîinii stăteau liniştiţi în jurul copiilor, căci vedeau nuiaua din mîna nevestei pădurarului. Totuşi, cînd cocoşul cel negru se repezi după bobocul de gîscă care-i înşfăcase grăunţele chiar din cioc, gonindu-l pe lîngă botul lui Hektor, cîinele nu se mai putu stăpîni şi clămpăni din bot după el.

— Ia te uită ! strigă gospodina, îi arde de joacă măgarului bătrîn. Na, ca să ţii minte ! şi-l croi uşor cu nuiaua pe spinare.

Hektor, ruşinat că fusese ocărît şi bătut în faţa cîinilor mai tineri, se furişă pînă în tindă cu coada între picioare.

— Hm, făcu bunicuţa, nici că se putea să fie feciorul mai breaz decît taică-său. Hektor era tatăl lui Sultan, cîinele care-i mîncase bunicuţei atîţia bobocei de raţă.

Hrănitul păsărilor se isprăvise. Toate păsările se îndreptau în cîrduri spre poieţile lor. Copiii căpătară de la Frantík şi Bertík cîteva pene minunate de păun, nevasta pădurarului îi dădu bunicuţei ouă de tiroleză de pus la clocit şi o luă de mînă pe bucălata Anuşka ; pădurarul îşi puse puşca pe umăr, îl strigă pe Hektor şi aşa o porniră cu toţii din casa primitoare. Căprioara se ţinea şi ea după dînşii ca un căţeluş.

În vale, nevasta pădurarului le ură tuturora noapte bună şi se întoarse acasă cu copiii ; în dreptul podului, pădurarul îi strînse mîna bunicuţei cu mîna lui arsă de soare şi se îndreptă spre pădure. Ján se uită mult în urma lui şi-i spuse apoi încet Barunkăi :

— Numai puţin mai mare să fiu şi mă duc negreşit cu domnul Beyer la vînat şi atunci o să stau şi eu la pîndă.

— Da, dar numai dacă va mai sta cineva pe lîngă tine, doar ştiu cît te temi tu, ba de muma-pădurii, ba de căpcăun, îl luă în rîs Barunka.

— Ce ştii tu, rosti încruntat Jan ; cînd voi fi mare, n-o să mă mai tem de nimic !

Trecînd prin preajma stăvilarului, bunicuţa îşi lăsă privirea peste buturuga spălată de ape şi, amintindu-şi de Viktorka, oftă adînc : „Sărmana copilă !“

VII

A doua zi, înainte de amiază, bunicuţa trecu pragul casei cu copiii după ea.

— Să fiţi cuminţi, le reaminti mama, însoţindu-i pînă la uşă. Nu cumva să vă atingeţi de lucrurile din castel... Să-i sărutaţi frumos mîna doamnei contese.

— N-ai nici o grijă, o scoatem noi la capăt într-un fel, o linişti bunicuţa.

Copiii arătau ca nişte flori, iar bunicuţa era şi ea gătită în straie de sărbătoare : fustă de lînă de culoarea florii de cuişoare, şorţul alb ca zăpada, scurta de damasc de culoarea cerului, boneta cu porumbiţă, iar la gît salba de granate cu talerul de argint dăruit de împărat. Pe braţ îşi ţinea broboada.

— La ce bun să mai iei broboada ! De plouat, nu plouă, cerul e senin, spuse doamna Prošek.

— Omul parcă ar fi fără mînă, cînd nu ţine nimic în ea ; aşa m-am deprins, să am totdeauna ceva de dus, răspunse bunicuţa.

Cotiră prin spatele grădinii pe cărăruia îngustă din livadă.

— Hei, copii, strigă bunicuţa, ia înşiraţi-vă frumos, unul cîte unul, ca să nu vă atingeţi hainele de iarba udă. Tu, Barunka, mergi în frunte ; Adelka vine la urmă cu mine, ea nu ştie încă să umble cu băgare de seamă. Aşa hotărî bunicuţa şi o luă de mînă pe micuţa Adelka, nespus de fericită în rochiţa ei nouă de la care nu-şi mai lua ochii. În livadă ţopăia Černá, găinuşa Adelkăi, una din cele patru pe care bunicuţa

le adusese copiilor din sătucul ei de munte. Bunicuţa o îmblînzise pînă într-atît că se învăţase să ciugulească din mînuţele copiilor, iar după ce oua, venea fuga la Adelka, aşteptînd bucăţica de pîine albă pe care copila i-o păstra întotdeauna de la masa de dimineaţă.

— Du-te la mămica, Černá, ţi-am lăsat în casă o bucăţică de chiflă, eu mă duc la doamna contesă, îi spuse tare Adelka găinuşei.

Pasărea însă, nepricepînd, dădu buzna peste piciorul copilei, încercînd s-o ciupească de rochiţă.

— Nu vezi, prostuţo, că am rochiţă albă ? Huşşş ! o goni fetiţa, dar găinuşa nu înţelese că trebuie s-o ia din loc pînă cînd n-o croi bunicuţa peste aripi cu broboada.

Mai merseră o bucată de drum şi iată că o nouă primejdie se ivi pentru hăinuţele şi rochiţele albe ca laptele. De pe coasta dealului veneau în goană la vale amîndoi cîinii. Aoleu ! Iată-i că trec prin scocul morii, se opresc o clipă pe mal, se scutură de apă, şi apoi din cîteva sărituri ajung lîngă bunicuţa.

— Marş, afurisiţilor, cine v-a chemat ? ! Să vă astîmpăraţi numaidecît ! se mînie bunicuţa, ameninţîndu-i cu mîna în care ţinea broboada. Cîinii, auzind glasul mînios al bunicuţei şi văzînd mîna ridicată în care fîlfîia broboada, rămaseră ca de lemn : „Ce-o mai fi şi asta ?" Copiii răcneau şi ei ; Ján ridică o pietricică, voind s-o arunce după cîini, dar pietricica zbură şi căzu în gîrlă. Cîinii, învăţaţi să aducă şi din apă lucrurile azvîrlite, îşi închipuiră că era vorba de-o joacă ; se repeziră într-acolo, se afundară în apă, dar într-o clipită ieşiră din nou afară, zburdînd bezmetici în jurul copiilor. Copiii ţipau pe întrecute, se ascundeau în spatele bunicuţei, iar bunicuţa nu ştia ce să mai facă.

— Mă duc acasă s-o chem pe Betka, spuse Barunka.

— Nu te întoarce ; se spune că nu-i merge bine cui se întoarce din drum, se împotrivi bunicuța.

Spre norocul lor le ieși în cale unchiașul morar, care într-o clipă puse cîinii pe goană.

— Încotro cu atîta zor ? La nuntă sau la hram ? întrebă unchiașul, învîrtind tabachera între degete.

— Nici la nuntă, nici la hram, unchiașule ; deocamdată, mergem numai la castel, răspunse bunicuța.

— Ia te uită, la castel ! Dar ce-i acolo ? se miră unchiașul.

— Ne-a poftit doamna contesă, se făliră copiii și bunicuța îi povesti numaidecît cum s-a făcut de s-au întîlnit cu doamna contesă în pavilion.

— Ia te uită, ia te uită, se mira unchiașul trăgînd pe nas din tabac, ei, atunci duceți-vă. Adelka o să-mi povestească pe urmă tot ce-a văzut acolo. Dar ce te faci tu, Jenik, dacă te-o întreba doamna contesă unde trăiește cintezoiul ? Așa-i că nu știi ?

— Păi n-o să mă întrebe, răspunse Ján și alergă înainte ca să nu-l mai necăjească unchiașul. Acesta rîse, strîmbîndu-și fața ca de obicei, își luă ziua bună și o porni spre stăvilar.

În fața cîrciumii se jucau copiii lui Kudrna, făceau moriști, iar Cilka legăna pruncul.

— Ce faceți aici ? îi întrebă Barunka.

— Nimic, răspunseră aceștia, boldind ochii la găteala copiilor.

— Știți, noi ne ducem la castel, începu Ján.

— Hm, mare scofală ! se zburli Vavřínek.

— Da, și-o să vedem papagalul ! spuse de data aceasta Vilím.

— Cînd o să fiu mare o să văd și eu papagali ; tăicuța mi-a spus că o să plec în lume, se grăbi din nou

să răspundă împieliţatul de Vavřínek, dar Vaclav, al doilea dintre băieţi, şi Cilka, fata cea mare, spuseră cu părere de rău în glas : „Ce bine ar fi dacă am putea merge şi noi să ne uităm pe acolo."

— Ei, să nu vă pară rău, o să vă aducem noi ceva şi o să vă povestim cum a fost, le răspunse Ján.

În sfîrşit bunicuţa ajunse cu copiii în parc. Acolo îi aştepta domnul Prošek.

Parcul contesei era deschis orişicui şi nici departe de Staré Bělidlo nu era, dar bunicuţa arareori intra pe acolo cu copiii, mai cu seamă cînd era acasă stăpîna. Se minuna, e drept, de gustul cu care erau rînduite toate în parc, de florile învoalte ca în nici o altă grădină, de pomii neobişnuiţi, aduşi din alte ţări, de fîntînile ţîşnitoare şi de peştişorii aurii din lac, totuşi, mai bucuroasă se ducea cu copiii în luncă sau la pădure. Acolo puteau să se tolănească fără teamă pe covorul verde şi moale, puteau să miroasă orice floare şi chiar să le rupă pentru buchete şi coroniţe. E adevărat că în luncă nu creşteau portocali, nici lămîi, dar ici-colo se înălţa cîte un cireş amar stufos, sau cîte un păr nealtoit, toţi încărcaţi de fructe din care oricine putea culege cît poftea. În pădure găseau fragi, afine, ciuperci şi alune din belşug. Ape ţîşnitoare nu erau ; dar cu cît drag se oprea bunicuţa cu copiii în dreptul stăvilarului. Priveau cum se aruncă valurile năvalnic, izbind în stăvilar, cum saltă apoi ridicîndu-se sus de tot şi iarăşi cad, bolborosind şi împroşcînd puzderie de picături ; mînioase, valurile se mai rostogoleau o dată în cazanul spumegînd şi abia după aceea, învolburate într-un singur şuvoi, pluteau liniştit mai departe. De sus, din dreptul stăvilarului, nici nu se bănuia că ar fi acolo peşti, peştişori aurii din aceia învăţaţi cu fărîmituri de chiflă ; totdeauna însă, cînd trecea pe acolo, bunicuţa scotocea

numaidecît în buzunarul ei şi golea în poalele Adelkăi toate fărîmiturile de pîine adunate în zilele din urmă ; copiii le aruncau în apă şi numaidecît răsăreau din adînc sumedenie de peşti de tot soiul. Albioarele argintii înotau pînă aproape de luciul apei, îmbulzindu-se după fărîmituri, printre ele alunecau bibani iuţi, iar mai încolo se strecura de ici-colo cîte o mreană subţirică, cu mustăţi lungi ; se iveau chiar şi crapi pîntecoşi şi înalţi, cu capul turtit.

În luncă, bunicuţa se întîlnea cu oameni din partea locului care o întîmpinau cu : „Domnul fie lăudat", sau „Dea Domnul sănătate" ; erau şi unii care se opreau, bucuroşi de vorbă. Începeau s-o întrebe : „Încotro bunicuţo ? Cum o mai duceţi ? Ce mai fac ai dumneavoastră ?" Şi îndată după asta, bunicuţa afla cîte ceva nou de la ei.

Pe cînd la castel ce găseşti de văzut ? Ori încotro te-ai uita, aleargă servitori în livrele sau cîte o cameristă în rochie de mătase ; la fiece pas întîlneşti domni şi iar domni, care îşi poartă nasul atît de sus, că nu le-ajungi cu prăjina şi păşesc ţanţoşi ca păunii, înfoiaţii aceia care singuri aveau îngăduinţa să se plimbe pe iarba din parc. Dacă vreunul din domni catadicsea să-i dea bineţe, îi spuneau din fugă doar : „*Guten Morgen*" sau „*Bonjour*", iar bunicuţa se făcea roşie de ruşine, neştiind ce să răspundă : „Amin" sau „Dea Domnul". Întoarsă acasă spunea : „Acolo la castel e o adevărată babilonie".

Îndreptîndu-se din parc spre castel, împreună cu ginere-său şi copiii, bunicuţa măsura cu priviri încruntate pe cei doi servitori în livrea care stăteau cîte unul de fiecare parte a uşii ; cel din stînga ţinea mîinile în poale şi-şi depăna degetele ; celălalt din dreapta, ţinea mîinile încrucişate pe piept şi căsca gura la cer. Cînd domnul Prošek se apropie, amîndoi îi dădură bineţe în nemţeşte, fiecare cu alt accent.

Intrară în antreul cel mare, pardosit cu piatră de marmură albă. În mijloc se afla o masă de biliard iscusit meşterită, iar de jur împrejur, de-a lungul pereţilor erau aşezate, pe postamente de marmură verde, statui albe de ipsos, închipuind figuri din mitologie. Patru uşi dădeau în odăile stăpînilor. La una din uşi, şedea tolănit într-un jilţ un camerist îmbrăcat în frac negru ; moţăia. Domnul Prošek deschise uşa camerei, ca să intre bunicuţa cu copiii. Cameristul, auzind freamăt în preajmă-i tresări ; văzîndu-l pe domnul Prošek, îl salută şi-l întrebă ce-i cu musafirii aceia.

— Doamna contesă a binevoit s-o poftească, pentru astăzi, pe soacră-mea cu copiii. Fii te rog bun, domnule Leopold, şi anunţă-i, îi spuse domnul Prošek. Domnul Leopold ridică din sprînceene, strînse din umeri şi rosti :

— Nu ştiu dacă va dori să-i primească ; e în cabinet, lucrează. Pot însă să-i anunţ.

Se ridică din jilţ şi mişcîndu-se alene pieri pe uşa din spatele lui. Se înapoie după o clipă lăsînd uşa deschisă şi cu o mutră binevoitoare făcu semn musafirilor să intre. Domnul Prošek se întoarse la treburile lui, iar bunicuţa păşi pragul cu copiii după ea şi intrară toţi într-un salon mare, mobilat luxos. Mititeilor li se tăiase răsuflarea ; picioruşele le alunecau pe duşumeaua lucioasă ca gheaţa. Bunicuţei i se părea că visează şi se întreba dacă era bine sau nu să calce peste covoarele înflorate şi moi de pe jos. „Mai mare păcatul !" îşi zicea în sinea ei. Dar n-aveai încotro : erau întinse peste tot, apoi şi domnul camerist călca pe ele. Acesta îi conduse mai departe prin camera de muzică şi prin bibliotecă pînă la cabinetul contesei ; apoi se întoarse şi se tolăni iarăşi în jilţul lui, mormăind pe sub nas :

— Ciudate gusturi mai au şi înălţimile astea ; auzi, să fac pe sluga unei ţărănci şi a mucoşilor ei de nepoţi...

În cabinetul contesei tapetele de culoare verde-deschis, cu firişoare aurii se potriveau cu draperiile de la uşă şi de la singura fereastră, care era aproape tot atît de mare ca şi uşa. Pe pereţi atîrnau multe tablouri, şi mai mari, şi mai mici, reprezentînd numai portrete. În faţa ferestrei domnea un cămin mare de marmură în trei culori : alb, negru şi cenuşiu, pe care erau aşezate două vaze din porţelan japonez. Florile minunate din ele răspîndeau în tot cabinetul miresme îmbălsămate. De o parte şi de alta a căminului se aflau etajere din lemn preţios lucrate cu gust, iar pe ele erau rînduite tot felul de obiecte, unele rare, cu măiestrie făcute, piese de mare preţ, apoi scoici, corali, pietre, toate fiind amintiri din călătorii sau daruri căpătate de la fiinţe dragi. Într-un colţ, lîngă fereastră, se afla statuia lui Apollo lucrată din marmură de Carara, iar în celălalt colţ se găsea o masă de scris, simplă, dar lucrată de meşteri mari. Lîngă masă, într-un fotoliu de catifea verde-întunecat, şedea contesa, îmbrăcată într-o rochie albă de dimineaţă. Tocmai lăsase pana din mînă cînd pe uşă intrau bunicuţa cu nepoţeii.

— Lăudat fie Domnul Isus ! se înclină cu respect bunicuţa.

— În vecii vecilor ! Fii binevenită cu nepoţii dumitale, bătrînico ! răspunse contesa.

Copiii încremeniseră lîngă uşă, dar bunicuţa le făcu semne din ochi şi toţi se duseră numaidecît să-i sărute mîna doamnei contese. Ea îi sărută pe frunte, apoi, arătînd un taburel, îmbrăcat în catifea şi împodobit cu franjuri aurii, o pofti pe bunicuţă să se aşeze.

— Mulţumesc, milostivă stăpînă, nu sînt ostenită, se împotrivi bunicuţa, dar numai din pricină că îi era teamă să se aşeze pe scăunel. Cine mai ştie ? poate s-o ia razna cu ea cu tot, sau te pomeneşti că se scufundă în el ! Doamna contesă o pofti din nou cu stăruinţă.

— Şezi bătrînico !

Şi bunicuţa, aşternînd broboada albă pe taburel, se aşeză cu băgare de seamă spunînd :

— Asta ca să nu-i stricăm voia bună milostivei doamne. Copiii amuţiseră cu totul, ochii însă le alunecau, sclipind de uimire, de la un obiect la altul ; contesa băgă de seamă şi îi întrebă surîzînd :

— Vă place la mine ?

— Da, răspunseră toţi patru în cor.

— Ehei, ce-ar mai zburda ei pe-aici, nu s-ar lăsa prea mult rugaţi nici dac-ar fi să rămînă de tot, se amestecă în vorbă bunicuţa.

— Dar dumitale nu ţi-ar plăcea să stai aici ? întrebă contesa, de data aceasta pe bunicuţă, care clătină uşor din cap.

— Ce-i drept, e frumos ca în rai, spuse ea, de trăit însă, n-aş vrea să trăiesc aici.

— Şi de ce nu ? o întrebă mirată contesa.

— Ce-aş avea de făcut aici ? Pentru gospodărit n-aveţi nevoie de mine, cu fulgii sau cu roata mea de tors nu m-aş putea întinde pe aici, atunci de care treburi m-aş apuca ?

— Şi n-ai vrea să trăieşti acum la bătrîneţe fără treburi şi fără griji ? Să te odihneşti numai ?

— Apoi curînd îmi vine ea şi vremea aceea, cînd soarele o să răsară şi-o să apună peste capul meu şi eu o să dorm fără griji. Atîta vreme însă cît trăiesc şi Dumnezeu îmi dăruieşte sănătate, se cuvine să muncesc, căci statul pe canapea costă prea mult. Şi apoi, nici un om nu-i fără griji, pe unul îl apasă una,

pe altul alta, fiecare își duce în spinare crucea lui. Numai că nu fiecare se apleacă sub greutatea ei, rosti bunicuța.

În clipa aceea, o mînă mică, albă, desfăcu draperiile groase de la ușă și între ele apăru chipul fermecător al unei fete tinere, încadrat de plete bogate, castanii.

— E voie ? întrebă ea cu voce dulce.

— Intră, intră, Hortensia, avem o societate plăcută, răspunse contesa.

În cabinet intră Hortensia, fiica adoptivă a doamnei contese. Era tinerică de tot, cu trupu-i subțirel încă nedezvoltat. Se îmbrăcase într-o rochie albă simplă, pălăria rotundă de pai moale și-o purta sub braț, iar în mîna făcută pumn ținea un buchet de trandafiri.

— Ce copii drăguți ! exclamă ea, sînt poate copiii soților Prošek, de la care mi-ai adus fragii aceia buni ? Contesa dădu afirmativ din cap și atunci Hortensia, aplecîndu-se, împărți copiilor cîte un trandafir ; dădu apoi unul bunicuței, altul doamnei contese, iar ultimul și-l prinse ea însăși la cordon.

— Abia au îmbobocit, spuse bunicuța mirosind trandafirul. Ca și dumneavoastră, bună domnișoară. Dumnezeu să v-o țină sănătoasă, milostivă doamnă, adăugă ea, întorcîndu-se către contesă.

— Asta-i și dorința mea cea mai fierbinte, spuse contesa, sărutînd fruntea senină a fiicei sale dragi.

— Pot să mă duc puțin cu copiii pe afară ? întrebă Hortensia, întorcîndu-se către contesă și bunicuță. Contesa îi dădu numaidecît încuviințarea. Bunicuța însă ținu să-i amintească domnișoarei că puștanii au să-i pricinuiască necazuri, că băieții sînt zburdalnici ca ogarii, și că Ján e cel mai năzdrăvan. Însă Hortensia surîse și întinse amîndouă mîinile spre copii, întrebîndu-i :

— Vreţi să mergeţi cu mine ?

— Vrem, vrem, se bucurară copiii şi se prinseră numaidecît de mîinile ei. Înclinîndu-se în faţa contesei şi a bunicuţei, tînăra fată ieşi voioasă cu cei patru copii. Contesa ridică apoi de pe masă clopoţelul de argint şi sună ; cît ai clipi se ivi în uşă valetul Leopold, căruia contesa îi porunci să pregătească o gustare în salon, apoi îi dădu un vraf de hîrtii cu alte porunci de îndeplinit. Leopold se ploconi şi plecă.

În vreme ce contesa vorbea cu valetul, bunicuţa îşi aruncase ochii asupra portretelor atîrnate în cabinet.

— Mă uit şi mă crucesc ! spuse ea după ce plecă valetul. Ce porturi şi chipuri ciudate ! Doamna de colo e împopoţonată ca răposata Halašková, fie-i ţărîna uşoară. Tot aşa se purta şi ea pe tocuri înalte ca nişte ţăruşi, cu fusta sumeţită şi strînsă în brîu, de ziceai că a fost retezată cu biciul, iar pe cap parcă avea creasta cocoşului. Soţul ei era sfetnic la Dobruška, şi, cînd ne duceam cîteodată pe acolo la hram, o vedeam în biserică. Băieţii noştri îi spuneau „păpuşa de mac" pentru că aşa arăta în fusta aceea şi cu faţa împudrată, aidoma cu o căpăţînă de mac cu petalele lăsate în jos. Cică se ţinea de portul franţuzesc.

— Doamna cea gătită este bunica mea, spuse zîmbind contesa, dar bunicuţa nu-şi pierdu cumpătul.

— Şi de ce mă rog n-ar fi ; de frumoasă-i frumoasă, răspunse ea.

— În dreapta e bunicul, în stînga tata, îi arătă mai departe contesa.

— Ce lumină au pe faţă ! Şi cum vă asemuiţi de bine la chip cu tatăl dumneavoastră ! Dar mama care-i ? întrebă bunicuţa.

— Uite acolo, mama şi soră-mea, îi arătă contesa două portrete ce atîrnau deasupra mesei de scris.

— Frumoase femei, mai mare dragul să le privești ! exclamă bunicuța ; dar surioara nu seamănă nici cu tata nici cu mama ; se întîmplă cîteodată așa, că se aseamănă copiii cu o rudă din a cincea spiță. Dar domnul acela tînăr, de colo, parcă l-am cunoscut, nu-mi pot aminti însă de unde.

— Este țarul Rusiei, Alexandru, îi răspunse numaidecît contesa, n-ai avut de unde să-l cunoști.

— Ei, cum să nu-l cunosc, cînd o dată am stat doar la douăzeci de pași de dînsul.

Contesa arătă cu mîna spre peretele dimpotrivă, unde atîrna un portret în mărime naturală.

— Împăratul Iosif ! bătu din palme bunicuța. Ia te uită, parcă ar fi aievea ! Cum văd, îi aveți aici pe toți, frumos adunați laolaltă. Nici nu mi-ar fi trecut prin minte c-o să-l văd astăzi pe împăratul Iosif. Veșnică să-i fie slava ; era un domn tare bun ; mai cu seamă cu oamenii săraci. Vedeți bănuțul acesta de argint ? Mi l-a dăruit chiar el cu mîna lui, spuse bunicuța, scoțînd la iveală talerul atîrnat pe piept.

Contesei îi plăcea mult cum vorbea bunicuța, simplu și limpede, cu răspunsuri repezi și sincere. O rugă să-i povestească pe larg cum s-au petrecut lucrurile și unde anume i-a dăruit împăratul talerul de argint. Bunicuța nu se lăsă rugată și-i povesti doamnei contese întîmplarea, cu tot șartul, așa cum o mai istorisise la moară. Doamna contesă făcu mare haz.

Rotindu-și privirea prin odaie, bunicuța zări și chipul regelui Frederic.

— Ia te uită, regele Prusiei ! exclamă ea. Pe suveranul acesta l-am cunoscut și mai bine. Răposatul meu, Jiří, a servit în oastea prusacă și eu am trăit cincisprezece ani în Silezia. De cîte ori nu a poruncit el să-l scoată pe Jiřka al meu din front ca să-i dea cîte un dar ! Îi plăceau bărbații înalți, iar Jiří al meu era cel mai înalt ostaș din tot regimentul și mlădios

ca o fecioară. N-aş fi crezut c-o să-mi fie dat să mă uit în mormîntul lui ; un om cît un munte, şi de mult a intrat în veşnicie, iar eu am rămas pe lumea asta ca să-l jelesc atîta amar de ani, suspină bătrînica şi o lacrimă i se strecură pe faţa-i zbîrcită.

— A căzut în luptă, bărbatul dumitale ? întrebă contesa.

— Nu chiar în luptă, dar de la o rană din război i s-a tras moartea. Cînd a izbucnit răscoala cea mare în Polonia şi regele Prusiei s-a năpustit acolo în acelaşi timp cu împăratul Rusiei, a mers şi regimentul nostru în foc. Eu m-am dus după dînsul cu copii cu tot ; aveam doi, iar al treilea l-am născut acolo, pe cîmp, o fată, Johana, care acum se află la Viena ; poate de aceea o fi dînsa atît de descurcăreaţă, că de la naştere a fost nevoită să se obişnuiască cu toate, ca un ostaş. Nefericită a fost bătălia aceea ! Din prima încăierare mi l-au adus pe Jiřka în tabără cu targa. Un obuz de tun îi zdrobise fluierul piciorului... Au trebuit să i-l taie. Eu l-am îngrijit cît m-au ţinut puterile. Cînd s-a înzdrăvenit oleacă, l-au trimis înapoi la Nisa, în Silezia. Pe de o parte m-am bucurat, trăgeam nădejde c-o să-şi vină în fire de tot, şi fiind olog, n-au să-l mai primească în armată, încît ne vom putea înapoia în Cehia. Dar nădejdea mi s-a spulberat. A început să-i fie mai rău, bolea în pat şi nimic nu-i mai ajuta ; îl pîndea moartea. Cînd aveam un groş, îl dădeam pe leacuri, dar totul a fost în zadar. Am crezut atunci că-mi pierd minţile, că-mi plesneşte inima de atîta jale. Ah, dar omul poate răbda mult, milostivă doamnă ! Mi-au rămas trei orfani de tată, bani nici o para, cîteva lucruri doar. În acelaşi regiment cu Jiří servea şi un plutonier, pe nume Lehotský, care fusese cel mai bun prieten al bărbatului meu. El m-a luat sub aripa lui şi, cînd a aflat de la mine că ştiu să lucrez pături, mi-a făcut rost de un

război de ţesut şi de toate cele de trebuinţă pentru meseria asta. Dumnezeu să-l răsplătească ! Mi-a prins bine ce am învăţat în tinereţe de la răposata soacră-mea. Marfa se vindea ca pîinea caldă ; în curînd i-am plătit lui Lehotský datoria şi am putut trăi cu copiii omeneşte. Trebuie să vă spun că tare erau cumsecade oamenii din oraşul acela ; cu toate acestea mie mi-era dor de-acasă ; din ziua cînd s-a prăpădit Jiřka, mă simţeam singură şi părăsită ca un copac stingher în mijlocul cîmpului. M-am gîndit că tot mai bine mi-ar fi în satul meu decît printre străini şi i-am destăinuit lui Lehotský ce foc îmi ardea inima. El s-a împotrivit să plec. Îmi spunea să am răbdare, că voi căpăta cu siguranţă o pensie şi că regele va avea grijă de copiii mei. M-am simţit recunoscătoare pentru asta, dar pînă la urmă mi-am zis că tot mai bine ar fi să mă înapoiez acasă. Mă stînjenea de altfel şi graiul nemţesc. Cîtă vreme am stat la Kladsko, mi-a fost mai uşor ; acolo mă puteam crede în ţara mea, căci se vorbea mai mult ceheşte decît nemţeşte, însă la Nisa era altfel : se vorbea mai mult nemţeşte şi limba asta eu n-o puteam deprinde cu nici un chip. Abia îmi încropisem oleacă de gospodărie, cînd s-au revărsat peste noi apele. Putere drăcească are apa asta cînd se umflă şi îşi iese din albie ; nici călare omul nu poate fugi de ea. Venea mare cu atîta repeziciune şi furie, încît abia puteau oamenii să scape cu viaţă. Am adunat şi eu în grabă ce aveam mai bun, am luat bocceaua în spinare, pe cel mai mic dintre copii în braţe, pe cei doi mai mari, de mînă, şi aşa am fugit cît mă ţineau picioarele de repede, prin apa pînă la glezne. Lehotský a sărit numaidecît să ne dea o mînă de ajutor şi ne-a călăuzit pînă într-un orăşel de pe dealuri, unde nişte oameni cumsecade ne-au dat adăpost sub streaşina lor.

Prin oraşul acela s-a răspîndit numaidecît vestea că mi s-a prăpădit toată bruma de avere ce aveam, şi iată că oamenii inimoşi s-au grăbit să-mi sară într-ajutor; domnul general de acolo m-a chemat la dînsul ca să-mi spună că din mila regească voi primi o sumă de bani şi ceva de lucru; băiatul, zicea că va fi dat la Institutul militar, iar fetele, la Institutul regal de fete... Mie, făgăduielile domnului general nu-mi bucurau inima şi l-am rugat, dacă voiau cu adevărat să fie milostivi cu mine, să-mi dea mai degrabă cîţiva galbeni ca să pot pleca acasă, în Cehia. De copii nu mă despart, i-am zis, vreau să-i cresc în legea şi în graiul meu. Pesemne, tocmai asta nu voiau ei să-mi îngăduie şi mi-au spus că de nu rămîn acolo, nu capăt nimic. „Ei bine, atunci nimic să fie; Dumnezeu nu m-o lăsa doar să mor de foame", mi-am zis eu în gînd şi am mulţumit măriei-sale pentru bunătate.

— Socotesc însă că ar fi fost bine îngrijiţi copiii dumitale acolo! se împotrivi contesa.

— Tot ce se poate, milostivă stăpînă, dar mi i-ar fi înstrăinat. Cine i-ar fi învăţat acolo să-şi iubească patria şi graiul lor strămoşesc? Nimeni. Ar fi vorbit o limbă străină, ar fi deprins obiceiuri străine şi pînă la urmă ar fi uitat de neamul lor şi de tot. Ar fi trebuit să dau socoteală de toate astea în faţa celui de sus. Nu, nu, cine se trage din sînge ceh să rămînă la graiul lui strămoşesc. I-am rugat să mă ierte, mi-am strîns cele cîteva lucruri ce-mi mai rămăseseră şi mi-am luat rămas bun de la oraşul în care am trăit multe zile amare şi cîteva zile fericite. Gospodinele care mă cunoşteau au încărcat braţele copiilor cu plăcinte şi mie mi-au dat bani să am de drum. Dumnezeu să-i răsplătească pe oamenii aceia şi pe copiii lor, pentru tot binele ce mi l-au făcut. Lehotský, ocrotitorul nostru, m-a însoţit cale de-o poştă şi mi-a

dus-o pe Johanka în braţe. Era mîhnit că noi plecam şi nu putea să plece şi el în Praga lui dragă. La despărţire am plîns amîndoi. Cîtă vreme am stat la Nisa se ducea să se închine la mormîntul lui Jiří; ei se iubeau ca fraţii buni. În războiul Franţei a luptat ca un francez şi pe cîmpul de luptă i-a fost şi lui sfîrşitul. Fie-i ţărîna uşoară!

— Şi cum ai ajuns cu copiii în Cehia? întrebă contesa.

— Multe am mai pătimit pînă acolo, milostivă doamnă. Nu cunoşteam drumurile şi din pricina asta am prăpădit multă vreme. Şi eu şi copiii aveam picioarele pline de răni, de băşici cu sînge, şi de multe ori plîngeam de foame, de osteneală şi de durere cînd întîrziam prea mult pînă la locul unde urma să poposim. Am ajuns în cele din urmă pînă în munţii Kladsko, unde mă simţeam ca acasă. Eu sînt de fel din Olešnice, de la graniţa Sileziei, dar milostiva stăpînă nu poate şti unde vine Olešnice. Cînd m-am apropiat însă de casă, altă piatră mi s-a aşezat pe inimă. Mă tot gîndeam dacă i-oi mai găsi pe părinţi în viaţă şi cum oare m-or primi. Mi-au dat zestre frumoasă cînd am plecat şi eu mă înapoiam cu mîinile aproape goale şi mai aduceam şi trei orfani după mine. Ce mi-or spune oare? Întrebarea aceasta mi-a stăruit în minte tot drumul. Pe de altă parte, mi-era teamă să nu li se fi întîmplat ceva rău alor mei în cei doi ani de cînd nu mai auzisem nimic despre dînşii.

— Cum aşa? Voi nu le-aţi scris niciodată? Nici măcar bărbatul, dacă dumneata nu ştiai să scrii? se miră contesa.

— Obiceiul de a trimite scrisori, noi nu-l avem, milostivă doamnă. Ne amintim unul de altul, ne rugăm unul pentru celălalt, iar atunci cînd se nimereşte prilejul cu vreun cunoscut, ne trimitem vorbă, ce facem

şi cum o mai ducem. Scrisoarea, nu ştie omul în mîinile cui mai nimereşte sau pe unde mai ajunge. Tatăl meu a scris odinioară zeci de scrisori pentru ostaşi care erau de fel din satul nostru şi se aflau plecaţi pe undeva departe, dincolo de graniţă. Le scria rugat de părinţii doritori să afle dacă fiii lor mai erau în viaţă sau nu, sau atunci cînd le puteau trimite şi ei cîţiva galbeni. Cînd se înapoiau flăcăii acasă, spuneau că n-au primit nimic. Aşa se întîmplă, doamnă contesă, o scrisoare de la un om de rînd, rămîne totdeauna uitată pe undeva.

— Asta să n-o crezi, bătrînico, îi luă vorba din gură contesa. Orice scrisoare, fie ea de la cine o fi, trebuie să ajungă în mîna aceluia căruia îi este adresată. Nimănui altuia nu i se îngăduie să o oprească, nici s-o desfacă ; pentru asemenea fapte se dau pedepse mari.

— Cinstit, lucru, şi eu îi dau crezare milostivei stăpîne, dar la ce bun, căci noi ne destăinuiam mai bucuroşi prin grai unui om cumsecade. Pe un petic de hîrtie nici nu se poate aşterne totul, aşa cum vrei ; te îmbie inima să mai întrebi de una, de alta, dar întreabă dacă ai pe cine ; ei, dar cînd se nimereşte să vină cîte un negustor de prin satul tău, sau cîte un pelerin, apoi ei îţi povestesc totul cum este, asculţi şi parcă vezi cu ochii. Aş fi aflat şi eu mai multe despre ai noştri, dar din pricina răscoalelor din vremurile acelea, nu-şi prea făceau drum pe la noi oamenii de prin alte locuri. Şi aşa, îşi urmă bătrîna povestirea, tocmai coborau umbrele serii cînd am ajuns cu copiii în sat ; pe la vremea aceea, oamenii mîncau. Am luat-o prin spatele casei, prin livadă, ca să nu mă întîlnesc cu cineva din sat. Din ograda părintească se repeziră cîinii şi începură să latre la noi. I-am strigat, însă ei ne lătrau şi mai tare. M-au podidit lacrimile, atît de mult mă mîhnea lătratul

lor. Prostuţa de mine nu mi-am dat seama că trecuseră cincisprezece ani de cînd plecasem de acasă şi că aceştia nu mai erau cîinii pe care-i hrănisem cu mîna mea. În livadă văzui sădiţi mulţi pomi tineri, zăplazul era dres, hambarul căpătase acoperiş nou ; numai părul sub care şedeam cu Jiří avea vîrful retezat, se vedea că fusese lovit de trăsnet, trimisul Domnului, cum îi ziceam noi. La căsuţa vecină nu se schimbase nimic ; căsuţa o căpătase tata de la răposata Novotná făcînd schimb cu alta. Novotná e femeia care ţesea pături de lînă, iar răposatu-meu era feciorul ei. Lîngă căsuţă se afla o grădiniţă mică unde răposata semăna întotdeauna, pe un strat, pătrunjel, ceapă, cîte o tufă de izmă creaţă, salvie, şi ce mai era nevoie în gospodărie. Iubea şi ea buruienile, ca şi mine. Jiří îi împletise din nuiele un gard în jurul grădiniţei. Gardul era tot acelaşi, dar grădiniţa o văzui năpădită de iarbă şi doar cîte un fir de ceapă mai răsărea ici şi colo. Din cuşcă ieşi un cîine bătrîn, pe jumătate orb. „Prostănacule, mă mai cunoşti ?“, îl chem eu şi el începe să mi se gudure în jurul picioarelor. Am crezut că mi se frînge inima de înduioşare cînd bietul dobitoc m-a cunoscut şi m-a întîmpinat. Copiii, mititeii, se uitau la mine şi nu pricepeau de ce plîng ; eu nu le spusesem că mergem la bunicii lor ; mă gîndeam că poate, văzîndu-mă, se vor mînia pe mine că am venit, şi asta nu voiam s-o ştie copiii. Kašpar, cel mai mare dintre ei, m-a întrebat : „De ce plîngi, mamă ? Ce, poate n-or vrea să ne găzduiască aici peste noapte ? Atunci şezi de te odihneşte, noi aşteptăm, iar cînd vom porni mai departe o să-ţi duc eu bocceaua ; flămînzi, nu sîntem“. Johanka şi Tereza îi ţinură isonul, spuseră şi ele că nu le este foame, dar eu ştiam bine că erau lihnite, doar umblasem atîtea ceasuri prin pădure, fără să dăm în drum de vreo casă. „Ascultaţi, copii, le spun eu, aici

în casa aceasta s-a născut tatăl vostru, iar aici alături s-a născut mama voastră şi tot aici sălăşluiesc bunicii voştri. Să ne închinăm Domnului, să-i mulţumim că ne-a adus cu bine pînă aici şi să-l rugăm să ne ajute ca să ne bucurăm de primirea părintească." Abia după ce am spus *Tatăl nostru*, m-am hotărît să intrăm. Tata şi mama trăiau în căsuţa luată de la Novotná ; gospodăria lor cea veche o ţinea fratele meu, asta o ştiam. Pe uşă mai era încă lipită poza pe care Jiřík i-o adusese mamei de la Vambeřice : Fecioara Maria şi cei doisprezece apostoli. Parcă mi s-a luat o piatră de pe inimă cînd i-am văzut. „Voi m-aţi petrecut la plecare, tot voi mă întîmpinaţi" mi-am zis eu, şi cu toată încrederea am păşit pragul în odaie. Tata, mama şi servitoarea Betka şedeau la masă, mîncau din aceeaşi strachină ciorbă subţire, anĉka [1]. Îmi aduc atît de bine aminte, de parcă i-aş vedea şi acum înaintea ochilor. „Lăudat fie Domnul Isus !", am dat eu bineţe. „În vecii vecilor", răspunseră ei. „V-aş ruga, oameni buni, să mă găzduiţi peste noapte cu copiii. Venim de departe, sîntem flămînzi şi osteniţi", le spun eu pe nerăsuflate, dar glasul îmi tremura. Nu m-au cunoscut, întunericul împînzise odaia. „Dă-ţi jos povara şi aşezaţi-vă cu toţii la masă", spuse tata, lăsînd lingura din mînă. „Betko, se auzi glasul mamei, du-te de mai încălzeşte oleacă de ciorbă. Pînă atunci şezi, îmi zise mie, taie din pîine şi dă-le copiilor. Pe urmă o să vă culcăm în podul hambarului. Dar dincotro veniţi ?" „Tocmai din Silezia, de la Nisa", răspund eu. „Acolo-i şi Madlena noastră", zise tresărind tătuca. „Spune-ne, te rog, femeie, n-ai auzit cumva de dînsa ? întrebă îndată mama, aşezîndu-se mai aproape de mine. Îi zice Madlena Novotná, bărbatul ei e ostaş. E fata noas-

---

[1] O ciorbă acră din lapte, bătută cu făină şi ouă.

tră şi sînt doi ani de cînd nu mai ştim nimic de dînsa. Am mereu visuri urîte, mai deunăzi am visat că mi-a căzut un dinte şi că m-a durut, aşa că mi-e gîndul mereu la fată şi la copiii ei şi pe vremurile astea de zaveră mă întreb de nu cumva i s-o fi întîmplat ceva lui Jiřík. Dumnezeu ştie de ce nu s-or mai fi astîmpărînd oamenii ăştia!“ Eu plîngeam, dar copiii auzind-o pe bătrînă vorbind aşa, mă traseră de fustă întrebînd: „Mămico, nu sînt ei bunicuţa şi bunicuţul?“ Cum au rostit vorbele astea, mama mă recunoscu numaidecît, mă cuprinse de umeri, tata luă copiii în braţe şi abia atunci, deschizîndu-ne inimile, am început a ne povesti de toate cîte ni s-au întîmplat. Betka alergă numaidecît după frate, soră, cumnat şi cumnată şi nu trecu multă vreme şi se adună la noi tot satul. Da! Nu veniră numai neamurile, dar şi cei de-o seamă cu mine; m-au primit cu toţii de parcă le-aş fi fost soră bună. „Bine ai făcut că ai venit cu copiii acasă, îmi spuse tata, e drept, peste tot e pămîntul Domnului, dar fiecăruia îi este mai dragă ţara lui, şi nouă a noastră; şi aşa trebuie să fie. Cîtă vreme ne-o da Dumnezeu pîine, nu veţi duce lipsă nici tu, nici copiii, chiar dacă nu vei putea munci. Încolo, e drept că te-a lovit o durere mare, dar n-o mai pune atîta la inimă. Ia aminte că pe cine îl iubeşte Domnul, îi dă să poarte o cruce.“

Ei, şi-aşa am fost primită iarăşi printre ai mei. Fratele voia să-mi dea o odaie în casa cea mare, dar eu am fost mai bucuroasă să rămîn cu părinţii, în căscioara unde altădată a trăit Jiřík. Copiii s-au simţit numaidecît la largul lor şi tata îi pierdea din ochi de drag. I-am trimis la şcoală şi m-am ţinut s-o urmeze pînă la capăt. Pe vremea cînd eram eu tînără, fetele nu prea îşi băteau capul cu cartea; le era de ajuns să ştie puţin să citească, şi asta, încă, ştiau numai fetele de la oraş. Şi zău că-i mai mare păcatul

dacă omul e blagoslovit cu darul sfîntului duh şi-l lasă nerodit. Însă dacă n-are prilej pentru învăţătură, omul nu-şi poate ajuta singur. Răposatul meu era un om tare umblat, trecut prin ciur şi dîrmon, se pricepea şi în ale scrisului, ce să spun, el se potrivea şi la car şi la trăsură. Şi ce bine-i să ştii de toate ; aşa ar trebui să ştie fiecare !

Eu lucram pături ca şi înainte şi cîştigam părăluţe bune. Erau vremuri grele, războaie, boli şi foamete, toate relele de-a valma. O baniţă de secară costa o sută de galbeni în hîrtie de bancă ! Parale, nu glumă ! Dar de bine de rău am scos-o la capăt. Umblau oamenii cu pumnii plini de bani şi n-aveau ce să cumpere, aşa lipsă era. Taică-meu era un om, să tot cauţi unul la fel ; de cînd ţin minte, ajuta pe fiecare cu ce putea ; la uşa lui băteau toţi atunci cînd nu mai aveau încotro. Cînd se înfăţişau vecini mai săraci cu rugămintea : „Daţi-ne şi nouă o baniţă de secară, nu mai avem pentru pîine nici un bob", tata le spunea : „Cîtă vreme am, dau bucuros, cînd n-oi mai avea, o da altul", şi mama trebuia numaidecît să măsoare baniţa şi să bage grînele în sac. Bani însă nu lua, nici s-audă ! „Sîntem doar vecini, obişnuia să spună, şi dacă nu ne-om ajuta între noi, apoi cine să ne ajute. Cînd v-o da Dumnezeu rod, o să-mi plătiţi cu boabe şi gata socoteala". Aşa om era. Pentru daniile lui, se alegea cu mii de blagosloviri ; dacă într-o zi se întîmpla să nu treacă nici un milog pe la poarta noastră, apoi mama era în stare să meargă să-l caute la răscruce ; asta era mulţumirea ei. Şi de ce n-ar fi ajutat semenilor ? De mîncat, mîncam pe săturate, de îmbrăcat, aveam aşijderea tot ce ne trebuia şi atunci de ce n-ar fi împărţit părinţii mei din prisosul lor ? Nici nu-i pînă într-atît de laudă să dai din prisos ; e numai o datorie creştinească ; ei, cînd omul îşi rupe de la gură şi dă, atuncea adevărat, e o

virtute ! La urmă, s-a întîmplat şi aşa : ne-a venit şi nouă rîndul să mîncăm numai o dată pe zi, ca să aibă şi alţi oameni ce mînca. Ei, dar am răbdat, a trecut şi asta şi soarele a răsărit iarăşi. În ţară s-a făcut linişte şi se trăia din ce în ce mai bine.

Kašpar, după ce a isprăvit şcoala, a voit să înveţe ţesătoria, şi eu nu l-am împiedicat. Meseria e brăţară de aur. Isprăvind şi ucenicia a dorit să plece din sat, să mai vadă şi lumea din alte părţi. Aşa zicea întotdeauna şi Jiří, că meseriaşul tolănit pe cuptor nu face nici o para chioară. După cîţiva ani s-a înapoiat, s-a aşezat la Dobruška şi-i merge bine. Fetele le-am ţinut la treburile gospodăreşti pînă să se poată rostui la o ocupaţie mai de seamă, dar iată că într-o bună zi soseşte în sat verişoara mea de la Viena, o îndrăgeşte pe Tereza şi zor nevoie să mi-o ia ca să-i poarte ea de grijă. Mi-era greu să mă despart de fată, dar mi-am zis că n-aş face bine s-o împiedic, dacă ea are dorinţa să plece în lume, unde-şi poate găsi fericirea. Apoi Dorotka e o femeie de nădejde ; au la Viena o gospodărie bine închegată şi copii de loc ! A avut grijă de Tereza ca o mamă, i-a dat şi zestre frumoasă cînd s-a măritat. M-am mîhnit puţin că fata şi-a ales ca soţ un neamţ, dar acum mi-a trecut. Ján e un om cumsecade, cu scaun la cap şi deştept ; ne înţelegem de minune. Şi apoi nepoţeii sînt ai mei, eu îi cresc. În locul Terezei a plecat la Viena Johana. Îi place şi ei acolo şi spune că o duce bine. Lumea asta tînără are altă minte. Eu, de cînd mă ştiu, nu m-aş fi urnit de-acasă, dar încă să mă duc prin străinătăţi.

După cîţiva ani mi-au murit părinţii, la şase săptămîni unul după altul. S-au dus liniştiţi de pe lumea asta, ca o lumînare ce se stinge. Şaizeci de ani au trăit împreună şi cel care le vede toate nu i-a lăsat

să se chinuiască şi să se usuce unul de dorul celuilalt. Moale şi-au aşternut, pe moale vor odihni. Dumnezeu să-i ţină de-a dreapta lui.

— Şi nu ţi-a fost dor de copii, cînd ţi-au plecat toţi trei ? întrebă contesa.

— Ei, milostivă doamnă, sîngele apă nu se face. Plîngeam adeseori, dar copiilor nici nu le-am pomenit de asta, ca să nu le stric fericirea. Singură n-am rămas însă niciodată ; copiii nu încetează să se nască, şi astfel omului îi rămîne întotdeauna cîte ceva de făcut. Cînd vedeam la vecini prunci în leagăn, crescînd cu lapte şi terci, mi se părea că sînt ai mei. Omul trebuie să fie săritor şi cu inima caldă faţă de semenii lui, că pe urmă îi îndrăgesc şi ei. Cît m-au rugat fetele să mă duc şi eu la Viena ! Ştiu bine că şi acolo, ca pretutindeni, aş fi dat de oameni cumsecade şi m-ar fi ţinut bine, dar e cale lungă pînă la Viena şi cu omul bătrîn pe drumuri nu-i nici o ispravă, el e ca aburul de deasupra oalei. S-ar putea ca Dumnezeu să-şi aducă aminte de mine, iar eu sînt mai bucuroasă să-mi strîng oasele în pămîntul ţării mele. Ei, milostivă doamnă, dar m-am pornit pe vorbă, de parcă aş fi la claca de tors, iertaţi-mi îndrăzneala, adăugă bunicuţa curmîndu-şi vorba şi ridicîndu-se de pe scăunel.

— Povestirea dumitale, bătrînico, mi-a făcut multă plăcere ; nici nu ştii cît îţi rămîn de îndatorată pentru asta, spuse contesa lăsîndu-şi mîna pe umărul bunicuţei. Acum însă, vino cu mine să gustăm ceva, cred că şi copiilor li s-a făcut poftă de mîncare.

Spunînd acestea, contesa o conduse pe bunicuţă din cabinet în salon unde erau pregătite pe o masă cafea, ciocolată şi tot felul de dulciuri. Valetul aştepta să i se poruncească ; la un semn al doamnei

contese alergă numaidecît să dea de veste domnişoarei contese şi copiilor. Aceştia sosiră într-o clipită. Hortensia zburda alături de copii.

— Uite, bunicuţo, ce ne-a dat domnişoara Hortensia ! strigară cu toţii odată, arătînd fel de fel de daruri scumpe.

— Phii ! Ce frumuseţi ! îşi arătă uimirea bunicuţa. De cînd mă ştiu, lucruşoare din astea n-am mai văzut... Dar ia spuneţi, aţi mulţumit frumos cum se cuvine ? Copiii făcură semn din cap că da. Iii ! ce-o să se mai mire Mančinka şi Cilka şi Vaclav, cînd le-or vedea !

— Dar cine sînt Mančinka şi Cilka şi Vaclav ? întrebă contesa, dorind să afle totul de la început pînă la sfîrşit.

— Îţi spun eu, scumpă contesă, am aflat de la copii, se grăbi să răspundă Hortensia. Mančinka e fetiţa morarilor, iar Cilka şi Vaclav sînt copiii unui flaşnetar care mai are încă alţi patru. Barunka mi-a povestit că ei mănîncă pisici, veveriţe şi ciori, că n-au altceva de mîncare şi nici îmbrăcăminte nu au, iar oamenilor le este scîrbă de ei !

— De ce, fiindcă sînt săraci, întrebă contesa, sau pentru că mănîncă pisici şi veveriţe ?

— Pentru asta, mărturisi bunicuţa.

— Bine, dar veveriţa n-are gust rău ; odată am luat şi eu în gură o bucăţică de friptură de veveriţă, îşi aminti contesa.

— Ei milostivă stăpînă, una este să mănînci ceva numai aşa, de poftă, şi alta-i să mănînci de foame. Flaşnetarul şi copiii sînt dăruiţi cu pîntece sănătoase şi de bună seamă că au nevoie de mîncare şi de multe altele, dar cum să le cîştige pe toate numai cu muzica lui ? Oricum ar suci-o şi ar învîrti-o, tot nu

iese la socoteală. Îmbrăcăminte n-au, ţoale prin casă nici de unele, pustiu ca-n palmă !

În vreme ce vorbeau, contesa se aşeză la masă. Hortensia strînse pe copii în jurul ei şi bunicuţa trebui să se aşeze şi ea. Contesa voi să-i toarne cafea sau ciocolată, dar bunicuţa mulţumi spunînd că nu bea niciodată cafea şi nici din cealaltă băutură.

— Dar ce mănînci de dimineaţă ? o întrebă mirată contesa.

— Eu sînt de mică învăţată cu ciorba, milostivă doamnă, şi să fie mai mult acră ; noi, cei de pe la munte, ţinem la acru. Borş şi cartofi dimineaţa, la amiază cartofi şi borş şi seara la fel. Duminica ne mai îndulcim cu o bucăţică de pîine de ovăz. Asta-i hrana oamenilor sărmani din munţii Krkonoše tot anul şi ei sînt mulţumiţi cînd nu-i duc lipsa ; se întîmplă însă adeseori că pînă şi tărîţele de borş li se isprăvesc. Mai în inima ţării, acolo îşi mai face rost mai fiecare de cîte oleacă de mazăre, pîine mai albă, varză şi alte verdeţuri ; la zile mari au şi o bucăţică de carne pe masă ; aceia o duc bine. Dar cu mîncările boiereşti omul muncitor n-are voie să se deprindă. S-ar duce repede pe copcă. Delicateţurile astea nu i-ar da multă putere.

— Te înşeli, bătrînico, zîmbi contesa, mîncările noastre sînt foarte hrănitoare şi dacă oamenii muncitori ar putea avea în fiecare zi o bucată de carne şi un pahar de vin bun, ar prinde mai multă putere decît din toate ciorbele şi cartofii de care spui.

— Apoi de, omul cît trăieşte învaţă ; eu am crezut altminteri, anume că de aceea sînt unii boieri gălbejiţi la faţă şi de multe ori slăbănogi, pentru că mănîncă delicateţuri dintr-astea care nu dau putere.

Contesa zîmbi iarăşi, dar nu-i mai răspunse nimic bunicuţei. Îi întinse însă un păhărel mic, plin cu vin, îndemnînd-o :

— Bea, bătrînico, vinul o să-ţi facă bine la stomac.

Ridicînd paharul, bunicuţa spuse :

— În sănătatea dumneavoastră, milostivă doamnă — şi bău un pic ; nu refuză nici bucăţica de prăjitură, numai ca să nu nesocotească ospitalitatea.

— Ce-i înăuntru, în cojile din care mănîncă doamna contesă ? întrebă în şoaptă Ján pe Hortensia.

— Sînt nişte vietăţi din mare şi se numesc stridii, spuse tînăra fată cu glas tare.

— De astea n-ar mînca nici Cilka, îşi dădu gîndul pe faţă Ján.

— Felurite sînt mîncările pe lume şi felurite sînt şi gusturile, dragă Jáne, îi răspunse domnişoara.

În vreme ce se vorbea, Barunka, aşezată lîngă bunicuţa, îi băgă ceva în buzunar, şoptindu-i :

— Ţine, bunicuţo, sînt bani, bani mulţi, păstrează-i ! Domnişoara mi i-a dat pentru copiii lui Kudrna, mie mi-e teamă să nu-i pierd.

Doamna contesă auzi şoaptele Barunkăi, ochii ei străluciră de o bucurie nemărturisită în vorbe şi rămaseră aţintiţi pe chipul drăgălaş al Hortensiei. Bunicuţa însă nu-şi putu stăpîni mulţumirea şi spuse cu glasul tremurat :

— Dumnezeu să vă răsplătească pentru fapta asta, bună domnişoară.

Hortensia se roşi la faţă şi făcu din deget către Barunka, un semn de dojană. Fetiţa se făcu şi ea ca macul de roşie.

— Mare bine le faceţi, spuse bunicuţa, acum au să se mai îmbrace şi ei !

— Atunci o să mai adaug şi eu ceva, ca să-şi poată cumpăra de toate, îi veni în minte contesei, dar bunicuţa nu se arătă prea mulţumită.

— Aţi face o faptă bună, milostivă doamnă, zise ea, dacă i-aţi ajuta pe oamenii aceştia altfel, nu cu pomana.

— Dar altfel, cum ?

— Aşa ar fi bine să aibă Kudrna o muncă asigurată, atît timp cît se va purta bine ; şi eu socotesc că veţi fi mulţumită de el, căci e un om cinstit şi vrednic. Dumnezeu să vă răsplătească pentru toate, dar pomana, milostivă doamnă, îi ajută pe oameni numai pentru scurtă vreme. Se cumpără în casă ba una, ba alta, cîteodată chiar lucruri fără trebuinţă, dacă sînt bani mai mulţi ; ei, şi după ce a dat iama într-înşii, omul ajunge iarăşi la strîmtoare şi a doua oară nu mai îndrăzneşte să ceară. Pe cînd aşa, dacă îşi are asigurată pîinea de toate zilele, va fi mult mai bine pentru el ; şi pentru milostiva doamnă deopotrivă, căci cîştigă un muncitor vrednic, sau un slujitor credincios ; şi pe deasupra, mai faceţi şi o faptă bună.

— Ai dreptate, bătrînico, dar ce fel de slujbă pot să-i dau unui muzicant ?

— Ei, milostivă stăpînă, se poate găsi cu uşurinţă. Pe cît ştiu, el ar vrea bucuros să fie paznic. Că tot umblînd singur, cutreierînd moşia, ar putea să-şi ia la spinare şi flaşneta ; şi acum cîntă aşa cînd umblă peste cîmpii, bătînd drumurile ; cîntă ca să alunge urîtul, îl sperie cu muzica, zice el. E un om plin de haz, adăugă bunicuţa rîzînd.

— Bine, îţi făgăduiesc că o să am grijă de el, spuse contesa.

— Mamă scumpă, cît eşti de bună ! exclamă Hortensia şi se ridică să-i sărute mîna albă şi moale.

— Îngerii stau numai pe lîngă oamenii buni ! spuse bunicuţa, uitîndu-se pe rînd la contesă şi la fiica ei adoptivă.

Contesa tăcu o clipă, apoi spuse în şoaptă :

— Nu voi înceta să-i mulţumesc lui Dumnezeu că mi-a dat-o, şi cu glas tare adăugă : Aş vrea să am un prieten, ca dumneata, bătrînico, un om care să-mi spună întotdeauna de-a dreptul şi cinstit adevărul.

— Apoi, milostivă stăpînă, dacă în adevăr voiţi, îl veţi găsi. Prietenul se găseşte uşor, numai că se păstrează mai greu.

— Crezi că n-aş şti să-l preţuiesc ?

— De ce aş gîndi una ca asta despre milostiva doamnă ? Însă vedeţi, cam aşa se întîmplă ; uneori vorba deschisă e plăcută, dar altă dată ea poate să cadă, cine ştie cum, într-un moment nepotrivit şi atunci, gata, s-a isprăvit cu prietenia.

— Ai dreptate şi de data asta. Dumneata însă, începînd de astăzi, ai voie să vii la mine oricînd şi să-mi spui pe şleau orice ; întotdeauna te voi asculta bucuroasă, iar de vei veni cu vreo rugăminte care-mi va sta cît de cît în putinţă, fii sigură că ţi-o voi împlini.

Aşa vorbi contesa, ridicîndu-se de la masă. Bunicuţa voi să-i sărute mîna, însă ea n-o lăsă şi o sărută pe bătrînică pe obraz. Copiii îşi adunară darurile frumoase ; şedeau însă pe loc, nu le venea să se despartă de drăgălaşa Hortensia.

— Veniţi şi dumneavoastră pe la noi, milostivă doamnă, spuse bunicuţa, luînd-o pe Adelka de mînă.

— Să vii, să vii, domnişoară Hortensia ! o rugară copiii, noi o să-ţi culegem iarăşi fragi.

— Vin, vin negreşit, făgădui surîzînd domnişoara.

— Vă mulţumim pentru tot, milostivă stăpînă, şi Domnul să vă aibă în paza lui ! spuse bunicuţa, luîndu-şi rămas bun.

— Mergi sănătoasă ! se înclină uşor contesa, iar domnişoara îi conduse plină de voioşie pînă dincolo de prag.

Valetul, venind să strîngă de pe masă, strîmbă din nas şi-şi zise în sinea lui : „Ce gust şi pe contesă ! O doamnă mare să stea la taifas cu o babă de rînd."

Contesa se duse la fereastră şi se uită lung după cei care plecau, pînă ce nu mai zări de loc prin frunzişul des rochiţele albe ale fetiţelor şi boneta albă cu porumbiţă a bunicuţei. Apoi îndreptîndu-se spre biroul ei îşi şopti : „Fericită femeie !".

VIII

În lunca boierească smălţată de flori, răzorul din mijloc, năpădit de cimbrişor, pare a fi un aşternut moale. Cufundată în cimbrişor ca într-o perină şade Adelka ; se uită după o gărgăriţă micuţă care-i aleargă încolo şi încoace prin poale, din poale pe picioruş, de pe picioruş pe ghetuţa verde.

— Nu fugi, mititico, rămîi la mine, eu nu-ţi fac nimica, dondănea fetiţa, luînd gărgăriţa între degete şi lăsînd-o iarăşi în poală.

Nu departe de Adelka, lîngă un muşuroi mare de pămînt, stau pe vine Ján şi Vilím, privind forfota furnicilor din jur.

— Vilím, Vilím, ia uită-te cum aleargă ; vezi, furnica asta a scăpat un ou, astălaltă l-a luat degrabă şi fuge cu el spre muşuroi.

— Stai puţin, am o bucăţică de pîine în buzunar, să le dau o fărîmitură şi să vedem ce-au să facă.

Scoase pîinea din buzunar şi puse o fărîmă în calea furnicilor.

— Ia uită-te, ia uită-te, cum se mai îngrămădesc în jurul pîinii ! Vezi cum o împing, o tot împing. S-or fi întrebînd de unde le-a mai picat şi pleaşca asta. Le vezi cum dau buzna din toate părţile ? De unde or fi ştiut celelalte că aici se găseşte ceva ?

În clipa aceea îi smulse din aţintirea lor încordată o voce cristalină :

— Ce faceţi aici ?

Era tînăra contesă Hortensia, care trecea călare pe un căluţ alb şi se apropiase fără ca ei s-o audă.

— Eu am o gărgăriţă ! strigă Adelka, ridicînd pumnul strîns spre contesă, care descălecă şi veni lîngă fetiţă.

— Ia s-o văd.

Adelka desfăcu mînuţa, dar era goală.

— Vai, mi-a fugit din palmă ! se miră copila şi se întunecă la faţă.

— Stai, încă n-a fugit, dar are de gînd, spuse domnişoara şi, cu băgare de seamă, luă gărgăriţa de pe umărul gol al fetiţei. Dar ce vrei să faci cu ea ?

— Nimic. O las să zboare. Aşteaptă, să vezi cum zboară : uite !

Adelka puse gărgăriţa în palmă şi ridică mîna în sus, spunînd : „Pinca, linca, pinca, linca, a zburat pîn' la fereastra Domnului din cer."

— „Şi a vărsat acolo o oală cu lapte !", chicoti Vilím, lovind-o uşor pe Adelka peste mînă. În clipa aceea, gărgăriţa îşi ridică mantia neagră cu picăţele roşii, îşi desfăcu aripioarele gingaşe pe care le ţinea ascunse sub ea şi îşi luă zborul în văzduh.

— Vai, de ce ai împins-o ? făcu mîhnită Adelka.

— Ca să zboare mai repede, rîse băiatul şi întorcîndu-se spre Hortensia o apucă de mînă. Hai cu mine, domnişoară Hortensia, hai să-ţi arăt ceva : le-am dat furnicilor o bucăţică de pîine şi să vezi ce multe s-au strîns pe ea, puzderie ! spuse băiatul, ridicînd mîinile.

Hortensia scotoci în buzunărelul jachetei de catifea, scoase o bucăţică de zahăr şi i-o dete lui Vilím :

— Pune-le zahărul în iarbă şi o să vezi că se strîng şi mai multe. Le plac dulciurile.

Vilím o ascultă şi uimirea îi crescu văzînd cum numai într-o clipită furnicile alergară din toate părţile ;

le urmări apoi cum rod din zahăr şi duc în casa lor din muşuroi fărîmele mici ca nişte punctişoare.

— Spune-mi, domnişoară, de unde au ştiut că aici era ceva bun pentru ele ? Nu, spune-mi mai întîi ce fac cu ouşoarele acelea pe care le tot duc şi le aduc într-una.

— Ouşoarele sînt copilaşii lor, iar furnicile care le poartă sînt dădace şi îngrijitoare. Cînd soarele străluceşte şi e o zi călduroasă, ele scot puişorii din cămăruţele întunecoase din pămînt, ca să se încălzească la soare şi să crească mai repede.

— Dar unde sînt mamele lor ? întrebă Adelka.

— Ele sînt în căsuţă, stau şi fac ouă, ca să nu se stingă neamul furnicesc. Iar tăticii umblă în sus şi-n jos în jurul lor, le povestesc poate cîte ceva hazliu ca să le mai treacă de urît ; celelalte furnici pe care le vedeţi zorindu-se pe drumuri sînt muncitoarele.

— Şi ce muncesc ? întrebă Ján.

— Aduc merinde, clădesc şi repară căsuţele, îngrijesc larvele, adică puişorii lor care cresc, curăţă prin casă ; cînd moare vreo furnică o scot afară ; apoi veghează să nu le atace duşmanii, iar dacă asta se întîmplă, ele apără cu lupte grele întreaga lor comunitate ; toate acestea trebuie să le îndeplinească muncitoarele.

— Dar cum se înţeleg, dacă nu ştiu să vorbească ? se minunară copiii.

— Cu toate că n-au grai ca oamenii, totuşi se înţeleg uşor între ele. Aţi văzut doar cum cea dintîi care a găsit zahărul a alergat numaidecît să le spună şi celorlalte şi ce repede au venit toate încoace ; vedeţi cum se opresc una lîngă alta, cum se ating cu trompele de parcă ar vrea să-şi şoptească ceva din mers, iar cîteodată se adună grămadă la cine ştie ce sfat.

— În muşuroaiele lor au şi odăi şi bucătărie ? întrebă Adelka.

— De bucătărie n-au nevoie, fiindcă nu gătesc, dar au odăiţe pentru copilaşi şi mame, săli pentru muncitoare ; casa lor din muşuroi e împărţită în mai multe etaje, cu coridoare interioare de la un etaj la celălalt.

— Dar cum clădesc oare de nu li se surpă casa ? întrebară din nou copiii.

— Ehei ! clădesc cu trăinicie şi, dacă nu tabără asupra lor vreo putere mai mare, cu greu li se dărîmă construcţia. Zidurile, acoperişul şi pereţii dinăuntru le fac din aşchii mititele, din paie, cetină, frunze uscate, din iarbă şi pămînt. Fac din toate cocoloaşe mici, şi dacă sînt uscate le umezesc în gură cu salivă, le frămîntă şi apoi le aşază şi le lipesc una de alta întocmai cum fac zidarii cu cărămizile. Cu multă plăcere clădesc ele atunci cînd plouă mărunt şi pămîntul e jilav.

— Şi cine le-a învăţat meseria asta ? întrebă Vilím.

— Natura a înzestrat animalele şi insectele cu asemenea simţuri încît toate ştiu de mici cum să-şi facă adăpostul, cum să se hrănească şi să se apere ; unele vieţuitoare îşi agonisesc tot ce le trebuie şi-şi înjghebează gospodăria cu atîta iscusinţă, cu atîta prevedere, încît ai zice că se apropie de mintea omului. Cînd veţi merge şi voi la şcoală şi veţi pricepe ce scrie în cărţi, o să aflaţi multe despre animale şi despre insecte. Tot aşa cum am aflat şi eu, termină zîmbind contesa.

Pe cînd vorbeau astfel, sosi şi bunicuţa cu Barunka ; amîndouă aveau poalele pline de flori şi braţele încărcate de buruieni de leac culese de pe luncă. Copiii îi povestiră numaidecît bunicuţei ceea ce aflaseră despre furnici de la contesă, iar aceasta o întrebă pe bunicuţă pentru ce strînsese toate buruienile acelea.

— Stimată domnişoară, aicea am chimen şi puţină sfeclişoară. Chimenul se usucă şi seminţele lui se folosesc în gospodărie, la mîncare şi la pîine, iar frunzele se pun copiilor în baie ; sfeclişoara e tare bună de leac cînd îl doare pe cineva în gît, o fierbi şi faci cu ea gargară. Oamenii de pe aici ştiu că la mine se găsesc întotdeauna felurite buruieni şi trimit după ele la nevoie. Bine e cînd ţine omul leacuri din astea în casă ; chiar dacă nu are nevoie pentru el, se nimereşte pentru altul.

— Dar aici în orăşel nu este farmacie ? întrebă Hortensia.

— În orăşel nu, dar la un ceas de aici este. Dar la ce bun, chiar dacă ar fi şi în orăşel, „bucătăria latină" costă mult şi de ce am cumpăra cu bani ceea ce putem fierbe şi singuri ?

— Şi cum faceţi, vă scrie doctorul reţeta şi vă spune cum să fierbeţi buruienile ?

— Da de unde, domnişoară dragă ! Parcă poate omul să-l aibă pe doctor la orice nevoie ? Doctorul stă departe, cale de un ceas de aici şi mai trece jumătate de zi pînă-l vede omul ; în răstimp bolnavul ar putea să moară dacă nu i-ar da ajutor cei din casă. Ş-apoi, dacă vine doctorul, ce face ? Îndată îţi scrie o sumedenie de leacuri, şi plasturi, şi lipitori, şi una şi alta, de nu mai ştie omul bolnav unde îi este capul şi i se face şi mai rău. Eu, scumpă domnişoară, n-am de loc încredere în doctori, iar dacă ni se întîmplă ceva, mie sau copiilor, o scoatem la capăt cu buruienile mele ; cu toate acestea, eu însămi le spun oamenilor cînd se îmbolnăvesc mai greu : „Trimiteţi după doctor !" Dar să vedeţi ce se întîmplă cînd e vorba de vreo boală mai grea : doctorii se fîstîcesc, se pierd cu firea şi lasă totul pe seama naturii. Ehei ! Tot Dumnezeu rămîne cel mai bun doctor ; dacă îi este dat omului să trăiască, se înzdrăveneşte cu timpul,

iar de-i este scris să moară, nu-i ajută nici o farmacie întreagă.

— Şi astea din poală sînt tot buruieni de leac? întrebă contesa.

— Nu, domnişoară Hortensia, se grăbi să răspundă Barunka. În poală am strîns flori pentru coroniţe. Mîine este Înălţarea Domnului, iar eu şi Mančinka vom fi druşte.

— Şi eu, şi eu merg cu Hela, adăugă Adelka.

— Iar noi o să fim ministranţi! strigară băieţii. O să ducem sfeşnicele cu lumînări aprinse.

— Dar cine e Hela? întrebă Hortensia.

— Hela e o fetiţă de la oraş, din casa aceea cu un leu în faţă.

— Trebuie să spui de la han, o învăţă pe copilă bunicuţa.

— Şi mata mergi la procesiune? o întrebă Barunka pe contesă.

— Desigur că merg, răspunse cu hotărîre tînăra fată, şi se aşeză pe iarbă ca să ajute bunicuţei şi Barunkăi să împletească florile.

— Domnişoară, matale n-ai fost niciodată druşcă de Înălţarea Domnului? o întrebă Barunka.

— Niciodată, dar pe cînd eram încă la dădaca mea, la Florenţa, am fost o dată druşcă la sărbătoarea Madonei şi atunci i-am dus Madonei o coroniţă de trandafiri.

— Cine e Madona?

— Madonă i se spune în Italia Fecioarei Maria, răspunse Hortensia.

— Stimata domnişoară se trage din Italia? Din ţara unde zac atîţia ostaşi de-ai noştri? întrebă bunicuţa.

— Da, numai că în oraşul de unde mă trag eu, în Florenţa, nu sînt morminte de ostaşi... Acolo se împletesc din pai de orez pălăriile astea frumoase pe

care le purtaţi voi. Acolo, pe cîmpii, se cultivă orezul şi porumbul, pe coline cresc castani şi măslini, acolo sînt crînguri de chiparoşi şi de lauri, sînt flori minunate peste tot, iar ceru-i mereu albastru, mereu senin, fără umbră de nor.

— Aha, acuma ştiu! se amestecă în vorbă Barunka, ăsta-i oraşul pe care îl ai pictat în odaia matale, nu-i aşa, domnişoară? În mijloc este un rîu lat, iar dincolo de rîu, pe coastă, e clădit oraşul. Ah, bunicuţo, cît sînt de frumoase acolo casele şi bisericile! De cealaltă parte a rîului se văd numai grădini şi căsuţe, iar în faţa unei căsuţe se joacă o fetiţă şi lîngă ea şade o doamnă bătrînă. Ştii cine sînt? Domnişoara Hortensia cu dădaca ei! Aşa-i, domnişoară, că ne-ai povestit asta, atunci cînd am fost la castel?

Hortensia nu răspunse numaidecît; stătea îngîndurată, cu mîinile nemişcate în poală. După cîteva clipe suspină adînc şi rosti:

— *Oh, bella patria! Oh, cara amica!* [1] şi ochii ei frumoşi se umeziră.

— Cum ai spus, domnişoară Hortensia? o întrebă curioasă Adelka, lipindu-se drăgăstos de dînsa. Hortensia îşi apropie capul de căpşorul fetiţei şi nu-şi mai putu stăpîni lacrimile, i se prelingeau şiroaie de pe faţă în poală.

— Buna domnişoară şi-a adus aminte de patrie şi de prieteni, spuse bunicuţa; voi, copii, nu puteţi şti ce foc arde inima omului care-i nevoit să părăsească locurile dragi unde a copilărit. Oricît de bine ar duce-o în altă parte, tot nu poate uita de ele. O să vă ardă şi pe voi focul ăsta odată. De bună seamă că domnişoara are neamuri pe acolo?

— Nu am pe lume nici un fel de rubedenii de care să ştiu, răspunse întristată tînăra contesă, o am numai

---

[1] O, ce ţară frumoasă! Ah, scumpă prietenă! (Ital.)

pe buna mea dădacă şi prietenă Giovanna. Ea trăieşte încă la Florenţa. Adeseori mi-e dor de dînsa şi de ţara mea. Dar contesa, a doua mea mamă, mi-a făgăduit că în curînd mă va lua într-o călătorie prin acele locuri.

— Şi cum de v-a găsit doamna contesă atît de departe ? întrebă bunicuţa.

— Doamna contesă a cunoscut-o bine pe mama mea ; erau prietene. Tatăl meu a fost greu rănit în bătălia de lîngă Lipsca ; s-a înapoiat în vila lui de la Florenţa, dar, după cîţiva ani, a murit, de pe urma acestei răni ; Giovanna mi-a povestit de multe ori cît a suferit mama din pricina morţii tatii şi cum, foarte curînd, s-a prăpădit şi ea. M-au lăsat singură pe lume, o biată orfană micuţă. Aflînd doamna contesă nenorocirile mele, a venit acolo, m-a adoptat şi a vrut să mă ia cu dînsa numaidecît. Dar, văzînd că Giovanna mă iubeşte şi mă îngrijeşte ca o mamă, m-a mai lăsat cu ea, dîndu-i ei împuternicire asupra castelului, cu tot ce se afla înăuntru. Giovanna m-a crescut şi m-a învăţat de toate. Cînd m-am făcut mare, doamna contesă m-a luat la ea. Tare mult o iubesc, întocmai cum aş iubi-o pe mama !

— Nici doamna contesă nu vă iubeşte altfel decît ca pe o fiică adevărată, spuse bunicuţa, asta am văzut-o bine, atunci cînd am fost la castel, şi mi-a plăcut tare mult asta. Da să nu uit să-i povestesc stimatei domnişoare despre alde Kudrna : cînd Barunka le-a dat banii de la dumneavoastră, mai-mai să sară toţi pînă la tavan de bucurie, dar cînd a mai căpătat Kudrna şi postul de paznic pe lanul boieresc şi i s-a hotărît tainul dublu, atît au fost de uluiţi şi de bucuroşi, că nici nu se poate povesti. Pînă la moarte nu vor înceta să se roage pentru doamna contesă şi pentru buna domnişoară.

— Dumitale trebuie să-ţi mulţumească, bunicuţo, pentru cuvîntul bun pe care l-ai spus, rosti Hortensia.

— Ei, stimată domnişoară, la nimic n-ar fi ajutat vorba mea bună dacă ea n-ar fi căzut pe pămînt bun ; n-ar fi ieşit din ea binecuvîntarea, spuse bunicuţa.

În răstimp, florile fuseseră toate împletite şi bunicuţa se pregăti să plece cu copiii spre casă.

— Merg şi eu cu voi pînă la răscruce, spuse Hortensia, apucînd de căpăstru căluţul care păştea. Băieţi, dacă vreţi, vă urc pe fiecare pe cal, cîte o bucată de drum.

De bucurie copiii începură să ţopăie şi, cît ai clipi, Ján se şi cocoţă pe căluţ.

— Ăsta-i Lucifer cel împieliţat ! spuse bunicuţa, plăcîndu-i totuşi îndrăzneala lui Ján.

Vilím se prefăcea că nu i-ar fi frică, dar cînd domnişoara îl aşeză în şa, sîngele îi năvăli în obraji ; prinse curaj abia atunci cînd Jan începu să-şi bată joc de el. Şi pe micuţa Adelka o aşeză contesa pe căluţ, dar mergea alături de dînsa şi o ţinea să nu cadă. Copila zîmbea fericită ; băieţii însă rîdeau de ea, strigîndu-i că şade pe cal ca o bleandă [1], ca o maimuţă, şi cîte şi mai cîte asemănări născoceau, încît bunicuţa fu nevoită să ţipe la ei ca să-i astîmpere. La răscruce contesa se săltă singură pe căluţul ei alb, îşi lăsă fusta albastră în jos peste scara şeii, şi după ce-şi potrivi mai bine pe cap pălărioara neagră, mai făcu o dată copiilor un semn de rămas bun cu cravaşa ; căluţul, cum îi auzi porunca *avanti* [2], o porni în zbor cu ea în sus pe alee, parcă ar fi fost înaripat. Apoi bunicuţa se îndreptă încetişor cu copiii spre Staré Bělidlo.

A doua zi dimineaţa, bolta cerului era de un albastru-siniliu atît de curat, de parcă ar fi fost mă-

[1] Momîie, sperietoare.
[2] Înainte (ital.).

turată şi spălată. În faţa casei aştepta o trăsură în care Ján şi Vilím, îmbrăcaţi cu pantaloni albi şi bluze roşii, s-au urcat în picioare, ţinînd coroniţe de flori în mîini. Domnul Prošek se învîrtea în jurul cailor, îi bătea cu palma peste pulpele lucioase, îşi petrecea mîna prin coama lor pletoasă şi cu ochi de cunoscător privea crupele cailor şi hamurile. Din cînd în cînd se mai apropia de casă strigînd pe la ferestre : „Încă nu sînteţi gata ? Hai, daţi-i zor !"

— Îndată, tăticule, îndată ! se auziră glasuri dinăuntru. Acest îndată mai dură însă o bucată de vreme şi iată în sfîrşit că ieşiră din casă fetiţele printre care şi Mančinka ; în urma lor veneau doamna Prošek, bunicuţa, Betka şi Vorša.

— Să fiţi cu băgare de seamă la toate, mai uitaţi-vă şi pe la păsări ! le dădu în grijă bunicuţa. Sultan voi să se gudure pe lîngă Adelka, îi mirosi coroniţele, dar fetiţa ridică amîndouă mîinile în sus şi bunicuţa îl goni, certîndu-l : „Nu vezi, prostănacule, că Adelka e druşcă ?"

— Îngeraşi parc-ar fi, nu alta, îi spunea Betka, Vorşei, cînd fetiţele se urcară în trăsură. Domnul Prošek se aşeză pe capră, lîngă vizitiul Vaclav, luă hăţurile în mînă şi plesni din limbă ; caii ridicară mîndri capetele în sus şi trăsura goni spre moară de parcă ar fi fost purtată de vînt. Cîinii alergară în urma trăsurii, dar cînd stăpînul îi ameninţă cu biciul, se întoarseră înapoi, se tolăniră posomorîţi la soare, pe prispa casei şi în cele din urmă începură să sforăie...

Ce frumos împodobit era orăşelul ! Pe sub intrările boltite ale caselor, de jur împrejurul pieţei şi peste tot atîrnau crenguţe verzi ca-n zăvoi. Pe şosea şi pe toate drumurile se aşternuse un covor de papură verde. În cele patru părţi ale pieţei se ridicaseră altare, unul mai frumos decît celălalt. În mijloc, unde

se înălţa statuia sfîntului Ján Nepomuk, sub teii înverziţi, era pregătit un mortier în jurul căruia se adunase un pîlc de tineri.

— O să tragă cu tunul ! spuse domnul Prošek, arătîndu-l copiilor.

— Dar eu o să mă sperii ! scînci îngrijorată Adelka.

— N-ai de ce să te sperii, un tun mic pocneşte ca atunci cînd cade o oală de pe poliţă, o linişti Mančinka. Pocnete din astea auzea Adelka adeseori pe acasă, aşa că se linişti.

Trăsura se opri în faţa unei case mari pe care atîrna o firmă cu un leu alb şi un strugure mare. Domnul Stanický ieşi în prag şi salută cu plecăciuni pe noii-sosiţi, scoţîndu-şi fesul de catifea cu ciucuri lungi. Soţia lui, cu bonetă argintie pe cap şi îmbrăcată într-o rochie scurtă de mătase, le zîmbi la fel de binevoitor, iar cînd micuţa Hela voi să se ascundă la spatele ei, o apucă de mînă şi o puse faţă în faţă cu Adelka.

— Ei, ia să vedem, cum vă potriviţi !

— Parcă ar fi gemene, îşi dădu părerea bunicuţa.

Fetiţele se uitară una la alta cu coada ochiului, apoi plecară din nou capetele în jos, ruşinate. Domnul Stanický îl luă pe domnul Prošek de braţ ca să-l conducă în casă, dar mai întîi îi pofti şi pe ceilalţi să intre :

— Pînă începe procesiunea, să mai schimbăm o vorbă la un pahar de vin, le spuse el vesel. Doamna Prošek primi invitaţia, însă bunicuţa rămase afară cu copiii.

— Dumneavoastră aveţi încă destulă vreme, spuse ea, căci vă orînduiţi cu domnii cei mari, eu însă, cu poporul, n-aş mai apuca să intru în biserică dacă întîrzii. Mai bine aştept aici cu copiii.

Rămase cu ei în prag. Nu trecu multă vreme şi de după colţ se iviră doi băieţi cu bluze roşii, după ei

alţii, tot doi cîte doi, şi Ján strigă : „Uite-i, sosesc !"

— Adelka, şi tu Helenka, le aminti bunicuţa, cînd veţi merge cu procesiunea, fiţi cu băgare de seamă să nu vă poticniţi şi să cădeţi în drum. Iar tu, Barunka, să ai grijă de ele. Voi, băieţi, să mergeţi cuviincioşi, să nu pricinuiţi vreo nenorocire cu lumînările. Iar în biserică şi în faţa altarului să vă închinaţi, ca să aibă Dumnezeu bucurie de voi !

În vreme ce le amintea toate acestea, se apropie de ei învăţătorul cel bătrîn cu cîrdul de copii de şcoală.

— Dumnezeu să vă dea sănătate, domnule învăţător, v-am mai adus şi eu cîţiva puişori, aşa că să aveţi răbdare şi cu ei ! îl întîmpină bunicuţa.

— Foarte bine, foarte bine, bunicuţo, am aici ca la cireadă, şi mai mari şi mai mici, rîse învăţătorul, înşirîndu-i pe băieţi lîngă băieţi, pe fetiţe lîngă fetiţe.

La biserică, bunicuţa rămase în uşă printre femeile mai bătrîne, iar copiii se strînseră în faţă, în jurul altarului. Bang ! bang ! începu să sune pentru a treia oară clopotul şi norodul se orîndui în biserică ; paracliserul aduse ministranţilor sfeşnice cu trei braţe, în care pîlpîiau lumînările aprinse. Sună şi clopotul cel mic : ding ! ding ! şi preoţii se apropiară de altar ; începea slujba. Fetiţele îşi împreunară mîinile şi se uitară cîtva timp ţintă spre altar ; de la o vreme li se păru că s-au uitat îndeajuns şi începură să-şi sucească gîturile cînd la stînga, cînd la dreapta ; deodată privirile lor întîlniră faţa fermecătoare a tinerei contese care şedea în strana din faţă. Trebuiră să-i zîmbească, altfel nici nu se putea. Dar în spatele micii contese stăteau tata şi mama care le făcură îndată semn să-şi întoarcă faţa spre altar. Adelka însă nu pricepu : ea îi zîmbi şi tăticului, pînă cînd Barunka o trase de rochie şuşotind : „Uită-te la altar !"

Elevaţiunea se terminase. Preotul ridică în mînă potirul sfînt şi poporul începu să cînte în cor : *„Mielul Domnului, Cristoase, miluieşte-ne pe noi !"* în timp ce bătaia solemnă a clopotelor le însoţea glasurile. Apoi toţi se rînduiră pentru procesiune. În faţă mergeau copiii, ministranţii cu sfeşnicele aprinse, fetiţele cu coroniţe pe cap, presărînd în drum o puzderie de flori. După copii păşeau preoţii, apoi oamenii de vază ai oraşului, notabilităţile din toată împrejurimea, iar la urmă venea îmbulzit convoiul lung al norodului de la oraş şi de la ţară ; în gloată se găsea şi bunicuţa. Steagurile diferitelor bresle fîlfîiau peste capetele credincioşilor, mirosul de tămîie se îmbina cu mireasma amăruie a frunzelor şi a florilor proaspete presărate pe drum, dangătul clopotelor se înălţa răsunător în văzduh. Toţi cei care din diferite pricini nu putuseră să meargă cu procesiunea ieşiseră în pragul caselor sau pe la ferestrele deschise, dorind cel puţin s-o vadă trecînd.

Aveau şi ce vedea ! Coloana pestriţă îţi desfăta cu adevărat ochii şi te minuna. Ce vălmăşag de costume ! Ochii fugeau de la ceata de copii, toţi ca scoşi din cutie, înspre odăjdiile luxoase preoţeşti, se opreau o clipă serioşi asupra unui domn în frac modern şi zîmbeau dînd alături de un cumătru cumsecade îmbrăcat cu o redingotă de acum cincizeci de ani ; iată un flăcăiandru cu bundă brodată şi lîngă el un moşneag cu mantie lungă pînă-n călcîie ! Trec doamne cu portul simplu dar elegant, alături de altele, sclipind de bijuterii şi îmbrăcate fără gust. Orăşence cu bonete aurii şi argintii, cu dantelă pe margini, ţărance cu bonete scrobite sau cu basmale albe lăsate pe spate, fete cu coroniţe pe cap şi cu baticuri roşii la gît... Aşa cum, după firmă, fiecare cunoştea că în casa lui Stanický era han, tot astfel îmbrăcămintea acestor oameni le dezvăluia felul de a fi şi profesi-

unea. Fără greutate putea fi deosebit negustorul şi meşteşugarul de funcţionar, ţăranul înstărit de pălmaş, după port se putea ghici care din ei ţine de moravurile şi datinele vechi şi care s-a agăţat, cum spunea bunicuţa, de lumea nouă.

În piaţă, bunicuţa a avut mereu grijă să se apropie de copiii rînduiţi lîngă altare, ca să fie în preajma lor dacă, Doamne fereşte, s-ar întîmpla ceva. Dar totul se sfîrşi cu bine, numai că, la fiecare lovitură de tun, Adelka se cutremura, îşi astupa urechile şi închidea ochii.

După solemnitate, bunicuţa adună pe copii şi-i duse la han unde-i aştepta trăsura. Kristinka ieşise şi dînsa din biserică şi bunicuţa o pofti să se întoarcă în trăsură cu dînşii. „Ai noştri rămîn aicea la prînz, aşa că avem loc destul", adăugă ea.

— Bucuroasă aş pleca cu dumneavoastră şi tot la fel de bucuroasă aş merge pe jos cu fetele, răspunse Kristinka şi ochii ei ageri fugeau mereu spre rîndurile de băieţi înşiraţi lîngă cimitir, care aşteptau fetele, să le însoţească pînă acasă. Era printre ei unul, crescut ca un brad, chipeş la faţă, şi cu vino-ncoace în priviri, care părea că şi el caută pe cineva. Cînd, din întîmplare, ochii i s-au întîlnit cu ochii Kristinkăi, roşiră amîndoi. Bunicuţa o duse pe Helenka la maică-sa în odaie, iar aceasta îi opri numaidecît pe toţi, dîndu-le copiilor prăjituri şi cinstind pe bunicuţă cu vin. Kristinka nu voi să intre, odaia fiind plină de musafiri, încît bunicuţa spuse că-i aduce trataţia în sala hanului, dar mult mai iute de picior decît bunicuţa, flăcăul cel zvelt dădu fuga la tejghea, ceru să i se toarne rachiu dulce şi veni s-o cinstească pe Kristinka. Fata făcu nazuri, dar cînd flăcăul îi spuse puţin supărat: „Va să zică tu nu primeşti cinste de la mine?" ea luă repede păhărelul şi-l bău pînă la fund în sănătatea lui. În clipa aceea sosi şi

bunicuţa şi amîndoi fură nevoiţi să se lase cinstiţi şi de ea.

— Ai venit, dragă Míla, de parcă te-am chemat, spuse bunicuţa, şi în jurul buzelor îi flutură un zîmbet plin de bunătate; tocmai mă gîndeam pe care dintre flăcăi să-l rog să meargă cu noi, ştii, mie mi-e teamă că plec cu caii ăştia prea iuţi cînd nu-i şi ginere-meu în trăsură, sau vreun om mai aşezat. Vizitiul Vaclav mînă caii în grabă, fără să ia seama. Vino tu cu noi!

— Cu plăcere, spuse Míla, se învîrti pe călcîie şi dădu fuga să plătească.

Copiii îşi luară rămas bun de la Hela, de la hangiţă şi de la părinţi şi se suiră în trăsură; Kristla se aşeză lîngă ei. Míla se săltă pe capră lîngă Vaclav şi caii porniră.

— Ia uitaţi-vă la Míla, face pe fudulul! chicotiră cîţiva flăcăi de pe trotuar, cînd trăsura trecu pe lîngă ei.

— Păi am şi de ce mă mîndri! le strigă înveselit Míla şi făcu cu ochiul înapoi spre fata frumoasă din trăsură. Unul dintre flăcăii care aruncaseră gluma era cel mai bun prieten al lui Míla. Îşi aruncă şapca în aer şi începu să zbiere un cîntec: *„Dragostea, Doamne, dragostea, de unde o iau oare oamenii? Pe munte nu creşte, în cîmp n-o seamănă...“* Restul, cei din trăsură n-au mai apucat să-l audă, căci caii goneau în galop spre casă.

— Dar ia spuneţi-mi, voi v-aţi închinat în biserică? îi întrebă bunicuţa pe cei mici.

— Eu m-am închinat, dar Vilím mi se pare că nu s-a închinat, se auzi glasul lui Jan.

— Nu-l crede, bunicuţo, eu am spus tot timpul *Tatăl nostru*, dar Jan m-a înghiontit şi nu m-a lăsat în pace pe drum! încercă să se apere Vilím.

— Oh, Jenik, Jenik, tu eşti un băiat fără Dumnezeu ; anul acesta o să trebuiască să mă plîng de tine sfîntului Nicolae ! dădu bunicuţa din cap către băiat, încruntîndu-se.

— Şi ai să vezi că n-ai să primeşti nici un dar de ziua ta, îl sperie Adelka.

— Adevărat, peste cîteva zile cade sfîntul Ioan Botezătorul, onomastica ta, Ján, se auzi glasul Kristinei.

— Şi ce-mi dai în dar ? întrebă Ján, ca şi cînd nu s-ar fi vorbit nimic înainte.

— O să-ţi dau un curmei de legat snopi ; eşti aşa de neastîmpărat, că ai nevoie de hăţ, rîse Kristla.

— Nu vreau aşa cadou, se întunecă Jan. Copiii se prăpădeau de rîs.

— Dar tu ce daruri capeţi ? o întrebă Barunka pe Kristla.

— Nimic, la noi nu se obişnuiesc cadouri ; numai la boieri. Odată însă am primit o urare de la un perceptor care venise la castel, la administrator. Staţi c-o am aici prin cărticelele de rugăciuni ! şi scoase dintre file o hîrtie împăturită pe care sta scrisă o urare în versuri ; în jurul strofelor era pictată o cununiţă de trandafiri şi „nu mă uita", conturată cu înţepături de bold. Am păstrat-o pentru că mi-a plăcut cununiţa ; din urare însă, nu pricep boabă.

— Cum aşa, nu-i scrisă pe ceheşte ? întrebă bunicuţa.

— Ba da, e pe ceheşte, numai că-i prea cu savantlîc ; s-auziţi numai cum începe : *„Ascultă-mă, frumuseţea mea scumpă, pupilă a zeiţei Lada !"* Să mă ierte dumnealui dacă din asta nu pricep o iotă, dar nici nu-i de priceput. Şi aşa-i toată, o pălăvrăgeală fără noimă. Mi s-a spus că pupilă e o fiică adoptivă ; păi eu, slavă Domnului, am mamă, am tată ;

de atîta carte pesemne că omul acela s-a scrîntit la cap.

— Ba să nu spui asta, fetiţă dragă, o dojeni bunicuţa. Un om umblat prin şcoli gîndeşte altfel, are mintea coaptă, nu se mai potriveşte cu a noastră. Ascultă să-ţi povestesc ceva. Cînd eram încă în Kladsko, locuia alături de noi un cărturar vestit. N-avea nevastă ; învăţaţii aceştia se zice că fug de însurătoare ; o femeie în vîrstă îi ţinea gospodăria ; ea venea adesea pe la noi şi ne povestea despre stăpînu-său fel de fel de ciudăţenii : că toată ziulica stă cu nasul în cărţi, ca o cîrtiţă, şi dacă Zuzanka nu i-ar fi spus : „Domnule, poftiţi la masă", n-ar fi mîncat toată ziua. Zuzanka trebuia să-i amintească de toate ; de n-ar fi fost ea, l-ar fi ros moliile. În fiecare zi se ducea un ceas la plimbare, şi atuncea singur cuc ; nu suferea oameni în preajma lui. Cînd îl vedeam că pleacă, mă repezeam cîteodată pînă la Zuzanka ; ei îi plăcea rachiul dulce, şi eu, cu toate că nu-s băutoare, trebuiam să-i fac pe voie şi să beau cu ea un păhărel. Îmi zicea : „Bătrînul nostru nu trebuie să ne vadă ; el nu bea decît apă ; rar cînd îşi picură în pahar oleacă de vin ; şi îmi bate şi mie capul totdeauna : «Zuzanka, apa este cea mai sănătoasă băutură, ţine-te mereu cu apă, vei fi sănătoasă şi fericită», iar eu zic în gîndul meu : «Foarte mulţumesc !» căci mie rachiul îmi merge de-a dreptul la inimă. Eu nu pot să trăiesc ca o păsărică. Lui i-o fi burta sătulă de cărţi, că nici nu vede ce mănîncă, păcat de hrană !" Aşa vorbea Zuzanka întotdeauna. Odată m-a dus în odaia lui ; phii ! de cînd trăiesc n-am văzut atîtea cărţi ca acolo, erau îngrămădite pînă în tavan, ca nişte stive de lemne. „Să vezi şi să nu crezi, Madlenka, îmi spunea Zuzanka, toate astea le are în cap bătrînul nostru, eu mă mir că n-a înnebunit încă din atîta cetanie. Eh, dacă n-aş fi eu, să-l

păzesc ca pe un copilaş, cine ştie ce-ar mai fi cu el ; eu trebuie să am minte pentru toate, el nu se pricepe la nimic decît la hîrţoagele astea ale lui. Am mare răbdare, dar cîteodată mai zbier şi eu, şi atunci umblă ca muşcat de cîine, nici nu crîcneşte, de mi se face milă de el. Dar ce vrei, uneori e nevoie să-l cert, că altfel n-o mai scot la capăt. Închipuie-ţi, Madlenka, în odăiţa lui se adunase praful ca în mijlocul drumului şi peste tot se lăfăiau pînzele de păianjen ca într-o clopotniţă veche — şi crezi că-mi îngăduia să-i intru acolo cu mătura ? Da de unde ! Stai, mi-am zis : «Te pasc eu odată !» Ce, parcă de el mi-era mie, mi-era de obrazul meu ; a mea era ruşinea dacă intra la el cineva şi vedea prăfăraia dinăuntru. Am rugat odată pe un domn cunoscut, cu care lui îi plăcea să stea uneori de vorbă, ca să-l ţină mai mult cînd o veni la el şi în vremea asta eu am spălat, am frecat şi am scuturat de strălucea totul lună. Da să vezi, Madlenka, ce fel de om e ! Nici n-a băgat de seamă că am scuturat decît a treia zi ! I se păruse doar că odăiţa e mai luminoasă, cum naiba să nu fie mai luminoasă ! Vezi, vezi ce greu e să umbli cu oamenii ăştia pidosnici !" De fiecare dată cînd mă duceam la dînsa sau venea ea la noi, se plîngea de bătrînul ei, dar pentru nimic în lume nu s-ar fi despărţit de el. Odată însă, a băgat-o în sperieţi. Ieşind la plimbare s-a întîlnit cu cunoscutul acela al lui, care era în drum spre munţii Krkonoše şi l-a poftit să vină cu el. I-a spus că se înapoiază curînd, şi drăguţul de el s-a dus, s-a dus în munţi, aşa cum era. Zuzanka a aşteptat, a aşteptat şi domnul tot nu venea ; se lăsa noaptea, şi el nici pomeneală să vină. Zuzanka s-a repezit la noi într-un suflet, cuprinsă de spaimă ; plîngea cu hohote şi am avut de furcă pînă am liniştit-o. Abia dimineaţa a aflat că el plecase în munţi ; atunci a

apucat-o furia şi blestema de te îngrozeai. Bătrînul s-a întors abia după vreo şase zile, şi dînsa, săraca, îi pregătise în fiecare zi prînzul şi cina. Cînd l-a văzut acasă, a venit în grabă la noi şi ne-a spus rîzînd : „Să vedeţi cum stau lucrurile. Cînd l-am luat repede cu gura, mi-a zis : «Încet, încet, nu striga, am mers la plimbare pînă sus pe Sněžka, vezi bine că nu m-am putut înapoia numaidecît.»" Odată, Zuzanka ne-a adus cîteva cărţulii şi ne-a spus să le citim, că erau scrise de bătrînul ei. Răposatul meu Jiří ştia carte, ne-a citit el, însă noi n-am priceput mai nimic ; într-o cărţulie scrisese poezii, dar nici pe acelea nu le-am priceput, toate erau prea grele pentru capul nostru. Zuzanka spunea : „Face oare să-şi frămînte cineva mintea cu de-alde astea ?" La oraş însă, oamenii îl preţuiau ca pe un mare învăţat şi fiecare spunea că mintea şi cărţile lui nici nu puteau fi înţelese de oricine.

— Ba eu sînt ca Zuzanka, spuse Kristla, prea puţin îmi pasă mie de învăţături de-alea, dacă nu le pot pricepe. Cînd aud însă un cîntec frumos sau te ascult pe dumneata povestind, bunicuţo, apoi asta îmi place mai mult decît toate alea din cărţi. Dar fiindcă veni vorba, ia spune-mi bunicuţo, ai auzit cîntecul cel nou al lui Barla de la Červená Hůra ?

— Fetiţă dragă, mie cîntecele lumeşti nu-mi mai intră acum în cap, şi nici nu-mi plac, la drept vorbind ; vremurile acelea, cînd pentru un cîntec alergam o poştă, pentru mine s-au dus, acum mai îngîn doar stihuri bisericeşti, răspunse bunicuţa.

— Cum e cîntecul acela nou, Kristla ? întrebară Mančinka şi Barunka.

— Staţi că vă învăţ ! Începe aşa : *„Ce spune acea păsărică, ce stă-n stejar singurică ?"*

— Trebuie să mi-l cînţi şi mie, Kristinka, astăzi

cînd voi veni la voi, zise Míla întorcînd capul către cei din trăsură.

— Chiar şi de două ori, cu plăcere. Dar cîntecul are şi o poveste : eram la cîmp, la strîns fînul boieresc şi iată că vine Barla, în vreme ce ne odihneam la poalele dealului. Anča a lui Tihánek îi spune : „Barla, ia fă-ne un cîntec !“ Barla s-a gîndit o clipă, a pufnit în rîs şi a început să cînte : „«*Ce spune acea păsărică, ce stă-n stejar singurică ?*»... Iată ce spune : «*Care fată flăcău are, zău nu scapă de paloare*»“... Anča, gata-gata să se supere : credea că o împunge pe dînsa ; ştiţi doar că e logodită cu Tomeš. Barla a băgat de seamă numaidecît şi, cît ai sufla, a făcut al doilea vers, ca s-o îmbuneze : „«*Taci, păsărico, tu minţi, taci, vorbele tale dor. Am şi eu un flăcău cu draci şi faţa mi-e bujor.*»“ Asta ne-a plăcut tare mult, iar melodia i-a potrivit-o atît de frumoasă, de ţi-era mai mare dragul. O să-i asculte cîntecul şi fetele din Žernov, ele nu-l ştiu încă, adăugă Kristla.

Mančinka şi Barunka îngînau melodia nouă şi începuseră să o prindă, dar trăsura se apropiase de castel şi atenţia fetelor se îndreptă într-acolo. În faţa porţii stătea cel mai tînăr dintre slujitori, îmbrăcat în haine negre ; un băieţoi uscăţiv, mic de statură ; cu o mînă îşi mîngîia mustaţa neagră, iar cealaltă mînă şi-o agăţase cu degetul gros de lănţişorul de aur prins pe piept, o ţinea aşa ca să i se poată vedea inelele strălucitoare de pe degete.

Cînd trăsura trecu prin dreptul lui, ochii îi străluciră ca motanului cînd vede vrabia, îi zîmbi drăgăstos Kristinei şi flutură din mînă spre ea. Femeile însă abia catadicsiră să-şi întoarcă privirile spre el, iar Míla mişcă doar şapca în silă.

— Pe legea mea, mai bucuroasă l-aş vedea pe dracul decît pe italianul ăsta, spuse Kristla. Iarăşi pîn-

deşte să treacă niscaiva fete ca să se repeadă în ele ca un uliu.

— Ehe, mai deunăzi la Žliče, a căpătat cîteva după ceafă, pufni Vaclav. A venit şi el la „muzică" şi numaidecît s-a înfipt la cele mai frumoase fete, de parcă anume pentru dînsul le-ar fi adus cineva acolo ; ceheşte nu ştie, dar „fata formos, iubesc", asta a învăţat să ţină minte numaidecît.

— Uite-aşa îmi îndrugă şi mie într-una cînd vine la bere, sări în vorbă Kristla, şi dacă i-aş spune de zece ori la rînd : „eu nu te iubesc", tot nu scap de el, cum nu scapă cineva de friguri.

— Ei, dar băieţii i-au tras atunci o chelfăneală zdravănă şi de n-aş fi fost eu, ar fi văzut marţafoiul ce papară mai mînca.

— Să bage de seamă, că s-ar putea să dea peste unul cu palmă mai grea care l-ar face să zboare hăt-departe, ameninţă Míla, scuturînd din cap.

Trăsura se opri în faţa cîrciumii.

— Ei, am ajuns cu bine, mulţumi Kristla întinzînd mîna lui Míla, care o ajută să coboare din trăsură.

— Încă o vorbuliţă, o mai ţinu în loc bunicuţa : nu ştii cumva cînd se duc la Svatoňovice cei din Žernov şi cînd se duc cei de la Červená Hůra ?

— Socotesc că tot aşa cum s-au dus întotdeauna : cei de la Červená Hůřa între cele două Sfinte Mării, iar cei din Žernov la Sfînta Maria mică, după Sfîntul Ioan. Atunci mă duc şi eu.

— Şi eu vreau să merg, aminti bunicuţa.

— Anul ăsta merg şi eu în pelerinaj, zise Barunka.

— Şi eu, spuse cu hotărîre Mančinka.

Ceilalţi copii săriră că vor şi ei să meargă, dar Barunka îi potoli, spunîndu-le că pe ei nu i-ar ţine picioarele trei mile de drum. Între timp, Vaclav pocni iarăşi din bici şi caii porniră în trap spre moară, unde o coborîră pe Mančinka şi unde bunicuţa lăsă

cîteva cununi sfinţite, anume aduse pentru mătuşică. Ajunseră în sfîrşit la Staré Bělidlo ; Sultan şi Tyrl le ieşiră în întîmpinare în salturi mari, nu-şi mai găseau astîmpăr de bucurie că o vedeau iarăşi pe bunicuţa acasă. Bunicuţa mulţumi lui Dumnezeu că au ajuns cu bine ; ea ar fi fost de o sută de ori mai bucuroasă să meargă pe jos decît cu trăsura, caii aceia nărăvaşi goneau întins în galop şi ei i se părea într-una că se vor alege cu capetele sparte.

Betka şi Vorša aşteptau în pridvor.

— Unde este cununiţa dumitale Vaclav ? îl întrebă vorbăreaţa Betka pe vizitiu, cînd bunicuţa intră cu copiii în odaie.

— Ehei, fetiţo, am şi uitat pe unde am lăsat-o, răspunse Vaclav cu o schimă ştrengărească şi întoarse trăsura spre drum.

— Nu vorbi cu dînsul, o trase Vorša pe Betka, nu-l vezi că nu ştie să-şi păzească gura nici în zi de sărbătoare ?

Vaclav pocni din bici rîzînd şi într-o clipă trăsura nu mai era acolo. Coroniţele proaspete le agăţă bunicuţa între ferestre şi pe tablouri, iar cele de anul trecut le azvîrli în „focul Domnului“.

IX

Odaia bunicuţei e ca o grădină ; peste tot, oriunde îţi întorci ochii, vezi numai trandafiri, rezeda, lămîiţă şi tot felul de alte flori, iar printre ele braţe întregi de frunze de stejar. Barunka şi Mančinka fac buchete, Cilka împleteşte o coroană mare. Pe laviţă, lîngă sobă, şade Adelka, înghiontindu-se cu băieţii.

E ajunul Sfîntului Ioan, a doua zi e onomastica tatii, zi mare în familie. În această zi, domnul Prošek îşi pofteşte la ospăţ pe cei mai dragi prieteni ; asta a intrat în obicei. De aceea era în casă atîta hărmălaie : Vorša freca şi scutura ca să nu rămînă nicăieri nici un firicel de praf, Betka opărea păsările, doamna Tereza făcea cozonaci, iar bunicuţa vedea cînd de aluat, cînd de cuptor, cînd de păsări, de dînsa era nevoie pretutindeni. Barunka o rugă pe bunicuţă să-l cheme pe Ján, căci nu-i lăsa pe ceilalţi copii în pace, dar, cînd băiatul fu afară, se plînseră Betka şi Vorša că li se încurcă printre picioare. Vilím voia ca bunicuţa să asculte ce avea el de spus. Adelka o trăgea de faldurile fustei, cerşind cozonac, iar în ogradă cîrîiau găinile, dînd de veste că voiau să se cocoaţe pe stinghie.

— Pentru Dumnezeu, doar nu pot să mă împart în zece ! se tînguia biata bunicuţă. Tocmai atunci Vorša strigă :

— Vine domnul acasă !

Cozonacii împletiţi sînt ascunşi în grabă, doamna mai strînge cele ce trebuie să rămînă tăinuite, iar bunicuţa le atrage copiilor luarea-aminte :

— Nu care cumva să vă daţi drumul gurii ! Tăticu nu trebuie să ştie ce pregătim.

Tăticul soseşte în ogradă ; copiii îi ies veseli în întîmpinare, dar, cînd le dă bună seara şi-i întreabă de mama, rămîn cu toţii ca înlemniţi, neştiind ce să spună ca să nu se dea de gol. Numai Adelka, răsfăţata lui tăticu, se apropie de el şi, cînd o ridică pe umeri, îi şopteşte la ureche :

— Mămica face cozonaci cu bunicuţa, mîine e ziua ta.

— Aşteaptă tu ! îi curmă băieţii vorba, îţi arătăm noi ţie, de ce ai spus, şi alergară s-o pîrască mămicăi. Adelka se înroşeşte toată, şade o clipă încremenită pe umerii tatii şi deodată o podideşte plînsul.

— Haide, hai, degeaba plîngi, o dezmierdă tata, eu ştiu doar că mîine e ziua mea şi că mama face cozonac.

Adelka îşi şterge lacrimile cu mînecuţa, dar se uită cu teamă la mama, pe care o aduc băieţii. Pînă la urmă se lămureşte totul şi băieţii află că Adelka nu a destăinuit nimic. Atîta osteneală îşi dau cei trei copii ca să păstreze taina aceasta, încît tăticul, auzind, se preface că nu aude şi văzînd, se face că nu vede. În timpul cinei, Barunka le face mereu semne din ochi frăţiorilor sau şopteşte şi-i înghionteşte cu cotul, ca nu cumva să dea taina în vileag, iar Betka rîde de ei, spunîndu-le : „Cotcodăciţi ca nişte găini".

În sfîrşit, s-au isprăvit pregătirile, totul e gata ; s-a risipit şi mirosul de aluat copt ; slujnicele s-au culcat ; numai papucii bunicuţei mai lipăie încetişor prin casă. Ca în fiecare seară, ea încuie pisicile, stinge jeraticul din sobă, apoi, amintindu-şi că se făcuse foc şi în cuptorul de afară, stă în loc şi se întreabă dacă n-o fi rămas vreo scînteioară acolo. Nu are încredere nici în ea însăşi, deşi ea l-a stins, şi se duce să mai vadă o dată.

Sultan şi Tyrl stau întinşi pe laviţă ; simţind paşii bunicuţei tresar şi se uită la ea oarecum miraţi ; la vremea asta ea nu-i niciodată pe-afară. Se liniştesc însă cînd îi mîngîie uşor pe cap şi încep să se gudure linguşitori.

— Hei, căpcăunilor, vă miroase a şoareci, hai ? Prindeţi-i, aveţi toată voia, numai să nu vă strecuraţi cumva prin coteţe, îi muştruluieşte ea, ducîndu-se spre cuptor. Cîinii se ţin după dînsa. Bunicuţa deschide cuptorul, cotrobăieşte cu grijă prin cenuşă cu vătraiul, şi, negăsind nici urmă de jeratic, închide cuptorul la loc şi porneşte înapoi. Stejarul înalt de lîngă laviţă stă neclintit ; vara, pe crăcile lui stufoase se cocoţau păsările. Bunicuţa se uită în sus şi dintre crengi le aude foindu-se, cloncănind şi cîrîind încetişor. „Or fi visînd ceva“, zîmbeşte bunicuţa, şi se duce mai departe.

Dar ce o ţine iarăşi în loc, în faţa grădinii ? Ascultă oare trilurile melodioase ale celor două privighetori ascunse în tufişul grădinii ? Sau poate cîntecele fără înţeles ale Viktorkăi, ce răsună sfîşietor de trist dinspre stăvilar ? Sau poate că bunicuţa se uită pe coastă unde clipesc atîtea steluţe vii, lucitoare — licuricii de Sfîntul Ioan ? La poalele coastei pluteau şi se învolburau deasupra luncii, în rotocoale nesfîrşite, scame de norişori, străvezii ca aburul. Nu sînt neguri, spune poporul, şi poate că bunicuţa crede şi ea că în vălurile acelea fumurii, transparente, sînt înfăşurate ielele pădurii şi poate că priveşte dansul lor unduitor şi sălbatic în bătaia lunii ? Da de unde ! Nici una, nici alta : bunicuţa se uită spre lunca învecinată cu moara. Acolo, dinspre cîrciumă, aleargă în luncă peste pîrîiaş o făptură omenească, o femeie îmbrobodită cu o basma albă. Stă tăcută şi ascultă cu gîtul întins, ca o căprioară cînd iese din ascunzişul

pădurii ca să pască pe o pajiște neadăpostită. Nu aude nimic, decît trilurile prelungi ale privighetorii, uruitul înfundat al morii și clipocitul apei sub arinii întunecați. Atunci înfășoară o pînză albă în jurul mîinii drepte și rupe cu ea flori, flori de nouă soiuri și fiecare altfel înfoiată. Isprăvind de făcut buchetul, se mai apleacă o dată de mijloc, se spală pe față cu rouă proaspătă, și, ținîndu-se să nu se uite nici în stînga, nici în dreapta, aleargă înapoi glonț spre cîrciumă. „Asta-i Kristla! Își face coronița de Sfîntul Ioan. Mi-am închipuit eu că i-a căzut drag flăcăul acela", își spune în sinea ei bunicuța, silindu-se să nu scape din ochi fata care fuge. Și cînd n-o mai vede, rămîne totuși locului, prinsă de gînduri. Sufletul ei se desfată plutind în amintiri! Vede în fața ei o altă luncă asemănătoare, vede sătucul de munte deasupra căruia strălucesc luna și stelele ; era aceeași lună și aceleași stele, căci ele rămîn veșnic frumoase, nu îmbătrînesc ca omul, dar pe vremea aceea ea era tînără, era o fetișcană voioasă și plină de vino-ncoace în noaptea neuitată de Sfîntul Ioan cînd rupea flori de nouă feluri pentru cununa ursitei. Parcă totul s-ar fi petrecut din nou, așa o încrîncenase pe bunicuță teama ce-o avusese atunci, ca nu cumva să-i iasă cineva în cale și să-i strice vraja. Se vedea în odăița ei : pe pat se rînduiesc perinele înflorate sub care așază cununa abia împletită. Își amintește cît de fierbinte s-a rugat lui Dumnezeu să-i dea un vis în care să-i apară cel menit să-i fie drag. Încrederea ce și-a pus-o în cununa ursitei nu i-a fost dezamăgită : a văzut în vis un bărbat înalt, senin la chip, plăcut la înfățișare, era el, acela căruia în adîncul sufletului nu-i afla seamăn pe lume. Rîde acum bunicuța de rîvna copilăroasă care a făcut-o să alerge la mărul din grădină, înainte de răsăritul soarelui, ca să arunce cununița peste cap pe deasupra mărului, asta ca să mai afle dacă îl va

vedea curînd sau ceva mai tîrziu pe Jiří al ei. Își aduce aminte cum soarele, răsărit roşu ca focul la chenarul zării, o găsise în grădină plîngînd, deoarece cununița zburase departe peste măr şi nu era aşadar nădejde că se va vedea curînd cu Jiří. Bunicuța rămase ca o stană, împresurată de gînduri cîteva clipe lungi, apoi fără voie mîinile i se împreunează, privirea-i blîndă, încrezătoare, se ridică spre stelele care mereu clipesc şi dintre buze i se strecoară întrebarea şoptită : „Cînd ne-om revedea oare, Jiří ?" În clipa aceea o adiere uşoară de vînt mîngîie dulce fața ofilită a bătrînei, de parcă i-ar fi sărutat-o duhul veşniciei. Bătrînica tremură, îşi face cruce şi două lacrimi îi cad pe mîinile împreunate. Apoi intră încetişor în casă.

Copiii se uitau pe fereastră, aşteptînd să se întoarcă acasă părinții plecați în orăşel, la biserică. Tăticul dădea în ziua aceea acatiste la sfînta slujbă şi tot în aceeaşi zi bunicuța dăduse un pomelnic lung pentru toți Jánii din neamul lor, amintindu-i din moşi strămoşi. Coroana frumoasă, urările, darurile, toate erau pregătite pe masă ; Barunka asculta ce-i dădeau de făcut cînd unul, cînd altul, dar de atîta grabă mai pierdea pe ici pe colo cîte o povață şi trebuia s-o ia de la capăt. Bunicuța nu mai pridideа cu treburile, cu toate acestea, din cînd în cînd deschidea uşa, îşi arunca ochii în odaie şi amintea copiilor : „Să fiți cuminți, să nu-mi faceți vreo poznă !" şi iar pleca.

Bunicuța se dusese tocmai să culeagă pătrunjel proaspăt din grădină, cînd dintr-o latură a costişei alergă spre ea Kristla, ducînd ceva învelit într-o basma.

— Dea Domnul, bună dimineața, bunicuțo, dădu ea bineţe, strălucind de veselie într-atît că bunicuța făcu ochi mari privind-o.

— Ei, fetiţo, arăţi de parcă ai fi dormit pe trandafiri, îi spuse bunicuţa zîmbind.

— Ai nimerit-o bine, bunicuţo, perinuţele mele sînt numai flori, răspunse Kristla.

— Ştrengăriţo, te faci că nu pricepi, dar oricum o fi, numai bine să fie, nu-i aşa ?

— Aşa, aşa, bunicuţo, încuviinţă fata, iar cînd răstălmăci în gînd vorbele cu tîlc ale bunicuţei, roşi puţintel.

— Dar mă rog ce ţii în mînă ?

— I-am adus un dar lui Jenik ; l-am văzut de multe ori cum stă în loc şi nu se mai satură uitîndu-se la porumbeii noştri moţaţi, aşa că i-am adus o pereche de pui, să-i tot vadă !

— De ce te-ai ostenit şi ţi-ai făcut pagubă ? Nu era nevoie numaidecît, se împotrivi bunicuţa.

— Îmi face plăcere să-i dau, bunicuţo. Mie îmi sînt dragi copiii şi, dacă văd că li se scurg ochii după ceva, de ce nu le-aş face o bucurie ? Ei, asta-i una, dar mi se pare că nu v-am povestit ce s-a întîmplat la noi ieri noapte ?

— Ieri a fost la noi o zarvă şi o hărmălaie ca pe podul din Praga. Nici n-am apucat să stăm de vorbă, parcă veniseşi să-mi spui ceva despre italianul acela. Haide, spune acum, însă cît mai pe scurt, căci aştept pe ai noştri de la biserică, iar oaspeţii pot să cadă din clipă în clipă.

— Închipuiţi-vă că terchea-berchea cela de italian venea în fiecare zi la noi la bere ; mă rog, asta n-ar fi nici un rău, cîrciuma e deschisă oricui, dar lui nu-i ajungea să se aşeze la masă la un pahar, ca orice om cumsecade, el se vînzolea şi stîrnea praful prin toată curtea, de parcă ar fi măturat-o, îşi băga nasul chiar şi în staulul vacilor ; ce mai tura-vura : se ţinea scai după mine, ori pe unde mă învîrteam. Tătuca se uita urît, dar îl ştiţi, e om bun, n-ar face rău unei găini,

darămite să-şi gonească muşteriii, mai cu seamă pe cineva de la castel. Se bizuia aşadar pe mine ; eu l-am repezit de cîteva ori pe italian, dar el se prefăcea încîntat, de parcă i-aş fi spus vorbele cele mai frumoase ; şi doar ştiu bine că pricepe ceheşte, chiar dacă nu poate vorbi. El îi dădea într-una cu vorba lui : „fata formosa, iubesc", îşi împreuna mîinile în faţa mea, ba şi îngenunchea.

— Ptiu ! Afurisitul ! ocărî bunicuţa.

— Aşa-i, bunicuţo, pantalonarii ăştia îţi îndrugă la verzi şi uscate de-ţi vine ameţeală de vorbăria lor ; unde ar mai ajunge o fată dacă le-ar da crezare ; mie, vorbe din astea nici nu-mi intră în ureche. Dar cu italianul mi-am pierdut cumpătul, m-a scos din sărite. Alaltăieri, pe cînd ne aflam în luncă şi strîngeam fîn ne-am pomenit pe acolo cu Míla (bunicuţa rîse în sinea ei auzind „ne-am pomenit"). Ne luăm noi cu vorba de una de alta şi eu mă apuc şi-i spun necazul ce-l aveam cu pacostea de italian. „Lasă-l în seama mea, a zis Míla, îi vin eu de hac, că nici n-o să mai calce pe la voi". „Numai să nu-l supăraţi pe tătuca", i-am spus eu, că doar îi ştiu pe băieţii din Žernov, ăştia sînt capii răutăţilor. Seara, momîia de italian a venit iar, dar n-a trecut mult şi au dat năvală în cîrciumă băieţii : erau patru, printre ei Míla şi prietenul său Tomeš. Îl ştii pe Tomeš, nu-i aşa ? Straşnic băiat ; o ia pe Anča a lui Tihánek, prietena mea. Cînd i-am văzut, m-am bucurat de parcă mi-ar fi dăruit cineva o rochie nouă. M-am dus în grabă, am umplut paharele şi am băut cu ei în cinstea fiecăruia. Italianul se întunecase rău la faţă, cu el nu ciocneam niciodată, şi vezi, pesemne îl mai împungea şi dracul, care nu stă niciodată degeaba.

Băieţii s-au aşezat la masă şi au început să joace cărţi, dar asta numai de ochii lumii ; toată vremea se strîmbau urît la italian. Numai ce-l aud pe Vitek

spunînd : „Ia uitaţi-vă la ochii lui, se uită ca bufniţa în tăiţei !“ Iar Tomeš de colo : „Eu mă tot zgîiesc într-una la el, doar-doar şi-o muşca nasul de necaz. Prea mult de furcă nu i-ar da năsosului ; vedeţi-l, i-a căzut nasul în jos aproape pînă la bărbie !“ Şi uite-aşa îl picneau într-una ; de furie italianul făcea feţe-feţe, dar nici nu crîcnea. În cele din urmă, îl văd că aruncă banii pe masă, lasă berea nebăută şi pleacă fără să dea bună seara. Eu am făcut semnul crucii în urma lui, iar băieţii au spus : „Dacă ne-ar fi putut înjunghia cu privirea, apoi s-ar fi sfîrşit cu noi.“ Ei, dacă a plecat, m-am dus şi eu la treburile mele, ştiţi cum mă zbat de cînd mămuca zace bolnavă ; eu închid şi eu deschid toate. Au plecat şi băieţii.

Cred că era după ora zece cînd m-am dus în odaie, la culcare. Încep să mă dezbrac, cînd în fereastră aud : cioc, cioc, cioc. Mi-am zis că trebuie să fie Míla ; o fi uitat ceva, aşa uită el întotdeauna cîte ceva, eu îi spun că odată o să-şi lase la noi capul !

— Asta s-a şi întîmplat, dădu din cap bunicuţa în semn de mărturie.

— Mi-am înfăşurat pe mine şalul, urmă Kristla zîmbind, m-am dus repede să deschid fereastra. Dar ghiceşte, bunicuţo, cine era ? Italianul ! Am trîntit fereastra la loc şi de spaimă mi-am şi scuipat în sîn ! Uriciosul însă a început să mă roage şi să mă toace la cap, şi ştie doar că nu-i înţeleg vorba ; apoi mi-a întins inelele lui de aur de pe degete. Eu m-am închis, am apucat ulciorul cu apă, m-am dus lîngă fereastră şi i-am spus răspicat : „Pleacă de-aici, pocitură, fă bine şi caută-ţi mîndra acolo la voi, nu aici, că de nu pleci, vărs apa asta pe tine !“ S-a tras puţin înapoi de la fereastră, dar în clipa aceea au sărit băieţii din tufăriş, l-au cuprins în braţe şi i-au astupat gura ca să nu poată striga. „Stai, italianule, îţi dau eu îndată cît n-ai să poţi duce“, s-a auzit glasul lui Míla. Eu însă

l-am rugat pe Míla să nu-l bată şi am închis fereastra, vorbind drept am lăsat-o crăpată, căci nu mă răbda inima să nu mă uit ce-o să facă băieţii. „Ei, Míla, ce facem cu el, ha ? Un ţîngău, n-ai ce alege din el şi inima-i bate ca la iepuri, îl scutură frica de parcă ar avea ducă-se pe pustii." „Să-l batem cu urzici", a fost de părere unul. „Să-l ungem cu păcură", a spus altul. „Nimic. Lăsaţi-mă pe mine, le-a tăiat-o Míla. Tomeš, ţine-l tu pe loc, iar voi, băieţi, haideţi încoace." Şi-au plecat.

N-a trecut mult şi s-au înapoiat aducînd un strujan de porumb şi păcură de uns roţile. „Băieţi, descălţaţi-l de ghete şi suflecaţi-i nădragii", a poruncit Míla. Băieţii l-au ascultat numaidecît ; cînd italianul a început să zvîrle din picioare, l-au mîngîiat cu palma ca pe un căluţ nărăvaş : „Prrr, micuţule, prrr ! Nu-ţi fie teamă că «nu-ţi batem potcoave», i-a spus Míla, numai îţi ungem copitele, ca să alergi mai uşor acasă!" „Cel puţin o să miroşi mai sănătos, a rîs Tomeš, că prea duhneşti a parfum. Muţi nasul oamenilor din loc." După ce i-au uns picioarele de parcă ar fi fost încălţat cu ghete, i-au pus strujanul de-a latul pieptului, i-au desfăcut mîinile şi l-au legat ca pe-o cruce. Italianul a dat să ţipe, dar Tomeš i-a apăsat palma pe gură şi l-a ţinut ca-n chingi. „Unor leneşi ca tine, a spus Tomeš, nu strică să le întinzi puţin ţurloaiele, căci fără asta prea ţi s-ar scurta vinele." „Băieţi, a poruncit iarăşi Míla, legaţi-i ghetele pe o sfoară, aruncaţi-i-le pe umăr şi să-l scoatem în şosea, să se întoarcă de unde a venit." „Staţi puţin, să-i punem o floare la butonieră, ca să se vadă că vine de la fete", a spus al lui Vitek ; a rupt o urzică şi un scai şi i le-a prins la frac. „Ei, acum îţi şade bine, eşti frumos, te poţi cărăbăni cu darurile !" a pufnit în rîs Míla ; l-a luat împreună cu Tomeš de subsuori şi, tipa-tipa, l-au scos cu binişorul din livadă. Peste o clipă Míla s-a mai

întors pînă la fereastră şi mi-a povestit cît era de furios prăpăditul şi cum a fugit cu strujanul. „Dar cum de l-aţi dibăcit că-i aici ?" l-am întrebat pe Míla. „Ei, mi-a spus el, pe drum mi-a dat în gînd să-ţi mai urez o dată noapte bună, aşa că i-am lăsat pe băieţi să mă aştepte la moară şi eu am intrat singur în livadă. Deodată zăresc pe cineva coborînd cu fereală de pe povîrniş la vale şi furişîndu-se ca un tîlhar spre fereastra ta. De îndată ce l-am recunoscut, am ieşit pîş-pîş din livadă şi am dat fuga să chem băieţii. Şi uite-aşa, am potrivit-o bine, nu ? Mi se pare sau chiar aşa e, că n-o să-i mai ardă să dea pe aici."

Ieri, bunicuţo, toată ziua mă pălea mereu rîsul de stîrpitura aceea, dar aseară a fost la noi paznicul de noapte Kohoutek ; el vine la cîrciumă în fiecare zi, îi place să se cinstească şi pe urmă îşi lasă gura slobodă ca un cocoş şi dă drumul la tot ce ştie. A început să ne spună în ce hal a venit italianul acasă noaptea trecută. „Cei care au tăbărît pe el trebuie să fi fost nişte năzdrăvani, că al dracului l-au mai lucrat", ne istorisea paznicul şi s-a pornit să înflorească povestea de te-apuca groaza ; făcea din ţînţar armăsar. Cîinii, cică s-au năpustit asupra lui, nu-l mai cunoşteai de sluţit ce era — iar nevasta lui Kohoutek pînă dimineaţă l-a tot frecat, ca să-l spele de păcură. Le-a dat un taler de argint ca să nu se afle păţania la castel, şi cică s-ar fi legat cu jurămînt c-o să se răzbune pe băieţii aceia. Mie mi-e teamă acum pentru Míla ; se spune că italienii ar fi oameni răi. Da, şi i-a mai spus Kohoutek tatii că italianul umblă s-o ia pe Mariana, fata administratorului de la castel. Părinţii fetei cred că doamna contesă ţine la el şi o să-i dea o slujbă bună la moşie ; atunci i-ar da-o bucuroşi pe fiica lor. Dar să vezi, bunicuţo, cum se încurcă iţele. Míla vrea să se bage pentru un an argat la castel, căci aşa nu l-ar mai lua la oaste. Ei, dar ştiţi cum merg lucrurile,

dacă italianul o să-i poarte pică, administratorul n-o să-l mai tocmească şi bietul Míla o să intre la apă. La toate acestea m-am gîndit şi nu mai am nici o bucurie de pozna băieţilor, visul de astă-noapte, de bună seamă, m-a bucurat, dar la ce bun ? Ce spui dumneata de povestea asta, bunicuţo ?

— Hm... Isprava băieţilor nu prea a fost cuminte, dar cum să-i ceri tineretului cuminţenie, cînd în trebuşoare de-astea îşi mai bagă coada şi dragostea ! Jiří al meu a făcut şi el o boroboaţă la fel de gogonată şi a avut mult de pătimit de pe urma ei.

— Ce anume a făcut, bunicuţo ?

— Ei, doar n-oi fi vrînd acum să mă aştern la taclale, cu alt prilej o să-ţi povestesc. Şi aşa ne-am întins prea mult la vorbă şi mi se pare că aud tropot de cai ; trebuie să fie ai noştri. Hai să mergem ! Trebuie să mă mai gîndesc la tot ce mi-ai spus, şi-oi şti poate pe urmă să-ţi dau un sfat, încheie bunicuţa trecînd pragul.

Copiii, auzind glasul Kristlei, alergară în tindă, iar Ján, căpătînd perechea de porumbei atît de frumoşi, o cuprinse pe fată de grumaji şi de bucurie o strînse atît de tare, încît pe albul gîtului ei rămase o dungă roşie. Jan se pregătea să ducă porumbeii în hulubărie, cînd Barunka strigă : „Vine tăticu !"

Aproape o dată cu trăsura au ajuns la Staré Bělidlo şi unchiaşul şi pădurarul. Domnul Prošek, văzîndu-se înconjurat de prietenii dragi şi de familia pe care o iubea din tot sufletul, dar în sînul căreia se afla atît de rar, se simţea copleşit de înduioşare, iar cînd Barunka începu să recite urarea învăţată, l-au podidit lacrimile de-a binelea. Văzîndu-l pe tata că plînge, şi după el şi mama şi bunicuţa, copiilor li s-au împleticit cuvintele şi s-au pornit şi ei pe plîns. Betka şi Vorša, care ascultau urările din uşă, şi-au acoperit ochii cu şorţurile albastre şi lăcrimau şi ele, una mai

mult decît cealaltă. Unchiaşul învîrtea tabachera ca pe o roată de moară, pădurarul, ca să-şi astîmpere emoţia, îşi freca apăsat cu mîneca frumosul său cuţit de vînătoare (venise în uniforma de zile mari), în schimb Kristinka stătea dreaptă lîngă fereastră şi nu se ruşina de loc că-i curg lacrimile pe obraji, pînă cînd unchiaşul, apropiindu-se de ea, o bătu uşor pe umăr, şoptindu-i :

— Aha ! ştiu la ce te gîndeşti : să vie mai repede ziua cînd o să ţi se ureze şi ţie fericire !

— Dumneata, unchiaşule, pînă nu necăjeşti omul, nu te laşi, spuse fata şi îşi şterse ochii. Tocmai atunci domnul Prošek, înlăcrimat, însă cu bucurie şi mulţumire în inimă, se apropie de masă şi turnă vin în pahare.

— În sănătatea tuturor ! spuse el golind cel dintîi paharul.

Apoi băură cu toţii în sănătatea sărbătoritului şi pe toate feţele străluci în curînd veselia. Jan cel mic era cel mai fericit : căpătase doi iepuri de casă de la pădurar, de la mătuşica un cozonac mare de tot, uns cu toate mirodeniile, aşa cum îi plăcea lui, iar de la bunicuţă unul din bănuţii cei de argint dăruiţi de copiii ei şi pe care ea îi ţinea la păstrare în săculeţul de pînză din sipet. După masă se iviră pe neaşteptate în livadă doamna contesă cu fiica ei adoptivă. Domnul Prošek cu doamna, apoi bunicuţa cu copiii ieşiră în grabă afară să le întîmpine. Jenik căpătă de la tînăra contesă o carte frumoasă, cu tot felul de animale zugrăvite în culori.

— Am venit, Jáne, să văd cum te veseleşti, se adresă cu bunăvoinţă contesa către slujbaşul său.

— În familia mea, cu cîţiva prieteni buni, mă simt întotdeauna bine, preastimată doamnă contesă, răspunse domnul Prošek.

— Pe cine ai musafiri ?

— Vecinii mei, morarul cu familia lui şi pădurarul din Ryznbursk.

— Atunci nu-ţi pierde vremea cu mine, întoarce-te în mijlocul lor, zise contesa ; de altfel eu plec numaidecît.

Domnul Prošek se înclină, necutezînd să-şi reţină stăpîna, dar bunicuţa, în sinceritatea ei, începu fără înconjur o poftire caldă :

— Frumos ne-ar şedea, să nu-i dăm milostivei doamne contese şi domnişoarei, nici măcar o bucată de cozonac ? Du-te, Terezo, du-te de adă ! Ce vine pe nepusă masă se gustă mai cu poftă. Barunko, tu dă fuga după coşuleţ şi culege nişte cireşe. Poate că pofteşte milostiva stăpînă şi puţină smîntînă sau vin ?

Ján şi Tereza stăteau pe loc stînjeniţi ; le era teamă ca nu cumva poftirea aceasta simplă să n-o supere pe contesă. Dimpotrivă însă : zîmbind binevoitor, contesa sări de pe cal, îi dete domnului Prošek căpăstrul şi aşezîndu-se pe laviţă, sub păr, spuse :

— Îmi place ospitalitatea voastră, dar nu vreau să vă rămînă singuri oaspeţii ; să vină şi ei printre noi.

Doamna Prošek se grăbi să-i cheme, iar domnul Prošek, după ce legă calul de pom, aduse afară o măsuţă ; numaidecît se înfăţişă pădurarul cu o temenea adîncă, în urma lui morarul venea cam în silă ; însă, cînd doamna contesă îl întrebă cum merge cu măcinişul şi dacă moara îi aduce cîştig bun, el se simţi în largul lui şi prinse pînă într-atîta curaj, încît îndrăzni să-i ofere doamnei contese să tragă şi ea pe nas din tabac. După ce adresă cîte o vorbă bună fiecăruia, contesa primi bucata de cozonac de la doamna Prošek, iar de la bunicuţă un pahar cu smîntînă.

Copiii îl înconjuraseră pe Ján care le arăta animalele din carte, iar Hortensia stătea lîngă ei, bucurîn-

du-se de veselia lor, de strigătele de mirare ce le scoteau şi le răspundea voioasă la orice întrebare.

— Mămico, uite, asta-i căprioara noastră! strigă către maică-sa Bertík al pădurarului, cînd Ján le arătă căprioara; mamele şi copiii băgară nasul în carte.

— Sultan! Ăsta-i Sultan! strigă Vilím, şi cînd Sultan, auzindu-se strigat, se ivi în mijlocul lor, Jan îi arătă cartea spunînd: „Vezi, ăsta eşti tu!" Era acolo un elefant uriaş de care Adelka mai-mai să se sperie, şi un cal, vaci, iepuraşi, veveriţe, găini, şopîrle şi şerpi, peşti, broaşte, fluturi, gărgăriţe şi chiar furnici; toate astea copiii le cunoşteau, dar bunicuţa, văzînd guşterii şi şerpii, îşi spuse în sinea ei: „Cîte nu mai fac şi oamenii, pînă şi jivinele rele le pictează". Cînd însă morăriţa voi să vadă balaurul care azvîrle foc pe gură, contesa Hortensia spuse că asemenea animale nu trăiesc pe lume, că balaurul nu-i decît o jivină închipuită. Domnul morar auzi răspunsul tinerei fete, învîrti tabachera şi-i spuse rîzînd:

— Ehei, domnişoară, nu-i închipuire, balauri dintr-ăştia veninoşi cu limbi de foc trăiesc cu adevărat pe lume şi încă în mare număr, dar fac parte din neamul omului, de aceea nu-i găsiţi în carte, printre animalele nevinovate.

Tînăra contesă rîse uşor, dar mătuşica îi dădu unchiaşului peste mînă:

— Te cam întreci cu vorba, unchiaşule.

În vremea asta, doamna contesă stătea de vorbă cu pădurarul şi cu Ján şi aşa, din una în alta, întrebă dacă mai sînt mulţi braconieri prin împrejurimi.

— Mai am încă doi pungaşi din ăştia, răspunse pădurarul, au fost trei, dar pe unul, mai prostănac, l-am amendat de cîteva ori şi acum stă cuminţit acasă; ceilalţi doi sînt însă ai dracului de şireţi; nu-i cu putinţă să pun mîna pe ei; doar dacă le-aş băga vreo doi plumbi în spinare. Fireşte, pădurarul-şef

îmi poruncește mereu să trag, însă vedeți, stai și te întrebi, dacă pentru un iepure face să schilodești un om.

— Nici nu vreau să schilodești pe cineva, spuse repede contesa.

— Și eu mi-am zis că pentru un fleac de iepure, stimată doamnă contesă, nu sărăcește nimeni, iar la animale mai mari nici nu se încumetă braconierii de prin partea locului.

— Aud însă că la pădure mă fură mult oamenii, e drept ? întrebă contesa.

— Ce să vă spun, începu pădurarul, sînt mulți ani de cînd o slujesc pe stimata doamnă, dar pagubele pe care le-au pricinuit oamenii în vremea aceasta nu merită nici să pomenim de ele. Umblă tot felul de vorbe : de pildă, că într-un an eu aș putea să pun să mi se taie un număr mare de copaci și să-i vînd, iar dacă n-ar fi chip să-i bag prin înșelăciune la socoteli, aș veni să vă spun : s-au furat. Aș putea oare să fac asta ? Să-mi încarc cugetul cu minciuni și șarlatanii ? Toamna, cînd vin femeile după frunze uscate de așternut pe laviță și oamenii nevoiași după vreascuri de foc, eu mă aflu întotdeauna prin preajma lor, și tun și fulger de se cutremură pădurea, ca să-mi știe de frică și să nu-mi pricinuiască vreo pagubă ; dar altceva ce să fac ? Să omor în bătaie o sărăntoacă de babă, care dosește și ea cîte-o scurtătură de lemn mai groasă, așa cum fac și alții ? Cu asta sau fără asta, stimata doamnă are din ce trăi, îmi zic eu, iar oamenii nevoiași se bucură și ei și spun de o mie de ori : „Dumnezeu s-o răsplătească". Toate acestea eu nu le socotesc pagube.

— Bine faceți, încuviință contesa. Cu toate acestea trebuie să fie pe aici prin apropiere oameni răi. Alaltăieri noaptea, pe cînd Piccolo venea din oraș și trecea prin crescătoria de fazani, au sărit banditii

să-l prade; cum el s-a împotrivit şi a strigat, l-au snopit în bătaie pînă l-au lăsat întins, şi acum zace bolnav. Aşa mi s-a spus.

— Asta îmi pare cu neputinţă, stimată doamnă, clătină din cap domnul Prošek.

— De cînd ne ştim, n-am auzit să fi venit bandiţi pînă la crescătoria de fazani şi nici pe undeva pe aproape, spuseră într-un glas pădurarul şi morarul.

— Ce spuneţi că s-a întîmplat? întrebă bunicuţa venind mai aproape. Pădurarul o lămuri numaidecît.

— Eh, mincinosul naibii, spuse bunicuţa, punîndu-şi mîinile în şolduri, de ciudă. Cum de nu i-a fost teamă de Dumnezeu să mintă! Să-i povestesc eu milostivei doamne cum s-au petrecut lucrurile. Şi bunicuţa începu numaidecît să înşire tot ce-i destăinuise Kristla de dimineaţă.

— Nu că aş încuviinţa purtarea băieţilor, încheie ea povestea, dar ce să-i faci, fiecare îşi apără ce-i al lui. Dacă l-ar fi zărit cineva pe acest vîntură-vînt proptit noaptea la fereastra fetei, asta s-ar fi trîmbiţat în sat la iuţeală şi fetei i-ar fi stricat faima bună şi fericirea; numaidecît s-ar fi vorbit: „Ehei, asta-i fata la care veneau boierii, n-are ce căuta printre noi". Copila însă e şi acum necăjită, de teamă ca nu cumva omul acela să se răzbune, adăugă bunicuţa.

— Să nu-i fie teamă, pun eu rînduială, spuse contesa; apoi îi făcu fiicei sale semn de plecare; încălecară amîndouă şi, salutînd binevoitor pe cei de faţă, porniră în galop spre castel.

— Ce-i drept, nu oricine ar cuteza să vorbească unei contese aşa cum vorbeşte bunicuţa noastră, îşi spuse tare gîndul doamna Prošek.

— Ehei, cîteodată mai bine să vorbeşti cu împăratul decît cu ipistatul, iar vorba bună nimereşte ea şi locul bun, grăi bunicuţa.

— Păi degeaba spun eu că stăpîna asta e năucită de minciuni ? Care mai de care se îndeasă să i le îndruge, îşi vărsă necazul pădurarul, pe cînd se întorcea cu domnul Prošek şi cu morarul înapoi în casă.

Spre seară sosi Kudrna, şi, de îndată ce copiii auziră flaşneta, se porniră pe joc cu Kristla, cu Betka şi cu Vorša. Şi şampanie s-a băut ; doamna contesă i-a trimis-o stăpînului casei ca să închine în sănătatea ei. Şi nici Viktorka n-a fost uitată ; la lăsarea întunericului, bunicuţa se duse pînă la stăvilar şi-i aşeză pe buturuga spălată de ape un ospăţ în lege.

A doua zi, mătuşica se plînse bunicuţei că unchiaşul se cam întrecuse în ajun cu vorba şi că pe drum, la întoarcere, mergea pe două cărări, dar bunicuţa o potoli zîmbind :

— Ei, mătuşico, asta se întîmplă doar o dată într-un an ! Vorba ceea : nu-i bisericuţă pe lume unde să nu se citească măcar o dată pe an cazania !

X

Pe dealul Žernovului în sus, păşeau cinci pelerine : bunicuţa, mătuşica, Kristla, Mančinka şi Barunka. Primele două se îmbrobodiseră cu basmale albe, trase peste faţă ca nişte streşini ; fetele însă purtau pălărioare rotunde. Îşi suflecaseră şi ele fustele, ca şi Kristla şi ca femeile mai vîrstnice, iar în spinare duceau raniţe mici cu merinde.

— Mie mi se pare că aud cîntînd, spuse Kristla cînd ajunseră pe creasta dealului.

— Şi eu aud, şi eu, strigară fetele. Haide repede, bunicuţo, să nu-i scăpăm, o îndemnau ele, voind s-o ia la fugă.

— Staţi, zvăpăiatelor, că doar conducătorul ne-a însemnat, nu pleacă fără noi, le potoli bunicuţa şi atunci fetiţele, liniştindu-se, merseră din nou în pas cu ceilalţi.

Pe coama dealului, un cioban care păştea oile le dădu bineţe de departe.

— Nu ne apucă ploaia, Joža ? îl întrebă mătuşica.

— Fiţi fără grijă, pînă poimîine tot aşa o ţine. Pomeniţi-mă şi pe mine la rugăciune ! Drum bun !

— Dea Domnul ; o să ne rugăm.

— Dar, bunicuţo, de unde ştie Joža cînd vine ploaia şi cînd e vreme frumoasă ? întrebă Barunka.

— Cînd e să plouă, ies rîmele afară din pămînt şi-l scormonesc ; guşterii negri scot capul din găuri ; şopîrla însă şi păianjenul se ascund, iar rîndunelele zboară jos, aproape de pămînt. Ciobanii, să nu ştie ? Cît îi ziulica de mare ei stau pe afară şi cum

nu prea au ce face, apoi se uită cum trăiesc şi cum se rostuiesc vietăţile din jurul lor. Pentru mine, cel mai bun calendar sînt munţii şi cerul. După limpezimea culmilor şi după culorile cerului îmi dau seama cînd o să fie vreme frumoasă şi cînd vreme urîtă, şi, tot aşa, ştiu cînd va bate vîntul şi cînd va cădea grindină sau zăpadă, încheie bunicuţa.

În faţa bisericuţei din Žernov creştea mereu gloata de pelerini, bărbaţi, femei şi copii ; nu puţine-s mamele care-şi luaseră cu ele copiii, înfofoliţi între perne, ca să-i închine Maicii Domnului şi să se roage, fie să le redea sănătatea pierdută, fie să le dăruiască fericire în viaţă.

Călăuza pelerinilor, Martinek, stătea în pragul bisericuţei ; cu statura lui înaltă părea să-i domine pe toţi ceilalţi ; dintr-o singură privire el putea cuprinde tot convoiul ce i-a fost încredinţat. Cînd văzu sosind pe bunicuţa cu ai săi, glăsui în auzul tuturor :

— Acum sîntem adunaţi cu toţii, putem să pornim, dar mai înainte, să ne rugăm lui Dumnezeu să ne ajute la drum.

Pelerinii îngenunchează în faţa bisericuţei şi rostiră *Tatăl nostru,* laolaltă cu sătenii care veniseră să-i petreacă şi stăteau pe de lături. După rugăciune i-au stropit cu apă sfinţită ; apoi unul dintre flăcăi apucă crucea înaltă pe care logodnica lui Tomeš atîrnase o cunună, iar Kristla o împodobise cu o panglică roşie. În jurul crucii se înşiruiră bărbaţii, în frunte cu călăuza, iar în urma lor femeile, rînduindu-se în grupuri, după vîrstă. De pornit însă, mai va ; gospodinele găseau mereu cîte ceva de rostuit, gospodarii mai aminteau copiilor să ia seama de casă, să privegheze să nu se işte vreun foc ; copiii se smiorcăiau : „Să ne aduceţi ceva de la hram !“ Băbuţele se rugau : „Închinaţi-vă şi pentru noi“ ; deodată, Martinek începu să cînte cu glas răsunător : *„Preasfîntă născă-*

toare de Dumnezeu!" — şi atunci pelerinii din jurul lui îi ţinură isonul în cor, după melodia lui, flăcăul ridică sus crucea încununată şi în sfîrşit mulţimea se urni, pornind la drum spre Svatoňovice. Lîngă fiecare cruce sau bisericuţă se opreau şi spuneau *Tatăl nostru* şi *Crezul* şi la fiecare copac pe care credincioşii atîrnaseră icoana Fecioarei Maria, la fiecare cruce sau troiţă ridicată pe un loc unde se întîmplase cîndva vreo nenorocire, tot aşa se opreau şi se închinau.

Barunka şi Mančinka urmăreau cu multă încordare tot ce făcea Martinek şi cîntau şi ele subţirel, o dată cu ceilalţi. Cînd trecură însă de Červená Hůra, Barunka se trezi s-o întrebe pe bunicuţă:

— Te rog, bunicuţo, spune-mi, încotro este Turyň, ştii, satul de unde era fetiţa aceea mută?

Dar n-a nimerit-o bine cu întrebarea, căci bunica îi răspunse: „Cînd mergi la hram, gîndul trebuie să-ţi fie îndreptat către Dumnezeu, nu să te gîndeşti la altele. Cîntaţi sau rugaţi-vă în tăcere."

Fetele mai cîntară o bucată de vreme, pînă ce intrară în pădure unde, pe ici, pe colo, se mai vedeau prin iarbă boabe roşii de fragi. Gîndindu-se că ar fi păcat să le lase acolo, se puseră să le adune, dar tot aplecîndu-se li s-au sucit pălărioarele, fustele li s-au lăsat în jos şi au avut iarăşi de lucru să le suflece şi să se gătească. După asta şi-au adus aminte de plăcintele din coşuleţ; începură să le scoată bucăţică cu bucăţică şi să le ronţăie. Bunicuţa şi mătuşica, adîncite cu totul în evlavia lor, nu băgau de seamă ce fac fetele, doar Kristla, mergînd alături de Anča, îşi mai arunca ochii la ele din cînd în cînd şi le dojenea.

— Bravo vouă, numai de pelerinaj nu vă arde; o să vă alegeţi cu o papară, şi rîdea de ele.

O dată cu lăsatul serii, pelerinii ajunseră aproape de Svatoňovice; se opriră la marginea oraşului, fe-

meile se încălţară, îşi potriviră puţin îmbrăcămintea şi abia după aceea intrară în orăşel. Merseră mai întîi la cele şapte izvoare de la poalele bisericii. Firişoarele de apă curgeau de sub un copac pe care era agăţată icoana fecioarei Maria. Acolo, pelerinii îngenuncheară şi se închinară, apoi fiecare bău apă din izvor şi-şi frecă de trei ori ochii şi faţa. Apa aceasta curată şi rece este apă făcătoare de minuni, căreia multe mii de oameni îi datoresc tămăduirea suferinţelor. De la şipote s-au urcat pelerinii pînă sus, spre biserica strălucitor luminată, din care se auzeau răsunînd cîntările, o învălmăşire de melodii, căci procesiunile soseau din diferite părţi şi fiecare grup cînta altceva.

— Vai, bunicuţo, ce frumos e aici ! şopti Barunka.

— Cum să nu fie ! Pune-te în genunchi şi roagă-te, o îndemnă bunicuţa.

Copila îngenunche lîngă bătrînă, care se aplecă pînă ce atinse fruntea de podea. Ruga ei fierbinte se îndrepta către preasfînta născătoare de Dumnezeu, a cărei icoană strălucea pe iconostas, înconjurată de o mulţime de lumînări, împodobită cu cununi şi jerbe aduse în cea mai mare parte de mirese şi de fete mari, ca să le dea preasfînta fecioară noroc în dragoste ; icoana avea odoare scumpe şi era împodobită cu pietre preţioase, jertfe aduse de acei care apăsaţi de o boală grea căutau uşurare aici, la picioarele ei, şi o găseau. După terminarea rugăciunii, Martinek mai rîndui ce avu de rînduit la sacristie, apoi îşi lăsă oiţele să se ducă la locul lor de culcare. N-avusese nevoie să se îngrijească dinainte de adăpost ; ca rîndunelele care sosesc primăvara şi se aşază la vechile lor cuiburi, tot aşa se duceau pelerinii la casa unde găseau, an de an, chiar dacă nu o prea îmbelşugată ospitalitate, dar întotdeauna o faţă binevoitoare, pîine şi sare, şi un aşternut curat.

Mătuşica şi bunicuţa trăgeau la administratorul minelor de cărbuni ; erau nişte bătrîni „de lume veche", cum le spunea bunicuţa, şi de aceea se simţea la ei ca acasă. De obicei, nevasta administratorului, cînd afla că au sosit pelerinii de la Žernov, se aşeza din amurg pe laviţa din faţa casei şi-i aştepta ca să-i poftească în casă. Înainte de a merge la culcare, gospodina îi arătă mătuşicăi comorile ei, vrafuri întregi de pînză de canavaţă şi o grămadă de fire, cea mai mare parte toarse de ea însăşi. Cu fiecare an, vrafurile creşteau.

— Pentru cine pregătiţi toate astea, doamnă dragă, căci fata aţi măritat-o ? se miră mătuşica.

— Dar am trei nepoţele şi ştiţi doar că pînza, rufele, sînt temelia zestrei.

În privinţa aceasta, de bună seamă, femeile se înţelegeau întru totul ; dacă se nimerea însă pe acolo şi domnul administrator, apoi spunea :

— Ei, mamă, iar ai început să te întinzi cu marfa ; pot să pun să se bată toba prin tîrg.

— Ba nu, taică, pînza mea îi ca tabla, nu se face tîrg [1] cu ea nici peste cincizeci de ani.

Soţia administratorului era însă necăjită că nu putea s-o cinstească pe bunicuţa cu ceva mai bun decît cu pîine, deoarece, cînd mergea la hramul unei biserici, cucernica bătrînică nu se hrănea decît cu pîine şi apă. Făcuse juruinţă sfîntă şi cu nimic nu era chip să i te împotriveşti. Mătuşichii îi plăcea nespus de mult să doarmă în casa administratorului ; se întindea cu desfătare pe perinele moi de puf şi nu mai înceta cu lauda : „Ce mai culcuş ! O plăcere ! Parcă te-ai cufunda în zăpadă caldă !"

---

[1] Joc de cuvinte : *trh* (tîrg) în limba cehă are dublu înţeles — tîrg şi ruptură.

Kristla şi Anča au mas ca de obicei la o văduvă pălmaşă ; dormeau în pod, în fîn, acolo le aşternea gospodina. Ele ar fi dormit bine şi pe piatră, însă în noaptea aceea frumoasă li s-a urît să stea în pod şi au coborît pe scară, în livadă.

— Nu-i oare de o mie de ori mai bine aici decît în pod ? Grădina ne este cea mai bună odaie, stelele ne ţin loc de lumînări şi iarba verde de aşternut, fredonă Kristla şi, ridicîndu-şi fusta, se înfăşură în ea şi se culcă sub un pom.

— Aici n-o să putem dormi, fetiţo dragă, îi răspunse Anča, întinzîndu-se alături de ea. Ascultă numai cum sforăie bătrîna Fousková, parcă i s-ar rostogoli pietre în gîtlej.

— Ba, e foarte plăcut să dormi lîngă ea. Ia, spune-mi Anča, tu cum crezi, au să vină ei mîine ? întrebă fata, înturnîndu-se către prietena sa.

— Negreşit, au să vină, spuse cu tărie Anča ; Tomeš soseşte într-un suflet, iar Jacub Míla ar fi de necrezut să nu vie, doar te iubeşte !

— Cine ştie ?! Încă n-am stat de vorbă despre asta.

— La ce bun vorbele ? Dragostea se cunoaşte ; nici eu nu ştiu să-mi fi spus Tomeš vreodată că mă iubeşte, şi slavă Domnului, sîntem aproape de nuntă.

— Şi de ce nu vă puneţi odată pirostiile pe cap ?

— Taica vrea să ne lase nouă negustoria şi el să se mute în altă casă ; cînd o să fie gata, mă mărită ; asta va fi cam înainte de Sfînta Caterina. Ce frumos ar fi să facem nunta amîndouă în aceeaşi zi !

— Ehei, tu vorbeşti ca şi cînd lucrurile ar fi gata făcute şi cînd colo toate sînt încă la început.

— Ce nu este poate fi. Ai lui Míla s-ar bucura să se însoare Jakub cu tine, iar taică-tău ar avea un ginere de ispravă ; nimeni altul nu s-ar potrivi mai bine la negustoria voastră, iar ţie tot aşa. Ce-i drept,

e drept : Jakub e cel mai frumos flăcău din tot satul ; Lucina, fata primarului, bănuiesc că va boci după dînsul.

— Vezi, şi fata asta e o piatră care ne stă în cale, oftă Kristla.

— Oho ! şi încă ce piatră grea ! Grasa de Lucina nu cîntăreşte puţin : pe lîngă că-i îndesată, îi mai azvîrle şi tată-său un sac de galbeni pe cîntar.

— Cu atît mai rău pentru mine, suspină Kristla.

— Bą să nu te omori cu firea ; o fi primar tată-său, dar nu-i Dumnezeu ; şi Lucina, cu toţi banii ei, nu-ţi trece înainte. Are Míla ochi sănătoşi.

— Dar dacă-l năpăstuiesc cei de la castel şi nu-l primesc în serviciu ? Atunci va trebui să plece la oaste.

— Nu te gîndi la asta ; dacă domnul administrator s-o uita urît, apoi om încerca să-i ungem ochii, pricepi ?

— Da, asta s-ar putea face, dar nu se prinde întotdeauna. E drept că în noaptea de Sfîntul Ioan am visat că Míla a venit la mine, semn c-o să ne luăm, dar visul e vis şi bunicuţa spune că n-avem voie să credem în vise şi superstiţii, nici să-l cercetăm pe Dumnezeu ce gînduri are cu noi.

— Ei, doar n-o fi bunicuţa *Evanghelie.*

— Eu mă încred în bunicuţa tot aşa cum cred în *Sfînta Scriptură ;* ea te povăţuieşte din inimă şi toţi o laudă că e o femeie desăvîrşită ; ce spune ea e adevărul curat.

— Păi, nici eu nu gîndesc altcum despre ea, dar, m-aş prinde pe degetul cel mic că pe vremea cînd era tînără, credea şi ea în vise, ca şi noi. Ce ţi-e şi cu bătrînii ăştia ; uite, mama, cînd o auzi, tot ocărăşte tineretul de azi, că numai de dans şi veselie îi arde, iar minte n-are nici cît un bob de mac. Cică pe vremea ei nu erau petreceri de-astea, dar eu mă

prind că nici străbunica noastră n-a fost în tinerețe mai brează. Şi noi, cînd om fi babe, tot aşa o să ocărîm. Ei, şi-acu să ne lăsăm în paza Maicii Domnului şi să dormim, încheie Anča ; se ghemui sub fustă şi după cîteva clipe, cînd Kristla o privi în față, ea trecuse în brațele somnului.

Sus, în pod, una dintre femei îşi mai ogoia copilul care nu voia să adoarmă nicidecum.

— Da ce, lelițo, aşa-ți face copilul ăsta în fiecare noapte? întrebă una din femei, trezindu-se supărată din somn.

— Aşa-mi tot face de vreo două săptămîni. I-am fiert tot ce m-au povățuit unul şi altul : capete de mac, rădăcină de caprifoi, dar fără folos. Fierăreasa mi-a spus că i-a ajuns deochiul la mațe. M-am gîndit să-l închin la altarul Maicii Domnului şi, fie ce-o fi, ori să mi-l tămăduiesc, ori să mi-l ia Dumnezeu.

— Aşază-l mîine sub izvoare, să curgă apa de trei ori peste el, asta i-a ajutat şi fetiței mele, o povățui femeia, apoi se întoarse pe partea cealaltă şi adormi.

Dimineața, cînd la adunarea din fața bisericii pelerinii îşi strîngeau mîinile, rostind după datină : „Să ne iertăm“, deoarece se duceau la masa Maicii Domnului, în spatele Kristlei şi al Ančăi se auziră două glasuri cunoscute : „Şi nouă să ni se ierte !“

— Şi fără spovedanie vă dăm iertăciune, răspunse Anča întinzîndu-i mîna lui Tomeš, iar Kristla, roşie la față, îi dete şi ea mîna lui Míla. Flăcăii trecură apoi sub comanda lui Martinek şi intrară o dată cu ceilalți în biserică.

După slujbă, merseră cu toții la baie unde, în vreme ce se scăldau, femeile şi bărbații mai vîrstnici lăsau de obicei să li se pună ventuze ; asta făcea parte din ritual. După baie, fiecare cumpăra, ca să ducă acasă, „daruri de la hram“. Mătuşica tîrgui pa-

chete întregi de poze, cîteva şiruri de mătănii, iconiţe şi tot felul de alte daruri.

— Cîteva le-am luat pentru argaţi, îi spunea bunicuţei ; vin apoi oamenii la măciniş şi fiecare aşteaptă să le dau ceva de la hram.

În faţa unei tejghele se apropiase de bunicuţă bătrîna Fousková ; tare mai jinduia săraca să-şi cumpere şi ea mătănii de fistic, dar cînd negustorul îi spuse preţul, douăzeci de creiţari în bani buni, lăsă întristată mătăniile din mînă, spunînd că sînt prea scumpe.

— Scumpe ! Astea scumpe ?! se aprinse negustorul. Apoi se vede, femeie, că n-ai avut de cînd eşti mătănii de fistic în mînă. Cumpără-ţi din alea de turtă dulce !

— Ei, jupîne, pentru altul n-or fi scumpe, dar pentru mine sînt, căci n-am mai mult de jumătate de galben, asta-i toată averea mea.

— Cu atîta nu cumperi mătănii de fistic, spuse negustorul.

Fousková plecă, dar bunicuţa se luă după dînsa şi o îndemnă să meargă cu ea, că ştie un negustor care vinde marfă foarte ieftină. Şi ce să vezi ! Negustorul dădea totul ca în dar, întocmai aşa cum îl lăudase bunicuţa, astfel că Fousková căpătă pentru jumătate de galben nu numai mătănii de fistic, dar şi cîteva iconiţe şi alte măruntişuri. Cînd ieşiră însă din dugheană, Barunka nu tăcu.

— Nu-i aşa, bunicuţo, spuse ea zîmbind, că matale i-ai plătit negustorului restul din preţ cît mai lipsea ? Am văzut eu cînd i-ai făcut cu ochiul ca să nu înţeleagă Fousková.

— Bine, dacă ai văzut, ai văzut, dar nu mai duce vorba nicăieri ; ce dă dreapta n-are voie să ştie stînga, răspunse bunicuţa.

Kristla îşi cumpărase un inel de argint pe care străluceau două inimioare alăturate ; Míla îşi cumpără şi el numaidecît unul cu două mîini împreunate. Toate aceste cumpărături, pelerinii le dădeau la sfinţit şi la binecuvîntat, iar mătăniile, inelele, brăţările, iconiţele sau cărticica de rugăciuni sfinţite, fiecare le păstra în urmă ca pe nişte relicve.

După ce puseră toate la cale, pelerinii mulţumiră gazdelor, se mai închinară o dată la izvoarele făcătoare de minuni şi, lăsîndu-se în paza Maicii Domnului, o porniră la drum spre casă. În pădurea Rtyn, se odihniră lîngă un şipot, nu departe de locul numit „nouă cruci". Însetaţi cum erau, se îngrămădiră în jurul izvorului şi cînd văzură că Kristla îi dădea lui Míla să bea din căuşul palmelor, cerură şi ceilalţi la fel şi ea le dădu bucuroasă la toţi. După aceea, bătrînii se aşezară pe iarbă, luîndu-se cu vorba mai întîi despre daruri, povestind ce a cumpărat fiecare de la hram şi cît a costat, apoi despre celelalte procesiuni de pelerini veniţi o dată cu ei. Fetele se împrăştiară prin pădure să adune flori pentru coroane, în vreme ce băieţii dregeau mormîntul mare şi crucile de lemn ce-l străjuiau.

— Ančinka, povesteşte-mi, te rog, de ce s-au pus aici aste nouă cruci ? întrebă Barunka, întinzîndu-i Ančăi un buchet de flori pentru coroana pe care o împletea.

— Bine, am să-ţi povestesc. Nu departe de aici se află un vechi castel năruit ; i se spune castelul Vizmburk. În vremurile străvechi trăia la castelul acela un curtean pe nume Heřman. Lui îi era dragă o fată de undeva dintr-un sat din apropiere. După fată mai umbla unul, dar acela nu-i plăcea fetei şi ea îşi dădu cuvîntul lui Heřman. S-a hotărît să se facă nunta. În ziua aceea, veni de dimineaţă la Heřman mama lui şi-i aduse mere roşii ; îl întrebă

de ce stă dus pe gînduri, iar el îi răspunse că singur nu ştia. Mama îl rugă să nu se mişte de acasă, căci visase urît ; atunci el sări în sus, dădu sănătate măicuţii şi încălecă iute pe roib. Dar roibul se poticni în poartă, nu voia să treacă peste podeţ cu el ; atunci măicuţa îl rugă din nou : „Fiule, rămîi acasă, mi s-a arătat semn rău, n-o să-ţi meargă bine !“ Dar el nu ascultă, dădu furios pinteni calului şi trecu peste podeţ. Roibul se ridică atunci pe picioarele dinapoi şi nu voi nicidecum să meargă mai departe ; măicuţa îl rugă pentru a treia oară, dar Heřman nu ţinu seamă de nimic şi plecă totuşi la mireasa lui. În drum spre cununie, cînd nuntaşii ajunseră în locul acesta, le tăie calea, însoţit de prietenii lui, celălalt băiat, acela care umblase şi el după fată. Cei doi rivali s-au încăierat şi Heřman a fost ucis. Cînd văzu ce grozăvie se întîmplase din pricina ei, mireasa îşi înfipse cuţitul în inimă. Apoi nuntaşii tăbărîră să-l ucidă pe rival, pe care-l apărau prietenii lui şi aşa, se spune că au pierit aici nouă oameni. I-au înmormîntat pe toţi în aceeaşi groapă şi le-au pus ca amintire nouă cruci. De atunci, crucile astea se dreg într-una şi noi fetele, cînd trecem pe aici pe timp de vară, mai atîrnăm cîteodată o coroană de flori pe ele şi fiecare zice o rugăciune pentru sufletul celor morţi.

Aşa îşi încheie Anča povestirea ; bătrîna Fousková care se foise pe aproape, în căutare de bureţi, şi ascultase o parte din povestire, spuse clătinînd din cap :

— Nu s-a întîmplat aşa, Anča ; Heřman a fost un curtean de la castelul Litoborský, nu de la Vizmburk, mireasa era din Svatoňovice, iar el, mirele, a fost ucis împreună cu cavalerul de onoare şi cu peţitorul înainte de a ajunge la mireasă ; mireasa îl aştepta, dar viu nu l-a mai văzut. Şedeau cu toţii la masă cînd deodată au sunat clopotele de mort ; mireasa a

întrebat-o de trei ori pe maică-sa pentru cine sună clopotul ; măicuţa a încercat să-i spună ba că a murit unul, ba altul, şi, în sfîrşit a dus-o pe mireasă în odaia în care Heřman zăcea străpuns de sabie. Cînd şi-a văzut iubitul mort, mireasa şi-a străpuns şi ea inima. I-au înmormîntat aici pe toţi. Aşa-i povestea, cum am auzit-o eu, încheie Fouskova.

— Cine poate şti, spuse Anča, care din două e cea adevărată ? Asta s-a petrecut, ehei ! în vremuri străvechi. În sfîrşit, oricum s-o fi întîmplat, foarte rău că s-a întîmplat. Mai bine era dacă tinerii s-ar fi putut căsători şi ar fi trăit fericiţi.

— Dar atunci n-ar mai fi aflat nimeni soarta lor, nici noi nu ne-am fi amintit acuma de ei, şi nici mormîntul lor nu l-am fi împodobit cu flori, se auzi glasul lui Tomeš, care dregea cea mai stricată cruce de brad.

— Şi la ce bun ? Eu una n-aş vrea să fiu o astfel de mireasă nefericită, îşi dădu gîndul pe faţă Anča.

— Nici eu n-aş vrea, spuse Kristla, venind din spatele copacilor cu coroniţele gata făcute.

— Drept să vă spun, nici eu nu mi-aş dori să fiu ucis în ziua nunţii, spuse Míla, dar mă gîndesc că Heřman a fost mai fericit decît rivalul lui. Acestuia, mare trebuie să-i fi fost chinul, cînd a văzut că fata pe care o iubea un altul o ducea mireasă la casa lui. Pentru acesta se cuvine ca ruga noastră să fie mai fierbinte, căci a murit în amărăciune şi nefericire, pe cînd Heřman s-a stins în plină fericire şi în mila lui Dumnezeu.

Fetele atîrnară coroanele pe cruci, presărară restul florilor pe mormîntul năpădit de muşchi, spuseră o rugăciune şi se întoarseră la pelerini. După puţin timp, conducătorul agită bastonul, flăcăul ridică sus crucea şi pelerinii, începînd să cînte, purceseră iarăşi la drum. La răspîntie, nu departe de Žernov, îi

aşteptau copiii lăsaţi acasă ; de îndată ce au auzit cîntarea şi au zărit fluturînd în depărtare panglica roşie, ei o rupseră la fugă să-şi întîmpine mamele ; nu mai aveau răbdare să aştepte darurile de la hram. Pînă să ajungă procesiunea în sat, băieţii şi începuseră să trîmbiţeze din trompetele noi, să sufle în fluiere, să gonească călare pe căluţii de lemn, iar fetele îşi duceau fericite păpuşile, coşuleţele, iconiţele şi inimioarele de marţipan. După ce făcură o rugăciune în bisericuţă, pelerinii mulţumiră călăuzei, flăcăul depuse în naos crucea ce-i fusese încredinţată, atîrnă pe altar coroana şi panglica, apoi se împrăştiară cu toţii pe la casele lor.

La despărţire, cînd Kristla îi atinse mîna Ančăi, aceasta se uită la inelul de argint care strălucea pe degetul Kristlei şi-i spuse zîmbind :

— Nu-i acela pe care l-ai cumpărat ! Kristla se roşi puţin, dar pînă să răspundă ea, Míla şopti la urechea Ančăi :

— Ea mi-a dat inimioara, iar eu ei mîna.

— Potrivit schimb ; să vă dea Dumnezeu noroc, încuviinţă din inimă Anča.

În faţa statuii de sub teii de lîngă moară, şedeau pe laviţă familia Prošek şi unchiaşul ; din cînd în cînd se uitau spre dealul Žernovului. Aşteptau să se întoarcă pelerinii. Şi tocmai cînd soarele îşi trimitea ultimele raze pe coama dealului şi scălda într-o lumină aurie coroanele stejarilor puternici şi ale frasinilor falnici, îndărătul tufărişului pipernicit se iviră basmalele femeilor şi pălărioarele fetelor, albind ici şi colo prin verdele frunzişului.

— Iacătă-i, vin ! strigară copiii, care priviseră cu mai multă încordare decît toţi coasta dealului şi tustrei se grăbiră spre podişca ce ducea peste rîu. Soţii Prošek şi unchiaşul care învîrtea mereu tabachera şi clipea puţin din ochi grăbiră pasul după ei, în întîm-

pinarea bunicuţei şi a mătuşicăi. Copiii o sărutară pe bunicuţa şi începură să sară veseli în jurul ei, de parcă n-ar mai fi văzut-o de un an de zile. Bunica, în schimb, stătea liniştită şi se mîndrea către părinţi că n-au durut-o picioarele nici un pic. Îi întrebă apoi pe copii dacă s-au gîndit la ea, iar mătuşica îl întrebă pe unchiaş :

— Ce mai e nou pe aici ?

— N-ai auzit ? I-au tuns părul chelului, grea lovitură a fost pentru el, dragă mătuşică, îi răspunse unchiaşul, făcînd o mutră foarte serioasă.

— De la dumneata nu aude omul o vorbă aşezată, rîse mătuşica şi-l bătu pe unchiaş peste mînă.

— Cînd eşti acasă, te necăjeşte, iar cînd eşti plecată, umblă posomorît şi nu-şi mai află astîmpăr, spuse doamna Prošek.

— Asta cam aşa se întîmplă, Terezo ; bărbaţii ştiu să ne preţuiască numai atunci cînd le lipsim.

Mai sporovăiră mult, ba de una, ba de alta ; firul vorbelor nu se mai curma. Hramul de la Svatoňovice, deşi nu se putea numi un eveniment rar pentru acei care trăiau în vîlceaua aceasta, căci se repeta în fiecare an, era totuşi atît de vestit şi căutat, încît aveau ce vorbi despre el două săptămîni întregi. Dacă vreunul din vecini se ducea la Vambeřice, apoi se vorbea despre hramul de acolo un sfert de an înainte şi un sfert de an după aceea, iar despre hramurile de la Maria Zell [1] vorbeau oamenii ani de-a rîndul.

[1] Localitate în Stiria.

XI

Doamna contesă a plecat și o dată cu ea și domnișoara Hortensia ; a plecat și domnul Prošek ; rîndunelele gălăgioase de sub streașină s-au călătorit și ele.

Multe zile după această plecare, la Staré Bělidlo a dăinuit o tristețe ca după foc ; mama plîngea într-una, iar copiii, cînd o vedeau cu ochii plini de lacrimi, se porneau și ei pe plîns.

— Ei, Terezka, nu mai plînge, o molcomea bunicuța, la ce bun ? ! Cînd te-ai măritat, ai știut ce te așteaptă. Nu-ți rămîne decît să înduri timpul de despărțire cu răbdare. Iar voi, copii, destul ! Tăceți, rugați-vă pentru tăticul să-i dea Dumnezeu sănătate ; o veni odată și primăvara și s-o întoarce și el iarăși la noi.

— O dată cu rîndunelele, nu-i așa ? ciripi Adelka.

— Așa-i, încuviință bunicuța și copila își șterse numaidecît lacrimile.

Și în jurul lui Staré Bělidlo începuse să se aștearnă tristețea și tăcerea. Pădurea despuiată de frunziș se făcea mai luminoasă ; cînd cobora Viktorka la vale, o vedeai de departe. Povîrnișul coastei îngălbenea, vîntul învîrtejea gheme de frunze uscate, ducîndu-le cine știe unde, dar podoaba livezii, rodul ei, era pus la adăpost în cămară. În grădină nu mai înfloreau decît tufănici, dumitrițe și garoafe ; dincolo de stăvilar, în luncă, găseai brîndușe de toamnă, iar noaptea zburdau acolo licuricii. Cînd bunicuța ieșea cu

copiii la plimbare, băieţii nu uitau să ia cu ei zmei de hîrtie pe care îi învolbura apoi vîntul de pe muchea dealului. Adelka alerga după băieţi prinzînd cu nuiaua funigeii uşori ca firele de păianjen, care zburau prin văzduh. Barunka îi aduna bunicuţei de pe deal măline şi porumbe de care ea avea nevoie pentru leacuri, sau rupea fructe de măceş pentru nevoile gospodăriei, sau scutura boabe de căline din care Adelka făcea apoi şiraguri de pus pe mînă şi la gît. Bunicuţei îi era drag să şadă cu copiii pe culmea de deasupra castelului; de acolo cuprindeau cu ochii toată valea cu pajiştele încă verzi, unde păşteau cirezile de vite; vedeau pînă hăt departe în orăşel; iar castelul, clădit pe un platou mic din mijlocul văii, şi parcul minunat din jurul lui li se aşterneau la picioare. Obloanele verzi de la ferestre fuseseră toate trase, la balcoane lipseau ghivecele cu flori, trandafirii din jurul balustradei de piatră albă se veştejiseră, iar în locul slujitorilor în livrea şi al curtenilor, umblau acum prin grădină muncitori acoperind cu brădiş răzoarele, pe care florile multicolore nu se mai vedeau. Doar seminţele lor se mai păstraseră, şi se odihneau acum pentru a da flori şi mai frumoase care să încînte ochiul stăpînei cînd se va întoarce iarăşi la ele.

Copacii rari, aduşi de prin meleaguri străine, despuiaţi cei dintîi de haina lor verde, şedeau înveliţi în paie ca nişte momîi; fîntîna din care ţîşneau susurînd şi împroşcînd şuviţele argintii o astupaseră cu scînduri şi muşchi, iar peştişorii aurii păreau că s-au ascuns la fundul eleşteului sub pătura de frunze, de mătasea broaştei şi de lintiţă verde, care acoperea apa şi luciul ei de oglindă, atît de limpede altă dată. Copiii priveau lung în vale, amintindu-şi cît de bine au petrecut în ziua cînd s-au plimbat cu domnişoara Hortensia prin parc, apoi au stat la masă în salon şi

se întrebau : „Unde o fi ea acum ?“ Iar bunicuţa se uita cu drag în cealaltă parte, îşi lăsa ochii să alerge peste povîrnişul de la Žlice, să treacă peste sate şi ogrăzi, peste crînguri, eleştee şi păduri, spre Nové Město şi Opočna pînă la Dobruška unde-şi ducea traiul feciorul ei, apoi dincolo de Dobruška, între munţi, spre sătucul în care sălăşluiau atîtea suflete dragi inimii ei. Şi cînd ochii i se întorceau către răsărit, privea cu încîntare masivul măreţ al munţilor Krkonoše, rotiţi în semicerc în faţa ei, cu crestele acoperite de zăpadă, de la coama prelungă a Hejšovinei pînă la culmea Sněžka ce se înălţa falnică pînă în ceţurile norilor. Bunicuţa, arătînd cu o învăluire a mîinii Hejšovina, le spunea copiilor :

— Vedeţi, pe acolo eu cunosc fiecare potecă ; în munţii aceia se află Kladsko, unde s-a născut mama voastră ; acolo-i Vambeřice şi Varta ; prin părţile acelea am trăit cîţiva ani fericiţi.

Bunicuţa rămăsese pierdută în gînduri, dar Barunka o smulse din tăcere, întrebînd :

— Acolo, la Varta, stă Sibila pe un cal de marmură, nu-i aşa ?

— Aşa se spune, că lîngă Varta, pe o culme, şade călare pe un cal de marmură, îngropat pînă la jumătate în pămînt, Sibila însăşi, cioplită şi ea din marmură ; stă dreaptă şi ţine o mînă ridicată spre cer. Se mai spune că atunci cînd va intra şi ea cu totul în pămînt, de nu i s-or vedea nici vîrfurile degetelor, prorocirea ei se va împlini. Tatăl meu spunea că a văzut-o şi că pe atunci calul era în pămînt pînă peste piept.

— Dar cine a fost Sibila ? întrebă Adelka.

— Sibila a fost o femeie înţeleaptă, care ştia să prezică viitorul.

— Şi ce a prezis ? întrebară băieţii.

— V-am spus doar povestea ei de atîtea ori pînă acum, spuse bunicuţa.

— Am uitat-o.

— Foarte rău ! ar trebui s-o ţineţi minte.

— Eu, bunicuţo, ţin minte multe din povestea asta, spuse Barunka, care o asculta întotdeauna pe bunicuţă cu multă atenţie ; nu-i aşa că Sibila a prorocit că peste ţara cehă se va abate multă nenorocire, că vor fi războaie, foamete, ciumă ; dar şi mai rău va fi atunci cînd nu se vor mai înţelege tată cu fiu, fiu cu tată, frate cu frate, atunci cînd nu vor mai fi sfinte nici cuvîntul, nici făgăduinţa ; a prezis că atunci pămîntul ceh va fi împrăştiat de copitele cailor.

— Cum le-ai ţinut tu minte pe toate ! Dar ferească Dumnezeu să se întîmple asta vreodată, oftă bunicuţa.

Barunka, îngenunchind la picioarele bunicuţei, cu mîinile împreunate pe genunchii ei, cu ochii aţintiţi plini de încredere şi cu faţa serioasă, întrebă mai departe :

— Cum e prorocirea aceea, pe care ne-ai spus-o, despre cavalerii de la Blanik, despre sfîntul Vaclav şi sfîntul Procopie ?

— Asta-i prorocirea altuia, a unui tînăr orb, răspunse bunicuţa.

— Vai, bunicuţo, cîteodată ne e atît de teamă, cum nici nu-ţi pot spune ; nu-i aşa că nici dumneata n-ai vrea ca pămîntul ceh să fie împrăştiat de copitele cailor ?

— Drăguţa de tine, cum aş putea dori o asemenea urgie cînd ştii că în fiecare zi ne rugăm pentru fericirea ţării cehe ; e doar mama noastră. Credeţi că dacă mi-aş vedea mama în nenorocire, mi-ar fi totuna ? Ce aţi face voi dacă cineva ar vrea s-o ucidă pe mama voastră ?

— Am țipa, am plînge, strigară băieții și Adelka.

— Ce copii prostuți sînteți, rîse de ei bătrînica.

— Nu-i așa, bunicuțo, că ar trebui să-i sărim în ajutor ? spuse Barunka și ochii i se aprinseră.

— Așa, așa, fetițo, așa se cuvine ; văicărelile și plînsul nu ajută la nimic, răspunse bătrînica, mîngîind cu mîna capul nepoțicăi.

— Dar, bunicuțo, noi sîntem mici, cum i-am putea ajuta ? întrebă Jan pe care-l durea că bunicuța rîsese de el.

— Nu mai știți ce v-am povestit despre micul David care l-a doborît pe Goliat ? Apoi da, și cel mic poate multe cînd are credință puternică, asta s-o țineți minte ! Cînd veți fi mari, dragii mei, o să umblați prin lume, o să cunoașteți și binele și răul, o să treceți prin multe ispite amăgitoare. Atunci să vă amintiți de bunicuța voastră și de cele ce vă spunea cînd umbla cu voi. Știți doar că eu m-am lipsit de un trai bun, pe care mi-l hărăzea regele Prusiei, că am fost mai bucuroasă să muncesc pînă la istovire decît să-mi las copiii să se înstrăineze. Iubiți-vă și voi țara mai presus de orice, ca pe mama voastră, munciți pentru ea ca niște copii buni, și atunci prorocirea de care vă temeți nu se va împlini. Eu n-o să mai apuc să vă văd mari, dar nădăjduiesc c-o să vă amintiți de cuvintele bunicuței, încheie bătrîna cu glasul tremurat de emoție.

— Eu n-o să le uit niciodată, șopti Barunka, ascunzîndu-și fața în poalele bunicuței. Băieții stăteau tăcuți ; ei nu puteau pricepe încă vorbele bunicuței așa cum le pricepea Barunka ; Adelka însă, lipindu-se de bunică-sa, spuse cu glas plîngăreț :

— Nu-i așa, bunicuțo, că dumneata n-ai să mori ?

— Toate pe lumea asta își au timpul lor, fetiță dragă ; și pe mine o să mă cheme Dumnezeu, îi răs-

punse bunicuţa Adelkăi, strîngînd-o cu dragoste la pieptul ei.

Se aşternu o tăcere grea ; pe bunicuţă o copleşeau gîndurile, iar copiii nu ştiau cum să înceapă altă vorbă. Deodată auziră deasupra lor un fîlfîit de aripi şi toţi ridicară privirile. Un stol de păsări călătoare trecea plutind.

— Astea sînt gîşte sălbatice, spuse bunicuţa ; ele nu zboară niciodată multe la un loc ; doar o singură familie ; şi în zbor au altfel de rînduială decît celelalte păsări. Ia uitaţi-vă : două zboară înainte, două înapoi, iar celelalte una lîngă alta, totdeauna în rînduri drepte, în lung sau în lat şi numai arareori zboară în rînduri rotunde. Stăncuţele, ciorile, rîndunelele se strîng în stoluri mari ; cîteva din ele zboară mult înainte ; acestea sînt cercetaşe, caută locuri de popas pentru celelalte ; în spate şi pe margini zboară strajnicii care pe vreme de primejdie apără mamele şi puii, căci de multe ori se întîlnesc în cale cu stoluri vrăjmaşe şi atunci începe un război între ele.

— Cum asta, bunicuţo, cum pot duce păsările război dacă n-au mîini ca să poată ţine săbiile şi puştile ? întrebă Vilím.

— Se războiesc în felul lor ; arme au : cu ciocurile pot să se taie, iar cu aripile se lovesc ca turbate şi se pot răni cu ghearele lor mici, ascuţite, ca şi oamenii cu săbiile ; luptă cu atîta cruzime încît multe mor, de fiecare dată, în asemenea ciocniri.

— Ce proaste sînt ! pufni Jan.

— Ehe, băiete dragă, oamenii au minte şi tot se încaieră pentru nimica toată şi se bat pînă la moarte, grăi amărîtă bunicuţa, ridicîndu-se de pe laviţă şi îndemnîndu-i pe copii de plecare. Ia uitaţi-vă, arătă ea spre cer, soarele e la asfinţit şi amurgu-i roşiatic ; să ştiţi că mîine o să plouă ; apoi înturnîndu-se spre

munte adăugă : Ehei, Sněžka vesteşte iarna : are căciulă.

— Vai de domnul Beyer, sărăcuţul, cîte o să mai îndure iarăşi cînd va trebui să umble prin pădure, se înduioşă Vilím, amintindu-şi de pădurarul din Krkonoše şi de istorisirile lui.

— Fiecare meserie îşi are neajunsurile ei, şi pe oricare din ele ar alege-o omul, el trebuie să îndure laolaltă răul cu binele, şi să nu dea înapoi, de-ar fi să-şi rupă şi gîtul, spuse bunicuţa.

— Şi eu tot pădurar mă fac şi o să mă duc bucuros la domnul Beyer, se făli Ján, şi, aruncînd zmeul în aer, o porni în goană la vale ; auzise dăngănitul de talangă al cirezii pe care văcarul o mîna din luncă acasă. Pe copii îi fermecau vacile frumoase, mai cu seamă le plăceau acelea care merg în fruntea cirezii şi li se atîrnă de zgărzile de piele tălăngi de aramă, care dăngănesc fiecare altfel. Se vedea bine de altfel că ele pricep cinstea ce li se face ; clătinau mîndre din cap într-o parte şi în alta, iar tălăngile scuturate astfel sunau plăcut în auz. Văzîndu-le, Adelka începu numaidecît să cînte : „Ho, ho, vacile vin de la păscut să se culce ; ho, ho, ne aduc smîntînă şi lapte dulce ; ho, ho !“, şi o trase de fustă pe bunicuţă ca să coboare mai repede ; bunicuţa se uita însă sus, pe deal, unde rămăsese Barunka. Fetiţa nu-i văzu semnele, ea privea spre cer, în partea unde razele asfinţitului plăsmuiau tablouri de o negrăită frumuseţe. Pe fundalul luminos, apăreau pe rînd munţi întunecaţi de mărimi uriaşe, cu contururi ciudate, creste prelungi împădurite şi pe alocuri cîte un vîrf de deal pe care se înfiripau bisericuţe şi castele minunate ; jos, în cîmpie, se înălţau deodată coloanele zvelte şi arcadele porţilor unor edificii greceşti, iar mai aproape de dunga asfinţitului, lumina roşie ca focul încropea pe margine broderii cu hieroglife şi arabescuri de aur.

Apoi toate acele minunăţii : munţii, pădurile şi castelele se destrămau şi în locul lor se năşteau alte întruchipări şi mai ciudate. Fetiţei îi plăcea atît de mult jocul acesta de lumini şi umbre încît o chemă pe bunicuţa sus, ca să privească şi ea. „Să mai urc o dată dealul ? se văită bătrînica. Of, eu nu mai am picioare tinere !", şi fetiţa trebui să coboare ea spre ceilalţi.

De Ziua Morţilor [1], dimineaţa după gustare, copiii ieşiră ca de obicei în întîmpinarea bunicuţei şi pe drum îşi spuneau : „Astăzi bunicuţa ne aduce de la biserică lumînărele". Şi le-a adus lumînărele.

— Dacă nu putem merge la cimitirele pe unde ne sînt îngropaţi morţii, ca să ne închinăm sufletelor lor, aprindem lumînările acasă, spuse bătrînica rar.

Datoria creştinească a pomenirii morţilor aşa şi-o făcea bunicuţa în fiecare an ; acasă, numai cu copiii. La lăsarea serii, punea lumînărelele aprinse pe masă, pomenind la fiecare din ele sufletul celui pentru care o aprindea. La urmă mai punea cîteva fără nume spunînd :

— Astea să ardă pentru morţii pe care nu-i pomeneşte nimeni.

— Bunicuţo, să aprind şi eu una pentru nuntaşii cei nefericiţi din pădurea Hertin ?

— Aprinde, aprinde, fetiţo, poate că rugăciunea noastră le-o fi cu priinţă. Mai aprinseră o lumînare, apoi bunicuţa şi copiii îngenuncheară lîngă masă şi se rugară atîta vreme cît au ars lumînărelele.

— Lumina veşnică să-i lumineze şi odihnească-se în pace, încheie bunicuţa rugăciunea şi copiii ştiau că trebuie să spună „Amin".

La o săptămînă după Ziua Morţilor bunicuţa, cînd îi trezi dimineaţa pe copii, le dădu vestea că

---

[1] Această zi cade la 1 noiembrie.

sosise sfîntul Martin pe un cal bălan. Copiii săriră în grabă din pat, se repeziră la fereastră şi... ce să vezi, peste tot se aşternuse un covor des, gros, alb. Pe coasta dealului puteai să cauţi mult şi bine o frunză verde ; nici în sălciile de lîngă rîu n-ai mai fi găsit vreuna, nici pe arinii de lîngă pîrîu. În pădure îşi mai păstrau verdeaţa doar brazii şi molifţii, dar şi crengile lor erau aplecate sub povara zăpezii. Pe călinul din preajma casei, pe care mai atîrnau cîţiva ciorchini îngheţaţi, se cocoţase o cioară stingheră ; păsările din bătătură se îmbulzeau tăcute una în alta, le uluia noutatea priveliştii. Doar vrăbiile zburdau vesele ca totdeauna pe prispă, ciugulind ce lăsaseră găinile. Pisica, întorcîndu-se de la vînătoarea din zori, îşi scutura lăbuţele la fiecare pas şi se grăbea repede spre vatră. Cîinilor însă nu le era frig ; uzi pînă peste genunchi, se fugăreau veseli prin zăpadă.

— A nins, a nins, ce bine că o să ne dăm cu sania pe zăpadă ! Copiii întîmpinau totdeauna cu chiote de bucurie iarna care sosea cu atîtea petreceri noi. Aşa, după ziua de Sfîntul Martin care le aducea colacii cei mai buni, se făceau clăcile de curăţat fulgii. De bună seamă că le era mai plăcută claca de tors la care aveau mai multă libertate. Cînd se aşezau însă femeile curăţătoare de fulgi în bucătărie, în jurul mesei lungi, şi pe masă apărea o movilă înaltă de pene, ca un troian de omăt, atuncea bunicuţa gonea într-una pe Adelka şi pe băieţi cît mai departe de masă. Odată s-a întîmplat ca Jan, băgîndu-se printre curăţătoare, a căzut în grămada de fulgi ; nu e greu de închipuit ce hărmălaie s-a stîrnit. De atunci bunicuţa hotărîse că cei mici nu au voie să stea pe lîngă masă. Nu le era îngăduit nici să zburde nici un pic în jurul mesei şi nici să sufle în fulgi sau să deschidă uşa prea mult ; numaidecît se porneau femeile pe ei cu ocări. Singura bucurie la claca

de curăţat fulgi le-o prilejuiau mazărea prăjită şi poveştile despre stafii şi vătafi, despre licurici şi bărbaţi de foc. În serile acelea lungi, cotropite de ceaţă, cînd curăţătoarele de fulgi mergeau din casă în casă şi de multe ori chiar din sat în sat, le puteai auzi povestind cum s-au arătat stafiile într-un loc sau în altul şi dacă una pornea, vorba nu se mai isprăvea, căci fiecare ştia cîteva întîmplări la fel de înspăimîntătoare cu năluci şi vedenii. Se vorbea şi despre răufăcătorii de la Kramolensk, duşi din primăvară la puşcărie şi înapoiaţi acasă la începutul iernii. Lumea spunea că s-au întors de la „învăţătură“, fiindcă la puşcărie deprind de fiecare dată cîte un alt nărav urît, apoi se întîmpla că îşi mai dădeau în petic cu cîte o nouă ispravă, încît oamenii vorbeau iarăşi pe seama lor. Şi vorbind despre ei, îşi aminteau despre răufăcători îndeobşte, apoi începeau povestirile cu haiduci sau despre hoţii de codru. Copiii ascultau încremeniţi, cu răsuflarea tăiată, şi pentru nimic în lume n-ar fi îndrăznit atunci să treacă pragul afară, atît de tare intra frica în ei. Din pricina asta bunicuţei nu-i plăcea cînd se povesteau asemenea trăsnăi, dar nu era în stare să curme puhoiul trăncănelilor.

După Sfîntul Martin, în orăşel se deschidea de obicei bîlciul de iarnă ; atunci doamna Prošek se ducea la oraş cu Betka şi Vorša ca să tîrguiască de-ale mîncării, vase de bucătărie şi tot felul de lucruri de care era nevoie pentru iernat. Copiii aşteptau cu nerăbdare întoarcerea mamei, care întotdeauna le aducea cîte o jucărie şi marţipan din acela bun, iar bunicuţa căpăta în fiecare an ciorapi de lînă, papuci şi o jumătate de duzină de şnururi pentru vîrtelniţă, numite şnururi „iarmaroc“. Le punea la păstrare în sertar şi-i spunea lui Jan :

— Dacă n-ai fi tu să mi le strici, mi-ar ajunge un singur rînd.

De data aceasta Adelkăi i s-a adus de la bîlci o tăbliţă de lemn pe care sta scris alfabetul.

— Cînd o veni mîine domnul învăţător, poţi începe să înveţi şi tu, îi spuse mama. Altfel ţi se urăşte cînd ceilalţi învaţă. Şi dacă poţi să ţii minte *Tatăl nostru* şi cîntecele, de ce n-ai ţine minte şi alfabetul ? Fetiţa sări într-un picior de bucurie şi numaidecît începu să urmărească cu grijă literele ; binevoitor Vilím se oferi s-o înveţe : i, e, a, o, u, însă fetiţa ascunse tăbliţa la spate.

— Eu nu vreau să învăţ de la tine, tu nu ştii ca domnul învăţător.

— Cum să nu ştiu alfabetul, cînd pot citi din carte, se burzului băiatul, jignit.

— Însă în carte nu-i aşa cum îmi arăţi tu, îl înţepă surioara.

— Vai, ce proastă mare eşti ! plesni din palme băiatul.

— Nu-s mai mare ca tine, scutură din cap Adelka şi se duse cu tăbliţa la lumină.

În vreme ce ăşti doi mai mici se ciorovăiau pe seama învăţăturii, Ján dădea un concert în bucătărie pentru Sultan şi Tyrl ; sufla în trompetă şi totodată bătea în toba pe care i-o adusese maică-sa de la bîlci.

Cîinilor, pesemne că nu le plăcea asemenea muzică ; ţineau amîndoi botul în sus, Sultan lătra ca turbat, iar Tyrl urla a jale de ţi-era mai mare groaza. Bunicuţa rînduia cu fiica ei, în cămară, cele tîrguite; auzind însă tărăboiul din bucătărie se grăbi numaidecît într-acolo.

— Mi-am zis eu că nu putea fi nimeni altul decît Lucifer ; a dat strechea în tine băiete ! Astîmpără-te odată !

Ján, ca şi cînd n-ar fi auzit ce-i spusese bunicuţa, scoase trompeta din gură şi se porni pe rîs.

— Ce proşti mai sînt şi cîinii ăştia! Eu le fac muzică şi ei se supără!

— Dacă ar avea gură de vorbit, apoi ţi-ar spune cum îţi spun eu: muzica asta, băiete, s-o cînţi pentru ţapi! Înţelesu-m-ai? Să mi te laşi numaidecît de asemenea treburi! Dacă nu te mai astîmperi odată, să ştii că îi spun lui sfîntul Niculae să nu-ţi aducă nimic anul ăsta, îl ameninţă bunicuţa pe Ján şi-i arătă cu degetul întins drumul spre odaie.

— Aha, da, aşa i-ar trebui; şi ştiţi ce se vorbeşte în oraş? Că sfîntul Niculae a cumpărat o căruţă plină cu daruri şi că în anul ăsta o să fie mai darnic ca oricînd cu copiii cuminţi! spuse Vorša, care ascultase din uşă vorbele bunicuţei.

A doua zi, de îndată ce sosi domnul învăţător, Adelka se înfăţişă cu tăbliţa şi se aşeză lîngă ceilalţi; stătu toată vremea atentă şi după lecţie se duse fuga la bunicuţa, foarte bucuroasă că ştia toate literele din rîndul întîi şi numaidecît i le şi arătă bunicuţei împreună cu toate semnele pe care domnul învăţător le făcuse, ca să le ţină minte mai bine. Mama şi bunicuţa o lăudară. Amîndouă au fost mulţumite, mai ales cînd au văzut că şi a doua zi fetiţa ştia literele, i le arăta mereu bunicuţei şi voia să fie ascultată şi de ea; pînă la urmă bunicuţa le cunoştea la fel de bine ca şi nepoţica.

„Uite ciudăţenie, îşi spunea ea, nici nu mi-ar fi dat prin minte că m-ar tăia capul să învăţ şi eu alfabetul; şi iată că asta mi se întîmplă acum, la bătrîneţe. Ce să-i faci, dacă vrea omul să stea cu copiii, e nevoit cîteodată să li se potrivească."

Într-o bună zi, Jan dădu buzna în odaie strigînd:

— Copii, copii, veniţi să vedeţi; bunicuţa a dat jos din pod roata de tors!

— Şi ce minune-i asta? îi dojeni mama pe copii, văzînd că toţi, chiar şi Barunka o zbughesc pe uşă

afară. De bună seamă că nu era nici o minune, dar mama uitase cîte bucurii aducea bunicuţa în odaie o dată cu mica ei maşină de tors. O dată ce harnica roată era coborîtă din pod, aveau să vină fetele la claca de tors şi o dată cu ele, poveştile frumoase şi cîntecele vesele. Pe mama însă n-o mai încîntau poveştile şi nici cîntecele; cu mai multă plăcere şedea în odăiţa ei şi citea din cărţile aduse de la biblioteca cea mare a castelului. Bunicuţa o ruga uneori: „Spune-ne şi nouă cîte ceva din hronicile acelea!", şi mama povestea, iar copiii erau numai ochi şi urechi şi-i sorbeau cuvintele mai ales atunci cînd ea începea să zugrăvească viaţa de la Viena; asta le plăcea straşnic tuturor, şi dacă torcătoarele spuneau doar atît: „Hei, multe frumuseţi trebuie să mai fie într-un oraş ca ăsta", fără să rîvnească mai mult, copiii de bună seamă că îşi ziceau: „De-am fi mai mari odată, de-am fi mai mari, să putem pleca acolo să vedem tot!"

Însă mai mult decît orice le plăceau tuturor poveştile bunicuţei. Ascultau ca vrăjiţi cînd ea începea să depene basmele minunate cu prinţese ce purtau stele de aur în frunte, cu cavaleri şi prinţi frumoşi, blestemaţi să se prefacă în lei, în cîini sau chiar în pietre, cu nuci fermecate în care încăpeau podoabe şi haine scumpe. Mai povestea bunicuţa despre castelele de aur de pe celălalt tărîm şi despre mările pe fundul cărora sălăşluiau neînfricaţii stăpîni ai apelor.

Mamei nu-i plăcea să asculte poveşti şi cînd vedea că Barunka lasă croşeta din mînă şi rămîne îngîndurată cu ochii pe fereastră, pierduţi dincolo de coasta despuiată, dincolo de vîlceaua acoperită de zăpadă, nici nu bănuia măcar că fetiţa vede acolo ca aievea grădina raiului, palatele de nestemate, păsările în culori de foc, femeile cu părul de aur, şi că rîul în-

ghețat se prefăcea pentru ea într-o mare albastră și nemărginită. Iar pe valurile mișcătoare ale acelei mări se legănau zîne frumoase, culcate în scoici de sidef. Sultan, care sforăia tolănit pe jos, habar n-avea de cinstea ce i-o făceau uneori băieții, socotindu-l in închipuirea lor drept un prinț blestemat, prefăcut în cîine. Și ce plăcut se făcea în odaie cînd se lăsa întunericul ! Vorša închidea obloanele, în sobă trosneau vreascurile pline de rășină, în mijlocul odăii puneau sfeșnicul cel mare de lemn cu brațe de fier în care băgau torțe pîlpîinde, iar în jurul laviței și a măsuțelor se așezau torcătoarele pentru care bunicuța pregătea cîte un paneraș cu poame și prune uscate, ca să guste fiecare din cînd în cînd, de poftă. Cu cîtă nerăbdare așteptau copiii să audă scîrțîind ușa de la tindă și în prag să se ivească pe rînd torcătoarele ! Căci atunci cînd se făcea clacă, bunicuța nu începea în ruptul capului să povestească pînă nu se adunau toate femeile. Nici peste zi nu povestea, îngîna numai cîntecele ei bisericești. Cîtă vreme n-o cunoscuseră bine pe bunicuța și nu știau cînd e în toane bune și cînd în toane rele, copiii credeau că e nevoie să stăruie în fel și chip ca să le spună povești. În acele zile însă, bunicuța se descotorosea repede de ei. De pildă, începea povestea cu păstorul care avea trei sute de oi și mînîndu-le la păscut a ajuns la un pod atît de îngust, încît oile n-ar fi putut trece peste el decît înșirîndu-se una după alta. „Ei, și-acum trebuie să așteptăm pînă vor trece toate", adăuga ea și tăcea ; cînd însă, după un timp, copiii întrebau : „Bunicuțo, n-au trecut încă ?", ea le răspundea : „Cum să fi trecut ? Le trebuie două ceasuri bune pînă să treacă podul !" Cu timpul copiii începură să priceapă ce însemna întîrzierea aceasta. Alteori bunicuța îi amăgea altfel : „Ei, dacă n-aveți răbdare, zicea ea, apoi o să vă povestesc. Închipuiți-vă că am șaptezeci

şi şapte de buzunare şi în fiecare din ele cîte o poveste ; din care buzunar vreţi să vă povestesc ?" „Să zicem, din al zecelea !" se învoiau copiii. „Bine, atunci din al zecelea ; în buzunarul al zecelea povestea glăsuieşte aşa : a fost o dată un împărat ; pe cuptor el avea o scîndură pentru aluat ; pe scîndura aceea un motan torcea, torcea fără oprire un fir lung, lung de şapte coţi ! Asta-i povestea mea ! Gata ! „Mai rău era însă cînd bunicuţa amintea de Scufiţa Roşie. Basmul ăsta copiii nu-l puteau suferi şi fugeau numaidecît. Pentru oricare altă poveste ar fi fost în stare s-o roage şi s-o sîcîie pe bunicuţa, dar basmul cu scufiţa roşie nu-l cereau pentru că atunci n-aveau voie să scoată nici o şoaptă, altminteri auzeau de fiecare dată repetarea propriilor lor cuvinte. În cele din urmă şi-au dat seama că bunicuţa nu se lasă înduplecată şi aşteptau cu răbdare pînă ce soseau torcătoarele. Cea dintîi venea întotdeauna Kristla, după ea Míla, apoi Cilka a lui Kudrna de la curte, cunoştinţele Betkăi şi ale Voršei ; cîteodată venea şi mătuşica morărească cu Mančinka şi mai rar nevasta pădurarului din Ryznbursk, iar o dată pe săptămînă Kristla o aducea cu dînsa pe tînăra soţie a lui Tomeš, pe care, de obicei, venea Tomeš s-o ia acasă. Pînă cînd apucau torcătoarele să se încălzească şi să se aşeze la roatele de tors vorbeau un timp vrute şi nevrute. Dacă se ştia de vreo pătăranie mai boacănă, întîmplată într-o casă, sau dacă aflase careva vreo noutate, apoi se vorbea despre asta ; dacă în ziua aceea cădea o sărbătoare de care erau legate vreo credinţă, datină, superstiţie, sau dacă se serba vreun sfînt, apoi pricina de vorbă era gata găsită. Aşa, în ajunul Sfîntului Niculae, Kristla o întrebă pe Adelka dacă şi-a pus ciorapul în spatele ferestrei, căci sfîntul Niculae a şi început să cutreiere prin partea locului.

— O să-l pună bunicuţa, cînd mă duc la culcare, spuse cuminte fetiţa.

— Să nu pună însă ciorapul tău, că-i prea mic ; spune-i bunicuţei să-ţi împrumute unul mare, o întărîtă Kristla.

— Asta nu se poate, se amestecă Ján, dacă înşelăm, tot noi ne alegem înşelaţi.

— Păi ţie, oricum, tot n-o să-ţi aducă sfîntul Niculae decît un măturoi, îl necăji Kristla.

— Lasă că ştie sfîntul Niculae că bunicuţa mai are încă măturoiul de anul trecut ; l-a păstrat, măcar că nu ne bate niciodată, spuse Ján ; bunicuţa însă adăugă încet că de multe ori Jenik ar fi meritat bătaie.

Ziua sfintei Lucia era o zi neplăcută pentru copii. Se spunea că în noaptea aceea, o femeie albă, deşirată, despletită, Lucia însăşi, umbla prin sat, colindînd pe la ferestre şi copiii se îngrozeau la gîndul că o să-i înhaţe dacă au fost neascultători.

— Frica îl stăpîneşte numai pe omul lipsit de judecată, spunea bunicuţa. Bătrînei nu-i plăcea cînd copiii se speriau de ceva ; ea îi învăţa să nu le fie teamă de nimic, decît de mînia lui Dumnezeu ; dar iarăşi nu era în stare să le scoată din cap vreo superstiţie, aşa cum făcea întotdeauna tata, cînd copiii începeau să-i repete poveştile cu stăpînii apelor, cu licuricii, sau cu bărbaţii de foc care uneori se rostogoleau în faţa omului ca nişte tăvălugi de paie, şi încă omul trebuia să le mulţumească frumos... şi alte prăpăstii asemănătoare. Asta bunicuţa nu ştia s-o facă, deoarece credinţa în ele era prea înrădăcinată în ea însăşi. După ea toată natura era însufleţită de duhuri bune şi rele ; ea credea şi în duhul rău al iadului pe care Dumnezeu îl trimite anume ca să-i pună la încercare pe oameni ; toate astea le credea, dar nu-i era teamă, căci purta în inimă evlavia, credinţa pu-

ternică şi neclintită în Dumnezeu; era sigură că în puterea lui stă întreaga lume, cerul şi iadul, şi că fără voinţa lui nu i se putea smulge omului nici un fir de păr din cap. Credinţa ei voia s-o întipărească şi în inimile copiilor. De aceea, bunicuţa o ocăra pe Vorša cînd începea să înşire în ziua sfintei Lucii născociri despre stafia albă, spunînd că Lucia are puterea să soarbă noaptea. Mai bine ca toţi ştia să le alunge frica flăcăul Míla. El le întocmea de obicei băieţilor săniuţe, pluguri, cărucioare, sau le făcea torţe, iar băieţii nici nu se clinteau de lîngă el. Cînd venea vorba de vreo sperietoare din acelea şi Vilím se lipea de dînsul, Míla spunea :

— Să nu-ţi fie teamă de nimic, Vilimek, pe drac îl gonim cu crucea, iar pe strigoi cu bîta. Las' că le arătăm noi.

Curajul său le plăcea băieţilor şi cu Míla ar fi fost în stare să meargă oriunde, chiar şi la miezul nopţii ; iar bunicuţa clătina din cap cu mulţumire.

— Ehei, bărbatu-i tot bărbat : degeaba, nu se potriveşte !

— Asta-i drept, spune Kristla, Jakub nu se teme nici de draci şi nici de domnul administrator, care-i mai rău decît dracul.

— Ei, dar fiindcă veni vorba de domnul administrator, îşi aduse aminte bunicuţa, spune-mi ce-ai făcut, ai nădejde să intri la curte ?

— Ba cred că n-o să iasă nimic, răspunse Míla. Mi-au pus gînd rău din două părţi şi, cum în treaba asta se amestecă nişte femei rele, mă tem că o să-mi facă pocinogul.

— Ei, nu mai vorbi aşa, poate că pînă la urmă o să iasă bine, spuse Kristla stăpînindu-şi mîhnirea.

— Asta doresc şi eu, ca şi tine, dar zău nu ştiu cum s-or isprăvi toate. Domnişoara administratorului e mîniată rău pe mine că i-am făcut bucata italia-

nului. Cică şi-ar fi pus ochii pe el, dar cînd doamna contesă, aflînd cele întîmplate, i-a făcut vînt ţîngăului de pe aici, i s-au năruit domnişoarei toate planurile. Acum ea îi tot suflă administratorului la ureche să nu mă ia la castel. Asta ar fi una ; a doua e Lucia, fata primarului. I-a venit o toană, să-i fiu eu rege de „noaptea mare", şi, fiindcă nu pot să-i fac gustul şi să primesc marea cinste ce-mi face, primarul o să prindă pică pe mine şi cum o da Dumnezeu primăvara, parcă mă şi aud cîntînd : *„Frunzuliţă, frunză lată, mă înhaţă la armată"*, şi Míla se porni pe cîntat în gura mare. Fetele începură să cînte şi ele, numai pe Kristla o podidi plînsul.

— Haide, taci, fetiţo, că pînă la primăvară mai este vreme ; cine ştie, ne-o ajuta Dumnezeu, o linişti bunicuţa.

Stăpînindu-se, Kristla îşi şterse ochii de lacrimi, dar tot întristată stătea.

— Nu te mai gîndi la asta, îi dă el tătuca de rost într-un fel, spuse Míla aşezîndu-se lîngă ea.

— Da, ia gîndeşte-te, n-ai putea totuşi să-i fii rege Luciei fără nici un fel de legămînt ? întrebă bunicuţa.

— Ei, da, cum să nu se poată, bunicuţo ! şi pe la noi unii flăcăi umblă pe la două sau trei fete pînă cînd îşi aleg una fără să mai şovăie ; fetele fac la fel. N-aş fi eu primul drăguţ al Luciei şi nici ultimul n-ar trebui să fiu, dar asta se face de petrecere ; încă nu s-a pomenit ca un flăcău să încînte două fete deodată, şi dacă se duce ca rege cu una din ele, e ca şi cînd s-ar duce la nuntă.

— Apoi, atunci bine faci că nu te duci, încuviinţă bunicuţa.

— Ce i s-o fi năzărit Luciei că tocmai pe tine te vrea, de parcă n-ar mai fi destui flăcăi pe la voi, spuse cu ciudă Kristla.

— Unchiaşul ar spune : gustu-i gust, nu încape vorbă lungă, rîse bunicuţa.

Înaintea sărbătorilor de Crăciun, firul poveştilor şi al cîntecelor se mai rupea, femeilor le mergea gîndul la coptul cozonacilor, se întrebau ce fel de făină albă avea fiecare, cît unt puneau în aluat, fetele vorbeau despre „turnatul plumbului“, iar copiii se gîndeau cu bucurie la plăcinte, la lăsatul lumînărelelor pe apă, la micuţul Isus şi la colinde.

XII

Intrase în obicei atît la moară, cît şi la casa pădurarului şi la Staré Bělidlo, că oricine le călca pragul în ziua de Ajun şi de Crăciun să capete de mîncare şi de băut pe săturate ; de n-ar fi venit nimeni, bunicuţa s-ar fi dus să caute oaspeţi la răspîntia drumului. O dulce fericire umplu inima bătrînei atunci cînd pe neaşteptate sosiră înaintea Ajunului fiul ei Kašpar, împreună cu feciorul fratelui din Olešnice ! O jumătate de zi a plîns bunicuţa de bucurie şi în toate clipele de răgaz se repezea de la coptul cozonacilor, sus în odaie, unde cei doi oaspeţi iubiţi şedeau între copii ; ba voia să-şi mai vadă fiul, ba să-l întrebe pe nepot ce mai face cutare sau cutare din Olešnice, iar copiilor le repetă de nenumărate ori : „Aşa cum îl vedeţi pe unchiul vostru Kašpar, aşa a fost la chip şi bunicul vostru, numai că statura n-o are ca el." Copiii se uitau la cei doi unchi, ba dintr-o parte, ba din alta şi tare le mai plăceau amîndoi, mai cu seamă fiindcă le răspundeau cu dragoste la orice întrebare.

În fiecare an, de Ajun, copiii voiau să ţină post negru ca să li se arate şi lor purcelul de aur, dar niciodată n-au izbutit ; voinţa era tare, dar trupul prea slab. În ajunul Crăciunului fiecare primea daruri din belşug ; chiar şi păsările şi vitele căpătau cozonăcei, iar după cină bunicuţa lua din toate mîncările cîte o bucăţică, şi din tot ce aduna, jumătate arunca în pîrîu, iar jumătate îngropa în livadă, sub un pom,

pentru ca astfel apa să rămînă curată şi sănătoasă, iar pămîntul să fie roditor ; pe urmă strîngea toate firimiturile şi le arunca „focului", ca să nu se abată asupra casei necazul şi paguba.

Îndărătul grajdului, Betka scutura o creangă de liliac şi striga :

„Scutură, scutură liliacul
Spune-mi, cîine, spune-mi,
Unde-i azi iubitul meu !"

iar în odaie fetele turnau plumbul şi ceara, în vreme ce copiii lăsau să plutească pe apă lumînărele lipite în coji de nuci.

Ján mişca pe furiş vasul, ca să se clatine apa, cojile care închipuiau corăbioarele vieţii se legănau de la margine spre mijloc, iar el striga zburdînd de bucurie : „Uitaţi-vă, eu o să ajung departe în lume, departe !" „Ei, băiete dragă, cînd vei ajunge în rîul vieţii, între vîltori şi stînci, cînd valurile o să-ţi scuture corabia vieţii, atunci îţi vei aduce aminte cu dor de limanul liniştit de unde ai plecat", îşi zise încet mama, tăind în două jumătăţi mărul „de noroc" al băiatului. Miezul alcătuia o stea : trei raze erau curate, două însă erau neîmplinite, mîncate de viermi. Suspinînd mama le puse deoparte şi tăie al doilea măr pentru Barunka ; văzînd iarăşi steaua întunecată îşi zise : „Aşadar, nici unul, nici altul, n-au să fie pe deplin fericiţi !" Mai tăie cîte un măr şi pentru Vilimek şi Adelka ; găsi înăuntru steluţe sănătoase cu cîte patru raze. „Aceştia, poate"... se gîndi mama, dar Adelka o smulse din gînduri, plîngîndu-se de corăbioara ei că nu voia să se depărteze de margine, iar luminiţa ei e gata-gata să se stingă.

— Păi şi a mea se stinge şi n-a ajuns departe, zise Vilím.

În clipa aceea cineva împinse din nou vasul; apa se văluri prea repede şi corăbioarele ce pluteau la mijloc se cufundară.

— Sîc, sîc, voi o să muriţi mai devreme decît noi! strigară Adelka şi Vilimek.

— Puţin ne pasă, bine că am ajuns departe, răspunse Barunka, iar Ján încuviinţă, dar mama se uită întristată la luminiţele stinse şi o presimţire îi strînse inima. Se întreba dacă joaca aceasta copilărească, nevinovată, n-o fi cuprinzînd totuşi o prevestire a viitorului lor!

— Ne aduce oare ceva micul Isus? o întrebară copiii pe bunicuţă, în taină, cînd ea începuse a strînge de pe masă.

— Dacă aduce sau nu, eu nu pot şti; cînd vine, sună, o să-l auziţi! răspunse bunica.

Copiii mai mici se înghesuiră la geam, închipuindu-şi că pruncul Isus trece prin dreptul ferestrelor şi că aşa o să-l vadă şi o să-l audă.

— Cum, voi nu ştiţi că micul Isus nu se vede şi nici nu se aude? întrebă bunicuţa. Isus şade în cer pe un tron strălucitor şi trimite daruri copiilor cuminţi prin îngeri, care le aduc pe norişori de aur. Nu se aude nimic, decît clinchetul clopoţelului.

Copiii se uitau afară, ascultînd-o cu evlavie pe bunicuţa. Deodată, pe la fereastră trecu repede o lumină strălucitoare şi îndată răsună şi clopoţelul. Copiii îşi împreunară mîinile, iar Adelka şopti incetişor: „Bunicuţo, lumina asta a fost micul Isus, nu-i aşa?“ Bunicuţa îi spuse că da, el a fost. În clipa aceea se ivi în uşă mama, vestindu-le copiilor că micul Isus le-a adus daruri în odaia bunicuţei. Cît freamăt, cîtă bucurie, cînd văzură pomul luminat şi împodobit, şi sub el atîtea daruri frumoase! Ce-i drept, bunicuţa nu cunoştea obiceiul acesta; în popor nu se făcea pom, dar îi plăcea şi ei; cu mult înaintea Crăciunului

aducea aminte să se cumpere un brad şi-i ajuta fiicei la împodobirea lui. La Nisa şi pretutindeni în Kladsko se ţinea această datină.

— Îţi mai aduci aminte, Kašpare, cînd am fost pe acolo ? Erai băiat măricel şi cuminte, îi spuse bunicuţa fiului ei, şi, lăsînd copiii să se bucure de daruri, se aşeză alături de el, lîngă sobă.

— Cum să nu-mi aduc aminte ? Frumos obicei, şi bine faci, Terezo, că vă ţineţi de el ; copiii adună astfel amintiri frumoase pentru mai tîrziu, cînd îi vor împresura necazurile vieţii. De ziua asta tot omul îşi răscoleşte bucuros amintirile, mai cu seamă cînd cutreieră prin străinătăţi. Mie unul, dorul şi amintirile mi-au ţinut tovărăşie mulţi ani, cît am fost plecat în lume. Adeseori îmi mergea destul de bine la meşterul meu, dar întotdeauna îmi ziceam : „Mai bucuros aş şedea lîngă mama şi aş mînca terci cu miere, plăcintuţe cu mac fiert şi mazăre cu varză ; aş da pentru astea toate mîncările bune de aci."

— Bunătăţile noastre, zîmbi bunicuţa dînd din cap, ai uitat însă fiertura de prune uscate.

— Ştii doar bine că la asta nu mă înghesuiam ; în Dobruška i se zice „muzicuţă". De altceva însă îmi aduceam mai mult aminte de Crăciun, de ceva care făcea bucuria tuturor acasă la noi.

— Ştiu eu la ce te gîndeşti : la colinda păstorului. Se cîntă şi pe aici ; aşteaptă puţin că ai s-o auzi, zise bunicuţa şi abia isprăvi vorba cînd afară răsună cu putere, de duduiră ferestrele, buciumul ciobanului. Mai întîi buciumă melodia cîntecului ciobănesc de colindă, apoi începu să cînte : *„Sculaţi, sculaţi, tot poporul, veste bună v-aducem, că în grajd la Betleem, s-a născut Mîntuitorul"*, şi aşa mai departe.

— Ai dreptate, Kašpare, de n-aş auzi cîntecul ăsta, nu mi-ar părea Crăciunul aşa vesel, zise bunicuţa, as-

cultînd bucuroasă. Apoi se duse afară şi umplu cu daruri traista ciobanului.

De Sfîntul Ştefan băieţii mergeau cu colindul la moară şi la casa pădurarului ; dacă n-ar fi venit, mătuşicăi i s-ar fi părut că s-a surpat tavanul peste dînsa şi ar fi alergat ea însăşi la Staré Bělidlo ca să-i cheme. Bertík şi Frantík nu rămîneau nici ei pe cuptor, veneau la rîndul lor să colinde de vale.

Sărbătorile Crăciunului se sfîrşeau, dar copiii îşi ziceau că urmează îndată sărbătoarea Bobotezei, cînd domnul învăţător vine să înscrie pe uşă numele celor trei crai şi să colinde, iar după Bobotează sărbătoreau împreună cu torcătoarele „noptea lungă". Fireşte, la Staré Bělidlo şi la moară nu se întindea petrecerea ca în sat, unde roia tineretul. Acolo fiecare îşi alegea crăiasa şi craiul, cîntau muzicile, se împodobea furca de tors şi se făcea un ospăţ de pomină. La Staré Bělidlo se pregătea doar o cină bună, apoi se adunau torcătoarele, cîntau, mîncau şi beau şi, de îndată ce răsuna după uşă flaşneta, în bucătărie se pornea jocul. În seara aceea veniră şi Tomeš şi unchiaşul, şi pădurarul, mai veniră şi alţii şi dansul începu. Bucătăria avea pardoseala de cărămidă, nu tocmai potrivită pentru joc, dar fetelor nici nu le păsa, iar cele cărora le era milă de pantofi jucau desculţe.

— Ce-ai zice, bunicuţo, dacă ne-am vîntura şi noi puţin faldurile straielor ? îşi încreţi hazos faţa unchiaşul, trecînd din odaia în care şedeau la sfat bătrînii, dincoace, în bucătărie, unde printre jucători stătea şi bunicuţa, căci ea trebuia să vadă de copii ; drăcuşorii se băgau mereu în mijlocul horei, împreună cu Sultan şi Tyrl, şi încurcau jocul.

— Ehei, unchiaşule dragă, au fost vremuri cînd nu mă dădeam în lături de la joc chiar de mi-ar fi fost picioarele pline de băşici cu sînge. Abia mă iveam la cîrciumă, ori vara la arie, că îndată strigau

flăcăii : „A venit Madlena, hai, hai, cîntaţi calamaica ![1], învîrtita !“ Şi cît ai bate din palme, Madla se şi învîrtea în horă. Dar acum, of, Doamne, sînt ca aburul deasupra oalei !

— Da de unde, dumneata eşti încă vioaie ca o prepeliţă, bunicuţo ; am putea să încercăm măcar un joc, spuse unchiaşul, învîrtind tabachera între degete.

— Ia să-ţi aduc eu o jucătoare, unchiaşule, una care ştie să se învîrtă ca fusul, rîse bunicuţa, şi o trase de braţ pe Anča Tomeš, care tocmai se ivise în spatele unchiaşului şi le asculta vorbele.

Tînăra nevastă îl luă pe unchiaş de mînă şi-i spuse lui Kudrna să cînte la început mai domol. Kudrna, care ţinea într-o mînă o bucată de turtă de mei şi muşca din ea ca să-i mai treacă de urît, dădu drumul unui dans stirian şi, vrînd-nevrînd, unchiaşul trebui să intre în horă. Tineretul se porni să tropăie şi să bată din palme, de ieşiră femeile din odaie ca să vadă ce s-a întîmplat. Cînd fură acolo, Tomeš se grăbi s-o ia la joc pe morăriţă ; unchiaşul, care se încinsese, o pofti pe stăpîna casei, şi aşa au ţopăit oleacă şi cei bătrîni ; bunica avu apoi ce rîde de unchiaş.

Abia s-a sărbătorit „noaptea cea lungă“ şi iată că se făcu ospăţ la moară ; tăiaseră un porc, coceau gogoşi şi nu se putea să nu fie poftiţi prietenii de la Staré Bělidlo şi pădurarul ; unchiaşul trimise sănii după ei. Mai tîrziu se întinse praznicul de sărbători la pădurar şi în cele din urmă la familia Prošek. Şi iată că într-o bună zi mai veniră şi cei cu Dorota.

Împăratul Diocleţian era Vaclav al lui Kudrna, fecioara Dorota era soră-sa, Lida, iar pe cei doi curteni, pe judecător, pe gîde şi ajutorii lui îi în-

[1] Dans naţional.

chipuiau nişte băieţi din Žernov. Ajutorii gîdelui şi curtenii duceau traistele pentru daruri. În faţa casei lui Prošek se făcuse un gheţuş lung, acolo se opreau de obicei domnii actori şi se dădeau puţin pe gheaţă. Dorota fecioara se uita la dînşii smerită, dîrdîind de frig. Ce e drept, îi îndemna să înceteze şi să intre odată în casă, dar glasul ei subţirel nu se putea împotrivi atîtor glasuri de băieţi şi adeseori trebuia să fie martoră şi la cîte-o bătaie zdravănă cu bulgări de omăt, dacă se întîmpla ca zvăpăiaţii să se îmbrîncească unul pe altul la alunecuş. În cele din urmă intrau în casă, unde cîinii îi primeau cu un lătrat asurzitor, copiii în schimb cu negrăită bucurie. Lîngă sobă îşi potriveau îmbrăcămintea şi-şi scoteau traistele. Cu costumele de spectacol nu-şi bătuseră prea mult capul : Dorota, fecioara, purta în picioare ghetele fratelui, peste fusta ei îmbrăcase o rochie albă de postav, împrumutată de la Mančinka, la gît avea mărgele, în loc de voal se înfăşurase cu broboada cea albă a mamei şi peste broboadă îşi pusese o coroană de hîrtie. Băieţii îmbrăcaseră peste haine cămăşi largi albe, se încinseseră în loc de brîu cu nişte basmale pestriţe şi în cap îşi puseseră coifuri de hîrtie. Diocleţian purta fireşte şi el coroană, iar mantia regească de pe umeri era fota înflorată a mamei, cea de duminică, pe care ea i-o împrumutase bucuroasă. Îndată ce se încălziră puţin se strînseră în mijlocul odăii şi începură să joace piesa ; deşi o auzeau în fiecare an, copiilor le plăcea grozav. După ce regele Diocleţian păgînul, o osîndeşte pe Dorota, fecioara creştină, să moară de mîna gîdelui, o iau ajutoarele lui de subsuori şi o duc la locul de osîndă. Gîdele, care o aşteaptă împieptoşat şi cu sabia ridicată îi strigă fălos : *„Doroto, fecioaro, îngenunchează, de sabia mea nu te speria, pleacă-ţi capul voiniceşte, cu iscusinţă ţi-l voi reteza.“* Dorota, sărmana fecioară,

îngenunchează, pleacă capul şi gîdele îi taie de pe cap coroana, pe care ajutorii lui o ridică şi o arată. Cu asta piesa se isprăveşte. Toţi se înclină, Dorota fecioara îşi pune iarăşi coroana pe cap şi se trage într-un colţ lîngă uşă.

— De-a minune, ce frumos ştiu jocul copiii ăştia, mai mare dragul să-i asculţi, zice Vorša.

Bunica îi laudă şi ea mult, le umple traistele din belşug cu daruri şi actorii se îmbulzesc pe uşă afară. Cînd se îndepărtează de casă, se uită să vadă ce au căpătat ; merindele, regele le împarte la toţi pe loc, dar banii îi bagă în buzunar. Ca director al trupei, el singur avea acest drept, el fiind singurul care purta şi cheltuielile şi răspunderea. După o astfel de împărţire dreaptă actorii o porneau spre Ryznbursk. Multe zile de-a rîndul copiii lui Prošek repetau părţi din declamaţiunea actorilor şi tăiau capul fecioarei Dorota. Numai mama nu putea pricepe cum îi poate plăcea cuiva o asemenea nerozie.

Şi iată că în duminica de „lăsata secului" sosi de la oraş o sanie frumoasă, cu zurgălăi la cai. La cea mai mică mişcare a cailor, zurgălăii sunau în curte atît de tare, încît cioara, oaspele de iarnă din pridvorul casei lui Prošek, zbură iute pe călin, iar găinile şi vrăbiile se uitară uimite la perechea de cai sunători, apoi una la alta, întrebîndu-se parcă : „Ei, comedie, ce-o mai fi şi asta ?" Sania venise după familia Prošek ca s-o ducă la oraş, la cumătrul Stanický care dădea de obicei o masă de lăsata secului. Bunicuţa nu voia niciodată să se ducă. „Ce să caut eu acolo ? zicea ea. Lăsaţi-mă acasă, nu mă potrivesc eu între domni." Soţii Stanický erau oameni fără fumuri dar ţineau han, la han trăgeau tot felul de oaspeţi, veniţi de la zeci de poşte depărtare, şi societatea lor nu era potrivită pentru modesta bătrînică. Cînd se întorceau seara acasă, copiii îi poves-

teau ce bunătăţi au mîncat şi îi aduceau şi ei cîte ceva, lăudau muzica zgomotoasă pe care au auzit-o şi povesteau cine mai fusese pe acolo.

— Ghici pe cine am mai văzut ? o întrebă Jan.

— Ei, pe cine, mă rog ? întrebă la rîndul ei bunica.

— Pe negustorul Vlach, acela care vine cu marfă pe la noi şi ne dă întotdeauna smochine. Da dumneata nu l-ai fi cunoscut ; nu era cu haine murdare ca atunci cînd vine la noi ; era îmbrăcat ca un conte şi avea lanţ de aur la ceas.

— Uşor de se agoniseşte, tot uşor se risipeşte, zise bunica. Şi apoi, adăugă ea, nici voi nu vă duceţi între oameni în hainele în care vă tăvăliţi acasă ; măcar atît e dator omul şi obştei şi lui însuşi ; să umble în haine bune şi curate, fireşte, pe cît îi stă în putinţă.

— Vlach trebuie să fie bogat, nu-i aşa ? o mai iscodeau copiii.

— Nu ştiu, n-am umblat în lada lui, dar se poate, că de vîndut ştie să vîndă bine.

În cea din urmă zi a cîşlegilor se înfăţişă, cu mare tărăboi, alaiul de măşti ; în fruntea tuturor se afla cel ce întruchipa cîşlegile ; era înfăşurat în tulpini înfrunzite de mazăre, ca un urs. În fiecare casă gosgospodinele rupeau de pe el cîte o crenguţă pe care o păstrau. Crenguţa aceasta, păstrată de la lăsata secului, o băgau apoi gîştelor în cuibare ca să clocească mai bine.

O dată cu cîşlegile s-au dus şi bucuriile iernii. Bunica, torcînd harnică inul, cînta cîntecele obişnuite în post ; cînd copiii se aşezau lîngă dînsa, le povestea despre viaţa lui Isus, şi în cea dintîi duminică de post îmbrăca haina de doliu. Zilele se făceau mai lungi, soarele trimitea raze mai aprinse şi vîntul călduţ mistuia zăpada de pe coastă. Găinile cotco-

dăceau iarăşi vesele în bătătură, gospodinele, cînd se adunau, vorbeau de clocitul ouălor, de semănatul inului, gospodarii pregăteau plugurile şi grăpile. Pădurarul, cînd voia să vină din pădure la Staré Bělidlo, nu mai putea trece de-a dreptul peste rîu: gheaţa crăpa şi încetul cu încetul, bucată cu bucată, îşi lua rămas bun, aşa cum spunea unchiaşul cînd se ducea dimineaţa să se mai uite pe la stăvilar şi se mai oprea în pridvorul casei lui Prošek ca s-o vadă pe bunicuţa.

A trecut săptămîna brînzei; au trecut şi primele trei săptămîni din post; a cincea duminică, duminica-morţii, era pentru copii zi de mare bucurie: „Astăzi scoatem moartea afară din sat!", zbierau ei, iar fetele adăugau mîndre: „Astăzi umblăm cu colinda noastră!" Bunicuţa îi pregătise Adelkăi o sorcovă din găoci de ou vopsite; le adunase ea mai de mult şi le înşirase pe panglici roşii, ca să fie sorcova veselă. Cu pregătirile de colind se începea petrecerea. Îndată după-amiază toate fetele se adunară la moară, ca s-o gătească pe „cucoana moarte". Cilka plăsmui o făptură dintr-un şomoioc de paie şi fiecare din fete dădu cîte ceva pentru îmbrăcăminte; cu cît o făceau pe cucoana moarte mai frumoasă, cu atît şi fala colindului era mai mare. După ce au mai impopoţonat-o cu panglici şi pălărie, două fete o luară de subsuori, celelalte se înşiruiră perechi-perechi în urmă şi începură să cînte, învîrtind din sorcove: „*Moartea o scoatem din sat afară, vară nouă intră-n ţară*", şi porniră cu căruţa de la moară spre iaz. Cei mai în vîrstă se ţineau după ele, mai de departe, băieţii însă săreau cu ţopăieli caraghioase în jurul lor, vrînd să-i smulgă „Mařenkăi" pălăria; fetele o păzeau însă. Ajungînd la stăvilar, dezbrăcară în grabă moartea şi chiuind aruncară legătura de paie în apă; după aceea, băieţii şi fetele se adu-

nară laolaltă şi începură să cînte cu toţii : *„Moartea pe apă se duce, vara nouă intră-n sat, din belşug ea ne aduce ouă roşii, cozonac"*. Apoi fetele începeau tărăgănat, numai ele singure : *„Vară, vară, vară, unde ai fost ? Atîta vreme ai lipsit din satul nost' .Vara, la fîntînă, şi-a spălat mîinile, şi-a spălat picioarele... Dă, Doamne, vară, ca să poată înflori viorelele, lăcrămioarele..."* Şi după viersul lor dulce se porneau să răcnească băieţii : *„Sfinte Petre cel din Roma, ascultă-ne ce te rugăm, trimite-ne un butoi de vin, să bem, să ne veselim, pe Domnul să-l cinstim."*

— Hai, colindătorilor, veniţi înăuntru, strigă doamna Prošek, auzindu-i din pridvor ; hai, intraţi ; vin nu vă dau, dar ceva tot s-o găsi ca să vă veseliţi. Liota gălăgioasă umplu odaia şi Kristla cu fetiţele casei se ţineau după fetele celelalte, veselindu-se şi cîntînd laolaltă cu ele.

În duminica Floriilor, Barunka alergă de dimineaţă la pîrîu să rupă mîţişoare : înfloreau întotdeauna „de parcă ar fi ştiut că în ziua aceea era nevoie de ele", îşi spunea fetiţa. Cînd se duse cu bunicuţa la biserică, la liturghie, fiecare ducea cîte o mînă de mîţişoare pentru sfinţit. În miercurea din săptămîna mare, bunicuţa, isprăvind tot ce avusese de tors, urcă iarăşi roata în pod. Adelka plesni din palme.

— Uuu ! iar o duce în pod. Bunicuţa o să toarcă iarăşi cu fusul !

— Dac-o vrea Dumnezeu, la iarnă o coborîm din nou, murmură bunicuţa.

În joia verde, copiii ştiau că de dimineaţă nu vor mînca nimic decît colăcei cu miere. La Staré Bělidlo nu erau albine, dar unchiaşul trimitea faguri, ori de cîte ori trebăluia printre stupi. Unchiaşul era prisăcar şi avea stupărie bogată ; făgăduise şi familiei Prošek că le va da un roi cînd o izbuti să-l prindă, căci nu o dată o auzise pe bunicuţa că nimic nu

şi-ar dori mai mult decît să aibă pe lîngă casă măcar un stup, că parcă i se mai veseleşte inima omului cînd vede cum zboară albinele, bîzîind după flori, cum intră şi ies din stup, şi cu cîtă rîvnă muncesc, cît îi ziulica de mare.

— Barunka, scoală, acuşica răsare soarele! aşa îşi trezi bunicuţa nepoata în dimineaţa vinerii mari, atingînd-o încetişor pe frunte. Barunka avea somnul uşor şi se trezi numaidecît; văzînd-o pe bunicuţa lîngă pat, îşi aminti că o rugase de cu seară să o trezească pentru rugăciunea de dimineaţă de pe cîmp. Sări repede din aşternut, îşi puse rochiţa şi basmaua şi se duse cu bunicuţa, care le trezi apoi pe Vorša şi Betka. „Pe copii îi lăsăm să doarmă, ei nu pricep încă treburile astea; ne vom ruga noi şi pentru ei", spuse ea. De îndată ce scîrţîi uşa din tindă, în curte începu ca de obicei freamătul păsărilor şi vitelor, iar cîinii zvîcniră din coteţ. Bunicuţa îi împinse cu blîndeţe la o parte, iar pe celelalte vietăţi care aşteptau de mîncare, căută să le îmbune:

— Aveţi răbdare pînă ne închinăm.

Îndemnată de bunicuţă, Barunka se spălă pe faţă în pîrîiaş, apoi se urcară amîndouă sus pe clina dealului ca să se roage: de nouă ori trebuiau să repete *Tatăl nostru* şi *Ave Maria*, pentru ca Dumnezeu să le hărăzească tot anul curăţenia corpului, aşa era obiceiul. Bătrînica îngenunche, îşi împreună apăsat mîinile zbîrcite pe piept şi ochii ei blajini se îndreptară cu credinţă spre geana de jar a dealului care vestea răsăritul soarelui. Barunka stătea în genunchi lîngă dînsa, cu feţişoara ei proaspătă, rumenă ca un boboc de trandafir. O bucată de vreme se rugă şi ea cu evlavie, pe urmă însă, ochişorii ei limpezi şi veseli se întoarseră de la răsărit spre pădure şi priviră peste pajişti şi dealuri pînă la rîu. Valurile tul-

buri pluteau domol, tîrînd încă în albia îngustă sloiuri de gheaţă ; în văile dintre dealuri se mai vedeau petice albe de omăt, dar pe ici, pe colo, începuse să dea colţ iarba, înfloreau în pîlcuri năsturei timpurii, pomii şi tufişurile începeau să înmugurească ; natura se trezea la viaţă nouă. Roşeaţa din faptul zorilor se împrăştiase pe cer, de după munţi împungeau acele razelor aurii, care se înălţau mereu mai sus, poleind creştetul copacilor, pînă cînd soarele se arătă în toată falnica lui măreţie, revărsîndu-şi lumina orbitor de albă peste toată coasta, în timp ce povîrnişul celălalt mai zăcea încă în semiîntuneric. Dincolo de stăvilar pîcla nopţii se lăsase tot mai jos ; peste scamele pîclei se vedea deasupra ferestraielor, unde stăteau îngenuncheate pe culme femeile din casa paznicului.

— Uită-te, bunicuţo, ce frumos răsare soarele, spuse Barunka, cufundată toată în admiraţia luminii cereşti ; ce bine ar fi dacă am sta acum îngenuncheate pe Sněžka, sus, în vîrf !

— Ca să-i trimiţi o rugă fierbinte lui Dumnezeu, găseşti loc oriunde ; pămîntul Domnului e frumos pretutindeni, îi răspunse bunicuţa, făcîndu-şi cruce şi sculîndu-se de jos.

Cînd ridicară privirile zăriră pe muchea dealului, deasupra lor, pe Viktorka, rezemată de un copac. Părul încîlcit, umezit de rouă, îi atîrna în laţe pe obraji, rochia mototolită îi era desfăcută la gît, ochii negri, aprinşi de un foc sălbatic priveau aţintiţi în soare, iar în mînă ţinea o floare de ciuboţica cucului. Părea că n-o văzuse pe bunicuţă.

— Prin ce funduri de pădure o mai fi cutreierat, sărmana de ea, spuse bunicuţa oftînd cu milă.

— Dar ia te uită : unde o fi găsit acum ciuboţica cucului ?

— Cine ştie unde în adîncul pădurii ; bate nenorocita hai-hui fiecare colţişor.

— Vreau s-o rog să mi-o dea ! spuse fetiţa şi numaidecît alergă pe coastă pînă sus ; văzînd-o că vine, Viktorka se trezi din gîndurile ei şi se răsuci pe loc, gata s-o tulească. Dar cînd Barunka strigă : „Te rog, Viktorka, dă-mi mie floricica ta“, ea rămase pe loc şi cu privirea lăsată în jos îi întinse fetiţei floarea. Apoi zvîcni deodată şi ca o săgeată zbură pe coastă în jos. Barunka alergă şi ea spre bunicuţă.

— De mult n-a mai venit după merinde, îşi aminti bunicuţa.

— Ba a fost, spuse Barunka, ieri cînd te-ai dus la biserică, a venit ; mămica i-a dat o pîine şi cîţiva colăcei.

— Se apropie vara şi o s-o ducă iarăşi mai bine, sărmana ; dar Dumnezeu ştie dacă suferă, parcă nici n-ar avea simţuri. Toată iarna a umblat numai într-o haină subţire şi desculţă ; în urma ei rămîneau pe zăpadă dîre roşii de sînge şi ea, parcă n-ar fi durut-o nimic. Nevasta pădurarului i-ar da din toată inima, în fiecare zi, o fiertură caldă, să se sature, dar ea nu primeşte nimic, doar cîte o bucăţică de plăcintă. Nefericită făptură !

— Poate că nu i-o fi frig în peşteră, bunicuţo ; altfel s-ar duce altundeva ; de cîte ori n-am rugat-o eu să rămînă la noi !

— Pădurarul spunea că în hrubele de sub pămînt, e cald iarna ; şi fiindcă Viktorka n-a mai intrat de mult într-o odaie încălzită, nu simte frigul cum îl simţim noi. Aşa le rînduieşte Dumnezeu pe toate ; trimite îngeri păzitori copiilor ca să-i ferească de rele ; Viktorka e şi ea ca un copil sărman, spuse bunicuţa, intrînd în casă.

Cînd suna de rugăciune dimineaţa şi la amiază în clopotniţa de deasupra capelei, ridicată sus pe

dealul Žernovului, se auzea în întreaga împrejurime. În ziua aceea însă, Ján şi Vilím se jucau în livadă cu zbîrnîitori şi făceau o larmă de te-asurzea, speriaseră pînă şi vrăbiile de pe acoperiş. După prînz, bunica se duse cu copiii în orăşel, ca să se închine, după datină, la mormîntul Mîntuitorului. În drum se opriră s-o ia pe mătuşica cu Mančinka. Mătuşicăi îi plăcea totdeauna să o ducă pe bunicuţa în cămară ca să-i arate ce pregătise de Paşti ; coşul plin cu ouă roşii pentru colindători, un şir întreg de cozonaci rumeni, frumos crescuţi, şi un miel gras gata de fript. Le dădea copiilor cîte o plăcintă, dar bunicuţei nu, ştia că bătrînica nu ia nimic în gură de la prînzul din joia mare pînă sîmbătă seara, după Înviere. Şi mătuşica postea în vinerea mare, dar nu ţinea post negru, ca bunica ; zicea că n-ar putea răbda de foame şi de sete. „Fiecare după cugetul lui, mătuşică dragă ; eu socotesc că dacă e vorba de post, apoi post să fie !“ Bunicuţa privea tot ce pregătise morăriţa cea meşteră şi lăuda cu vorbe frumoase vrednicia gospodinei. „Noi ne apucăm mîine să coacem, adăugă ea ; totul e pregătit ; ziua de astăzi o las să fie numai zi de rugăciune.“ Aşa era obiceiul în casa lui Prošek, de cînd cuvîntul bunicuţei avea întîietate.

În sîmbăta mare, la Staré Bělidlo vînzoleala începea dis-de-dimineaţă şi se pornea o hărmălaie ca la bîlci ; în odaie, în bucătărie, în curte, la cuptor, pretutindeni se foiau femeile, mîinile vrednice nu mai aveau răgaz şi oricăreia dintre ele i s-ar fi adresat copiii cu ale lor, fiecare se plîngea că nu mai ştie unde-i stă capul ; chiar şi Barunka se hărnicise într-atîta, încît uita mereu de-o treabă şi se apuca de alta. În schimb, către seară, toate erau gata, în casă se făcu rînduială şi bunicuţa, împreună cu Barunka şi cu mama, se duseră la slujba Învierii. Cînd mai apoi,

în biserica luminată, ticsită de credincioşi, răsună puternic şi măreţ din toate glasurile : *„Cristos a înviat din morţi !“*, fata se simţi cuprinsă de o emoţie nemaiîncercată, pieptul parcă neîncăpător îi zvîcnea, ceva o îndemna să iasă afară, ca să poată da frîu liber negrăitei bucurii care-i clocotea în suflet. Toată seara se simţi neobişnuit de bine şi, cînd bunicuţa îi dădu „noapte bună“, ea o apucă de gît şi izbucni în plîns.

— Ce este, de ce plîngi, ai vreo supărare ? o întrebă bunica.

— Da de unde, bunicuţo, simt în mine o bucurie mare, atît de mare, că mă face să plîng, răspunse copila. Bătrîna se plecă, îşi sărută nepoţica pe frunte şi îi mîngîie uşor obrazul, fără să rostească nici un cuvînt. O cunoştea bine pe Barunka ei !

De Paşti bunicuţa luă cu dînsa la biserică un cozonac, vin şi ouă, ca să le dea la sfinţit. Cînd aduse acasă cele sfinţite, le tăie şi toţi ai casei căpătară cîte o părticică din toate. Şi păsărilor şi viţelor li se dădea de Paşti puţin cozonac şi ou sfinţit, „ca să tragă la casă şi să dea belşug“, după cum spunea bunicuţa.

Ziua de luni, însă, era o zi rea pentru femei ; umblau bărbaţii cu colinda şi sorcoveau fetele cu un mănunchi de mlădiţe tari. Abia apucau dimineaţa ai lui Prošek să se scoale şi să se îmbrace, că şi răsunau glasuri de după uşă : „Sînt un mic colindător...“ şi cineva bătea în uşă. Betka se ducea să deschidă, însă crăpa uşa cu grijă ca nu cumva să fie nişte afurisiţi de băieţi ; dar bineînţeles nimeni dintre cunoscuţi nu se lăsa pînă nu le sorcovea cu crenguţele. Cel dintîi veni în ziua aceea unchiaşul, mai harnic ca toţi. Intră smerit ca un sfînt, spunînd că venise să ureze gazdelor „sărbători fericite şi vesele“, dar sub haină ţinea ascunsă o sorcovă de mlădiţe de

salcie. O scoase pe neaşteptate, încreţindu-şi caraghios faţa ca de obicei şi începu să croiască femeile. Nu iertă pe nici una, nici pe doamna Tereza, nici pe Adelka ; pînă şi pe bunicuţă o croi peste falduri „ca să n-o pişte vara puricii“, adăugă el zîmbind. Şi ca orice alt colindător, căpătă şi unchiaşul un ouşor şi un merişor.

— Dar vouă, băieţilor, cum v-a mers cu colindul ? întrebă unchiaşul pe băieţi.

— Of, năzdrăvanii ! se plînse Barunka, altă dată la ceasul de sculare nu se îndură să se dea jos din pat, iar astăzi abia m-am trezit şi hop şi ei în odaie să mă croiască ! Unchiaşul şi băieţii rîdeau de ea de se prăpădeau.

Veni şi pădurarul să colinde de vale ; veniră şi Míla şi Tomeš ; toată ziulica n-a fost linişte, iar fetele, de îndată ce zăreau la uşă un băiat, îşi ascundeau braţele goale sub şorţuri.

XIII

Primăvara înainta cu iuţeală ; oamenii începuseră munca la cîmp ; sus pe coastă se încălzeau la soare şopîrlele şi şerpii, de se speriau întotdeauna copiii, cînd se urcau pe colnicul de deasupra castelului, ca să caute viorele şi lăcrămioare. Bunicuţa le spunea însă că n-au de ce să se teamă, fiindcă pînă la Sfîntul Gheorghe nici o lighioană nu e veninoasă şi poţi s-o iei şi în mînă : „Numai cînd soarele s-a înfierbîntat, atunci se umplu ele de venin !“ adăuga ea. În lunca de dincolo de iaz înflorea ochiul boului şi curpeniţa ; coasta era albăstrită de toporaşii înfloriţi şi poleită de luciul auriu al floarei de ciuboţica cucului. Copiii culegeau frunze tinere de ştevie pentru borş, aduceau urzici bobocilor de gîscă, iar bunicuţa, ori de cîte ori intra în grajd, îi făgăduia Tărcatei că va merge curînd la păşune. Copacii se înveşmîntau repede, ţînţarii se jucau veseli în aer, ciocîrlia se înălţa sus de tot în văzduh ; copiii îi auzeau cîntul, dar arareori o zăreau şi pe micuţa cîntăreaţă ; ascultau şi cucul şi atunci strigau spre pădure : „Spune, cucule, vom trăi mulţi ani ?“ Cîteodată cucul răspundea, alteori însă nu, şi Adelka se supăra pe el „că dinadins nu vrea să cînte“. Băieţii o învăţară pe Adelka să facă o tilincă din crenguţe de salcie ; tilinca însă nu voia să cînte şi ei socotiră că de vină era nepriceperea fetiţei la descîntat. „Voi, fetelor, nici măcar o tilincă nu ştiţi să faceţi !” rîdea Ján de ele.

— Pentru că nu-i treaba noastră! Nici tu nu te-ai pricepe să faci o găteală ca asta! îl înfruntă Barunka, arătînd fraţilor o pălărioară din frunze de arin, împodobită cu năsturei, prinsă toată numai în ace de brad.

— Pff! mare greutate! zise băiatul, dînd semeţ capul pe spate.

— Pentru mine nu, dar pentru tine ar fi! rîse Barunka, ducîndu-se să mai aducă frunze ca să facă şi o rochie de păpuşă pe lîngă pălăriuţă şi să facă şi păpuşa cu trupul din beţişoare de soc.

Ján luă apoi o crenguţă de salcie, o aşeză pe genunchi şi spunîndu-i Adelkăi: „Acum ascultă şi priveşte cum fac eu", începu să ciocănească şi să descînte:

„Desfă-te, tilincă, dacă nu te-i desface
Am să mă jeluiesc domnului conte şi bună pace!
El o să-ţi dea o lovitură, e voinic ca un taur,
De-o să zbori pînă la steaua de aur!
Nu, nu, nu, desfă-te! Înfig în tine cuţitul,
Înfig briceagul şi-am să-ţi scot măduvioara;
Îţi pun un dopşor şi-ai să cînţi ca privighetoarea."

Tilinca era gata, bine desfăcută, descîntată şi cînta frumos. Vilím socoti însă că-i mai lipseşte mult pînă să cînte tot aşa de frumos cum cîntă fluierul ciobănesc al lui Vaclav. De la o vreme i se urî să mai descînte tilinci; îşi făcu din nuiele un cărucior, se înhămă şi începu să zburde prin luncă în sus şi-n jos, cu cîinii după el.

Barunka, întinzîndu-i Adelkăi păpuşa gata făcută, îi spuse:

— Ia-o, dar învaţă şi tu să faci păpuşi; n-o să ai cu cine să te joci cînd noi vom începe să umblăm la şcoală. Ai să rămîi singură acasă.

— O să fie bunicuţa, răspunse fetiţa, pe faţa căreia se citea că singurătatea nu-i era pe plac, dar, dacă-i rămînea bunicuţa, nu-i mai păsa de nimic.

În clipa aceea se apropie de ei morarul şi întinzîndu-i Barunkăi o scrisoare, zise:

— Dă fuga cu ea la mămica, spune-i că ucenicul meu a fost în oraş şi i-au dat-o cei de la poştă.

— E de la tata! strigară copiii, alergînd spre casă. Citind scrisoarea, doamnei Prošek i se înveseli faţa; după ce isprăvi de citit le dădu tuturor de veste că tata va veni pe la jumătatea lunii mai, împreună cu doamna contesă.

— De cîte ori o să mai dormim pînă atunci? întrebă Adelka.

— Cam de vreo patruzeci de ori, socoti Barunka.

— Vai, da mult mai e, se posomorî fetiţa.

— Ştii ceva? chibzui Vilím; eu o să trag pe uşă patruzeci de liniuţe şi în fiecare dimineaţă cînd mă scol, şterg una.

— Aşa să faci, că atunci o să treacă vremea mai repede, rîse mama.

Venind de la iaz, morarul se opri pe la ei. Pe faţă i se citea îngrijorarea; nu se strîmba şi nici nu făcea cu ochiul; tabachera o ţinea în mînă, dar n-o învîrtea; din cînd în cînd doar, bătea darabana pe capac.

— Aţi aflat noutatea, oameni buni? zise el intrînd în odaie.

— Care? Ce s-a întîmplat? întrebară într-un glas bunicuţa şi doamna Tereza, văzîndu-l pe unchiaş altfel decît era de obicei.

— Vine apa de la munte!

— Păzeşte-ne, Doamne, să nu fie iute şi rea! se închină bunica, speriată.

— Tocmai de asta mi-e teamă, zise morarul; de mai multe zile încoace au tot bătut vînturile la

amiază, au căzut pe urmă ploi mari în munţi şi după cum povestesc cei de pe acolo, veniţi la măcinat, cică toate pîraiele s-au revărsat şi zăpada mare de pe vîrfuri se topeşte văzînd cu ochii. Mi-e teamă că anul ăsta o s-o păţim rău. Mă duc iute la moară să strîngem repede toate din calea oaspelui nepoftit. V-aş da sfat şi vouă să vă pregătiţi : paza bună trece primejdia rea. După-amiază vin iarăşi să ne sfătuim. Urmăriţi creşterea apei ; iar tu, turturico, să nu te duci pe la rîu ! adăugă unchiaşul ciupind-o pe Adelka de obraz ; după aceea ieşi din casă.

Bunica se duse pînă la stăvilar. De o parte şi de alta a rîului se ridicau zăgazurile durate din trunchiuri groase de stejar ; între ele creşteau ferigi. Cercetînd pereţii zăgazurilor, bunicuţa îşi dădu seama că apa crescuse ; tufele de ferigă rămăseseră sub apă. Puhoiul murdar al rîului ducea peste stăvilar bucăţi de lemne, brazde de iarbă şi crengi de copaci. Bunicuţa se întoarse acasă încrîncenată de grijă. Se întîmpla de multe ori să se îngrămădească primăvara sloiuri la stăvilar ; atunci rîul trecea în puhoi peste scoc, se revărsa, îneca şi casa ; întotdeauna cînd gheaţa începea să se spargă, în sufletele tuturor domnea teama ; cei de la moară stăteau neîncetat de strajă, ca să preîntîmpine primejdia şi la ei şi la vecini ; sfărîmau atunci sloiurile de gheaţă, care se îngrămădeau ca nişte munţi, şi le făceau să lunece treptat cu valul. Dar împotriva puhoiului de apă de la munte nu încăpea apărare. Năvălea vijelios din munţi, se năpustea ca un cal nărăvaş, tîrînd cu sine tot ce-i stătea în cale ; spărgea stavile, rodea maluri, smulgea pomi, dobora case — şi toate cu atîta iuţeală, că oamenii nici nu apucau să chibzuiască ce ar fi de făcut. Bunicuţa, pe care o lovise o dată o nenorocire ca asta, de cum se întoarse acasă dădu povaţă să se facă pregătiri pentru strîngerea

lucrurilor din odăi ca să fie urcate în pod ; ceea ce se şi făcu numaidecît. Între timp sosi şi pădurarul ; umblînd prin pădure prin preajma ferestraielor, auzise că vine apa mare. Urmări şi el cu inima strînsă creşterea apei şi gîndindu-se ce ajutor ar putea să dea, spuse :

— Copiii au să vă încurce, iar dacă lucrurile s-ar înrăutăţi, ce v-aţi face cu ei ? Mai bine să-i iau cu mine sus.

Tereza şi bunicuţa primiră cu bucurie propunerea lui. În aceeaşi zi, la Staré Bělidlo s-au strîns şi s-au cărat lucrurile în pod, păsările au fost mutate în poiata de pe coastă. Tărcata fu dusă o dată cu copiii la pădurar.

— Ei, acum, duceţi-vă şi voi după copii, ca să nu aibă femeia aceea toate în grija ei, le spuse bunicuţa fiicei sale şi Betkăi, după ce toate au fost rostuite în casă. Eu rămîn aici cu Voršа. Dac-o intra apa în casă, ne-om sui în pod ; s-o îndura Dumnezeu să nu fie chiar aşa de rău, ca să ne ia cu casă cu tot ; aici panta nu-i ca la moară ; acolo stau mai prost, bieţii de ei.

Multă vreme doamna Prošek nu voi să îngăduie ca mamă-sa să rămînă singură acasă, dar văzînd că nu poate s-o înduplece, fu nevoită să plece fără ea.

— Să nu ne fugă cîinii, mai aminti, părăsind casa.

— De asta să nu-ţi fie teamă, cîinii ştiu bine unde să-şi caute adăpost şi nu se despart ei de noi cu una, cu două.

Într-adevăr, Sultan şi Tyrl se ţineau scai după bunicuţa şi, cînd ea se aşeză cu fusul de tors lîngă fereastra prin care se vedea rîul, amîndoi se tolăniră la picioarele ei ; Vorša, deprinsă să muncească tot timpul, să rînduiască, să spele şi să mătura, se apucă să deretice prin coteţele goale, numai ca să facă

ceva, nedîndu-i prin minte că peste un ceas vor fi poate pline cu apă şi mîl.

Se lăsă amurgul ; apa creştea tot mai mult ; albia scocului abia o mai cuprindea ; lunca de dincolo de stăvilar era toată sub apă, şi pe unde sălciile nu astupau vederea, bunicuţa vedea pe fereastră legănatul valurilor, deşi casa era în vale şi malul rîului înalt. Puse fusul deoparte, îşi împreună mîinile şi începu să se roage ; Vorša intră şi ea fuga în odaie.

— Apa vuieşte, vîjîie, te apucă groaza s-o auzi ; dobitoacele, parcă ar fi simţit că se întîmplă ceva, s-au ascuns, nici măcar o vrabie nu se vede, spuse ea înspăimîntată şi ştergea în acelaşi timp praful de pe laviţa de lîngă fereastră.

În clipa aceea se auzi un tropot de cal ; pe drumul dinspre iaz gonea un călăreţ ; se opri în faţa casei şi după ce strigă „Oameni buni, păziţi-vă, fugiţi, vine apa mare !“, o porni mai departe în galop de-a lungul malului, spre moară, şi de la moară în orăşel.

— Dumnezeu cu noi ; sus la munte e rău de tot ; ne-au dat de veste, spuse bunicuţa, pălind. Cu toate acestea găsi puterea s-o îmbrăţişeze pe Vorša ca să n-o cuprindă teama ; se mai duse o dată să vadă dacă toate erau puse la adăpost şi dacă apa mai creştea. La rîu, dădu de unchiaş. Purta cizme înalte pînă peste genunchi ; îi arătă bunicuţei că apa începuse să se reverse şi din rîu şi din scocuri. Veniră şi Míla şi Kudrna să-i dea o mînă de ajutor bunicuţei şi ca să n-o lase singură, dar ea îl trimise pe Kudrna acasă.

— Dumneata ai copii ; de s-ar întîmpla vreo nenorocire, m-ar chinui mustrarea de cuget. Dacă e vorba să rămînă careva cu noi, apoi să rămînă Jakub, la cîrciumă Kristla n-are nevoie de ajutor,

acolo n-au de ce să le fie teamă, cel mult dacă le-o pătrunde apa ín grajd.

Se despărţiră. Către miezul nopţii toată casa era înconjurată de apă. Pe dealul Žernovului umblau oamenii cu facle; pădurarul coborî şi el pe coastă pînă în apropierea casei. Încredinţat că bunicuţa nu doarme, strigă şi fluieră, vrînd să afle ce se mai întîmplă pe acolo. Jakub îi răspunse de la fereastra odăii că stă el de veghe şi doamna Prošek să nu aibă nici o grijă de mama ei; auzind aşa, pădurarul plecă. Abia spre dimineaţă s-a putut vedea că vîlceaua întreagă era cuprinsă de ape semănînd cu un lac. În odaie au trebuit să aşeze scînduri pentru trecere, iar Míla, cu greu putea să ajungă pe coastă ca să vadă de păsări; apa năvălea cu atîta putere, încît te mirai cum de nu-i frîngea picioarele. Peste zi, cei plecaţi la casa pădurarului se arătară toţi pe coastă. Veneau îngrijoraţi să vadă ce se mai întîmplă în vale. Copiii, văzînd casa în apă şi pe bunicuţa păşind greu pe scîndurile de trecere, se porniră să plîngă şi să ţipe şi abia-abia i-au putut potoli. Cîinii scoseseră capetele pe ferestrele podului şi, cînd Jan îi strigă pe nume, începură să latre şi să urle, gata să sară jos, dacă Míla nu i-ar fi ţinut cu sila. Veni şi Kudrna şi povesti despre prăpădul pe care-l făcuse apa mai la vale. La Žlice spuneau oamenii că ar fi luat valul două case, în a doua se afla o femeie bătrînă care, după alarma vestitorului, nu părăsise casa numaidecît, zăbovise pînă a fost prea tîrziu. Poduri, podeţe, copaci, pe toate le-a luat apa — într-un cuvînt, puhoiul tîrăşte tot ce-i stă în cale. La moară cică s-ar fi urcat oamenii în odăile de sus. Kristla veni să vadă dacă n-ar fi chip să aducă celor ce sufereau de pe urma inundaţiilor mîncare caldă; dar nu era cu putinţă; şi cînd viteazul Míla încercă totuşi să străbată pînă la ea, fata îşi împreună mîi-

nile rugîndu-l să rămînă unde se află. Două zile încheiate spaima cutremură ţinutul ; abia a treia zi apa începu să scadă.

Ce mai strigăte de mirare au scos copiii, cînd s-au întors de la pădurar ! Grădiniţa era înecată, în livadă zăceau grămezi de nămol, din loc în loc se vedeau nişte hîrtoape adînci, sălciile şi arinii stăteau pînă la jumătate în noroi. Podişca era ruptă, grajdurile surpate, iar coteţele de cîini le luase apa cu totul. Băieţii şi Adelka se duseră să se uite în spatele casei. Creşteau acolo nişte puieţi pe care-i aduseseră cu un an în urmă din pădure şi bunicuţa îi sădise cu mîna ei ; mesteceni pentru fete, molifţi pentru băieţi. Îi găsiră pe toţi nevătămaţi. Sub păr îşi încropiseră copiii o gospodărie mică : o căsuţă în jurul căreia închipuiseră o grădiniţă cu gard, apoi scobiseră un şănţuleţ cu morişti înfipte pe fund. Cînd ploua, moriştile se învîrteau şi şănţuleţele se umpleau cu apă. Mai rostuiseră acolo şi un cuptor în care Adelka băga plăcinte şi cozonaci frămîntaţi din lut. Vai, nici urmă nu mai rămăsese din micuţa gospodărie ! „Ce copii sînteţi ! zîmbi bunicuţa, auzindu-i cum se mîhneau din pricina asta. Cum v-aţi putut închipui că jucăria voastră are să ţină piept puhoiului turbat care a tîrît cu el copaci bătrîni şi case trainice !"

Curînd-curînd, soarele a zbicit ţarinile, luncile şi drumurile, vîntul a împrăştiat movilele de nămol, iarba a înverzit şi mai proaspătă, s-au dres şi stricăciunile ; puţine amintiri au mai rămas în văzul ochilor de pe urma potopului ; oamenii însă au pomenit de el multă vreme, înflorind istorisirile.

Iată că sosiră şi rîndunelele la cuiburi ; copiii le primiră cu strigăte de bucurie, gîndindu-se fericiţi că în curînd avea să sosească domnul Beyer ca să vegheze trecerea plutelor pe rîu, iar după el va veni

acasă şi tata. În seara de Sfinţii Filip şi Iacob, după ce făcuse cîte trei cruci pe toate uşile, la casă pe dinafară, la grajd şi la poiată înăuntru, cu creta de la Bobotează, bunicuţa se urcă împreună cu copiii pe dealul pleşuv de la castel. Băieţii duceau pe umeri măturoaie vechi. Sus pe deal se şi aflau Kristla, Míla, Mančinka şi toată droaia de tineret de la curte şi de la moară. Vaclav al lui Kudrna şi frăţiorii lui îi ajutau lui Míla să smolească măturoaiele, iar ceilalţi închegau un rug de lemne şi vreascuri, ca să aprindă focul. Era o noapte minunată ; un vîntuleţ cald plutea pe lanuri, unduia semănăturile verzi şi răspîndea peste toată coasta mireasma florilor din parc şi din livadă. Din pădure răzbea strigătul bufniţelor, în plopul înalt de la marginea drumului fluiera mierla, iar din tufele parcului se ridicau pînă în înaltul cerului, desfătînd auzul, trilurile privighetorii. Deodată, de pe dealul de la Žlice ţîşni o flacără, o clipă după aceea pe culmea de la Žernov şi pe colnicele înconjurătoare începură să pîlpîie şi să se înalţe zeci de flăcări mai mici şi mai mari. Se aprinseră focuri şi mai departe, pe crestele de la Nachod şi Nové Město ; jocul luminilor începuse. Míla apucă cel dintîi un măturoi uns cu smoală şi-l azvîrli pe rug ; într-o clipită luă foc. Flăcăii slobozîră chiote prelungi şi fiecare apucă în mîini cîte un măturoi smolit. Îl aprindeau şi-l azvîrleau cu putere cît mai sus, în văzduh, strigînd : „Zboară, vrăjitoare, zboară !“ Apoi se înşirară unul în urma altuia şi începură să joace cu făclii aprinse ; fetele se ţineau toate de mîini, cîntau şi se învîrteau în jurul rugului arzător ; cînd rugul începu să cadă, risipiră focul şi începură să sară fiecare peste el, cît putea mai departe.

— Uitaţi-vă la mine ! Pe vrăjitoarea asta bătrînă o fac să zboare, oho, mai sus ca toate ! strigă Míla

şi, apucînd un măturoi, îl azvîrli cu atîta putere încît şuieră văzduhul; măturoiul zbură ca o săgeată spre cer şi căzu apoi aproape de lanul verde, unde stăteau privitorii.

— Pîrîie, scorpia de vrăjitoare, nu glumă! rîdeau flăcăii, alergînd după mătura smolită care pocnea. Băieţii băteau din palme, în semn de laudă pentru aruncător. Şi de pe dealul Žernovului şi de pe cel de la Žlice se auzeau chiote, rîsete şi cîntece. În jurul focului se încinse o horă sălbatică; trupurile apăreau o clipă în lumină şi dispăreau apoi în umbră ca nişte năluci; din cînd în cînd, din mijlocul lor era zburătăcit în sus cîte un drăcuşor. Se vedea cum îşi scutură în văzduh căpăţîna de foc, împrăştiind ca o ploaie mii de scîntei, apoi cădea iarăşi jos, în chiotele mulţimii.

— Aoleu! Ce sus a zburat asta! strigă Mančinka, arătînd cu degetul spre dealul Žernovului. Dar una din femei îi trase mîna în jos, amintindu-i că nu e bine să arate spre vrăjitoare, fiindcă ar putea să-i sloboadă o săgeată în degete.

Era tîrziu cînd bunicuţa se întoarse cu copiii acasă.

— Bunicuţo, n-auzi nimic? şopti Barunka, oprind-o pe bătrînică în mijlocul livezii înflorite, aproape de casă. Parcă freamătă ceva.

— Nu-i nimic, se joacă vîntul de primăvară prin frunziş, răspunse bunicuţa şi adăugă: vîntul ăsta e folositor.

— De ce?

— Pentru că leagănă pomii şi-i apropie unul de altul. Atunci pomii înfloriţi se sărută şi se îmbrăţişează, şi aşa se zice că dau ei rod mai îmbelşugat.

— Of, ce rău îmi pare, bunicuţo, tocmai cînd încep să se coacă cireşile şi fragile şi o să fie pe-aici atîta veselie, noi va trebui să şedem toată ziulica la şcoală, zise mîhnit Ján.

— Ehei, băiete, altfel nu-i chip ; nu poţi rămîne acasă toată viaţa, nici nu poţi să te joci mereu. De acum înainte încep şi pentru voi griji, dar şi alte bucurii.

— Eu merg cu multă bucurie la şcoală, zise Barunka. Numai că o să-mi fie tare dor de dumneata, bunicuţo, toată ziua n-o să te vedem.

— Şi mie-mi veţi lipsi, dragii mei copii, dar n-ai ce-i face ; copăcelul înfloreşte, copilul creşte ; pomul îşi pierde floarea, poamele cad jos, copilul se face mare şi îşi părăseşte părinţii. Toate astea, aşa le vrea Dumnezeu ! Cîtă vreme pomul e sănătos, dă rod ; cînd se usucă, e tăiat şi pus pe foc ; focul îl mistuie, dar cenuşa lui îngraşă pămîntul din care răsar apoi alţi pomi. Aşa va fi şi cu bunicuţa voastră ; o să-şi isprăvească şi ea ce a avut de tors şi de rostuit, apoi o veţi culca pentru somnul de veci, adăugă bătrîna cu glas scăzut.

În tufărişul de la marginea grădinii începu să cînte privighetoarea ; copiii ziceau că era privighetoarea lor, căci venea în fiecare an şi totdeauna, acolo îşi făcea cuibul. Dinspre iaz răsuna o melodie tristă ; jalnicul cîntec de leagăn al Viktorkăi. Copiii ar fi vrut să mai rămînă pe afară, bunicuţa însă le dădu ghes să intre :

— Hai, hai, de mîine începe şcoala şi sculatul devreme, haideţi la culcare, să nu o supărăm pe mama, zise ea, îndemnîndu-i pe rînd să treacă pragul.

Dimineaţa, în vreme ce îşi beau laptele, mama le aminti celor trei copii care începeau şcoala — Adelka mai dormea încă în pătuţul ei — să fie silitori, să asculte de domnul învăţător, să se poarte cuviincios pe drum ; le dădu atîtea poveţe bune, încît pe copii mai-mai să-i podidească plînsul. Bunica le pregătea în acest timp ceva bun, de mîncare.

— La fiecare, porţia lui, spuse ea, punînd pe masă trei felii groase de pîine. Scoase apoi din buzunar trei bricege cu plăsele roşii. Uitaţi-vă, le zise, aveţi aici fiecare cîte un briceag, sînt ale voastre şi eu anume vi le-am păstrat; tu, Jenik, de mult l-ai fi pierdut pe al tău şi acum n-ai fi avut cu ce să tai pîinea, adăugă ea, apoi scobi în miezul fiecărei felii cîte o gropiţă, le umplu cu unt, le astupă tot cu miezul scobit şi băgă o felie în paporniţa Barunkăi, iar celelalte două în ghiozdanele de piele ale băieţilor. Pe lîngă pîine le mai adăugă şi poame uscate.

După ce isprăviră de mîncat, copiii se pregătiră de plecare.

— Duceţi-vă cu Dumnezeu şi să nu uitaţi ce v-am spus, le mai aminti mama din prag.

Copiii îi sărutară mîna şi ochii li se umplură de lacrimi. Bunicuţa nu-şi luă încă ziua bună, ea îi petrecu pînă în livadă; Sultan şi Tyrl o porniră şi ei în urma copiilor.

— Băieţi, să ascultaţi de Barunka şi să faceţi cum vă povăţuieşte ea, că e cea mai mare dintre voi, le spuse bunicuţa. Pe drum să nu vă ţineţi de şotii, ca să nu vă loviţi cumva. La şcoală să nu şedeţi de pomană, ca să nu vă pară rău mai tîrziu. Daţi bineţe tuturor, aşa se cuvine, şi să nu staţi în calea căruţelor şi a cailor. Tu, Vilimek, să nu mai iei în braţe cîini.; se întîmplă să fie unul rău şi te-ar putea muşca. Nu vă apropiaţi de apă şi nu beţi atunci cînd sînteţi înfierbîntaţi. Tu, Jenik, nu mînca pîinea înainte de vreme, ca să cerşeşti apoi de la alţii. Şi acum, mergeţi cu Dumnezeu; către seară o să vă ieşim înainte cu Adelka.

— Da, bunicuţo, să nu uitaţi să ne păstraţi prînzul, din toate felurile cîte ceva, se rugă Ján.

— Fugi de-aici, mîncăule, cum o să uităm una ca asta? zîmbi bunicuţa. Apoi binecuvîntă copiii făcînd

semnul crucii asupra lor. Cînd să se depărteze, bunicuța își mai aduse aminte de ceva : Dacă s-ar întîmpla să se iște vreo furtună, deși nu cred, să nu vă fie teamă, să vă vedeți liniștiți de drum și să vă rugați. Nu cumva să vă opriți sub vreun copac, căci trăsnetului îi place să bată în copaci. Ați înțeles ?

— Da, bunicuțo, asta ne-a spus-o și tăticu odată.

— Ei, și-acum duceți-vă cu Dumnezeu ! Spuneți-i domnului învățător multă sănătate din parte-mi !

După aceasta, bunicuța se întoarse iute, ca să nu-i vadă copiii lacrimile ce fără voie îi năvăleau în ochi. Cîinii se zbenguiau în jurul copiilor, închipuindu-și că se vor duce cu ei la plimbare, ca de obicei, dar Ján le arătă încotro le era drumul, gonindu-i înapoi. La chemarea bunicuței, cîinii se întoarseră la dînsa, dar se mai uitară de cîteva ori îndărăt spre băieți, nădăjduind că poate îi va striga vreunul. Se mai uită înapoi și bunicuța, și numai cînd îi văzu pe copii trecînd de podeț, unde îi aștepta Mančinka, o porni și ea spre casă, fără să se mai oprească. Toată ziua a stat cam dusă pe gînduri ; umbla prin casă ca și cînd ar fi căutat pe cineva. Nici n-apucase bine să cînte de patru ori ceasul cu cuc din odaie și ea luă fusul la subsuoară, zicîndu-i Adelkăi :

— Haide, fetițo, mergem înaintea școlarilor, să-i așteptăm la moară.

Lîngă statuie, sub tei, ședeau mătușica, unchiașul și cîțiva oameni care veniseră la măcinat.

— Vă duceți în întîmpinarea copiilor, nu-i așa ? le strigă mătușica de departe. Și noi am ieșit ca s-o așteptăm pe Mančia noastră. Șezi cu noi, bunicuțo !

Bătrînica se așeză.

— Ce s-a mai întîmplat pe aici ? întrebă ea pe unchiaș și pe ceilalți.

— Spuneam tocmai că în săptămîna asta flăcăii trebuie să meargă la recrutare, se auzi glasul unuia dintre cei veniţi la măcinat.

— Dumnezeu să le ajute, spuse cu milă bătrîna.

— Of, bunicuţo dragă, au să fie şi de astă dată destule bocete ; cred că lui Míla i s-a strîns inima cît un purice, zise mătuşica.

— Păi de, aşa se întîmplă cînd omul e bine clădit, zise unchiaşul, făcînd cu ochiul ; dacă Míla n-ar fi aşa mîndreţe de flăcău, ar găsi el cum să dea cătănia la spate ; dar pîrdalnica de gelozie a Luciei primarului şi răutatea domnişoarei administratorului i-au pus beţe-n roate.

— Poate că tot o mai drege cumva tată-său, socoti bunicuţa ; aşa mai nădăjduia Jakub la Crăciun, cînd administratorul nu l-a primit în slujbă.

— Da, întări unul din măcinători, bătrînul Míla ar da el o sută sau două pentru treaba asta.

— Două sute, măi frate, e prea puţin, zise unchiaşul, şi atît cît ar trebui nu poate să dea Míla ; averea lui nu e mare şi sînt atîţia copii pe dînsa. De bună seamă, o scăpare ar fi : s-o ia de nevastă pe Lucia primarului. Ei, dar nu vrea, nu-i pe gustul lui şi împotriva gustului nu poţi lupta. Ştiu eu ce ştiu : Míla, de va trebui să meargă la recrutare şi ar mai avea de ales, totuşi mai bucuros s-ar duce militar decît să fie ginerele primarului.

— Ei, oricum o întorci, tot rău e, scutură din cap unul din măcinători. Acela care o va lua pe Lucia nu mai trebuie să zică : „Doamne, nu mă pedepsi“, că gata pedepsit o să fie.

— Mie mi se strînge inima pentru copila asta, Kristla, zise bunicuţa. Ce-o să mai bocească, draga de ea !

— N-avem de ce-o jeli pe fată, zise unchiaşul făcînd cu ochiul. O să plîngă, o să sughită, şi gata. Mai rău o să fie de Jakub.

— Asta fără doar şi poate ; cui nu-i place să fie ostaş, greu se deprinde ; dar pînă la urmă tot se va deprinde, ca oricare altul. Ştiu eu bine cum se întîmplă ; răposatul meu Jiří, Dumnezeu să-l ierte, şi el a trebuit să ţină piept la multe urgii ; iar eu tot pe urmele lui mergeam. Dar de noi a fost mai bine ; cu Kristla nu-i la fel. Jiří a căpătat încuviinţarea să se însoare, ne-am luat şi am trăit mulţumiţi. Acuma însă nu se mai poate aşa şi nu-i de mirare că Míla se duce la oaste fără chef, iar Kristla plînge : cînd te gîndeşti că bieţii de ei trebuie să se aştepte paisprezece ani. Dar poate tot o izbuti să scape, adăugă bătrînica şi faţa i se însenină deodată, căci zărise în depărtare copiii. Aceştia, văzînd-o şi ei pe bunicuţa, o rupseră la fugă, ajungînd la statuie într-o clipă.

— Ia spune, Mančo, nu ţi-e foame ? îşi întrebă unchiaşul fata, după ce ea şi ceilalţi copii dădură bineţele cuvenite.

— Cum să nu-mi fie, tăticule, la toţi ne este foame, că doar n-am prînzit, răspunse ea.

— Dar feliile de pîine cu unt, dar poamele uscate şi plăcintele alea au fost apă de ploaie ? făcu unchiaşul învîrtind tabachera.

— Ei, tăticule, ce, asta se cheamă un prînz ?! surîse fetiţa.

— Şi pe urmă să baţi atîta amar de drum şi să mai şi înveţi, ehe, asta îţi stîrneşte o foame de lup, nu-i aşa, copii ? rîse bunicuţa şi luînd fusul la subsuoară adăugă : Atunci să mergem să vă hrănesc, ca nu cumva să-mi muriţi de foame.

Îşi dădură noapte bună. Mančinka îi mai spuse Barunkăi că a doua zi dimineaţa va aştepta tot pe

podeţ, apoi intră fuga în moară, după mama ei. Barunka o luă pe bunicuţa de mînă.

— Povestiţi-mi cum v-a mers, ce-aţi învăţat la şcoală şi cum v-aţi purtat? întrebă bunicuţa pe drum.

— Ştii, bunicuţo, eu sînt monitor de bancă, se grăbi să răspundă Ján, ţopăind pe dinaintea bunicuţei.

— Da ce mai e şi asta? se miră bătrînica.

— Uite, bunicuţo, monitorul şade în capătul băncii, se uită la toţi ceilalţi din rîndul lui, şi dacă unul nu-i cuminte îl însemnă, o lămuri Barunka.

— Mie mi se pare că pe la noi i se zicea supraveghetor, dar treaba asta o făcea întotdeauna băiatul cel mai cuminte şi cel mai silitor din tot rîndul de bănci; supraveghetor nu putea fi oricine.

— Păi ştii ce-a spus pizmaşul cela de Toník al lui Kopřiva cînd am ieşit din şcoală? se plînse Barunka. A spus că dacă n-am fi copiii lui Prošek, nu s-ar purta aşa bine cu noi domnul învăţător.

— Să nu vă intre în cap una ca asta, se îndîrji bunicuţa; domnul învăţător n-o să facă nici o deosebire cu voi; cînd veţi merita pedeapsă, o să vă pedepsească tot aşa de aspru ca şi pe Toník; dar se poartă bine cu voi de altceva: ca să preţuiţi cinstea ce v-o face, ca să veniţi cu bucurie la şcoală şi să fiţi întotdeauna cuminţi. Şi ce-aţi învăţat azi?

— Am făcut dictando, răspunseră Barunka şi băieţii într-un glas.

— Asta ce mai e?

— Domnul învăţător ne citeşte din carte şi noi scriem. Pe urmă trebuie să traducem din nemţeşte în cehă şi din cehă în nemţeşte.

— Cum aşa, copiii pricep toţi nemţeşte? se miră iarăşi bunicuţa, care avea pentru toate păre-

rea sa deosebită şi căreia, ca şi doamnei contese, îi plăcea să afle toate amănunţit.

— Da de unde, bunicuţo, nici unul nu ştie nemţeşte ; numai noi puţin, fiindcă am învăţat acasă de la tăticu, care ne vorbeşte nemţeşte ; dar asta nu face nimic, chiar dacă ei nu pricep, numai să aducă tema bine făcută, o lămuri Barunka.

— Bine, dar cum o fac, dacă nu ştiu nici o iotă nemţeşte ?

— Păi, trebuie s-o facă ; domnul învăţător îi pedepseşte dacă nu-şi fac temele ; ori le pune semn în cartea neagră, ori îi trimite să stea la colţul ruşinii, iar cîteodată capătă şi cîteva la palmă. Astăzi a trebuit să iasă la colţ şi Anina a primarului, care şade lîngă mine ; ea stă ca pironită la dictando nemţesc. Pe la amiază, cînd am ieşit în curtea şcolii, mi s-a plîns că nu ştie să-şi facă tema ; de frică nici n-a mîncat. I-am scris-o eu şi pentru asta am căpătat de la ea două felioare de brînză.

— Nu trebuia să primeşti, mormăi bunicuţa.

— Păi eu n-am vrut să iau, dar ea mi-a zis că mai are două felii ; era atît de mulţumită că i-am scris tema încît mi-a făgăduit că o să-mi aducă în fiecare zi cîte ceva, numai s-o ajut la germană. De ce să n-o ajut, dacă pot ?

— De ajutat poţi s-o ajuţi, dar nu trebuie să-i faci tu tema, în felul ăsta ea n-o să înveţe nemţeşte niciodată.

— Ei, parcă trebuie să ştie ; germana o învăţăm numai aşa, fiindcă vrea domnul învăţător.

— Fiindcă domnul învăţător vrea să iasă ceva din voi şi cu cît ştiţi mai multe, cu atît mai uşor vă veţi descurca în lume. Şi limba germană e trebuincioasă ; uitaţi-vă la mine, cît mă supără că nu pot să stau de vorbă cu tatăl vostru.

— Dar tăticu pricepe tot ce-i spui şi dumneata îl înţelegi pe el, măcar că nu vorbeşti nemţeşte. Pe urmă, în Žlice se vorbeşte numai ceheşte, încît Anina n-are nevoie să ştie nemţeşte; mi-a spus că dacă ar vrea să înveţe, ar pleca în Germania. Dar domnul învăţător ţine morţiş să învăţăm. Şi, zău, bunicuţo, că nimeni nu învaţă; mai ales la dictando nemţesc e greu; dacă ar fi în cehă, ehei, ar merge ca *Tatăl nostru.*

— Of, Doamne, voi mititeii n-aveţi încă minte; dar trebuie să ascultaţi şi să învăţaţi toate cu tragere de inimă... Ia spune-mi alta, au fost cuminţi băieţii?

— Ei da, numai că Jenik, după ce a ieşit domnul învăţător din clasă, a început să facă nebunii cu băieţii, pînă s-au urcat cu toţii pe bănci. Eu însă i-am spus...

— Ce mi-ai spus? Am încetat eu singur, cînd am auzit că vine domnul învăţător.

— Frumoase lucruri aud! Eşti pus să supraveghezi pe alţii şi cînd colo tu eşti capul răutăţilor. Cum vine asta? zise cu dojană în glas bunicuţa.

— Ei, bunicuţo, se băgă în vorbă Vilím, care pînă atunci tăcuse, avînd să-i arate Adelkăi o bucată mare de lemn dulce şi o cărticică aurită pe care le cumpărase la şcoală de la un băiat, pe un creiţar. Ei, bunicuţo, băieţii aceia de la şcoală sînt aşa de obraznici, că te-apucă groaza. De i-ai vedea cum sar ca nişte draci pe bănci, iar cînd se iau la bătaie, se încaieră şi monitorii cu ei.

— Cum se poate! Şi ce zice domnul învăţător?

— Păi, fac aşa numai atunci cînd domnul învăţător iese din clasă. Cînd trebuie să se întoarcă, se reped la locurile lor, pun mîinile pe bănci şi se face linişte.

— Ia te uită ştrengarii! zise bunicuţa.

— Ei, da nici fetele nu-s mai breze. Se joacă în clasă cu păpuşile în loc să asculte lecţia ; am văzut eu bine, pîrî Ján.

— Voi, copii, sînteţi cu toţii ca floricelele din grădina lui Scaraoschi ; domnul învăţător va trebui să aibă o răbdare de sfînt cu voi, zise bunicuţa.

Copiii îi mai povestiră multe despre şcoală şi despre toate cîte au văzut pe drum ; pentru prima oară făcuseră singuri atîta cale şi erau mîndri de independenţa lor, de parcă s-ar fi întors cel puţin de la graniţă.

— Şi unde ai pus feliile de brînză, sau le-ai mîncat ? mai întrebă bunicuţa pe Barunka, vrînd să ştie ce anume au mîncat copiii, căci avea grijă de sănătatea lor.

— Una am mîncat-o, răspunse fetiţa, a doua am vrut să mi-o las pentru acasă, dar în timp ce scriam la tablă, mi-a şterpelit-o Kopřiva din coşuleţ. El stă în spatele meu. Dacă i-aş fi zis ceva, m-ar fi bătut la ieşirea din şcoală ; e un mare ticălos.

Bunicuţa nu era mulţumită de copii, dar în sinea ei îşi zicea : „Nici noi n-am fost mai buni !" Copiii ştiau bine că bunicuţa le îngăduia mai multe decît mama ; mai închidea ochii la unele năzdrăvănii ale băieţilor şi nu se răstea prea tare nici cînd Barunka făcea vreo poznă ; de aceea i se destăinuiau mai curînd ei decît mamei, care, aspră din fire cum era, îi ţinea mai din scurt.

XIV

La cîteva zile după Întîi mai, într-o joi, copiii neavînd şcoală îi ajutară bunicuţei să stropească în grădină florile şi iedera care începuse să înverzească pe zidul casei. Se duseră să ude pomişorii lor ; în joia aceea aveau mult de lucru, căci de trei zile Barunka nu-şi mai îngrijise păpuşile, iar băieţii nu-şi mai călăriseră căluţii ; cărucioarele, puştile şi mingile au stat şi ele în timpul ăsta părăsite prin unghere. Nici în hulubărie nu fuseseră, iar pe iepuraşii din casă îi hrănise în răstimp Adelka. Joia trebuiau rostuite toate.

După ce isprăvi cu stropitul, bunicuţa lăsă copiii să se joace, iar ea se aşeză pe scaunul acoperit de muşchi de sub liliacul înflorit şi începu să toarcă ; se deprinsese să nu lenevească nici o clipă. Era tristă, nu cînta şi nici nu băgă de seamă că găina cea neagră care intrase în grădină pe portiţa deschisă începea să scormonească prin straturi nestingherită de nimeni. Gîsca cea cenuşie ciugulea iarbă afară lîngă gard, iar boboceii ei galbeni îşi vîrau capetele prin ostreţele gardului, uitîndu-se curioşi în grădină. Bunicuţei îi erau tare dragi aceşti boboci, dar acum nici nu se uita la ei. Gîndurile îi alergau în toate părţile. Venise veste de la Viena, de la Ján, că nu se mai întoarce la mijlocul lunii mai, fiindcă tînăra contesă Hortensia căzuse greu bolnavă de lingoare. Dacă-i va dărui Dumnezeu iarăşi sănătate, s-ar putea ca doamna contesă să vină să mai vadă de moşie, dar sigur nu era nimic.

La sosirea scrisorii, pe doamna Tereza o podidise plînsul şi cu ea au plîns şi copiii. Vilím mai avea de şters pe uşă doar cîteva liniuţe şi iată că, deodată, i s-a spulberat toată bucuria. Îi mai întrista şi gîndul la buna şi drăgălaşa domnişoară Hortensia ; deşi nici nu le trecea prin minte c-ar fi în primejdie să moară, la nici o rugăciune n-au uitat să spună *Tatăl nostru* pentru însănătoşirea ei. Dar copiii, tot copii, se liniştiră curînd ; doamna Tereza însă, şi aşa tăcută, vorbea acum şi mai puţin şi ori de cîte ori intra bunicuţa la ea în odaie, o găsea plînsă. Atunci o îndemna să se ducă prin vecini, ca să-şi mai alunge urîtul ; bunicuţa era îndeobşte bucuroasă cînd o vedea pe Tereza plecînd, ea îşi dădea seama prea bine că fiicei sale i se urăşte în căsuţa singuratică şi că duce dorul vieţii zgomotoase din capitală, cu care se deprinsese de-a lungul anilor. Căsătoria o făcuse foarte fericită, dar buba era că Ján al ei trebuia să stea cea mai mare parte din an la Viena, iar ea trăia cu teamă fără el şi veşnica aşteptare îi împovăra inima. Să nu-şi vadă ea bărbatul, şi copiii tatăl, poate chiar un an întreg, era prea mult ! „Viaţa se plăteşte cu viaţa !“ ofta bunica. O dată cu Ján trebuia să vină şi Johanka, a doua fiică a bunicuţei ; voia să-şi vadă mama, să o bucure cu venirea ei şi totodată să-i ceară un sfat, căci urma să se mărite. Mult se mai bucurase bunicuţa la gîndul că-i vine fata, şi iată că i s-a spulberat nădejdea. Pe lîngă toate o mai chinuia şi gîndul la recrutarea lui Míla.

Ce flăcău dintr-o bucată şi cu inima deschisă era Míla, iar Kristla, bună şi vrednică fată ! Bunicuţa îi îndrăgise pe amîndoi şi dorea din toată inima să-i vadă căsătoriţi. „Cînd s-au întîlnit doi care se potrivesc, Dumnezeu însuşi se bucură de asemenea unire“, spunea ea. Dar o grea lovitură ameninţa şi bucuria aceasta. De dimineaţă Míla se dusese cu ceilalţi flă-

căi la recrutare. Va scăpa sau nu? Toate aceste necazuri ale altora o frămîntau pe bunicuţă şi inima ei duioasă se mîhnea adînc.

— Aoleu, bunicuţo, uite cum scormoneşte găina neagră pe aici. Stai că-ţi arăt eu ţie, maimuţo! Hîş! se auzi glasul Barunkăi şi bunicuţa, ridicînd capul, văzu găina zburînd din grădină, iar în strat era răscolită o groapă.

— Ce hoţomană deşteaptă! Cum s-a furişat de n-am simţit-o! Ia grebla, Barunko, şi drege stratul. Ia te uită, şi gîştele sînt aici! De bună seamă că mă cheamă pe mine, e timpul să se suie găinile pe prepeleag; m-au furat puţin gîndurile. Trebuie să le dau grăunţe. Zicînd aceasta, bunicuţa lăsă fusul la o parte şi se duse să hrănească păsările. Barunka rămase în grădiniţă să dreagă stratul.

Peste puţin veni şi Kristla.

— Eşti singură? întrebă ea uitîndu-se peste gard.

— Haide, intră, o îndemnă Barunka, vine şi bunicuţa îndată, s-a dus să dea grăunţe la păsări.

— Dar mama pe unde e?

— S-a dus în oraş la o vizită; ştii, măicuţa plînge mereu; tăticu poate că n-o să vină de loc anul acesta; de aceea bunicuţa e mai bucuroasă s-o trimită pe mama ca să mai petreacă puţin. Şi noi am plîns; aşteptam toţi cu atîta bucurie sosirea tatii şi a contesei Hortensia, şi din tot ce-am dorit nu s-a ales nimic. Sărmana domnişoara Hortensia!

Spunînd acestea, Barunka, aşa cum stătea într-un genunchi pe potecuţă, îşi sprijini coatele pe genunchiul ridicat, îşi luă capul în palme şi căzu pe gînduri. Kristla se aşeză sub liliac, cu mîinile împreunate în poală, iar capul îi căzu pe piept. Era ca pierdută, trasă la faţă şi cu ochii umflaţi de plîns.

— Rea boală trebuie să mai fie şi lingoarea asta! De cînd zace... of, Doamne! Kristlo, tu n-ai avut

niciodată lingoare ? o întrebă Barunka, după un răstimp.

— Nu, eu n-am fost bolnavă de cînd mă ştiu, dar acum s-a sfîrşit şi cu sănătatea mea ! răspunse Kristla plină de mîhnire.

Abia atunci Barunka o privi mai bine şi, văzînd-o schimbată la faţă, sări repede în sus, se apropie de ea şi o întrebă :

— Ce-i cu tine ? L-au luat pe Míla ?

În loc de răspuns, Kristla se porni pe un plîns cu sughiţuri. În clipa aceea se arătă pe cărare şi bunicuţa.

— S-au şi întors ? întrebă ea repede.

— Încă nu, dădu din cap Kristla, dar degeaba aş mai avea vreo nădejde. Se spune că Lucia s-ar fi jurat că dacă nu-l poate lua ea pe Míla, apoi nu-l voi lua nici eu. Primarul se pleacă la tot ce vrea ea, că tare se mai mîndreşte cu fata lui, iar domnul administrator îi face primarului toate hatîrurile. Pe deasupra nici domnişoara administratorului nu poate să uite că iubitul ei a fost batjocorit de Míla ; varsă şi ea la fiere şi mai sînt încă multe pricini de necaz care îmi împuţinează curajul.

— Dar pe cît ştiu, tatăl lui Míla a fost la cancelarie şi aud că avea la el o sumă frumuşică ; aşa că tot mai puteţi nădăjdui.

— E drept ; asta e singura noastră nădejde, de vreme ce l-au ascultat, s-ar putea să ne ajute, dar s-a mai întîmplat nu o dată să te asculte şi să nu facă nimic. Ţi-o retează scurt că nu s-a putut şi gata, trebuie să te mulţumeşti cu atît.

— Poate că lui Míla n-o să i se întîmple aşa ceva, zise bunicuţa ; mă mai gîndesc şi la alta : dacă prin mită nu izbuteşte să-l scape, apoi să-şi ia înapoi tatăl lui Míla banii cu care a vrut să ungă osia, iar taică-tu să adauge şi el cît mai trebuie, ca să-l răscumpă-

raţi pe Míla după lege ; dacă faceţi aşa, n-aţi mai avea nici o grijă.

— Of, dragă bunicuţo, de n-ar fi întotdeauna cîte un „dacă". Pe de o parte, paralele pe care bătrînul Míla le-a dat s-au dus pe copcă şi pe de alta, tătuca nu are bani gheaţă decît atîta cît îi trebuie la prăvălie, şi chiar dacă-l iubeşte pe Míla şi nu s-a împotrivit să-l iau, totuşi ar fi mai bucuros ca ginerele să-i aducă ceva în gospodărie, nu să-i scoată. La urma urmei, să zicem că ar face tata rost de bani ; dar Míla e mîndru din fire ; el nu vrea să primească nimic de la mine, darmite să îngăduie ca tătuca să-l răscumpere.

— Şi-o fi zicînd şi el : „De capeţi zestre mare, tu, bărbat, vei asculta de porunca femeii" şi de asta, fetiţo dragă, orice bărbat cu mîndrie se fereşte ; socotesc însă că aici, puţină îngăduinţă nu i-ar ştirbi cinstea. Dar la ce bun să vorbim de un lucru de care poate nu va fi nevoie şi, chiar dacă ar fi, cu greu s-ar înfăptui.

— Păcat, mare păcat, că s-a întîmplat povestea aceea cu italianul ; m-am prăpădit eu atunci de rîs, dar acum îmi iese pe nas, spuse Kristla. De n-ar fi fost calamandrosul acela, Míla ar fi intrat la curte, ar fi slujit acolo doi ani şi ar fi scăpat de oaste. Dar ce mă chinuieşte mai mult este gîndul că de vină sînt eu.

— Prostuţo, de ce să te învinovăţeşti ? Ca şi cînd floricica asta ar fi vinovată dacă noi ne-am sfădi, vrînd s-o avem amîndouă. Atunci eu ar trebui să-mi fac mustrări că l-am băgat pe răposatu-meu într-o încurcătură asemănătoare ; întîmplarea a fost aproape aidoma cu a ta. Ehe, fetiţo dragă, tu crezi că omul cînd e cuprins de mînie, gelozie, dragoste sau orice altă patimă, mai are el vreme să stea la sfat cu mintea ? În clipa aceea, de-ar fi să piară, nu ţine seama

de nimic. Şi, oricît ai căuta, chiar şi pe omul cel mai socotit tot îl biruie uneori o slăbiciune.

— Despre isprava răposatului dumitale, pentru care el a avut de pătimit ca şi Míla, mi-ai pomenit şi anul trecut, bunicuţo, de ziua domnului Prošek. De atunci eu am uitat cu totul să te mai întreb ; spune-mi te rog, acum, întîmplarea, abia ne mai trece vremea şi ne mai alungăm gîndurile ; şi apoi, sub liliacul ăsta ţi-e mai mare dragul să şezi şi să asculţi.

— Ei bine, fie, zise bunicuţa. Barunka, tu du-te de vezi de copii, nu cumva să mi se ducă la rîu !

Barunka plecă şi bunicuţa începu :

— Eram o fetişcană măricică pe vremea cînd Maria Tereza a pornit războiul cu Prusia. Nu ştiu pentru ce anume s-au luat la harţă. Împăratul Iosif a venit cu oştile pînă la Jaroměr, iar prusacii s-au înşirat pe tot lungul graniţei. În toată împrejurimea şi prin sate mişunau ostaşii. În gospodăria noastră se aciuaseră cîţiva soldaţi de rînd şi un ofiţer, din păcate om uşuratic, din aceia cărora li se pare că orice fată poate să-i pice în cursă, aşa cum pică musca în plasa păianjenului. Eu i-am tăiat-o scurt, dar lui nici că-i păsa de vorbele mele, se scutura de ele cum s-ar fi scuturat de rouă. Cînd am văzut că vorba nu ajută la nimic, mi-am potrivit toate treburile în aşa fel ca să nu fiu silită să mă întîlnesc nicăieri singură cu dînsul. Ştii doar cum e la ţară, fata trebuie să alerge de cîteva ori pe zi ba la cîmp, ba după iarbă, mai pleacă ai casei şi o lasă singură, vorba ceea, nu-i nevoie să păzească cineva fetele, că se păzesc ele singure ; ei, şi asta face că se ivesc destule prilejuri pentru acei ce vor să le amăgească. Dar pe mine m-a păzit Dumnezeu. După iarbă mă duceam la crăpatul zorilor cînd cu toţii mai dormeau încă. Eu, de mititică mă sculam devreme ; mama întotdeauna îmi zicea : „Cine se scoală de dimineaţă, departe ajunge“. Avea

dreptate ; chiar de n-aş fi tras foloase din asta, aveam cel puţin bucurie. Cînd ieşeam în faptul zilei în livadă sau pe cîmp şi vedeam iarba înverzită, scăldată în rouă, parcă-mi rîdea inima. Fiecare floricică stătea ca o fecioară cu căpşorul ridicat în sus şi cu ochişorii odihniţi. Din fiecare frunzuliţă, din fiecare firicel de iarbă, de pretutindeni izvorau miresme. Păsărelele, micuţele de ele, zburau deasupra mea, preamărindu-l pe Dumnezeu cu cîntecul lor ; peste tot domnea o linişte adîncă. Cînd răsărea soarele de după munţi, mă simţeam întotdeauna ca şi cînd aş fi stat în biserică ; munceam cîntînd de una singură şi treaba mergea ca pe roate. Şi aşa, odată, într-o dimineaţă, pe cînd coseam iarba în livadă, numai ce aud în spatele meu : „Sănătate, Madlenka !“ Îmi întorc privirea şi vreau să spun : „Să dea Dumnezeu !“, dar de spaimă n-am putut scoate o vorbă ; secera mi-a scăpat din mînă.

— Era ofiţerul, nu ? intră în vorbă Kristla.

— Ai răbdare, încetişor, urmă bunicuţa, nu era ofiţerul, că dacă era el nu lăsam eu secera din mînă. De bucurie mă speriasem. În faţa mea stătea Jiři ! Trebuie să-ţi spun că nu-l mai văzusem de trei ani. Asta o ştii, că Jiřík era feciorul vecinei noastre Novotná, aceea care a fost cu mine cînd am stat de vorbă cu împăratul Iosif ?

— Da, asta o ştiu ; şi ne-ai spus că Jirí, în loc să iasă preot, s-a făcut ţesător.

— Aşa, aşa, unchi-său a fost de vină ; băiatul mergea strună cu învăţătura, ori de cîte ori se ducea tătucul meu după el la Rejchinov, nu auzea pe seama lui decît vorbe de laudă. Cînd venea acasă în vacanţă, citea vecinilor duminica din *Biblie*, în locul tătucăi, care era un cititor vestit, şi atît de bine îi zicea, că ne era mai mare dragul să-l ascultăm ! Novotná spunea : „Parcă îl văd pe băiatul ăsta

ţinînd predica." Noi ne purtam cu toţii faţă de el ca şi cînd ar fi fost uns; care cum gătea ceva bun îi trimitea şi lui, iar dacă Novotná spunea sfioasă: „Pentru Dumnezeu, dar noi ce-o să vă dăm în schimb"? femeile îi răspundeau: „Cînd s-o face Jiřík preot, o să ne dea binecuvîntarea." Noi am crescut împreună; ce făcea unul, făcea şi celălalt; dar cînd a venit în a doua, în a treia vacanţă, nu mai aveam faţă de el atîta îndrăzneală, mă sfiam şi, de multe ori cînd venea după mine în livadă şi ţinea morţiş să-mi ajute la cărat iarba, îmi ziceam că păcătuiesc îngăduindu-i, şi-i spuneam mereu că treaba asta nu-i pe potriva unui preot; dar el rîdea de mine şi-mi zicea că o să mai curgă multă apă pe rîu pînă o să ţină el predică! Se întîmplă aşa în lume că oamenii fac socoteala şi Dumnezeu rînduiala. Odată, pe cînd era în a treia vacanţă, sosi pe neaşteptate veste din Kladsko, de la unchiul lui Jiřík, ca să se ducă la el. Unchiul era ţesător, ţesea felurite lucruri frumoase, din trei fire; cîştiga din asta galbeni frumuşei şi, fiindcă n-avea copii, îşi adusese aminte de Jiřík. Cumătra n-a vrut să-l trimită, dar tătuca a îndemnat-o să-l lase să plece, spunîndu-i că s-ar putea să fie spre norocul lui şi că, la urma urmei, ca frate de tată, unchiul are oarecare drept asupra nepotului. Şi aşa, s-a dus; cumătra şi tătucul meu l-au însoţit mergînd împreună tustrei la hramul de la Vambeřice. Ei s-au întors, Jiřík însă a rămas acolo. Cu toţii îi duceau dorul, eu şi mamă-sa i-l duceam cel mai mult; numai că ea, mamă, vorbea şi se tînguia toată vremea, iar eu nu cutezam să-mi dau pe faţă aleanul. Unchiul făgăduise că va avea grijă de el ca de copilul lui. Cumătra gîndea aşadar că Jiřík umblă la şcoală în Kladsko; se şi bucura la gîndul că în curînd ea, cea dintîi, va primi de la el binecuvîntarea şi cînd colo, ce să vezi, peste un an, cînd Jiřík sosi acasă să-i vadă pe ai săi,

ne spuse că s-a făcut ţesător, că a şi ajuns calfă ! Cumătra plîngea de te-apuca şi pe tine jalea ; dar ce să facă ! Jiřík se rugă frumos de ea şi-i mărturisi că n-avea nici o dorinţă să iasă preot, cu toate că ar fi fost bucuros să meargă mai departe cu învăţătura. Spunea însă că unchiul l-a sfătuit să se lase păgubaş, că i-a arătat cît amar de vreme ar mai fi trebuit să prăpădească prin şcoli şi pe la autorităţi, pînă să ajungă să-şi cîştige o bucăţică de pîine, şi că l-a îndemnat să se apuce mai bine de o meserie, că meseria e brăţară de aur, din ea o să-şi agonisească traiul, iar învăţătura ce-o are o să-i fie cu atît mai priincioasă. Ce mai tura-vura, Jiřík s-a dat pe brazdă, a învăţat ţesătoria şi cum el pe toate le făcea din toată inima, s-a arătat destoinic şi ca ţesător. Cînd s-a împlinit un an, unchiul i-a dat certificat de calfă ; apoi l-a trimis să facă un stagiu în străinătate, mai întîi la Berlin, la un cunoscut al lui, unde putea să înveţe şi mai bine meseria. Pornind la drum, Jiřík făcuse mai întîi popas la noi, în Cehia. Atunci mi-a adus el mătăniile astea, de la Vambeřice.

Spunînd aceasta, bunicuţa scoase din sîn mătăniile de soc, de care nu se despărţea nici o clipă ; se uită la ele înduioşată, apoi, sărutîndu-le, le ascunse iar la piept şi continuă :

— Tatăl meu nu i-o luă lui Jiřík în nume de rău că s-a lăsat de preoţie şi-o dăscălea pe Novotná să nu-şi facă inimă rea din pricină că nu i s-a împlinit nădejdea : „Cine ştie dacă n-o să-i meargă mai bine cu meseria, îi spuse el, lasă-l în pace ; cum şi-a aşternut, aşa va dormi. Să toarcă şi cîlţi, numai să fie priceput în muncă şi să rămînă om cinstit şi cumsecade, că apoi va fi vrednic de aceeaşi cinstire ca şi un preot.“ Jiří se bucura că tătuca nu se supărase pe el, îi era naş şi apoi ţinea la dînsul ca la tatăl lui. Se lăsă şi Novotná înduplecată, cum să nu se fi lăsat

cînd era copilul ei, pe care-l iubea ca ochii din cap şi n-ar fi putut, aşadar, să-l facă să se simtă nefericit. Jiřík rămase cîteva zile la noi în sat, apoi se duse în lume şi vreme de trei ani nu ne-a prea trimis veşti şi nici nu l-am văzut, pînă în dimineaţa aceea cînd m-am pomenit cu el în faţa mea. Îţi poţi da seama cîtă bucurie mi-a umplut inima. L-am cunoscut numaidecît, cu toate că se schimbase mult; era, uite, atît de înalt, dar şi bine legat, încît cu greu îi puteai găsi pereche. S-a aplecat către mine, m-a luat de mînă şi m-a întrebat de ce m-am speriat de el aşa de tare? „Cum să nu mă sperii, îi spun eu, cînd m-am pomenit cu tine aşa, deodată, de parcă ai fi picat din nori. De unde ai venit şi cînd ai venit?" „Vin de-a dreptul din Kladsko, unchiul se teme să nu mă prindă undeva cu arcanul, căci pe acolo umblă peste tot cu recrutarea; abia m-am întors din lume şi m-a trimis în Cehia; aşa socoteşte el, că aici sînt mai ferit. Am trecut cu bine munţii şi iată-mă cum mă vezi." „Pentru Dumnezeu, îi zic eu, numai să nu te înhaţe aici! Maică-ta ce spune?" „Încă n-am văzut-o, zice el. Am sosit pe la ceasurile două după miezul nopţii şi n-am vrut s-o trezesc. Mi-am zis: «Să te culci, băiete, pe iarbă, sub fereastra Madlenei, că ea se deşteaptă devreme ca după ceasornic; aştepţi pînă se scoală şi apoi pleci»; aşa mi-am zis şi m-am întins pe aşternutul verde. Am auzit că se spune despre tine în sat: înainte de a începe să cînte ciocîrlia, Madlena şi aduce iarba acasă. Şi văd că aşa este. Abia se luminează de zi, că tu îi şi dai cu coasa. Te-am văzut cum te spălai lîngă fîntînă, cum te pieptănai şi abia m-am putut stăpîni să nu mă reped la tine; apoi te-ai închinat şi n-am vrut să te stingheresc. Acum că mă vezi, să-mi răspunzi la o întrebare: îţi mai sînt drag?" Aşa mi-a vorbit; cum puteam să răspund altfel decît că mi-e drag! Noi doi ne

îndrăgisem din copilărie, iar mie nici prin minte nu mi-a trecut vreodată să mă gîndesc la altul. Am mai stat puţin de vorbă, apoi Jiří s-a dus repede alături la maică-sa, iar eu am intrat în casă să-i spun tatii că a venit. Tătuca era un om înţelept; lui nu i-a plăcut că Jiří venise într-o vreme atît de primejdioasă. „Nu ştiu, a zis el, dacă aici va scăpa de tunica albă; vom face tot ce ne va sta în putinţă ca să-l adăpostim; numai nu spuneţi nimănui că se află aici." Novotná era în al nouălea cer de bucurie că-l vede, dar în acelaşi timp tremura de frică, pentru că în sat Jiří fusese trecut pe lista de recrutare şi scăpase numai aşa, fiindcă nimeni nu ştia unde este. Trei zile a stat pitit în pod, în fîn. Peste zi se ducea la el mama; spre seară mă furişam şi eu pînă la dînsul şi stăteam de vorbă împreună despre ce vrei şi ce nu vrei. Îmi era atît de frică pentru el, încît ziua întreagă umblam ca o oaie rătăcită; uitasem să mă mai feresc de ofiţer şi aşa, i-am răsărit în cale de cîteva ori. El, socotind că poate apuc să mă îmbunez, a început numaidecît cu vechiul cîntec; l-am lăsat să-şi bată gura şi nici nu l-am mai repezit ca altădată, căci mi-era teamă pentru Jiřík. Şi cum îţi spuneam, Jiřík stătea ascuns; în afară de mine, de mamă-sa şi de părinţii mei, nu mai ştia nimeni de el. A treia seară am zăbovit la Jiřík ceva mai mult; cînd am ieşit din casa Novotnei era linişte peste tot şi întunericul se lăsase binişor; deodată îmi taie calea ofiţerul. Mă pîndise; ştia că mă duceam seara la cumătra şi-i dăduse în gînd să mă aştepte în livadă. Ce aveam de făcut? Puteam să strig — Jiřík ar fi auzit din pod orice vorbă rostită mai tare, dar mi-era teamă să-l chem. M-am bizuit, aşadar, pe puterile mele şi, văzînd că ofiţerul nu înţelege de vorbă bună, ne-am luat amîndoi la pumni. Nu rîde fetiţo, nu rîde; nu te uita la mine aşa cum sînt acuma; e drept că prea

mare nu eram nici atunci, dar eram vînjoasă, mîinile mele, deprinse cu munca grea, erau tari. L-aş fi snopit în bătaie pe ofiţer dacă în furia lui n-ar fi apucat să mă drăcuie şi să mă blesteme. Aşa s-a dat de gol şi deodată, ca un trăsnet, ne-am pomenit între noi cu Jiřík, apucîndu-l de beregată. Auzind blestemele, trăsese cu ochiul printre scîndurile podului ; m-a recunoscut în întuneric şi numaidecît a sărit prin gura podului jos, de te miri că nu şi-a rupt gîtul. Dar crezi că se mai gîndea el atunci la ceva ? De-ar fi fost un rug sub el, tot ar fi sărit. „Ia ascultă, domnule, s-a stropşit Jiřík la ofiţer, stă frumos să te baţi aici, noaptea, cu o fată cinstită ?“ Eu am încercat să-l liniştesc, prin semne, încercam să-i aduc aminte de primejdia în care se afla, dar el parcă nu vedea, n-auzea, tremura de mînie şi-l ţinea pe ofiţer ca în cleşte.

În cele din urmă s-a lăsat totuşi domolit. „Dacă am fi în alt moment şi în altă parte, a zis Jiřík, aş mai avea a-ţi spune şi altceva, aici însă nu e locul potrivit ; ascultă deci şi ţine minte : fata asta e logodnica mea ; dacă te mai legi de dînsa, o să stăm noi de vorbă altfel ! Şi-acu, pleacă !“ După asta l-a azvîrlit pe domnişor pe portiţă ca pe un putregai ; m-a cuprins apoi cu braţele de gît şi mi-a spus : „Madlenko, adu-ţi aminte de mine ; dă sănătate măicuţii şi rămîneţi toţi cu bine ; eu trebuie să plec numaidecît că de nu, mă înhaţă. Nu vă fie teamă pentru mine, căci cunosc fiecare potecuţă şi mă furişez eu într-un fel. Te rog să vii la Vambeřice, la hram ; acolo ne-om vedea !“ Pînă să-mi pot veni în fire, dus a fost. Mă reped numaidecît la Novotná să-i povestesc ce s-a întîmplat ; m-am întors apoi cu ea la noi ; am stat multă vreme cu toţii, parcă năuciţi ; la cel mai mic zgomot, tresăream. Ofiţerul a trimis ostaşi pe toate drumurile ; necunoscîndu-l pe Jiřík, credea că nu-i din sat şi că va fi găsit undeva

prin împrejurimi ; dar Jiřík li s-a strecurat pe sub nas şi a scăpat. Eu îl ocoleam pe ofiţer cît puteam, iar el, neputînd să se răzbune altfel, mă făcea de ocară prin sat, voia să mă privească lumea ca pe o fată stricată. Mă cunoşteau însă prea bine cu toţii, aşa că n-a izbutit. Spre norocul meu, a venit ordin ca oştile să se retragă. Prusacii năvăliseră peste hotare. Din tot războiul acela nu s-a ales nimic ; ţăranii l-au numit „războiul colacilor", fiindcă ostaşii, după ce au tot mîncat colaci prin sate, s-au întors acasă.

— Şi ce s-a întîmplat cu Jiřík ? întrebă Kristla, care ascultase cu încordare.

— N-am aflat nimic despre el pînă în primăvară, deoarece cu tulburările acelea nu mai trecea nimeni dintr-o parte în alta a graniţei. Stăteam ca pe ghimpi. A venit şi primăvara, şi tot nimic ; am plecat la hram, aşa cum îi făgăduisem lui Jiřík. Se duceau acolo mai mulţi cunoscuţi şi ai mei m-au dat în grija lor. Călăuza noastră fusese de mai multe ori la Kladsko şi tătuca l-a ales anume să mă ducă ; el cunoştea acolo fiecare colţişor. „Facem popas la doamna Liduška să ne mai dregem oleacă", a spus călăuza cînd am sosit în oraş. Am intrat într-o crîşmă mică, la marginea oraşului. La doamna Liduška trăgeau toţi cei veniţi din Cehia ; ea era de fel de prin meleagurile noastre. Pe vremea aceea, în Kladsko se vorbea încă pretutindeni ceheşte, dar aşa-i obiceiul, ca oamenii născuţi în acelaşi loc să se caute unul pe altul. Doamna Liduška ne-a primit cu mare bucurie şi a trebuit să intrăm în odăiţa ei. „Şedeţi, mă întorc îndată, numai să vă aduc puţintică ciorbă de vacă", ne-a spus binevoitoare şi a pierit pe uşă. Inima parcă mi-ar fi fost strînsă în cleşte : şi de bucurie că mă voi întîlni cu Jiřík, şi de teamă să nu i se fi întîmplat ceva, de cînd nu mai ştiam nimic de el. Cînd, deodată, auzim afară un glas bărbătesc

dînd bineţe doamnei Liduška, apoi glasul ei strigînd: „Poftim înăuntru, domnule Jiřík, au sosit pelerini din Cehia !“ Uşa s-a deschis iute şi în prag s-a ivit Jiřík ; văzîndu-l, am rămas ca lovită de trăsnet : era în haină militară ! Mi s-a făcut negru înaintea ochilor ! Jiřík mi-a întins mîna, m-a cuprins în braţe şi mi-a spus aproape plîngînd : „Cum vezi, Madlenko, sînt un om fără noroc ; abia m-am apucat de meserie şi m-am descotorosit de cele ce nu-mi plăceau, şi iată că un jug nou îmi atîrnă de gît. Am căzut din lac în puţ. Dacă aş fi rămas în Cehia, l-aş fi slujit cel puţin pe împăratul meu, în vreme ce aici trebuie să slujesc străinului.“ „Pentru Dumnezeu, dar cum s-a făcut de te-au înhăţat ?“ îl întreb eu. „Ei, draga mea, neroziile tinereţii ; n-am dat crezare unchiului, care-i om păţit. Cînd am fugit de la voi, oriunde mă duceam, nu mai puteam de dor, nimic nu-mi mai intra în voie. Într-o duminică, vrînd să-mi uit amarul şi neascultînd de poveţele unchiului, m-am dus cu cîţiva prieteni la o cîrciumă. Am băut pînă ne-am îmbătat ; pe neaşteptate au intrat în cîrciumă recrutorii.“ „Trei coţcari, se amestecă în vorbă doamna Liduška, care tocmai aducea ciorbă. Dacă domnul Jiřík ar fi venit să bea la mine, nu i s-ar fi întîmplat nimic ; în localul meu eu nu îngădui momelile şi înşelăciunile lor ; uite unchiul, nu se duce niciodată în altă parte decît la Liduška. De, omul bătrîn are minte, tineretul însă, ce să-i faci, dacă n-are nici un dram ! Dar la ce bun să-ţi mai faci sînge rău, domnule Jiřík ; dumneata eşti un flăcău voinic, înalt, regelui nostru îi plac ostaşii înalţi ; nu te lasă el fără baston !“ „De-acu fie ce-o fi, a rostit supus Jiří. Aşa a fost să se întîmple. Noi nu eram în minţile noastre, recrutorii ne-au luat cu şosele, cu momele, şi cînd ne-am trezit, eu şi Lehotský, prietenul meu cel mai bun, eram ostaşi. Credeam că-mi plesneşte capul, dar

ce puteam să fac ! Unchiul s-a văicărit şi el destul ; în cele din urmă s-a gîndit cum s-ar putea drege oarecum năpasta căzută peste mine. S-a dus la general şi atîta l-a rugat, că m-au lăsat să rămîn aici, curînd o să mă înainteze căprar şi... Ei, dar despre asta o să mai vorbim noi ! Numai atîta te rog, Madleno, să nu-mi faci şi tu inimă rea ; lasă-mă să mă bucur că te văd." A trebuit să ne liniştim şi să ne împăcăm cu soarta. Mai tîrziu, Jiřík m-a dus la unchiu-său. Ce s-a mai bucurat bătrînul cînd ne-a văzut ! Seara, a venit şi prietenul lui Jiřík, Lehotský. Ce cumsecade om ! El şi Jiřík şi-au rămas credincioşi, unul altuia, pînă la moarte. Sărmanii, s-au dus amîndoi în veşnicie, numai eu am rămas aici ca să-i pomenesc...

— Şi nu-i aşa, bunicuţo, că dumneata nu te-ai mai întors acasă ? Te-a luat bunelul ! intră în vorbă Barunka, întoarsă de mult de pe unde fusese. Bunicuţa tresări, smulsă din gîndurile în care căzuse la amintirea clipelor fericite ce le trăise cu prilejul acelei revederi.

— Bineînţeles, m-a luat la el unchiul, avea socotelile lui. Pusese la cale încuviinţarea de căsătorie pentru Jiřík. Aştepta numai să venim la hram. Peste noapte, Jiří a plecat, iar eu am rămas să dorm la unchiul. Era un bătrînel tare cumsecade ! Dumnezeu să-l ţină de-a dreapta lui ! A doua zi, dis-de-dimineaţă, Jiřík sosi în grabă mare şi multă vreme a stat de s-a sfătuit cu unchiul. Apoi a venit la mine şi mi-a spus : „Madlenko, spune-mi drept, cu cugetul curat, mă iubeşti tu aşa ca să înduri cu mine tot greul, să-ţi părăseşti tată şi mamă, poate pentru totdeauna ?" Eu am spus : „Da". „Dacă-i aşa, atunci rămîi aici şi fii nevasta mea", mi-a spus el, mi-a cuprins capul în mîini şi m-a sărutat. „Dar gîndeşte-te, ce-o să zică maică-ta, ce vor zice ai mei ?", îl întreb eu şi inima-mi tremura şi de bucurie şi de îndoială.

„Ce să zică ? Ne iubesc doar şi de bună seamă că n-or dori să ne chinuim." „Dar, pentru Dumnezeu, Jiřík, părinţii trebuie totuşi să ne dea binecuvîntarea."
La asta Jiřík n-a răspuns nimic, unchiul însă s-a apropiat de noi, l-a trimis pe Jiřík afară şi mi-a spus : „Madlenko, eşti o fată evlavioasă, mi-e drag de tine ; văd bine că Jiřík va fi fericit şi că nu degeaba plîngea de dorul tău. Eu, unul, l-aş opri dacă ar fi alt om, dar el, ce vrea, aceea face. Dacă n-aş fi fost eu, ar fi ajuns la deznădejde cînd l-au luat la oaste; am izbutit să-l liniştesc, făgăduindu-i că-i voi dobîndi învoirea de însurătoare. Nu pot să rămîn de minciună. În Cehia nu mai are voie să se ducă ; şi dacă tu te-ai mai întoarce acum acasă, cine ştie dacă ai tăi nu te-ar face să te răzgîndeşti. Cînd veţi fi unul al altuia, vom pleca împreună la Olešnice şi părinţii nu te vor lipsi de binecuvîntarea lor. Vom da pelerinilor o scrisoare. Poimîine veţi face cununia în capela militară, eu voi ţine locul părinţilor voştri şi răspunderea aceasta o iau pe cugetul meu. Uită-te la mine, Madlenko, mi-e capul alb ca zăpada ; crezi oare că aş făptui ceva de care m-aş sfii să dau socoteală înaintea lui Dumnezeu ?" Aşa mi-a vorbit unchiul şi-i curgeau lacrimile pe obraji. M-am învoit întru totul. Jiřík, mai-mai să-şi piardă minţile de bucurie. Altă îmbrăcăminte, decît ce era pe mine, n-aveam. Jiřík mi-a cumpărat numaidecît o fustă, o jachetă, apoi salbă la gît, daruri de nuntă ; de celelalte ce-mi mai trebuiau s-a îngrijit unchiul. Salba e aceea de granate pe care o port şi acum ; mai păstrez şi fusta de culoarea brînduşelor şi jacheta de culoarea cerului. Au plecat pelerinii şi unchiul le-a dat să ducă o scrisoare prin care vestea alor noştri că eu mai rămîn cîteva zile acolo, şi că o să vin cu el ; mai mult nu a scris. „Mai degrabă o să ajungem la înţelegere dacă vom sta de vorbă", a socotit el. A

treia zi de dimineaţă am avut nuntă ; ne-a cununat preotul militar. Naşă ne-a fost doamna Liduška. Lehotský — cavaler de onoare, soră-sa — domnişoară de onoare, iar martori ne-au fost unchiul şi încă un orăşean ; încolo n-a mai fost nimeni. Doamna Liduška ne-a pregătit o gustare şi iacă aşa a fost, am petrecut ziua întreagă lăsîndu-ne în voia lui Dumnezeu şi în bucuria inimilor pe care o umbrea numai gîndul la cei de acasă. Doamna Liduška îl necăjea pe Jiřík la masă, zicîndu-i într-una : „Hei, domnule mire, nici nu te mai cunosc, dumneata eşti posomorîtul acela de Jiřík ? Dar, drept să vă spun, nu-i de mirare că faţa îţi străluceşte, ai şi de ce !" S-a vorbit de una, de alta, cum se obişnuieşte. Jiřík dorea să merg chiar în seara aceea la el, dar unchiul n-a îngăduit una ca asta ; zicea că numai atunci ne vom muta împreună cînd ne-om întoarce din Cehia după pelerinajul de la Vambeřice. După cîteva zile, am plecat la Olešnice, eu şi unchiul. Mirarea că eram nevastă şi plînsetele cumătrei că Jiřík era ostaş, nici nu se pot povesti. Măicuţa mea îşi frîngea mîinile şi se văicărea de mi se făcuse părul măciucă. Nu se putea împăca cu gîndul că vreau s-o părăsesc şi să merg în străinătate după un ostaş. Tătuca însă, om înţelept, cu scaun la cap, privea lucrurile altfel. „Destulă vorbă, a hotărît el, ajunge ! Cum şi-a aşternut, aşa va dormi. Dacă se iubesc, apoi să le îndure pe toate împreună ; ştii bine, nevastă, că şi tu ţi-ai părăsit tată şi mamă pentru mine : asta-i ursita fetelor. Cine-i de vină că peste Jiřík a dat năpasta ! Şi la urma urmei slujba lui n-o să ţie o viaţă ; va isprăvi o dată cu robota aceea şi s-o putea întoarce. Iar dumneata, cumătro, linişteşte-te ; Jiřík e băiat înţelept şi de urît cu viaţa n-o să i se urască ; de asta, a avut el grijă. Iar tu, Madlo, nu mai plînge, Dumnezeu să-ţi dea fericire şi cu cine ai mers la altar, cu acela să te duci şi în

mormînt." Cu vorbele astea, tătuca mi-a dat binecuvîntarea, apoi l-au podidit lacrimile. Plîngeau şi mamele. Măicuţa mea, de felul ei grijulie la toate, nu mai ştia cum să se descurce. „Unde ţi-a fost mintea? mă ocăra. Auzi mireasă! N-are nici perină, nici plapumă, nici îmbrăcăminte, dar bine că se mărită! De cînd umblu prin lume, aşa oameni suciţi n-am văzut!" Am căpătat o zestre bunicică şi după ce le-am avut pe toate în bună rînduială, m-am întors la Jiřík şi nu l-am mai părăsit pînă la moarte. Dacă n-ar fi fost războiul acela nenorocit, Jiřík ar mai fi şi azi cu mine aici. Aşa că vezi şi tu, draga mea, că ştiu bine ce e bucuria şi jalea, că ştiu şi eu ce-s nebuniile tinereţii, isprăvi povestea bunicuţa şi, zîmbind cu blîndeţe, puse mîna ei uscată pe braţul rotund al Kristlei.

— Mult ai mai pătimit şi dumneata, bunicuţo, dar tot ai trăit şi un răstimp fericită, ai dobîndit ce ţi-a dorit inima. Şi eu, dacă aş şti că după toate suferinţele voi fi fericită, le-aş răbda bucuroasă, chiar de-ar trebui să-l aştept pe Míla şi paisprezece ani, zise Kristla.

— Zilele omului sînt în mîna lui Dumnezeu, fetiţo dragă. Cum ţi-e scris, aşa-ţi va fi; de soartă nu poţi să te fereşti şi cel mai bun lucru ar fi să te laşi cu toată încrederea în voia lui Dumnezeu.

— Altfel nici nu se poate; dar vezi, cîteodată omul nu-şi poate stăpîni firea, şi dacă mi-l ia la oaste pe Jakub, o să mă văicăresc cît e ziua de lungă. Cu el se duce toată bucuria mea, singurul meu sprijin va fi pierdut.

— Ce tot vorbeşti, Kristla, nu-l ai pe tata?

— Am un tată bun, Dumnezeu să mi-l ţie, dar a îmbătrînit şi-i ursuz. Ţinea morţiş să mă mărit anul acesta, ca să aibă cine să-i ia locul; ce mă fac dacă Jakub pleacă la oaste? Eu pe altul nu-l iau, chiar

de s-ar pune toţi cu tălpile-n sus ; de muncit o să muncesc pe brînci, pînă ce-oi cădea jos, ca să n-aibă tata ce mormăi, iar de n-o merge treaba — n-o merge... da nici de măritat, nu mă mărit. Ah, bunicuţo, nici nu-ţi dai seama ce de supărări am şi la cîrciumă ! Nu mă plîng de muncă, Doamne fereşte ! De asta, puţin îmi pasă ! Dar mă supără cîte sînt silită să ascult. Cîte vorbe urîte !

— Şi nu le poţi ocoli ?

— Spune-mi, te rog, cum s-ar putea ? De cîte ori nu i-am cerut tatii : „Uite, tătucule, aşa şi aşa, nu mai primi marţafoi din ăştia" ; dar lui nu-i place să spună nimănui ceva rău, nu-i vine să-şi alunge muşteriii, şi totdeauna îmi zice aşa : „Ascultă, fato, spune-le ce vrei, numai repezită să nu fii, ca să nu ne pierdem muşteriii, ştii doar că din asta ne scoatem traiul." Bine, să nu fiu repezită, nici ursuză, dar dacă oi fi binevoitoare, ajung în gura lumii ; veselă şi zglobie cum am fost pînă acum, cu greu am să mai fiu ; şi atunci, ce mă fac ? Of, şi dacă ar fi vorba numai de nişte fluieră-vînt, pe ăştia i-aş ţintui eu repede-repede ; dar domnul administrator şi contabilul de la castel, de, sînt oaspeţi de vază, trebuie să-i ascult şi mi-e mai mare greaţa. Mi-e şi ruşine să-ţi spun cum mă urmăreşte ţapul acela bătrîn ; şi simt, ca şi cînd mi-ar şopti cineva, că de aici vine toată strădania lui ca să se descotorosească de Míla, fiindcă ştie că-i apărătorul meu şi se teme să nu păţească şi el ce a păţit italianul. Pe faţă se arată ca şi cum ar vrea să-i facă un hatîr primarului sau să se răzbune pentru supărarea fetei, dar ticălosul se preface, se gîndeşte numai la dînsul. Tătucăi îi este teamă de el, iar mama, biata de ea, ca şi cînd n-ar mai fi pe lume, mai mult zace decît umblă ; mamei nici nu pot să-i vorbesc de una ca asta. Ei, dacă aş fi măritată, toate s-ar schimba. Dacă nu mi-ar place

mutra vreunuia, numai o vorbă i-aş spune lui Mila şi el, dacă n-ar putea să-l scarmene, ar avea oricum grijă ca omul acela să nu mai îndrăznească să se uite obraznic la mine. Ah, bunicuţo, dacă ţi-aş putea spune cît ne iubim... dar asta e greu de spus !... şi, sprijinindu-şi coatele pe genunchi, fata îşi lăsă faţa în palme şi tăcu.

În clipa aceea, fără ca ele să bage de seamă, în grădină intră încet Míla. Faţa lui frumoasă era încleştată de durere, ochii săi limpezi erau tulburi ; cîrlionţii de păr castaniu închis, care altădată i se răsuceau pe frunte, erau tunşi, în loc de căciulă de vidră, avea pe cap o capelă de ostaş la care-şi prinsese o crenguţă de brad. Văzîndu-l, Barunka se sperie, bunicuţei i se lăsară mîinile în poală, faţa i se îngălbeni şi şopti încet :

— Dumnezeu să te aibă în paza lui, băiete !

Cînd însă Kristla ridică capul şi Míla, întinzîndu-i mîna, îi spuse cu glas scăzut :

— Sînt ostaş, peste trei zile trebuie să plec la Hradec ! fata căzu leşinată în braţele lui.

XV

A doua zi, bunicuţa, ducîndu-se ca de obicei înaintea copiilor la întoarcerea lor de la şcoală, îi întîmpină cu o întrebare :

— Ghiciţi, copii, cine a venit la noi ?

Micii şcolari rămaseră o clipă înmărmuriţi, nu le venea în minte cine putea fi, cînd deodată Barunka strigă :

— Domnul Beyer, nu-i aşa, bunicuţo ?

— Ai ghicit ; şi-a adus cu el şi băiatul.

— Ce bine îmi pare ! Să mergem repede ! strigă Ján şi o luă la fugă, cu Vilím după el, de le săltau ghiozdanele pe spinare.

Bunicuţa strigă după ei să meargă ca oamenii, să nu alerge ca nişte căţei, dar băieţii, ia-i de unde nu-s. Abia îşi mai trăgeau sufletul cînd au ajuns acasă şi s-au năpustit în odaie ; mama voi să-i dojenească, dar domnul Beyer întinse spre ei mîinile sale lungi, îi ridică în braţe unul după altul şi îi sărută pe obraji.

— Ei, ce-aţi mai făcut tot anul, cum v-au mers treburile ? întrebă el cu glasu-i gros care răsuna puternic în încăperea mică.

Băieţii nu răspunseră îndată, privirile lor erau aţintite asupra băieţaşului, cam de vîrsta Barunkăi, care stătea lîngă domnul Beyer. Era un băiat frumos, leit taică-său ; de bună seamă însă că n-avea mîinile noduroase, obrajii îi erau rumeni ca o floare şi în ochi îi strălucea bucuria copilărească.

— Aha, vă uitaţi la băiatul meu ; ei bine, atunci uitaţi-vă şi daţi-vă mîinile, ca să fiţi prieteni buni. Ăsta e Orel[1] al meu.

Astfel vorbind, îşi împinse uşor înainte feciorul, care întinse băieţilor mîna, fără sfială. În clipa aceea intră Barunka, după ea bunicuţa şi Adelka.

— Uite, Orel, asta-i Barunka despre care vă povesteam acasă, ea vine întotdeauna cea dintîi să-mi dea „bună dimineaţa", cînd rămîn aici peste noapte. Cum văd însă, anul acesta s-au mai schimbat lucrurile : umblaţi la şcoală şi asta înseamnă că Jenik trebuie să se scoale o dată cu Barunka. Ei, cum vă pare la şcoală ? Ţie, Jenik, nu ţi-ar plăcea mai degrabă să umbli prin pădure ? Vezi, Orlik al meu a început să meargă cu mine la pîndă, în munţi ; curînd o să ştie să tragă cu puşca tot aşa de bine cum trag eu ; aşa întreba şi povestea în acelaşi timp pădurarul, înconjurat de copii.

— Stai, nu le mai împuia capul cu de-astea, zise bunicuţa, că Ján îndată nu mai are astîmpăr şi-o să vrea să vadă puşca lui Orel.

— Şi, mă rog, de ce nu s-ar uita la ea ? Ad-o aici, Orlik, că doar nu-i încărcată.

— Nu, tăticule ; ştii doar că ultimul cartuş l-am tras într-un pui de uliu, zise băiatul.

— Şi l-ai împuşcat, spune ! Cu asta poţi să te făleşti. Haide, du-te şi arată uliul băieţilor.

Băieţii alergară bucuroşi afară cu Orel ; bunicuţa, grijulie cum era, se duse după ei, cu toate că domnul Beyer o încredinţă că Orlik va fi cu băgare de seamă.

— Dar tu de ce ai nume de pasăre ? îl întrebă Adelka pe Orel, cînd fură afară, în vreme ce Ján şi Vilím se uitau la uliul împuşcat.

---

[1] Vultur.

— Pe mine, dacă vrei să ştii, mă cheamă Aurel, zîmbi băieţaşul către Adelka ; dar tăticului îi place mai mult să-mi zică Orel ; şi-apoi îmi place şi mie ; Orel e o pasăre vitează. Tăticul nostru a împuşcat odată un vultur.

— Pot să mi-l închipui, zise Ján ; o să-ţi arăt şi eu un vultur şi multe alte păsări şi animale; le am desenate într-o carte pe care am căpătat-o în dar acum un an, de ziua mea ; hai cu mine !

Vorbind, îl trase pe Orel în odaie, unde-i arătă numaidecît cartea.

Lui Orel i-au plăcut straşnic animalele, iar domnul Beyer se uita şi el cu multă plăcere, răsfoind filă cu filă.

— Asta n-o aveai anul trecut ? îl întrebă pe Ján.

— Am căpătat-o în dar de ziua mea de la domnişoara contesă ; am mai primit şi o pereche de porumbei de la Kristla şi iepuraşi de casă de la pădurar ; de la bunica am căpătat douăzeci de creiţari, iar de la părinţi, stofă de haine, se făli Ján.

— Eşti un băiat norocos, spuse domnul Beyer, apoi uitîndu-se în carte şi văzînd pe foaia deschisă o vulpe, izbucni rîzînd : Parcă-i vie ! Stai, vicleano, că-ţi vin eu de hac !

Vilím, crezînd că ameninţă vulpea desenată, se uită ciudat la el, pînă ce domnul Beyer băgă de seamă şi-i zise zîmbind :

— Nu te teme. Vulpii ăştia nu-i fac nimic ; dar este una în munţi care-i seamănă, pe aceea trebuie să punem mîna, că ne face multă pagubă.

— Poate c-o prinde Petr ; am fost cu el să-i întindem capcana înainte de a pleca, spuse Orel.

— Ehei, băiete, vulpea e de zece ori mai vicleană decît Petr ; are şiretlicurile ei, care nici prin minte nu-i pot trece omului ; şi mai cu seamă cînd e vorba de o vulpe care a mai fost o dată prinsă în capcană,

aşa cum e cumătra asta pe care o pîndesc. Lighioana naibii ! I-am pregătit o friptură cu gîndul că n-o să ne mai scape ; era hămesită ; dar să vedeţi ce a făcut, şireata, şi-a retezat cu dinţii piciorul prins în capcană şi a fugit. Acuma, cu greu o mai prindem ; o păţanie rea îl face pe om mai înţelept şi vulpea, zău, dacă nu are tot atîta minte cît şi omul, povestea pădurarul, răsfoind mereu filele.

— Nu degeaba se zice : „şiret ca o vulpe", spuse bunicuţa.

— Uite vulturul, uite-l ! strigară băieţii, uitîndu-se la o pasăre frumoasă, cu aripile mari întinse, năpustindu-se în zbor asupra prăzii.

— Chiar unul ca ăsta am împuşcat eu, era o frumuseţe de vultur şi aproape că mi-a părut rău de el, da ce era să fac ? Asemenea prilej nu se iveşte omului la tot pasul. L-am doborît dintr-un glonte şi asta-i principalul, să nu chinuieşti pasărea sau animalul.

— Aşa zic şi eu, se auzi din nou glasul bunicuţei.

— Dar cum de nu vă e milă de animale, domnule Beyer ? eu una n-aş putea să împuşc nici o vietate, zise Barunka.

— Dar de tăiat e voie s-o tai, ia spune ? zîmbi pădurarul ; şi ce crezi că e mai bine : cînd animalul cade dintr-o singură lovitură fără să fi presimţit primejdia, sau cînd mai întîi îl prindeţi şi-l speriaţi, apoi îl înspăimîntaţi cu pregătirile şi abia după aceea îl tăiaţi, şi încă de atîtea ori cu atîta neîndemînare, încît pasărea vă zboară din mîini numai pe jumătate ucisă ?

— Noi nu tăiem păsări, tăgădui Barunka ; treaba asta o face Vorša ; ei nu-i tremură mîna şi ele mor numaidecît.

Copiii se mai distrară puţin cu animalele, apoi mama îi chemă la cină.

În alte dăţi, copiii îl întrebau pe domnul Beyer despre munţi ; voiau să ştie dacă nu mai nimerise în rătăcirile lui prin grădina vrăjită a Rybrcoului şi cîte şi mai cîte ; de astă dată îi puneau întrebări numai lui Orel, ascultînd cu uimire pe băiatul care le povestea primejdiile prin care trecuse cu tată-său şi ce animale mai împuşcase ; le descria cît de uriaşi se ridică nămeţii de zăpadă în munţi, cum îngroapă viscolul sate întregi într-o noapte, de stau ca înmormîntate sub troiene, cum oamenii, voind să iasă afară, se strecoară de obicei prin coşuri şi cum fiecare trebuie să-şi croiască singur pîrtie de la casa lui. Toate acestea nu-l înspăimîntau însă pe Ján ; el dorea să ajungă cît mai repede la vîrsta cînd va putea să se ducă la domnul Beyer.

— Cînd vei veni tu la noi, tăticu o să mă dea pe mine în schimb la pădurarul din Ryznbursk, ca să cunosc şi viaţa mai uşoară a unui pădurar din vale.

— Ce păcat că n-o să fim împreună, se necăji Ján.

— N-o să-ţi fie urît ; mai avem acasă încă doi copii ; fratele meu Čeněk e ca tine de mare şi am şi o soră, Mařenka. Ai să te înţelegi bine cu ei, zise Orel.

În vreme ce copiii, aşezaţi roată în bătătură, îl ascultau pe Orel şi se uitau în zare prin cristalele pe care le căpătaseră de la el, domnul Beyer stătea de vorbă cu bunicuţa, care-i povestea despre potopul din primăvară şi despre toate cîte se întîmplaseră de-a lungul unui an întreg.

— Dar în familia frăţînului din Ryznbursk sînt sănătoşi toţi ? întrebă pădurarul.

— Sănătoşi, spuse doamna Prošek. Anuška creşte ; băieţii umblă la şcoală la Červená Hůra ; acolo le este mai aproape decît pînă la oraş ; mie mi se pare însă ciudat că nu s-a arătat încă pădurarul ; spunea c-o să treacă să vă dea bun sosit înainte de a se duce la pîndă. A fost pe aici de dimineaţă şi mi-a adus de

la castel vestea că a sosit o scrisoare de la Viena. M-am dus numaidecît la castel şi am aflat că îi merge mai bine micii contese şi poate că doamna contesă o să vină pe la vremea secerişului, să petreacă aici două săptămîni, iar apoi va pleca la Florenţa. Aşa că am nădejdea că bărbatu-meu o să rămînă aici peste iarnă ; contesa n-o să-şi ia doar slujbaşii cu dînsa. După atîta amar de ani o să fim iarăşi şi noi mai multă vreme laolaltă.

De mult nu mai vorbise atîta doamna Prošek ; de mult nu fusese aşa de mulţumită ca-n ziua aceea, cînd primise vestea îmbucurătoare că o să-i vină bărbatul.

— Slavă Domnului că a scăpat domnişoara de lingoare, spuse bunicuţa, mare păcat ar fi fost de fiinţa asta tînără şi bună. Toţi ne-am rugat lui Dumnezeu să-i ajute ; chiar ieri a plîns aici pentru ea Cilka a lui Kudrna.

— Are şi de ce să plîngă, îşi dădu părerea doamna Prošek.

Domnul Beyer întrebă ce anume vrea să spună prin asta şi bunicuţa îi povesti despre vizita ei la castel şi, fireşte, puse pe seama domnişoarei meritul pe care de fapt îl avea ea, de a fi îndreptat starea familiei Kudrna.

— E adevărat ce-am auzit, întrebă pădurarul, că tînăra contesă este chiar fiica...

În clipa aceea însă, bătu cineva la fereastră.

— Ăsta e cumătrul pădurar, îl cunosc după cum bate ; intră ! strigă cu glas tare doamna Prošek.

— Gurile rele... răspunse bunica la întrebarea pădurarului ; şi pe cine umblă în soare îl urmăresc umbrele, altfel nu se poate ; la urma urmei, fie a cui o fi.

Cumătrul din Ryznbursk intră în odaie şi cei doi pădurari se salutară călduros.

— Pe unde ai zăbovit, de vii aşa tîrziu ? întrebă bunica, trăgînd fricoasă cu ochiul la puşca pe care pădurarul o atîrnase într-un cui.

— Am avut un oaspe simpatic, pe domnul administrator ; a venit după lemne ; raţia şi-a vîndut-o şi acum ar dori să-i dau lemne înainte ; vrea să mă împingă omul în păcat. I-ar fi plăcut să mă prindă în capcană. Eu însă l-am mirosit îndată că vine cu un astfel de plan, căci tare mai era prietenos şi binevoitor. Dar i-am spus-o pe şleau !... I-am dat peste bot şi pentru Míla ; îmi pare rău de băiatul ăsta şi de Kristla. Azi dimineaţă, făcînd un popas pe la ei, să beau o halbă, m-am speriat văzînd-o cum arată la faţă. Afuris... ăsta, pădurarul se lovi peste gură aducîndu-şi aminte că se află la bunicuţa, are s-o aibă pe cuget pe fata asta.

— Dar ce s-a întîmplat ? întrebă Beyer ; iar bunicuţa, care povestea bucuroasă şi cu şart, îi istorisi pădurarului toată tărăşenia cu recrutarea lui Míla.

— Valurile vieţii, bunicuţă ; unde te-ntorci, numai suferinţă şi nevoi ; şi la cei mari şi la cei mici ; care nu le are şi le face singur, spuse domnul Beyer.

— Prin suferinţă şi durere se curăţă omul de păcate, ca aurul prin foc. Fără durere nu-i nici bucurie. Tare aş fi bucuroasă s-o ajut pe fata asta, dacă aş şti cum, dar nu-i deocamdată cu putinţă ; trebuie să îndure şi ea cum poate. Mai rău o să-i fie mîine, cînd va pleca Míla.

— Prin urmare pleacă chiar mîine ? se minună pădurarul. Ia te uită, da grăbiţi mai sînt ! Şi încotro îl duce ?

— La Hradec.

— Facem acelaşi drum, numai că eu, cu plutaşii pe apă, şi el pe uscat.

Băieţii dădură buzna în odaie ; Ján şi Vilím îi arătară pădurarului puiul de uliu pe care-l împuşcase

Orlik, iar Orlik îi povesti lui taică-său că au fost la iaz şi au văzut-o acolo pe Viktorka cea nebună.

— Tot mai trăieşte fiinţa asta ? se miră domnul Beyer.

— Da, sărmana de ea, cu toate că mai bine i-ar fi în pămînt decît deasupra, răspunse bunicuţa. A început să scadă, îmbătrîneşte ; arareori o mai auzi cîntînd, doar în nopţile luminoase.

— Cu toate astea, tot aşa stă la marginea iazului şi se uită în apă ; de multe ori, chiar după miezul nopţii, zise pădurarul. Ieri am trecut pe lîngă ea, rupea nuiele de salcie şi le arunca valurilor ; era seara tîrziu. „Ce faci aici ?" o întreb eu. Ea, nimic ; o întreb a doua oară ; de data asta s-a întors spre mine, cu nişte ochi scînteietori de m-a băgat în boale ; credeam că o să sară asupra mea, dar poate că m-a cunoscut sau cine ştie ce i-o fi trecut prin minte, că s-a întors iarăşi către apă şi multă vreme a aruncat nuia după nuia peste stăvilar. Uneori nu mai ştiu ce să zic. Mi-e milă de dînsa, aş dori să i se sfîrşească viaţa asta de sălbăticiune ; dar dacă n-aş mai vedea-o şezînd la stăvilar, dacă n-aş mai auzi cîntecul ei cînd stau la pîndă, parcă mi-ar lipsi ceva ; mi-ar fi urît, vorbi pădurarul, nelăsînd din mînă puiul de uliu.

— Cînd se deprinde omul cu ceva, greu se mai dezvaţă, întări domnul Beyer, punînd în pipa scurtă de lut, legată cu o sîrmă, o iască aprinsă şi, după ce pufăi de cîteva ori aşa cum se cuvine, continuă : Cum se deprinde orice om cu ceva, sau chiar un animal, o gînganie, aşa şi eu m-am deprins să am la drum luleaua asta ; mama mea tot dintr-o pipă la fel fuma ; parcă o văd cum şedea pe prispă şi pufăia într-una.

— Cum aşa, mama dumitale fuma ? strigă mirată Barunka.

— La munte multe femei fumează, mai cu seamă cele bătrîne, numai că în loc de tutun fumează frunze de cartofi şi foi de vişin, atunci cînd le au.

— Nu cred că mi-ar plăcea, zise pădurarul din vale, fumînd şi el, dar dintr-o pipă de porţelan, pictată.

— Tot aşa îmi devin deosebit de dragi anumite locuri din pădure, îşi urmă vorba domnul Beyer, unde mă opresc fără voie întotdeauna ; locuri pe care le-am îndrăgit, deoarece îmi amintesc fie de anumite fiinţe, fie de unele împrejurări plăcute sau neplăcute din viaţa mea. Dacă undeva ar lipsi un singur copac, o singură tufă, parcă mi-ar lipsi şi mie ceva. Într-un loc, pe un mal de rîpă a crescut un brad singuratic ; e un copac bătrîn ; dintr-o parte crăcile i se apleacă deasupra prăpastiei adînci, în crăpăturile căreia creşte, pe ici pe colo, cîte o ferigă sau cîte o tufă de ienupăr ; iar jos în adînc goneşte un pîrîu, zămislind un şir de cascade peste colţurile de stînci. Nu ştiu cum se face, că rătăcesc pe acolo ori de cîte ori mă chinuie vreun gînd sau mi se întîmplă vreo nenorocire. Aşa a fost cînd umblam după nevastă-mea şi credeam că nu o voi lua, fiindcă părinţii ei se împotriviseră şi abia mai tîrziu şi-au dat încuviinţarea. Tot aşa s-a întîmplat cînd mi-a murit băiatul cel mare, şi atunci cînd mi-a murit mama. Ieşeam din casă şi mergeam fără ţintă ; nu mă uitam nici în dreapta, nici în stînga ; fără voie picioarele mă duceau întotdeauna spre valea sălbatică ; şi cînd mă pomeneam deasupra prăpastiei, lîngă bradul acela posomorît şi stingher, cînd vedeam înaintea mea culmile nesfîrşite ale munţilor, una peste cealaltă, parcă mă simţeam mai uşurat, acolo nu-mi era ruşine să plîng. Îmbrăţişam trunchiul aspru al copacului şi mi se părea că are viaţă în el, că înţelege durerile mele, iar crăcile lui fremătau din cînd în

cînd deasupra mea, de parcă ar fi suspinat o dată cu mine şi ar fi vrut să-mi vorbească şi el despre durerile lui.

Beyer tăcu ; ochii lui mari erau îndreptaţi spre lumina ce ardea pe masă ; în loc de cuvinte slobozea din gură spre tavan norişori plăpînzi de fum, care parcă îi însoţeau gîndurile.

— E drept că uneori i se pare omului că şi copacii ar avea viaţă în ei, rosti pădurarul din Ryznbursk. Asta o ştiu dintr-o întîmplare. Odată, au trecut de atunci vreo cîţiva ani, cînd însemnasem copacii în pădure, m-am dus să supraveghez tăiatul lor, căci paznicul n-a putut să meargă. Au venit tăietorii de lemne şi se pregăteau să taie mai întîi un mesteacăn frumos ; nu era pe dînsul nici o pată, se înălţa zvelt ca o fecioară. Mă uitam lung la el şi deodată mi se păru, e de rîs, dar întocmai aşa mi s-a părut, că mi s-ar fi aplecat la picioare, m-ar fi îmbrăţişat cu crengile şi în urechi mi-a răsunat ruga lui : „De ce vrei să curmi viaţa mea tînără, ce ţi-am făcut ?" În clipa aceasta dinţii fierăstrăului scrîşniră pe scoarţă şi-i intrară în trup. Nu ştiu dacă am strigat, atîta ştiu că am vrut să-i opresc pe tăietori să-l mai taie, dar cînd ei se holbară miraţi la mine m-am ruşinat, i-am lăsat să lucreze mai departe şi am fugit în pădure. Un ceas întreg am umblat brambura, urmărit într-una de gîndul că mesteacănul mă rugase să nu-i curm viaţa. Cînd în cele din urmă, am izbutit să-mi revin şi m-am întors acolo, mesteacănul era tăiat, nici o frunză nu se mişca pe el ; zăcea ca un trup mort. M-a cuprins părerea de rău de parcă aş fi săvîrşit un omor. Cîteva zile după aceea n-am fost bun de nimic, dar n-am povestit nimănui întîmplarea ; şi dacă nu s-ar fi nimerit să se vorbească adineauri despre copaci, nicicînd n-aş fi pomenit-o.

— Mi s-a întîmplat şi mie odată ceva asemănător, începu Beyer cu glasul lui gros. Trebuia să duc un animal la curte. O pornesc, aşadar, la vînat. Deodată îmi răsare în bătaia puştii o căprioară. Era frumoasă de pica, parcă ar fi fost turnată. Se uita vioaie prin pădure şi păştea. M-a cuprins mila ; în sinea mea mi-am zis : Ai înnebunit, ce te-a apucat ? Trag, dar mi-a tremurat mîna şi am nimerit căprioara în picior ; căprioara a căzut ; era vie, dar nu mai putea să fugă. Cîinele gonea către dînsa, dar eu l-am oprit, ceva mă împiedica parcă s-o las să i se facă rău. M-am apropiat de ea şi nici nu vă pot povesti cu cîtă durere în ochi mă privea animalul acela, parcă mă ruga şi se jelea să-i las viaţa. Am scos cuţitul şi i l-am înfipt în inimă ; tremura din toate mădularele şi după cîteva clipe se sfîrşi. Mi-au dat lacrimile şi de atunci... ei da, de ce mi-ar fi ruşine pentru asta...

— De atunci tăticu nu mai vrea să tragă în căprioare, zise repede Orlik.

— Aşa este. De cîte ori ochesc, văd în faţa mea căprioara rănită, ochii ei îndureraţi ; mi-e teamă să nu dau greş şi să nu rănesc animalul ; mai bine mă las păgubaş.

— Ar trebui să împuşcaţi numai fiarele sălbatice, dar animalele bune să le lăsaţi, e păcat de ele, spuse Vilím, care părea gata să izbucnească în plîns.

— Nici o vietate nu este atît de bună încît să nu fie şi rea, după cum nici una nu este atît de rea încît să nu fie şi bună ; aşa se întîmplă şi cu oamenii. Ar fi greşit să credem că animalul cu faţa frumoasă şi blîndă trebuie numaidecît să fie bun şi că acela care nu ne place e rău. De multe ori faţa este înşelătoare în lumea asta. Se întîmplă aşa : omul se leapădă mai uşor de ceea ce nu-i place, de ceea ce nu-l înduioşează ; nu-i pare rău de acestea ca de cele frumoase, de cele care-i plac ; de aceea, de multe ori el este

nedrept. Mă aflam odată la Hradec cînd trebuiau să fie executaţi doi răufăcători. Unul din ei era un om frumos, plăcut la vedere, al doilea însă era slut, o huidumă, urîcios şi sălbatic. Cel dintîi îşi omorîse un prieten pe care-l bănuia că i-a ademenit iubita. Al doilea era de fel de prin partea noastră. M-am dus la el în temniţă, după ce a fost osîndit, ca să-l întreb dacă nu doreşte să trimită vreo vorbă celor de acasă, i-am spus că i-aş face bucuros binele acesta. S-a uitat la mine, a rînjit ca un sălbatic, apoi scuturînd din cap mi s-a răstit : „Eu ? Veste, sănătate, cui ? Nu cunosc pe nimeni". S-a întors cu spatele la mine, şi-a îngropat faţa în palme şi a rămas aşa o clipă ; apoi s-a ridicat zvîcnind şi s-a oprit înaintea mea cu mîinile încrucişate pe piept, întrebîndu-mă : „Omule, îmi faci binele ce te-oi ruga ?" „Ţi-l fac bucuros", i-am zis eu şi i-am întins mîna. În clipa aceea s-a zugrăvit pe faţa lui o durere atît de cumplită, încît aş fi fost în stare să fac totul pentru el ; faţa aceea pocită şi-a pierdut toată urîciunea ; stîrnea numai milă şi compătimire. Pesemne că mi-a citit bine în inimă, căci m-a apucat repede de mînă, mi-a strîns-o cu putere şi cu glas mişcat mi-a spus : „Dacă mi-ai fi strîns aşa mîna cu trei ani în urmă, n-aş fi acum aicea. De ce nu ne-am întîlnit ? De ce oare am întîlnit numai oameni care mă călcau în picioare, care-şi băteau joc de mine, de urîţenia mea, care mă hrăneau cu pelin şi otravă ! Mama nu m-a iubit, fratele m-a alungat de acasă ; surorii mele îi era ruşine cu mine, iar aceea despre care credeam că mă iubeşte, pentru care mi-aş fi dat şi viaţa, şi chiar zece vieţi de le-aş fi avut, iar pentru un zîmbet drăgăstos al ei aş fi fost în stare să smulg şi albastrul cerului, fata aceea îşi bătea şi ea joc de mine şi cînd am vrut să aud din gura ei că nu mă dispreţuieşte şi nu mă ia în rîs, aşa cum îmi spuneau unii şi alţii, ca să-mi

deschidă ochii, vicleana m-a alungat de la uşă ca pe un cîine" ; şi pe cînd mi se destăinuia, omul acela sălbatic plîngea ca un copil. După puţin timp şi-a şters lacrimile, mi-a luat mîna şi a adăugat încet : „Cînd te vei duce prin ţinutul Maršovek, să treci pe la valea sălbatică ; acolo, deasupra prăpastiei, se înalţă un brad stingher ; numai lui să-i duci salutul meu, precum şi păsărilor sălbatice care zboară pe acolo, şi munţilor înalţi de primprejur. Sub crengile acelui brad am dormit ani de-a rîndul ; lui i-am spus ceea ce n-am mărturisit nimănui, sub el nu mă simţeam ca un Lazăr oropsit, sub el eram..." A tăcut, s-a aşezat iarăşi pe laviţă, n-a mai scos o vorbă şi nici nu s-a mai uitat la mine. Am plecat de la el cu inima strînsă ; oamenii îl huiduiau şi-l blestemau pe cel pocit, ziceau că-şi merită moartea, că i se citea răutatea în ochi, îi găseau vină că nu voia nici să audă de preot şi nici alţi oameni nu voia să vadă, că se strîmba la ei şi le arăta limba ; îl mai ţineau de rău că nu se căia şi se ducea la moarte ca la petrecere. De osînditul cel frumos le era însă milă ; se băteau pentru un cîntec ce-l compusese el în temniţă şi cu toţii îi doreau să capete iertarea, fiindcă numai din gelozie îşi omorîse prietenul ; despre celălalt însă, se vorbea că ar fi împuşcat o fată care nu-i făcuse nimic, omora prin urmare oamenii numai din cruzime. Aşa mergeau şi se încrucişau vorbele. Cîte capete, atîtea judecăţi ; fiecare vede altfel lucrurile, de aceea este totdeauna greu de hotărît de partea cui stă dreptatea ; aşa este şi nu poate fi altfel. Numai Dumnezeu cunoaşte lumea ; el singur pătrunde pînă în cele mai tainice ascunzişuri ale inimii omeneşti şi o judecă ; el înţelege graiul animalelor, în faţa lui potirul tuturor florilor devine străveziu ; el cunoaşte potecuţa fiecărui gîndăcel ; şuieratul vîn-

tului ascultă de porunca lui, iar apele curg pe unde el le-a însemnat drumul.

Şi pădurarul tăcu iarăşi. Luleaua i se stinse, ochii îi străluceau ca stelele, iar chipul i-l puteai asemui cu o vîlcea de munte, luminată de lucirea blîndă a soarelui de toamnă, o viroagă unde a mai rămas destulă verdeaţă şi floricele, cu toate că pe culmi se aşternuse zăpada. L-au privit cu toţii îndelung pe domnul Beyer, pînă cînd se auzi glasul bunicuţei :

— Ai dreptate, cumetre ; mai mare dragul să te asculte omul ; întocmai ca la predică le zici. Ei, dar e vremea să culcăm copiii ; fecioraşul dumitale o fi ostenit de drum şi dumneata de asemenea ; despre celelalte om mai vorbi şi mîine.

— Puiul acela de uliu, dă-mi-l mie, Orlik, pentru bufniţă, tot n-ai ce face cu el, ceru pădurarul din Ryznbursk, trăgîndu-şi puşca pe umăr.

— Da, cu plăcere.

— Vi-l aducem noi mîine dimineaţă, îi făgăduiră băieţii.

— Păi bine, voi trebuie să vă duceţi în oraş, la şcoală !

— Pentru mîine i-am scutit de şcoală, ca să se bucure de oaspeţi, zise mama.

— Bine, atunci o să opresc şi eu acasă gaiţele mele, ca să aveţi o zi de petrecere. Vă aştept să veniţi, noapte bună ! S-auzim de bine !

Blajinul frăţin, „văleanul", cum îl numise cîndva domnul Beyer, întinse mîna prietenilor, strigă pe Hektor, care lui Orlik îi plăcuse mult şi ieşi pe uşă tropăind. Dis-de-dimineaţă, pînă să se îmbrace copiii, Orlik se şi afla pe pluta cu care sosise în ajun, împreună cu taică-său. După gustare, domnul Beyer se urcă pe coastă cu băieţii luînd drumul spre casa pădurarului, iar bunicuţa cu Barunka şi Adelka se duseră pînă la cîrciumă să-şi ia rămas bun de la Míla.

Odaia cîrciumii o găsiră înţesată de lume ; veniseră mamele şi taţii ostaşilor să-i petreacă la plecare, veniseră prieteni, surori şi cunoscuţi. Deşi se îmbărbătau unul pe altul, deşi cîrciumarul şi Kristla nu mai pridideau cu turnatul berei, cu toate că şi Míla ajuta la turnat, deşi flăcăii cîntau în gura mare cîntece ostăşeşti şi de veselie, ca să le mai crească inima, la nimic nu foloseau toate ; nici măcar nu s-a îmbătat vreunul, ca în ziua cînd s-au dus la recrutare. Atunci îşi aninaseră rămurele verzi la pălărie, chiuiau vitejeşte, beau şi cîntau, ca să înece şi să molcomească frica şi mîhnirea. Căci atunci tot mai trăgeau oleacă de nădejde de scăpare chiar şi vlăjganul cel mai zdravăn şi flăcăul cel mai frumos. Ei, şi apoi îi mai măgulea şi părerea de rău a fetelor, îi mîngîia dragostea părinţilor, care în asemenea clipe izvorăşte ca un şuvoi cald, ascuns în miezul pămîntului, se mîndreau auzind părerile cunoscuţilor: „Ehei, ăsta nu se mai întoarce ; ian te uită flăcău, crescut ca un brad din pădure şi împlinit la trup de parcă ar fi turnat, de aşa ostaşi le este lor mai mare dragul."

Cu astfel de laude picurate li se mai îndulcea băutura amară pe care datoria silită le-o punea în faţă şi, dimpotrivă, vorbele menite să uşureze drumul greu al flăcăilor sănătoşi şi frumoşi îl împovărau pe al acelora care n-aveau de ce să se teamă, fiindcă se ştiau cu vreun cusur trupesc. Unii dintre aceştia, mai mîndri, îşi duceau greu povara bicisniciei lor şi ar fi fost mai bucuroşi să fie luaţi la oaste decît să audă pe cîte unul strigîndu-i în urmă : „După tine n-are de ce plînge mă-ta, tu n-ajungi la jurămînt, că eşti prăpădit, vai de lume !" sau : „Măi băiete ! Înrolează-te la călăraşi, ai picioarele cum are boul coarnele !" şi tot felul de alte urzici usturătoare cu care-i plesneau.

Bunicuţa intră în cîrciumă, dar nu pătrunse în odaia ticsită de lume şi asta nu din pricina aerului greu şi plin de fum, ci pentru că o izbise norul greu al durerii care apăsa inimile şi se aşternea ca un zăbranic pe feţele tuturor. Ea simţea toată suferinţa mamelor adunate acolo, dintre care una îşi frîngea mîinile într-o durere mută, alta plîngea înfundat, alta se văicărea cu glas tare. Ea ştia cum se simt fetele îndrăgostite care se sfiau să-şi arate pe faţă mîhnirea ; nu plîngeau, dar nu puteau nici măcar să se uite în ochii flăcăilor palizi şi tăcuţi pe care băutura îi întrista şi mai mult, le amuţea glasul atunci cînd voiau să cînte. Ea simţea ce zace şi în inima bătrînilor care şedeau posomorîţi pe la mese, nu vorbeau nimic şi la nimic nu se gîndeau, decît de unde să-şi găsească de acum încolo înlocuitori pentru băieţii vrednici care le fuseseră ca mîna lor dreaptă ; se gîndeau cît o să le fie de greu şi urît fără ei şi cum o să le poată duce lipsa atîta amar de vreme, paisprezece ani...

Bunicuţa se duse să aştepte cu copiii în livadă. Peste puţin veni la ea Kristla ; faţa îi era chinuită, plînsă şi albă ca varul. Voia să vorbească, dar o apăsa ca o piatră pe inimă, iar gîtul parcă îi era sugrumat, nu putea să rostească nici un cuvînt în întregime. Se rezemă de trunchiul mărului înflorit. Era acelaşi măr peste care aruncase cununiţa de Sfîntul Ioan. Cununiţa zburase peste pom, şi acum, cînd trebuia să se împlinească prorocirea de măritiş cu acel pe care-l iubea, iată că se despărţeau, îşi lua rămas bun de la el, pentru cine ştie cîtă vreme. Îşi acoperi faţa cu şorţuleţul alb şi se porni pe un plîns cu sughiţuri. Bunicuţa o lăsă să plîngă. Veni şi Mila.

Bătrîna tresări. Ce s-a ales din faţa lui rumenă, veselă, cu ochii plini de vioiciune! Míla arăta pierit la faţă de parcă era cioplit din marmură. Îi întinse tăcut mîna bunicuţei, tot fără o vorbă îmbrăţişă fata iubită şi scoţînd din sîn basmaua cu rîuri de izvoade pe care orice flăcău o capătă de la iubita lui, în semn de dragoste, îi şterse cu ea ochii. Nu-şi spuseră cu vorbe cît de adîncă le era durerea, dar cînd din cîrciumă răsunară mai tare versurile cîntecului:

„Cînd rămas bun ne-om lua,
două inimi vom mîhni;
două inimi, patru ochi
zi şi noapte-or tot boci...“

atunci Kristla îşi îmbrăţişă cu foc iubitul şi începu a hohoti de plîns, cu faţa ascunsă la pieptul lui. Cîntecul acesta era ecoul tristei melodii care răsuna neîncetat şi în inimile lor. Bunicuţa se ridică; o lacrimă i se prelingea pe obraz; plîngea şi Barunka... Bătrînica, lăsîndu-şi mîna pe braţul lui Míla, rosti cu glasul mişcat:

— Dumnezeu să te însoţească, Jakube, şi să te mîngîie. Îndeplineşte cu drag ceea ce trebuie să îndeplineşti şi atunci n-o să-ţi mai fie atît de greu. Dacă o da Dumnezeu să izbutesc cu un gînd pe care-l am, atunci despărţirea voastră n-o să fie lungă. Să aveţi nădejde. Iar tu, fetiţo, dacă Míla ţi-e atît de drag, nu-i mai împovăra inima cu văicărelile tale. Destul! Vă las cu Dumnezeu.

Spunînd aceasta făcu asupra lui Míla semnul crucii, îi strînse mîna şi, întorcîndu-se repede, luă pe Adelka de mînă şi o porni spre casă, avînd credinţa că-i mîngîiase pe cei doi îndureraţi. Într-adevăr, în

inimile îndrăgostiţilor, cuvintele bunicuţei căzură ca roua peste florile ce stau să se vestejească, trezindu-le la o viaţă nouă. Se ţineau îmbrăţişaţi sub mărul înspumat de albeaţa florilor care, scuturate de adierea vîntului, cădeau de sus, ca fulgi uşori, peste ei. În faţa cîrciumii se auzea huruitul carului cu loitre care venise să-i ia pe ostaşi, iar din curte se porniră chemări: „Míla! Kristla!" Ei însă nu le auzeau. Se strîngeau în braţe şi nu le păsa de lume, căci în îmbrăţişarea aceasta era pentru fiecare din ei întreaga viaţă.

După-amiază îşi luă şi domnul Beyer rămas bun de la gazdele primitoare. Ca de obicei, doamna Prošek le încărcă tolbele, şi tatii şi feciorului, cu merinde, să aibă la drum. Amîndoi băieţii îi dădură lui Orel cîte un lucruşor ca amintire; Barunka îi puse o panglică la pălărie, iar pe Adelka o sfătui bunicuţa, atunci cînd fetiţa o întrebă, să-i dăruiască trandafiraşul de mătase pe care-l căpătase de la contesa Hortensia.

— Dar mi-ai spus că o să-l port la brîu cînd voi fi mare, murmură fetiţa. E atît de frumos!

— Tocmai ce-ţi pare mai frumos şi mai scump trebuie să-i dai musafirului drag, de vrei să-l cinsteşti. Dăruieşte-i-l, fetiţa mea, fetelor le şade bine să dea flori.

Adelka prinse frumosul trandafir la pălăria lui Orel.

— Vai, Adelka dragă, nu ştiu cîtă vreme îşi va păstra frumuseţea trandafirul tău; Orel e ca o sălbăticiune, cît îi ziulica de mare zboară peste stînci şi culmi, prin ploaie şi vînt, spuse domnul Beyer.

Adelka îşi întoarse întrebător ochişorii spre Orel.

— Să n-ai nici o grijă, tăticule, zise băiatul, pri-

vind cu bucurie darul ; în zilele de lucru, cînd alerg prin munţi, am să scot de pe pălărie trandafirul şi numai în zilele de sărbătoare o să mă mîndresc cu el ; aşa o să rămînă întotdeauna frumos.

Adelka zîmbi fericită. Nimeni nu presimţea atunci că peste cîţiva ani ea va întrupa fericirea după care Orlik va visa cu dor, că ea era floricica pe care tînărul pădurar o va lua cu el în munţii argintaţi de zăpadă, ca s-o crească în ascunzişul codrilor, şi că dragostea acelei fetiţe îi va lumina viaţa.

XVI

Au trecut Rusaliile sau, cum le spunea bunicuţa, sărbătorile „verzi", căci atunci ea împodobea toată casa, şi înăuntru şi pe dinafară, cu crenguţe de mesteacăn, astfel că şi la masă şi la culcare stăteau cu toţii sub verdeaţă. A trecut şi duminica mare, sărbătoarea cea frumoasă, şi Sfîntul Ioan. Privighetoarea nu mai cînta în tufiş, rîndunelele îşi scoteau puişorii de sub streaşină şi-i învăţau să zboare ; pe vatră, în ungherul pisicilor, se zbenguia un motănaş pe care Adelka îl alinta cu nume dulci. Černá, găinuşa ei cea neagră, îşi ducea fudulă după dînsa puişorii măricei, iar Sultan şi Tyrl începură iar să sară noapte de noapte în apă după şoareci, ceea ce dădea bătrînelor torcătoare pricină de scornit poveşti, poliloghii spăimoase cu un căpcăun care se vîntură noaptea pe podişca de la Staré Bělidlo, Adelka se ducea cu Vorša să mîne pe Tărcata la păşune, umbla cu bunicuţa la strîns buruieni sau şedea cuminte lîngă ea în bătătură, şi-i citea silabisind din carte, sub teiul cel rotat, ale cărui flori bunicuţa începuse să le usuce. Spre seară, cînd se duceau împreună în întîmpinarea copiilor, tăiau drumul peste cîmp ; bunica se uita cu drag la inul de pe ogorul ei micuţ şi-i plăcea să privească şi holdele întinse, boiereşti, grînele cu spice bogate care dădeau pe nesimţite în pîrg, iar atunci cînd se unduiau în valuri la bătaia vîntului, nici nu-i mai venea să-şi ia ochii de la ele. Lui Kudrna, paznicul care dădea mereu tîrcoale hol-

delor şi obişnuia s-o însoţească o bucată de drum, bunicuţa îi spunea :

— Îţi creşte inima cînd vezi atîta belşug, binecuvîntarea dumnezeiască a căzut pe lanuri ; fereşte-ne, Doamne, de furtuni şi grindină !

— Prea mare-i arşiţa, zicea Kudrna, ridicîndu-şi ochii spre cer.

De cîte ori treceau prin preajma ogorului de mazăre, Kudrna nu uita să rupă pentru Adelka păstăi tinere, dulci la gust. I le punea în poală cu cugetul împăcat, sigur fiind că nici doamna contesă nu s-ar pune de potrivă. „Doamna le are la inimă pe bunicuţa şi pe copii", zicea el. Barunka nu-i mai aducea surioarei de acasă bucăţele de lemn sau scoarţă dulce, pe care le cumpăra cu un creiţar, ori le căpăta de la fete, cînd le făcea temele la germană. De îndată ce vînzătoarea de cireşe şi-a întins marfa în apropierea şcolii, copiii, în fiecare zi la amiază, îşi cheltuiau pe ele creiţarul. Cînd se întorceau acasă prin stejăriş adunau fragi ; Barunka îşi făcea un coşuleţ din scoarţă de mesteacăn şi-l umplea cu vîrf pentru surioară, iar dacă nu erau fragi, făcea buchete de ferigi, pînă ce începură să se coacă afinele şi alunele. Bunicuţa culegea în pădure ciuperci şi-i învăţa pe copii să le deosebească pe cele bune de cele otrăvitoare. Ca să vorbim mai lămurit, era pe la sfîrşitul lui iulie şi începutul lui august ; trebuiau să sosească doamna contesă şi tata ; în afară de aceasta, copiii se mai bucurau că şcoala se apropie de sfîrşit. Doamna Prošek avea iarăşi de lucru ziua întreagă la castel, supraveghind curăţenia, aşa ca să strălucească prin odăi şi nici un colţişor să nu rămînă nemăturat ; grădinarul se vînzolea iarăşi prin grădină, meremetisind ceva pe fiecare răzor, încît fiecare floare să crească aşa cum dorea el ; străbătea şi pajiştile, cercetînd dacă nu cumva vreun firicel de

iarbă o luase de capul lui, ca să-l îndrepte sau să-l tundă numaidecît, deopotrivă cu celelalte, se strecura de la un tufiş la altul ca să fie sigur că femeile care munceau cu ziua n-au uitat cumva sub tufe vreo urzică sau altă buruiană, ca s-o taie el şi s-o arunce peste gard. Pretutindeni forfoteau slujitorii făcînd pregătiri pentru primirea stăpînei. Erau mulţi care se bucurau ; sosirea contesei le aducea foloase ; unora însă le încurca socotelile, administratorul şi familia lui îşi afundau capetele între umeri mai jos cu o palmă pe fiecare zi şi cînd într-o dimineaţă se răspîndi vestea la curte : „Mîine vor fi aici", domnul administrator se făcu atît de mic, încît răspunse şi la salutul umil al rîndaşului, ceea ce nu făcea niciodată iarna, cînd el era cel mai mare la castel. Bunicuţa îi dorea contesei numai bine ; se ruga pentru dînsa în fiecare zi ; dar dacă de sosirea ei nu s-ar fi legat şi sosirea ginerelui, i-ar fi fost totuna s-o vadă sau să n-o vadă. Aceasta în alte împrejurări, căci în vremea aceea bunicuţa aştepta cu nespusă nerăbdare sosirea contesei, cocea ea în gînd un plan, ceva despre care nu pomeni însă nimănui.

În cele dintîi zile din august, cînd tocmai începuse secerişul, doamna contesă sosi într-adevăr cu toată suita de slujitori şi slujbaşi după ea. Domnişoara administratorului îşi aştepta italianul înfierbîntată de dor, dar i se dădu îndată vestea proastă că doamna contesă l-a lăsat în capitală. Doamna Prošek strălucea de bucurie, copiii la fel, căci îl aveau iarăşi în mijlocul lor pe tăticul drag ; numai bunicuţa se cam posomorî la faţă cînd văzu că o dată cu Ján nu soseşte şi fiica ei, Johanka. Îi adusese de la ea doar o scrisoare prin care fiică-sa, după ce-i trimitea salutări din partea mătuşii Dorotka şi a unchiului, îi dădea de veste că nu poate veni din pricină că unchiul se îmbolnăvise şi n-ar fi frumos din

partea ei să lase gospodăria şi grija bolnavului numai în seama mătuşii. Scria că tînărul cu care s-a logodit este un om cumsecade, că mătuşa o îndemna să-l ia, că vrea să le sărbătorească nunta de Sfînta Caterina şi nu aşteaptă decît încuviinţarea bunicuţei.

„Cînd vom fi căsătoriţi, de îndată ce va fi cu putinţă, vom veni împreună în Cehia ca să ne dai, măicuţă dragă, binecuvîntarea ta şi să-l cunoşti pe Jiři al meu, căruia noi îi zicem Jura. Nici el nu e ceh, e de undeva de pe la graniţa turcească, dar o să vă înţelegeţi bine cu el, căci eu l-am învăţat ceheşte mai repede decît Terezka pe Ján. Aş fi fost bucuroasă să iau un ceh şi ştiu că asta ţi-ar fi pricinuit şi dumitale mai multă bucurie, dar ştii cum se întîmplă, măicuţă, cîteodată inima nu te lasă să-i porunceşti şi eu l-am îndrăgit pe crobotul meu."

Aşa se sfîrşea scrisoarea. O citise Tereza ; era de faţă şi Ján care zise :

— Parcă o şi aud pe vesela Hana ! Bună fată ; şi Jura e un om cumsecade, îl cunosc ; este cea dintîi calfă la unchiul la care stă Hana ; de cîte ori intram la ei, în fierărie, mi-era drag de Jura. E un om cît un munte, să tot cauţi altul la fel.

— Stai ! era acolo un cuvînt, Terezo, pe care nu l-am priceput ; pe aicea jos pe undeva, citeşte-mi-l încă o dată ! şi bunicuţa arătă la sfîrşitul scrisorii.

— Crobot, nu-i aşa ?

— Da, ce mai e şi asta ?

— Aşa sînt porecliţi la Viena, croaţii.

— Aha, e croat. Ei, fie, Dumnezeu să le dea fericire. Dar cui i-ar trece prin minte, din ce colţuri de lume ajung oamenii să se întîlnească unul cu altul ? Şi-l cheamă Jiři, întocmai ca pe răposatul ei tată!

Cu aceste vorbe bunicuţa împături scrisoarea, apoi, ştergîndu-şi lacrima din ochi, se duse s-o pună bine,

în lădiță. Copiilor le sălta inima de fericire că tăticul lor drag era iarăşi acasă. Nu se mai săturau privindu-l şi se-ntreceau care mai de care cu vorba, vrînd să-i povestească tot ce se întîmplase într-un an, întîmplări pe care el le cunoştea de altfel din scrisorile mamei.

— Nu-i aşa, tăticule, că rămîi la noi şi pe iarnă? întrebă cu drăgălăşenie Adelka, netezindu-i mustățile; aceasta era întotdeauna plăcerea ei.

— Şi nu-i aşa, tăticule, că atunci cînd o fi zăpada mare o să ne plimbi cu săniile acelea frumoase şi o să le atîrni cailor zurgălăi? Nenea de la oraş a trimis după noi o sanie astă-iarnă; ne-am dus acolo cu mămica; bunicuța n-a vrut să meargă, dar aşa de uşor luneca sania şi zurgălăii sunau aşa de frumos, că toată lumea din orăşel ieşea pe la ferestre, să vadă cine trece oare? Cît timp povestise Vilím, tata n-apucă să spună nici o vorbă; apoi se repezi Ján.

— Ştii, tăticule, că eu mă fac pădurar? Cum isprăvesc şcoala, mă duc în munți la domnul Beyer şi Orel vine jos la Ryznbursk.

— Fie şi pădurar, dar mai înainte să te văd că înveți bine la şcoală, zîmbi tata, lăsîndu-i băiatului libertatea să plănuiască ce voia.

Veniră şi prietenii, pădurarul şi morarul, ca să-i ureze bun-sosit vecinului drag. Căsuța se înveseli; chiar şi Sultan şi Tyrl se repeziră în întîmpinarea lui Hektor cu o bucurie sălbatică, neobişnuită, hămăind de parcă ar fi vrut să-i spună şi lui vestea cea bună. Stăpînul îi iubea doar; de bătut nu-i mai bătuse de cînd cu povestea urîtă a bobocilor de rață; acum, de cîte ori îi ieşeau înainte, el îi mîngîia pe cap. Bunicuța văzînd bucuria lor, nu uită să spună că dobitocul simte cine îl iubeşte şi ține minte multă vreme.

— Domnişoara contesă s-a însănătoşit de tot ? întrebă nevasta pădurarului care venise cu tustrei copiii, ca să-i ureze bun-sosit cumătrului.

— Se zice că da, dar nu s-ar crede. Parcă o roade ceva. De cînd o ştiu a fost plăpîndă, dar acum n-a mai rămas din ea decît sufletul, iar ochii ei mari parcă ar privi din cer. Îmi vine să plîng cînd o văd, e aidoma unui înger. Dar şi doamna contesă s-a uscat de tot de supărare ; de cînd s-a îmbolnăvit domnişoara s-au stins în casa noastră toate bucuriile. Cu puţin înainte de a cădea bolnavă, trebuia să se logodească cu un conte. Un conte tînăr, dintr-o familie bogată ; doamna contesă se are bine cu părinţii lui şi se zice că doreşte mult căsătoria aceasta. De, mai ştiu eu, adăugă domnul Prošek, clătinînd neîncrezător din cap.

— Dar contele ce zice de boala domnişoarei ? întrebară femeile.

— Ce să zică ? Trebuie să se supună şi să aştepte pînă ce fata se va înzdrăveni ; iar dacă moare, n-o va uita uşor, căci o iubeşte cu adevărat. Se zice că ar vrea să plece după contesă în Italia.

— Dar domnişoara îl iubeşte pe conte ? întrebă bunicuţa.

— Cine poate şti ? Dacă n-o fi avînd vreun altul în inimă, ar putea să-i placă ; e un băiat frumos, răspunse el.

— Aice-i clenciul ; nu cumva să fie altul care-i place mai mult, zise morarul întinzîndu-i domnului Prošek tabachera deschisă ; gustu-i gust, nu te iei la ceartă cu el ! Era vesel că găsise prilej de rostit proverbul său preferat. Uitaţi-vă la cîrciumăreasa asta a noastră, adăugă el, de mult şi-ar fi pus pirostriile pe cap şi n-ar mai umbla acum ca o strigoaică. Ei, dar diavolii aceia de recrutori l-au umflat pe cel care i-a plăcut şi ea nu-l vrea decît pe acela. Morarul,

care oferise tuturora tabac, luă şi el puţin, trăgînd totodată cu coada ochiului într-o parte, spre Kristla, care se afla şi ea acolo.

— Mi-a părut rău de voi, cînd mi-a scris Tereza, zise domnul Prošek, privind cu jale cît era de ofilită fata. Dar cum îi merge lui Mila, a început să se deprindă ?

— Ce să facă, săracul de el ! Trebuie, deşi îi vine greu de tot, răspunse Kristla, întorcîndu-se spre fereastră, ca să-şi ascundă lacrimile.

— Cred şi eu, se auzi glasul pădurarului ; fie şi de aur colivia în care închizi o pasăre, tot pădurea îi va fi mai dragă.

— Mai cu seamă cînd perechea îi duce dorul acolo, făcu cu ochiul morarul.

— Am fost şi eu ostaş, începu domnul Prošek ; un zîmbet îi flutura pe buzele sale arcuite, cînd spuse asta şi ochii albaştri i se întoarseră spre Tereza.

Zîmbi şi ea, spunînd :

— Că tare viteaz mi-ai fost !

— Nu rîde, Terezo ! Cînd veneai cu mătuşa Dorotka, pe lîngă zidurile cazărmii, ca să mă vedeţi la instrucţie, plîngeaţi amîndouă.

— Şi tu cu noi ! rîse doamna Tereza. Adevărat că atunci nu ne ardea nici unuia de rîs, doar acelora care se uitau la noi cum bocim.

— Trebuie să vă mărturisesc, zise inimosul gospodar, că prea puţin îmi păsa dacă eram socotit de cineva babă sau viteaz, nu eram dornic de această cinstire. Cele paisprezece zile în cap cît am fost militar, am tot oftat şi am plîns, nu-mi tihnea nici mîncarea, nici somnul, încît eram ca o umbră cînd m-am eliberat.

— Aşadar, numai paisprezece zile ai fost ostaş. Ei, aşa s-ar învoi şi Míla, să i se socotească zilele ca ani, zise morarul.

— Nu m-aş fi zbuciumat atîta, dacă mi s-ar fi spus că un prieten bun punea la cale răscumpărarea mea şi că fratele meu ceruse să mă înlocuiască. Vestea mi-a picat ca din senin. Fratelui îi plăcea milităria şi i se potrivea mai bine decît mie. Să nu credeţi că sînt un fricos. Dacă ar trebui să-mi apăr familia şi patria, aş fi în primele rînduri. De, nu toţi oamenii sîntem la fel ; unul se potriveşte la o meserie, altul la alta. Nu-i aşa, Terezko ?

Spunînd aceasta, domnul Prošek îşi lăsă mîna pe umărul soţiei sale şi se uită cu sinceritate în ochii ei.

— Da, da, Jáne, dumneata numai între noi te potriveşti, răspunse bunicuţa în locul fiicei şi toţi, în sinea lor, îi dădură dreptate, cunoscînd firea duioasă a gazdei.

Cînd prietenii se despărţiră, Kristla se furişă în odaia bunicuţei, scoase din sîn o scrisorică pe a cărei pecete se vedea tiparul unui nasture ostăşesc şi zise încet :

— E de la Jakub !

— Ţi-a scris ? Frumos din partea lui ! Ce spune ? întrebă bunicuţa, bucurîndu-se împreună cu fata.

Kristla desfăcu scrisoarea şi citi rar : *„Draga mea Kristinka ! Îţi doresc sănătate şi te sărut de o sută de ori. Of, Dumnezeule, la ce bun ! Mai bucuros te-aş săruta o dată cu adevărat decît de o mie de ori pe hîrtie ; dar trei leghe de drum ne despart şi nu putem să ajungem unul la altul. Ştiu că de multe ori pe zi te întrebi : «Ce-o fi făcînd oare Jakub ? Cum îi merge ?» De făcut am destule, dar ce fel de muncă mai e şi asta ? Trupul la treabă şi mintea în altă parte. Nu mă simt în apele mele. Dacă inima nu mi-ar fi prinsă, poate că mi-ar plăcea şi mie ostăşia ; prietenii veniţi o dată cu mine se deprind şi încetul cu încetul nimic n-o să le mai fie greu. Şi eu le învăţ pe toate, nu cîrtesc de loc... Dar mie nimic*

nu-mi face plăcere şi, în loc să mă deprind, îmi vine din zi în zi mai greu, şi măcar dacă aş şti că eşti sănătoasă, dacă aş primi de la tine măcar o singură urare de sănătate, aş fi mulţumit. Cînd stau afară, de strajă, şi văd păsările zburînd înspre voi, mă întreb întotdeauna, de ce n-au grai, ca să-ţi ducă pe aripi gîndurile mele ; fireşte, mai bucuros aş fi să mă prefac eu însumi într-o păsărică, aşa ca micuţa privighetoare şi să zbor la fereastra ta... Nu ţi-a mai spus nimic bunicuţa ? La ce s-a gîndit ea cînd ne-a dat a înţelege că poate despărţirea noastră n-o să ţină mult ? Nu ştii ? Cînd mi-e mai greu, îmi aduc aminte de vorbele ei de la urmă şi atunci parcă ar pune Dumnezeu mîna pe mine, aşa mă uşurează nădejdea că ea va găsi calea de scăpare. Bunicuţa nu vorbeşte niciodată în vînt. Trimite-mi măcar cîteva rînduri, să mă mîngîi ; găseşte tu pe cineva să ţi le scrie ; dă-mi veşti despre toate ! Aţi cosit fînul înainte de ploi ? Dar cu secerişul cum staţi ? Aici au şi început să strîngă recolta. Cînd văd secerătorii ducîndu-se pe lanuri îmi vine să las totul şi să fug. Te rog ceva, nu te duce singură la muncă pe cîmp, altfel te vor zgîndări ţaţele cu întrebări, îţi vor face inimă rea, mai bine nu te duce de loc căci vîntură-vînt, contabilul..."

— Prostuţul, îi e teamă ca nu cumva eu... se supără Kristla dar numaidecît citi mai departe : *„...n-o să te lase în pace. Tu să te ţii de Tomeš, căci eu l-am rugat să-ţi fie ca mîna dreaptă. Îi doresc sănătate lui şi Ančăi. Du-te şi pe la ai mei şi spune-le că le doresc sănătate, tot aşa şi la ai tăi le doresc de o sută de ori, precum şi bunicuţei şi copiilor şi tuturor cunoscuţilor şi prietenilor. Aş avea atîtea să-ţi povestesc, că nu mi-ar ajunge nici bucata de hîrtie care ar înveli dealul Žernovului ; dar a sosit vremea să fac de strajă. Cînd umblu noaptea prin faţa ghe-*

retei, îmi cînt aşa, de unul singur: «Frumoase steluţe, cît sînteţi de micuţe...» Cîntecul ăsta l-am cîntat amîndoi cu o seară înainte de a ne despărţi; tu ai plîns atunci. Of, Doamne, dar atunci ne mîngîiau pe amîndoi steluţele astea mici, ne mîngîia lumina lor dulce. Acum numai cel de sus ştie dacă ne vor mai mîngîia vreodată. Te las cu Dumnezeu!"

Kristla împături scrisoarea, uitîndu-se drept în ochii bunicuţei cu priviri întrebătoare.

— Ei, poţi să fii fericită, e băiat bun; spune-i sănătate din parte-mi şi să aibă nădejde în Dumnezeu; că nu i s-a întîmplat încă ceva aşa de rău ca să nu-i mai fie şi bine; o să-i mai strălucească şi lui soarele. Dar ca să-ţi spun sigur că va fi aşa sau altfel, asta n-o pot face pînă ce n-oi fi şi eu sigură. La cîmp însă, du-te dacă te cheamă; aş fi bucuroasă ca tu să-i întinzi contesei cununa de sărbătoarea secerişului; alta mai nimerită nici nu s-ar găsi dacă te vei afla tu acolo la lucru pe moşie.

Kristla se simţi destul de mîngîiată de cuvintele acestea şi-i făgădui bunicuţei că va face întocmai cum a povăţuit-o. De îndată ce sosise ginere-său, bunicuţa l-a întrebat de cîteva ori cînd anume obişnuieşte doamna contesă să fie acasă şi pe unde se plimbă, de se miră şi domnul Prošek şi se întrebă în sinea lui: „Bunicuţa n-a fost niciodată curioasă să afle ce se întîmplă la castel; castelul, ca şi cum n-ar fi fost pentru ea; şi acum, întreabă şi iar întreabă. Ce-o fi vrînd?" dar bunicuţa nu spuse nimic, iar de cercetat, nimeni nu voia să o cerceteze; astfel că nu aflară nimic. „E curioasă şi atîta tot", îşi ziseră ei.

Peste cîteva zile domnul Prošek îşi luă soţia şi pe copii la oraş; voia să petreacă toţi o zi plăcută. Vorša şi Betka se duseră la cîmp, iar bunicuţa rămase să păzească casa. Şedea cu fusul sub teiul din bătătură, aşa cum îi era obiceiul. Se gîndea la ceva; nici mă-

car nu cînta ; din cînd în cînd învîrtea fusul şi iar clătina din cap, pînă cînd, în cele din urmă, ca şi cînd ar fi luat o hotărîre, zise : „Aşa să facem". În clipa aceea o zări pe contesa cea tînără venind pe coastă la vale, spre podişcă, pe lîngă cuptor. Era îmbrăcată cu o rochie albă ; pe cap purta o pălărie rotundă de paie ; aluneca uşor la vale, ca o zînă ; picioruşele ei, strînse în pantofiori de mătase, parcă abia atingeau pămîntul. Bunicuţa se sculă repede şi o întîmpină cu mare bucurie ; i se strînse inima însă cînd se uită la faţa ei palidă, aproape străvezie, pe care se citea o nespusă blîndeţe, dar totodată şi o durere copleşitoare. Nimeni n-ar fi putut privi faţa aceea decît cutremurat de milă.

— Singură ? Şi de ce atîta linişte aici ? întrebă Hortensia, după ce îi dădu bunicuţei bună ziua şi-i strînse mîna cu căldură.

— Da, singură-singurică ; au plecat cu toţii la oraş. Copiii nu se mai satură de tatăl lor ; nu l-au mai văzut de atîta vreme, zise bunicuţa, ştergînd cu şorţul laviţa curată, înainte de a o pofti pe domnişoara să ia loc.

— Da, e drept că de multă vreme nu l-au văzut; eu sînt de vină.

— Cum adică, stimată domnişoară ? Parcă omul poate să facă ceva cînd dă peste el boala ? Ne-a părut rău tuturor şi ne-am rugat ca Dumnezeu să vă dea înapoi sănătatea. Comoară fără seamăn e sănătatea, dar omul o preţuieşte numai atunci cînd o pierde. Ar fi fost păcat să o pierzi de tot, stimată domnişoară ; eşti tinerică şi doamna contesă ar fi nemîngîiată.

— Ştiu, suspină Hortensia, lăsîndu-şi mîinile împreunate pe un album cu scoarţe frumoase pe care-l adusese şi-l ţinea în poală.

— Sînteţi atît de palidă, domnişoară! Vă doare ceva? o întrebă bunicuţa cu multă duioşie pe fetiţa care şedea lîngă ea ca întruchiparea durerii.

— Nimic, bunicuţo, răspunse repede domnişoara, silindu-se să zîmbească, dar tocmai zîmbetul ei silit îi dezvăluia rana din inimă. Bunicuţa nu îndrăzni să întrebe mai mult, dar văzuse îndeajuns ca să fie sigură că domnişoara nu era bolnavă numai trupeşte. Îndată după asta, contesa Hortensia începu să întrebe ce s-a mai întîmplat pe la Staré Bělidlo şi dacă şi-au mai adus aminte copiii de dînsa. Bunicuţa îi răspunse bucuroasă, întrebînd şi ea la rîndul ei cum îi merge doamnei contese şi ce face.

— Contesa s-a dus la pădurar, răspunse Hortensia. Eu am rugat-o să mă lase aici ca să desenez vîlceaua şi să vin să vă văd. La întoarcere va trece şi ea pe aici să mă ia.

— Ia te uită, se bucură bunicuţa, parcă mi-ar trimite-o Dumnezeu. Mă duc să-mi pun un şorţ curat, că toată-s plină de praf de la scaunele astea. Mă iartă puţin, domnişoară, acuşica mă întorc.

Zicînd acestea, bunicuţa intră în casă; nu zăbovi mult şi veni cu un şorţ curat dinainte, cu o basma albă pe cap, înnodată sub bărbie, aducînd cu ea pîine albă, miere, unt şi smîntînă:

— Poate că-i vine poftă stimatei domnişoare să-şi taie o bucăţică de pîine; e coaptă de ieri. Dar haidem să stăm în livadă, acolo e mai multă verdeaţă. E drept că teiul face umbră şi mie mi-e drag să şed sub el, chiar dacă nu văd altceva decît numai păsările astea din jurul meu cum scormonesc, cum se tăvălesc în praf şi cum se fugăresc toată vremea, neastîmpăratele.

— Atunci să rămînem pe loc, eu stau foarte bine aici, se arătă bucuroasă tînăra contesă, luîndu-i din mînă gustările aduse. Nu se lăsă de loc îndemnată;

își tăie pîine, mîncă și bău, știind că bunicuța s-ar necăji dacă n-ar gusta din toate. În răstimp deschise și albumul și-i arătă bunicuței ce desenase.

— Ia te uită, Doamne ! toată valea de dincolo de iaz, lunca, coasta, pădurea, stăvilarul și zău de nu-i asta Viktorka, strigă uimită bunicuța.

— Ea e, se potrivește în singurătatea asta. Am întîlnit-o pe deal ; e îngrozitor de trecută, ofilită. Nu-i mai poate ajuta nimic oare ? întrebă fata cu amărăciune în glas.

— O, stimată domnișoară, trupului i s-ar mai putea ajuta ; dar la ce bun dacă lipsește lucrul de căpetenie — mintea. Sufletul ei e rătăcit, tot ce face, face ca în vis. Poate că tot mila lui Dumnezeu o fi, că i-a luat amintirea suferinții care, de bună seamă, trebuie să fi fost cumplită ; dacă s-ar înzdrăveni la minte, poate că în deznădejde și-ar curma și viața, așa cum... dar... nu-și sfîrși vorba bunicuța, Dumnezeu o s-o ierte; dacă a păcătuit, a și pătimit pentru asta. Întorcînd fila, bunicuța strigă plină de mirare: Altă minune! Maica ta, Cristoase ! Asta-i Staré Bělidlo ! curticica, teiul... iată-mă pe mine, iată și copiii, și cîinii, toate, toate ; Maică Precistă ! la asta nu m-am așteptat ! Cînd le-or vedea ai noștri !

— Eu nu uit niciodată pe cei care-mi sînt dragi, zise contesa Hortensia, și ca să-mi rămînă chipurile lor mai limpezi în minte, mi le desenez. Așa și cu locurile unde am trăit zile frumoase ; îmi place să le aștern pe hîrtie, pentru amintirea plăcută ce-mi deșteaptă în suflet. Și vîlceaua aceasta, ce fermecătoare-i! Dacă mi-ai da voie, bunicuță, cu drag te-aș zugrăvi și pe dumneata, ca să rămînă copiilor portretul ca amintire.

Bunicuța se roși toată și clătină din cap, împotrivindu-se :

— Pe mine, femeie bătrînă ? Nu mi-ar şedea bine, stimată domnişoară !

— Ei, lasă, bunicuţo, mai vin eu o dată cînd vei fi iarăşi singură acasă şi poate te răzgîndeşti. Te desenez doar pentru nepoţei, le-ar face plăcere să păstreze totdeauna chipul dumitale.

— Dacă aşa vrea stimata domnişoară, bine, fie, se hotărî bunicuţa, dar vă rog ceva : să nu mai afle nimeni despre asta ; ce s-ar mai pălăvrăgi că bunicuţa se ţine de fleacuri ! Cît trăiesc, nu le trebuie chipul meu, cînd n-oi mai fi, atunci întîmplă-se ce s-o întîmpla.

Hortensia încuviinţă, făgăduindu-i că nu va spune nimănui despre portret.

— Dar unde aţi învăţat asta, stimată domnişoară ? De cînd mă ştiu, nu am auzit ca o femeie să picteze ! zise bunicuţa întorcînd altă filă.

— În lumea noastră trebuie să învăţăm multe lucruri, trebuie să facem şi noi ceva ca să ne mai treacă vremea. Mie îmi place cu deosebire pictura, răspunse Hortensia.

— Frumos lucru, îşi dădu părerea bunicuţa, privind un tablou mic care era băgat în album. Tabloul înfăţişa o stîncă înaltă, la poalele căreia se învolburau valurile mării. Pe stîncă stătea în picioare un tînăr, ţinea în mînă un boboc de trandafir şi privea marea pe care se vedea fîlfîind în depărtare pînzele întinse ale unei corăbii.

— Şi asta, tot stimata domnişoară a făcut-o ? întrebă bunicuţa.

— Nu. Tabloul acesta mi l-a dăruit pictorul care m-a învăţat să desenez, îngăimă răspunsul domnişoara, cu jumătate de gură.

Bunicuţa tresări, fulgerată de un gînd şi arătă pe tînărul de pe stîncă.

— O fi chiar el ?

Hortensia nu răspunse, dar se rumeni toată la faţă şi se ridică :

— Mi se pare că vine contesa.

Bunicuţa se lămurise ; ea ştia acum ce-i lipseşte domnişoarei. Doamna contesă nu se vedea încă venind. Hortensia se aşeză iarăşi şi bunicuţa începu să vorbească pe ocolite despre Kristla şi Míla ; în cele din urmă îi mărturisi de-a dreptul că ar vrea să ceară sprijin pentru ei doamnei contese. Hortensia îi lăudă gîndul şi-i făgădui bucuroasă s-o ajute.

Contesa se întoarse de la pădurar pe potecuţă ; trăsura venea goală în urmă, pe şosea. O salută pe bunicuţă cu foarte multă căldură. Hortensiei îi întinse un buchet de flori :

— Ştiu că-ţi plac garoafele sălbatice ! Le-am cules pe drum.

Tînăra fată se înclină, sărută drept mulţumire mîna contesei, iar buchetul şi-l prinse la brîu.

— Astea sînt lăcrămioare, nu garoafe, zise bunicuţa, uitîndu-se la flori.

— Lăcrămioare ? se minunară musafirele.

— Da, lacrimile Fecioarei Maria. Are o poveste floricica asta. Atunci cînd evreii îl duceau pe Cristos spre Golgota, în urma lui mergea Fecioara Maria, cu inima frîntă de durere. Văzînd pe drum urmele de sînge lăsate de rănile lui Cristos, biata mamă plîngea amar ; din lacrimile Maicii Domnului şi din sîngele fiului se zice că au răsărit apoi pe drumul Golgotei floricelele astea, spuse bunicuţa.

— Aşadar, asta-i floarea durerii şi a dragostei, zise contesa.

— Îndrăgostiţii nu-şi dăruiesc lăcrămioare unul altuia, ei cred că le-ar aduce întristare, urmă bunicuţa şi întinse doamnei contese paharul cu smîntînă, rugînd-o frumos să se ospăteze.

Contesa n-o refuză pe bunicuţă.

— Ei, Doamne, reluă bătrînica firul vorbei de mai înainte, omul îşi găseşte întotdeauna pricină de plîns, chiar dacă nu culege lăcrămioare ; în dragoste jalea se împleteşte cu bucuria. Cînd îndrăgostiţii sînt fericiţi, apoi se găsesc alţii care le presară pelin în cale.

— Scumpă contesă, spuse Hortensia, bunicuţa vrea tocmai să te roage pentru nişte îndrăgostiţi nefericiţi ; ascult-o şi, te rog şi eu mult, ajută-i.

Tînăra fată îşi împreunase mîinile şi se uita rugător la contesă.

— Hai vorbeşte, bătrînico ; ţi-am mai spus odată să vii la mine oricînd, că eu îţi ascult bucuroasă rugăminţile ; te cunosc, ştiu că n-ai strica vorba pentru cine nu merită, zise contesa, mîngîind părul bogat al fiicei sale iubite şi privind-o binevoitor pe bunicuţă.

— Nici n-aş cuteza, milostivă doamnă, dacă aş şti că nu sînt vrednici de ajutor.

Şi bunicuţa începu tărăşenia cu Kristla şi Míla, îi povesti cu de-amănuntul cum a ajuns băiatul la oaste ; numai un lucru a ţinut sub obroc : că domnul administrator îşi pusese ochii pe fată. Nu voia să-i facă mai mult rău decît era nevoie.

— Sînt tot aceiaşi ? Fata şi flăcăul care s-au certat cu Piccolo ?

— Aceiaşi, stimată doamnă.

— E aşa de frumoasă, că se bat bărbaţii pentru ea ?

— Ca o fragă, milostivă stăpînă ; de sărbătoarea secerişului, ea va duce cununa, atunci o veţi vedea. De bună seamă că durerea nu-i prieşte frumuseţii ; cînd fata e chinuită de dragoste, numaidecît îşi pleacă căpşorul, ca şi floricica ofilită. Acuma, Kristla e numai o umbră, dar o singură vorbuliţă îi va da viaţă şi în curînd va fi cum era înainte. Şi stimata domnişoară e palidă, dar cînd îşi va revedea ţara dragă spre care o trage inima, va da Dumne-

zeu şi-i vor înflori obrăjorii ca petalele de trandafir, adăugă bunicuţa apăsînd anume pe cuvintele: „spre care o trage inima", încît fata se roşi tulburată şi fîstîcită.

Contesa băgă de seamă, se uită iscoditor la Hortensia, apoi la bunicuţa, dar aceasta se prefăcu că nu vede nimic, era mulţumită că a atras luarea aminte a contesei, mai mult nici nu dorea. „Dacă-i pasă de fericirea acestei fete, o să vadă ea de rest", gîndea bunicuţa în sinea ei.

După o scurtă tăcere, contesa apăsă uşor mîna pe umărul bunicuţei şi-i zise cu glasul ei plăcut:

— De îndrăgostiţi ne vom îngriji, iar dumneata, bătrînico, vino mîine la mine tot pe vremea asta, adăugă ea cu glas mai scăzut.

— Scumpă contesă, zise Hortensia, luînd la subsuoară albumul, bunicuţa mi-a îngăduit să-i fac chipul, dar doreşte ca aceasta să rămînă o taină cîtă vreme va trăi. Cum am putea să facem?

— Vino la castel, bătrînico. Hortensia te va picta şi tabloul poate să rămînă la mine, cît vei trăi. O să ţi-i picteze şi pe nepoţei; tabloul acela îl vei păstra dumneata, bunicuţo, ca să ai o amintire, cînd ţi-or creşte mari.

Aşa hotărî contesa şi cu un surîs binevoitor îşi luă rămas bun suindu-se cu Hortensia în trăsură.

Bunicuţa intră în casă. Îşi simţea inima plină de bucurie.

XVII

Era o dimineaţă cu arşiţă, prevestitoare de ploaie ; tineri şi vîrstnici munceau laolaltă pe cîmp, dînd zor să strîngă măcar grînele secerate. Cei care aveau şi bucata lor de pămînt trebuiseră să muncească şi noaptea, ca să facă faţă şi la gospodăria lor şi la munca boierească. Soarele dogorea cu atîta putere, încît te mirai că sub razele lui de foc nu crăpa pămîntul. Oamenii nu mai puteau răsufla de zăbuşeală, florile se vestejeau, păsările zburau jos, aproape de pămînt, vitele îşi căutau umbră. De dimineaţă se iviseră pe cer caiere de nori, la început mai micuţi, albi-cenuşii, împrăştiaţi pe ici pe colo ; cu cît ziua înainta, cu atît norii se înmulţeau, se învălmăşeau, se înălţau tot mai sus şi se împreunau, formînd clăi şi coame prelungi ; culoarea lor se întuneca treptat ; către amiază tot cerul spre apus era învăluit de mantia unui nor negru şi greu, care se urnea încet şi mătăhălos spre soare. Secerătorii se uitau îngrijoraţi la bolta în frămîntare, şi cu toate că abia mai răsuflau, fiecare îi dădea zor cu lucrul, mai ales că vătaful zbiera şi ocăra într-una. Se deprinsese să urle, ca să nu uite cumva oamenii că el este acela care porunceşte şi să-i dea astfel cinstea cuvenită. Bunicuţa şedea în pridvor şi se uita îngrijorată la talazurile norilor care se îngrămădeau deasupra casei. Băieţii şi Adelka se jucau chipurile la umbră, în spatele casei, dar le era atît de cald, că ar fi aruncat toate de pe dînşii şi ar fi sărit, bîldîbîc,

în apa scocului, dacă bunicuţa le-ar fi dat voie. Adelka, cea veşnic vorbăreaţă şi zglobie ca un cintezoi, căsca, n-avea poftă de joacă şi pînă la urmă i se lipiră ochişorii. Şi bunicuţa simţea o greutate pe ochi. Rîndunelele zburau jos de tot ori se adăposteau în cuiburi ; păianjenul, pe care bătrînica îl văzuse de dimineaţă prinzînd muştele cu aţele lui şi mîncîndu-le, se vîrî şi el în păienjeniş ; păsările se adunau grămadă prin bătătură, la umbră, cîinii stăteau tolăniţi la picioarele bunicuţei şi gîfîiau scoţînd limbile de un cot, de parcă s-ar fi odihnit după o goană sălbatică. Copacii stăteau neclintiţi, nici o frunzuliţă nu se mişca. Domnul Prošek cu doamna sosiră în grabă mare de la castel.

— Oameni buni, se vesteşte o furtună năprasnică ! S-au băgat toate lucrurile în casă ? strigă de departe gospodina.

Pînza de la albit, păsările, copiii, toate fură aduse înăuntru, bunicuţa puse pîinea pe masă, pregăti lumînarea de la Hromnice şi închise ferestrele. Afară domnea o tăcere de moarte, soarele se acoperise cu totul de nori. Domnul Prošek ieşise pe şosea şi se uita împrejur. La marginea pădurii, sub un copac mare, o văzu pe Viktorka. Pe neaşteptate se stîrni un vînt puternic, un bubuit de tunet se ridică parcă din străfundul pămîntului, iar de-a latul cerului întunecat se strecură în zigzaguri un fulger prelung. „Dumnezeule, fiinţa aceea stă sub copac !“ îşi zise domnul Prošek şi începu să strige şi să facă semne înspre Viktorka, îndemnînd-o să plece în partea cealaltă. Viktorka însă bătea din palme la fiecare fulger şi scotea chiote vesele, fără să-l bage în seamă pe domnul Prošek. Începură să cadă picături mari ; luminile fulgerilor se încrucişau pe pînza întunecată a norilor, tunetul începu

să bubuie asurzitor; furtuna se dezlănţui cu toată furia. Domnul Prošek intră în casă. Bunica aprinsese lumînarea de la Hromnice şi se ruga împreună cu copiii. Înspăimîntaţi, micuţii se îngălbeneau la faţă la fiecare fulger şi trăsnet. Domnul Prošek umbla de la o fereastră la alta, uitîndu-se afară. Turna ca din găleată, cerul parcă se crăpa mereu, fulger după fulger şi tunet după tunet se ţineau lanţ de parcă s-ar fi învîrtit furiile prin văzduh. O clipă de linişte şi iarăşi lumina albastră-gălbuie clipi pe la ferestre; un fulger sfîşie cerul în lung şi în lat şi... buf... buf... ceva căzu pocnind îngrozitor chiar deasupra casei. Bunica voi să spună: „Ajută-ne, Doamne!", dar vorbele i se înnodară în gît; doamna Prošek se ţinea de masă, domnul Prošek păli, Betka şi Vorša căzură în genunchi, copiii se porniră pe plîns. Ca şi cînd prin trăsnetul acesta şi-ar fi potolit furia, furtuna încetă. Mai slab, tot mai slab, răsunau bubuiturile tunetelor, norii se împrăştiau, îşi schimbau culoarea, iar printre pînzele cenuşii începură pe ici pe colo să se ivească petece de cer albastru. Fulgerele se pierdeau, încetă şi ploaia, furtuna se îndepărtă.

Cîtă schimbare se petrecuse afară! Pămîntul, ostenit de cumplita frămîntare, se odihnea, tremurînd parcă din toate încheieturile, iar soarele, ai fi zis că-l priveşte ca un ochi mare, strălucitor, umed de duioşie; din cînd în cînd, peste discul luminos mai luneca cîte un norişor, rămăşiţă a dezlănţuirii pătimaşe. Iarba, florile, toate erau culcate la pămînt, pe drum se scurgeau şuvoaie repezi, apa din pîrîu curgea tulbure, pomii îşi scuturau de pe ei miile de picături ce luceau ca argintul pe veşmintele lor verzi. Păsărelele începură iarăşi să zburde prin văzduh, gîştele şi raţele se bucurau de băltoacele şi pîrîiaşele lăsate de ploaie, găinuşile dă-

deau fuga după rîmele ce roiau din belşug pe pămîntul udat, păianjenul ieşea din ascunziş ; toate vietăţile, înviorate, se grăbeau să guste din nou bucuria vieţii şi iarăşi să se încaiere şi să se sfîşie între ele. Domnul Prošek ieşi afară ; făcu un ocol în jurul casei — şi ce-i fu dat să vadă : părul bătrîn, care acoperise casa ani de zile cu ramurile sale stufoase, fusese despicat de trăsnet. Jumătate din el căzuse pe acoperiş, iar cealaltă jumătate se aplecase spre pămînt. De mulţi ani nu mai dăduse rod părul acesta pădureţ ; fructele lui nu erau de soi ; dar pomul le era drag tuturor, căci împodobea acoperişul cu verdeaţă din primăvară pînă în iarnă. Ploaia torenţială pricinuise pagube şi pe cîmp, oamenii erau totuşi bucuroşi ; scăpaseră uşor ; ce prăpăd putea să fie dacă ar fi bătut piatra. După-amiază, începură să se zvînte potecile şi unchiaşul se duse la stăvilar, ca de obicei, în papuci ; bunicuţa îl întîlni pe cînd mergea spre castel. Unchiaşul se plînse că ploaia îi pricinuise ceva pagube la fructe, îi dădu bunicuţei să tragă din tabac, o întrebă încotro se duce şi, cînd auzi că mergea la castel, îşi urmă drumul lui şi bunicuţa pe al ei.

Pesemne că domnul Leopold primise poruncă s-o conducă pe bunicuţă la contesă îndată ce va sosi, deoarece abia păşi bătrînica în anticameră şi numaidecît, fără nici un fel de şovăială sau zăbavă, valetul deschise uşa salonaşului. Contesa şedea acolo singură. O pofti pe bunicuţă să ia loc lîngă ea şi bătrînica se aşeză încetişor.

— Simplitatea şi sinceritatea dumitale îmi plac mult, bătrînico ! îi vorbi cu blîndeţe contesa. Mă încred în dumneata din toată inima şi socotesc că îmi vei răspunde deschis la o întrebare ce-ţi voi pune.

— Cum s-ar putea altfel, milostivă doamnă ? Întrebaţi numai, spuse bunicuţa, neputîndu-şi închipui ce anume voia contesa să afle de la dînsa.

— Ai spus ieri că atunci cînd fiica mea va sosi în ţara ei şi va vedea ceea ce-i doreşte inima, obrajii ei se vor rumeni iarăşi. Ai apăsat cu atîta stăruinţă asupra acestor cuvinte, încît mi-au dat de gîndit. M-am înşelat oare, sau ai spus-o anume ?

Vorbind, contesa îşi aţintise pătrunzător privirea în ochii bătrînei. Bunicuţa nu se fîstîci. Stătu o clipă pe gînduri, apoi mărturisi deschis :

— Da, anume am zis aşa ; ce am avut de gînd, mi-a căzut pe limbă ; voiam numai să-i atrag luarea-aminte milostivei doamne. Uneori, o vorbă spusă la vreme şi la locul ei cade cu folos, răspunse bunicuţa.

— Poate ţi-a spus ceva Hortensia ? cercetă contesa.

— Ferească Dumnezeu, domnişoara, cum văd bine, nu-i din acelea care să-şi verse lacrimile pe toate drumurile ; dar cine a trecut prin suferinţi asemănătoare înţelege şi singur. Nici nu se poate ascunde întotdeauna ceea ce-i menit să înduioşeze ; cum vă spun, am desluşit singură.

— Ce ai desluşit şi ce ai auzit ? Spune-mi. Nu-i curiozitate ; grija pentru copilul pe care-l iubesc ca pe al meu, asta mă sileşte să cercetez şi să aflu tot, rosti îndurerată contesa.

— Pot spune ce am auzit ; nu-i nimic rău şi nici n-a trebuit să jur pe Dumnezeu că n-am să vorbesc, începu bătrîna şi apoi povesti ceea ce auzise despre logodna şi despre boala Hortensiei : Un gînd aduce alt gînd, adăugă ea, la ce se uită omul de departe, îl vede altfel decît de aproape ; şi cîte capete, atîtea minţi. Aşa şi mie, milostivă stăpînă, mi-a dat în gînd că poate domnişoara nu l-o fi

luînd bucuroasă pe contele acela, poate că a primit numai din supunere faţă de dumneavoastră. Ieri m-am uitat la faţa domnişoarei şi-mi venea să plîng de jale ; mi-a arătat priveliştele acelea frumoase pe care le-a desenat şi parcă anume mi-a căzut în mînă o poză stingheră care, după cum mi-a spus domnişoara, o pictase şi i-o dăduse profesorul ei. Am întrebat-o dacă domnul acela frumos era chiar el ; ştiţi, omul bătrîn, ca şi copilul, vrea să ştie de toate. Domnişoara s-a roşit ca un trandafir, s-a sculat de pe laviţă, n-a zis nici într-un fel nici într-altul, dar ochii i s-au umezit. Asta mi-a fost de ajuns şi milostiva doamnă poate şti mai bine dacă bătrîna bunicuţă a avut dreptate.

Contesa se sculă, se plimbă prin odaie şi spuse ca pentru sine :

— N-am băgat de seamă nimic, mai înainte era întotdeauna veselă, bine dispusă. Niciodată nu mi-a vorbit despre profesorul ei.

— De, răspunse bunicuţa la gîndul acela rostit tare, nu toate firile-s la fel. Sînt oameni care n-ar fi deplin fericiţi dacă n-ar putea să înduioşeze lumea cu orice bucurie şi orice durere a lor ; alţii însă le poartă în inimă toată viaţa şi se duc cu ele în mormînt. Greu îi cîştigi pe oamenii aceştia ; dar oricînd şi pretutindeni, dragostea dragoste naşte. Mie îmi pare că se asemuie povestea asta a oamenilor cu aceea a buruienilor de leac. E cîte una, după care nu trebuie să mergi departe, o găseşti pe orişice luncă, pe orişice hat. După alta, trebuie să te afunzi însă în umbra pădurii, trebuie s-o cauţi pe sub frunze şi cîte piedici pînă o culegi ; te caţări după ea pe culmi şi stînci, nu ţii seama de spinii şi de mărăcinii care-ţi ies în cale. În schimb, pentru strădania ta buruiana te răsplăteşte însutit. Baba care vine pe la noi din munţi, cu bu-

rumeni, ne spune întotdeauna cînd ne aduce muşchi mirositor: „Mult mai îmi dă de lucru pînă ce-l dibui, dar fie, că face". Muşchiul ei miroase a violete şi mirosul acesta îmbălsămează odăile; aminteşte omului că după iarnă vine iarăşi primăvara. Iertaţi-mă, milostivă doamnă, aşa mă îndepărtez eu întotdeauna din drum. Am mai vrut să spun că poate de aceea era veselă domnişoara, că mai trăgea nădejde; acum, cînd a pierdut-o, poate că îşi dă mai bine seama cît de adîncă îi este dragostea. Aşa se întîmplă uneori, nu ştim ce dorim decît atunci cînd nu mai putem dori.

— Îţi mulţumesc că mi-ai spus adevărul, bătrînico, zise contesa; nu ştiu dacă eu voi putea să mă bucur de pe urma lui; nu doresc decît să fie fata mea fericită. Dumitale o să aibă să-ţi mulţumească, fără dumneata n-aş fi dat de urma adevărată. Nu te mai ţin. Hortensia s-a pregătit de pictat pentru mîine; vino aici cu nepoţeii!

Plecînd de la contesă, bunicuţa ducea în inima ei simţămîntul că ajutase cu o vorbă bună la fericirea unui om. Cînd ajunse aproape de casă, îl întîlni pe pădurar; era speriat, păşea repede.

— Aţi auzit ce s-a întîmplat? îi spuse bunicuţei cu glas tremurător.

— Nu mă speria şi spune-mi repede, ce e?

— Pe Viktorka a lovit-o trăsnetul!

Bunicuţa îşi plesni palmele; cîtva timp nu putu nici să vorbească, apoi din ochi i se scurseră două lacrimi ca două boabe de mazăre.

— Dumnezeu a iubit-o de-a chemat-o la el; să-i dea Domnul linişte veşnică, zise apoi încet.

— A avut o moarte uşoară, adăugă pădurarul.

În clipa aceea copiii, doamna şi domnul Prošek ieşiră afară şi, auzind de la pădurar vestea tristă, rămaseră toţi încremeniţi.

— Înainte de a se dezlănţui furtuna mi-a fost teamă pentru ea, cînd am văzut-o stînd sub copac. Am strigat-o, i-am făcut semne dar ea rîdea şi hohotea într-una. Am văzut-o atunci pentru ultima dată. Mai bine de ea...

— Cine a găsit-o şi unde ? îl întrebară.

— După ce a încetat furtuna, zise pădurarul, m-am dus prin pădure să văd dacă n-a pricinuit pagube ; am ajuns pînă în vîrful dealului, pînă la molifţii împreunaţi, ştiţi, aceia care se înalţă deasupra peşterii Viktorkăi ; văd acolo ceva ghemuit sub un braţ de crengi... Strig... nimica ; mă uit în sus, să văd de unde au ajuns acolo crengile ; amîndoi molifţii arătau în partea dinăuntru de parcă bătrîneţea i-ar fi despuiat de sus pînă jos, cu coajă cu tot. Dau iute la o parte crengile : sub ele zăcea ucisă Viktorka. Trag de ea, era rece. De la umăr pînă la picior, pe partea stîngă, rochia se vedea arsă. De bună seamă că-i plăcuse furtuna, hohotea de rîs întotdeauna cînd fulgera ; o fi fugit sus în vîrful dealului să vadă mai bine : de la molfiţi priveliştea-i deschisă ; s-o fi aşezat sub ei şi acolo a lovit-o moartea.

— Aşa cum a lovit şi părul nostru, spuse bunicuţa. Şi unde aţi dus-o ?

— Am pus s-o ducă la noi la pichet, e mai aprope ca oriunde ; îi pregătesc eu înmormîntarea, cu toate că rudele ei se împotrivesc. Am fost la Žernov să dau de veste. Nu se aştepta nimeni să se prăpădească aşa curînd. O să-mi fie urît fără ea, mai zise pădurarul cu glas scăzut.

În clipa aceea, răsună pînă la ei dangătul clopotului de la biserica din Žernov. Vestea moartea Viktorkăi. Îşi făcură cruce şi începură să se roage.

— Să mergem s-o vedem, se rugară copiii de părinţi şi de bunicuţă.

— Veniţi mîine, cînd va zăcea gătită în coşciug, zise pădurarul dînd bineţe şi plecă întristat.

— De-acuma n-o să mai vină Viktorka pe la noi ; n-o să mai cînte la iaz ; acuma e în cer ! îşi spuneau copiii, ducîndu-se la treburile lor, uitînd s-o mai întrebe pe bunicuţă despre contesă, într-atît erau de buimăciţi.

— Fără îndoială că e în cer ; destul a suferit pe pămînt, îşi zise bunicuţa.

Vestea despre moartea Viktorkăi se răspîndi iute, ca din trîmbiţe, în toată vîlceaua ; toţi o cunoşteau, la toţi le era milă de ea şi de aceea îi binecuvîntau moartea. Mai cu seamă o asemenea moarte, pe care se zice că Dumnezeu numai puţinor oameni o dăruieşte. Dacă înainte vreme se vorbea de ea cu amărăciune, acuma se vorbea cu cinstea cuvenită. Cînd se duse bunicuţa a doua zi cu copiii la castel, ca să pozeze pentru portret, doamna contesă începu să vorbească despre Viktorka. Auzind cît de mult au iubit-o pe Viktorka cei din casa pădurarului şi cei de la Staré Bělidlo, Hortensia făgădui să mai facă o dată pentru domnul pădurar şi o dată pentru familia Prošek, desenul pe care bunicuţa îl văzuse, acela unde Viktorka stătea sub copac.

— Fiecăruia ar vrea să-i dea cîte o bucurie, înainte de a pleca, ba ar fi fericită să vă ia pe toţi cu dînsa, zîmbi contesa.

— Unde îi e mai bine omului decît între cei care-l iubesc ? Şi care bucurie poate fi mai mare decît aceea de a face bucurie altora ? zise bunicuţa.

Copiii aşteptau cu nerăbdare să-şi vadă chipurile ; despre al bunicuţei nu ştiau nimic ; se bucurau şi de darurile pe care domnişoara contesă le făgăduise dacă vor sta cuminţi, astfel că se ţineau şi ei să nu se mişte pe cît puteau... Bunicuţa privea cu plăcere cum, de sub penelul iscusit al fetei, ieşeau la iveală,

tot mai vii, contururile chipurilor dragi, şi îi dojenea pe nepoţei, ori de cîte ori i se părea că stingheresc lucrul.

— Şezi Jáne, nu mai da din picioare, ca să te nimerească bine domnişoara. Barunka, dacă strîmbi din nas ca un iepure de casă, cum vrei să ieşi bine ? Vilimek, nu mai da într-una din umăr ca gîsca din aripi cînd îi cade o pană !

Iar cînd Adelka, uitînd cu totul unde se afla, îşi vîrî arătătorul de la mîna dreaptă în gură, bunicuţa se supără rău :

— Ruşine pentru o fetiţă ca tine, care ar putea să-şi taie singură pîinea... Odată o să-ţi pun piper pe deget.

Contesa Hortensia părea nespus de fericită ; picta cu drag şi mai mult rîdea decît se supăra de năzbîtiile copiilor. Zi de zi se rumenea tot mai mult la obraji, bunicuţa spuse că domnişoara nu-i părea numai ca un trandafir, ci ca o floare purpurie de măr. Devenise mai veselă, ochii, limpeziţi, îi scînteiau ca două steluţe ; zîmbea la toată lumea binevoitor şi cu fiecare vorbea numai despre ceea ce ştia că-i face plăcere. Cîteodată, cînd se uita mai lung la bunicuţa, ochii i se umezeau ; atunci arunca penelul, lua capul bătrînei între palmele ei, îi săruta fruntea zbîrcită şi părul cărunt. Odată se aplecă spre mîna ei şi i-o sărută. La asta bunicuţa nu se aştepta ; rămase ca opărită.

— Ce faceţi stimată domnişoară, asta nu se cade ! Mie ?

— Ştiu eu bine ce fac, bunicuţo ; şi pentru ce am să-ţi mulţumesc ; dumneata ai fost îngerul meu ! şi tînăra contesă îngenunche la picioarele bunicuţei.

— Atunci Dumnezeu să vă binecuvînteze şi să vă dea fericirea pe care o doriţi, spuse bunicuţa, lăsîndu-şi mîinile pe fruntea fetiţei ce stătea îngenun-

cheată — frunte albă şi curată ca o floare de crin. Mă voi ruga pentru dumneata şi pentru doamna contesă. Doamna e o femeie desăvîrşită !

A doua zi după furtună, domnul pădurar trecu pe la Staré Bělidlc şi le dădu de ştire că puteau să vină să o vadă pentru ultima oară pe Viktorka. Doamna Prošek nu putea privi morţii, aşa că rămase acasă ; morăriţa spuse că i se făcea rău, dar morarul o dădu de gol, fără cruţare, că nu merge de frică, se temea să nu i se arate moarta în vis. Kristla era la muncă pe moşie, aşa că în afară de Mančinka nu se mai duse nimeni cu bunicuţa şi copiii. Pe drum adunau flori, mărind buchetele de rezeda culese din grădiniţa de acasă ; băieţii luară cu ei iconiţele sfinţite ce le fuseseră aduse de la hramul din Svatoňovice, bunicuţa luă un şirag de mătănii ; Mančinka ducea şi ea iconiţe.

— Cine s-ar fi aşteptat c-o să-i pregătim înmormîntarea ! spuse nevasta pădurarului, întîmpinînd-o pe bunicuţă în prag, cu faţa mîhnită.

— Cu toţii sîntem trecători pe lumea asta ; dimineaţa ne sculăm dar nu ştim dacă mai apucăm seara să ne culcăm, răspunse bunicuţa.

Căprioara veni în fuga mare şi îşi vîrî capul în poala Adelkăi. Băieţii pădurarului şi cîinii săreau în jurul lor.

— Unde aţi pus-o ? întrebă bunica intrînd în tindă.

— În căsuţa din grădină. Nevasta pădurarului o luă pe Anuška de mînă şi îi duse pe oaspeţi în grădină. Căsuţa, clădită ca un pavilion, era împodobită înăuntru cu crenguţe de brad ; în mijloc, pe un catafalc întocmit din căpriori necioplíţi de mesteacăn, fusese pus coşciugul simplu, deschis, în care zăcea Viktorka. Nevasta pădurarului îmbrăcase moarta cu o cămaşă albă. Fruntea i-o impodobise cu o cunu-

niţă de lăcrămioare roşii, iar sub cap îi aşternuse muşchi verde. Mîinile i le încrucişase una peste alta pe piept, aşa cum îi plăcea să le poarte şi cînd trăia. Coşciugul şi capacul erau acoperite cu crenguţe de brad, la cap ardea o lampă mică ; la picioare, într-un păhăruţ, se afla apa sfinţită şi în ea un mănunchi din spice de secară. Nevasta pădurarului pregătise singură toate ; de atîtea ori fusese în căsuţă, încît se obişnuise cu vederea moartei, bunica însă tresări tulburată, apropiindu-se de coşciug. Făcu deasupra moartei semnul crucii, îngenunche alături şi începu să se roage. Copiii făcură la fel.

— Aş vrea să-mi spuneţi dacă vă place ce-am făcut şi dacă le-am făcut pe toate bine ? întrebă îngrijată nevasta pădurarului, după ce bunicuţa se sculă de la rugăciune. N-am pus mai multe flori sau iconiţe, fiindcă m-am gîndit că veţi voi şi dumneavoastră să-i daţi vreun dar, să-l ia cu ea în groapă.

— Ai făcut totul bine, cumătro, foarte bine, o lăudă bunicuţa pe gospodină.

Nevasta pădurarului luă de la copii florile şi iconiţele, răspîndindu-le de jur împrejur pe lîngă trupul moartei. Bunicuţa îi înfăşură mătăniile în jurul mîinilor înţepenite, şi timp îndelungat rămase uitîndu-se la faţa ei. Moartă, Viktorka îşi pierduse înfăţişarea sălbatică. Ochii ei negri, arzători, erau închişi. Lucirea lor rătăcită se stinsese ; părul negru despletit, totdeauna vîlvoi, era acum pieptănat, iar în jurul frunţii reci ca marmura, se răsucea o cununiţă roşie de lăcrămioare, floarea dragostei şi a durerii. Pe faţă nu i se mai vedea încruntătura aceea urîtă, care la mînie o făcea fioroasă ; pe buze însă, îi rămăsese întipărit un zîmbet amar, de parcă ar fi murit înspăimîntată.

— Ce-ai suferit oare de te-a durut atîta, inimă sărmană ? Cum te-or fi chinuit, cum ? jelea bunicuţa

cu glasul lin. Nimeni de acum încolo n-are să-ţi mai plătească pentru cîte ai suferit, nimeni! Pe cel vinovat, pe păcătos, are să-l judece Dumnezeu, numai Dumnezeu; tu stai în lumină, odihneşte în pace...

— Fierăreasa voia să-i pună sub cap un braţ de aşchii de rumeguş; bărbatu-meu i-a pus însă muşchi; mi-e teamă să nu ne vorbească lumea de rău şi mai cu seamă neamurile ei, c-am luat-o în grija noastră şi că n-am făcut mai mult, spuse îngrijorată nevasta pădurarului.

— Patul vopsit la nimic nu-i foloseşte mortului, dragă cumătră. N-avea nici o grijă, lasă oamenii să trăncănească. După moarte toţi te-ar îmbrăca în mătase cu fir de aur, dar cît trăieşti, nu te-ntreabă: „Omule, ce ai?" Lăsaţi-i perina verde sub cap, căci cinsprezece ani tot aşa a dormit! adăugă bunicuţa şi luînd mănunchiul de spice o stropi din tălpi pînă-n creştet de trei ori cu apă sfinţită, făcu asupra ei semnul crucii, porunci copiilor să facă şi ei la fel şi părăsiră toţi în tăcere căsuţa din grădină.

Dincolo de Ryznbursk, într-o vale romantică, lîngă bisericuţa din Boušin pe care stăpînul Turyňský o zidise odinioară ca prinos dumnezeirii pentru însănătoşirea fiicei sale mute, se află un cimitir; acolo o îngropară pe Viktorka. Pădurarul îi sădi lîngă mormînt un molift.

— Moliftul rămîne verde şi iarna şi ei îi era drag copacul ăsta, îi spunea în urmă bunicuţei cînd mai venea vorba de moartă.

Viktorka n-a fost dată uitării, deşi nu mai răsuna dinspre stăvilar cîntecul ei de leagăn, deşi peştera era goală şi moliftii retezaţi de trăsnet; numele nefericit al Viktorkăi a răsunat totuşi ani şi ani prin preajma locului, în cîntecul de jale compus anume pentru ea de cîntăreţul Bara din Žernov.

XVIII

Contesa Hortensia păstra la ea portretul bunicuței ; i le dădu numai pe ale nepoțeilor și părinții nu se mai săturau privindu-le ; dar bucuria cea mai mare o simțea bunicuța ; tînăra contesă știuse să dea viață acestor chipuri sau, cum spunea bunicuța oricui le arăta, și de bună seamă că toți cunoscuții au trebuit să le vadă, „nu mai rămîne decît să deschidă gura și să vorbească". De multe ori, după ani de zile, cînd nepoții se împrăștiaseră de pe acasă, ea spunea :

— E drept că oamenii de rînd nu obișnuiesc să se lase pictați, dar lucrul acesta nu-i zadarnic. Eu una îmi amintesc cum arătau unul sau altul, dar anii trec, omului îi slăbește ținerea de minte și chipul se pierde. Și cîtă bucurie simți cînd știi că ai chipul dorit la îndemînă și poți să te uiți la el oricînd.

Se cărau cele din urmă clăi de grîu de pe moșia boierească. Deoarece se știa că doamna contesă avea de gînd să nu mai zăbovească mult la moșie, fiind grăbită să plece cu fiica ei adoptivă în Italia, administratorul hotărî să se facă sărbătoarea recoltei îndată ce se va sfîrși cu seceratul grîului. Kristla a fost aleasă să ofere contesei cununa. Bunicuța nu greșise spunînd că ea era fata cea mai frumoasă și mai cu nuri din preajma locului.

În spatele curții boierești era un teren mare bătătorit. Pe jumătate din el crescuse iarbă, iar în cealaltă parte se afla un șir de clăi înalte de fîn. În partea acoperită cu iarbă, flăcăii au ridicat un stîlp

înalt, împodobit cu frunziş, cu panglici şi cu basmale roşii ce fîlfîiau ca nişte steguleţe. Prin frunziş au presărat o mulţime de flori de cîmp şi spice de grîu. În jurul clăilor au aşezat laviţe, din ramuri înfrunzite au împletit arcade, iar în jurul stîlpului împodobit, o arie a fost bătătorită pentru horă.

— Bunicuţo, bunicuţo, îi spuse Kristla, dumneata m-ai mîngîiat toată vremea ; numai datorită vorbei dumitale am trăit ; lui Míla i-am trimis un car de nădejdi. A venit şi sărbătoarea recoltei şi noi nici pînă acum nu ştim ce ne aşteaptă. Spune-mi, te rog, n-au fost cumva numai vorbe de mîngîiere, pe care ni le-ai spus, ca să ne uităm unul pe altul mai lesne?

— N-ar fi înţelept din parte-mi să încerc să vă mîngîi astfel, fată dragă. Dacă am zis ceva, apoi mă ţin de vorbă. Mîine să fii frumos gătită, ca să-i placi doamnei contese. Dac-oi trăi şi-oi fi sănătoasă, vin şi eu pe la castel şi acolo, dacă ai să mă mai întrebi, o să-ţi pot spune adevărul, îi răspunse bunicuţa fetei şi zîmbi cu înţeles.

De bună seamă că ea ştia cum se hotărîse soarta lui Míla şi dacă nu i-ar fi făgăduit contesei să tacă, n-ar fi zăbovit s-o scape pe Kristla de gîndul chinuitor.

Toţi acei care mergeau la muncă pe moşia boierească se adunară a doua zi, gătiţi de sărbătoare, pe pajiştea verde. Într-un car se încărcară cîteva căpiţe de grîu ; caii erau înhămaţi cu hamuri din panglici ; unul din flăcăi încălecă pe spatele unui cal, iar sus, pe căpiţe, se urcară Kristla şi cu cîteva fete ; ceilalţi tineri se înşiruiră perechi-perechi în jurul carului, iar bătrînii în urma lui. Secerătorii ţineau în mînă seceri şi coase, femeile seceri şi greble. Fiecare din ele îşi prinsese la piept cîte un mănunchi de spice, de albăstrele şi de alte flori de cîmp, iar flăcăii îşi împodobiseră cu flori pălăriile şi căciulile. Argatul plesni din

bici şi îndemnă caii ; secerătorii porniră să cînte şi alaiul se îndreptă astfel spre castel. În faţa castelului carul se opri şi fetele coborîră ; Kristla luă cununa de spice aşezată pe basmaua sa roşie, flăcăii se înşirară în urma ei şi cîntînd intrară în anticameră, unde veni să-i întîmpine doamna contesă. Kristla tremura de sfială şi se roşi toată ca un bujor ; cu ochii plecaţi în jos şi cu glasul înecat de emoţie rosti în faţa contesei urarea de recoltă îmbelşugată şi fericită, dorindu-i totodată o recoltă bogată şi pentru anul viitor ; apoi înclinîndu-se, aşeză cununa la picioarele stăpînei. Secerătorii îşi scoaseră pălăriile şi-i urară într-un glas stăpînei, să trăiască mulţi ani cu sănătate. Contesa le mulţumi din toată inima şi-i pofti la mîncare şi băutură, îndreptîndu-i cu un semn spre domnul administrator, dar pe Kristla o opri.

— Ţie, fetiţo dragă, îţi sînt deosebit de recunoscătoare şi pentru urarea frumoasă şi pentru cunună, îi spuse ea, atîrnîndu-şi cununa de braţ ; uite ce m-am gîndit ; îi văd pe toţi perechi-perechi şi numai pe tine singurică ; poate că ar fi bine, drept răsplată, să-ţi găsesc un tovarăş de joc !

Contesa zîmbi prelung, apoi deschise uşa salonului; în prag se ivi Míla îmbrăcat în port ţărănesc.

— Maica ta, Cristoase ! Jakube ! strigă fata şi, biruită de bucuria neaşteptată, ar fi căzut jos, dacă flăcăul nu ar fi apucat-o de subsuoară. Încetişor, ca să nu le tulbure întîlnirea, contesa se retrase.

— Să mergem, haideţi toţi ! Doamna contesă nu doreşte să-i mulţumim, zise Míla şi cînd ajunse afară, ridică în sus o punguliţă plină : Iată ce mi-a dat stimata domnişoară contesă ca să vă împart. Ţine, frăţioare, banii şi împarte-i tu ! adăugă el, întinzîndu-i punga lui Tomeš, care înlemnise, ca şi toţi ceilalţi, la ivirea lui Míla. Abia cînd trecură în spatele castelului chiuiră din adîncul pieptului şi Jakub îmbrăţişă

pe Kristla cu căldură, povestindu-le tuturor că răscumpărarea lui o datoreşte contesei.

— Şi bunicuţei, adăugă Kristla, de n-ar fi fost ea, nu s-ar fi făcut nimica.

Se duseră la joc. În mijlocul secerătorilor veniră şi slujbaşii cu toţi ai lor ; familia Prošek, a pădurarului şi a morarului ; bunicuţa sosise cea dintîi, o îmboldise gîndul la fericirea revederii celor doi tineri, care îi erau atît de dragi. Kristla şi Míla se repeziră s-o îmbrăţişeze.

— Mie să nu-mi mulţumiţi, eu doar am pomenit despre asta, doamna contesă a ajutat şi Dumnezeu şi-a dat binecuvîntarea.

— Lasă, lasă, bunicuţo, o ameninţă Kristla în glumă, dumneata ai ştiut de ieri că Míla a venit, că-i ascuns la Vaclav şi n-ai spus nimic !

— Nu-mi era îngăduit. Dar tot ţi-am spus ceva şi trebuia să-ţi ajungă vorba mea, că în curînd o să-l vezi. Ţine minte, fată dragă, că celui ce rabdă toate-i ies bine.

Muzica, chiotele, cîntecele şi rîsetele se ţineau lanţ în jurul stîlpului împodobit. Domnii contabili luau la joc fetele de ţăran şi fetele slujbaşilor nu se sfiau să intre în horă cu flăcăii din sat, alegîndu-şi unii şi alţii dansatoarele şi dansatorii după bunul plac. Belşugul de bere şi de rachiu dulce, precum şi jocul, le înfierbîntară capetele la toţi şi cînd doamna contesă veni pe acolo cu Hortensia şi tinerii jucară în faţa lor un dans naţional, veselia ajunse la culme, se risipi orice sfială, căciulile şi pălăriile zburau în văzduh şi toţi ca unul răcneau : „Mulţi ani trăiască doamna contesă !“ Băură şi iar băură în sănătatea ei, fără oprire. Contesa şi fiica sa se arătau vesele, schimbară cîteva cuvinte, cînd cu unul, cînd cu altul ; Hortensia îi ură şi ea Kristlei fericire în căsătorie, cînd aceasta veni să-i sărute mîna ; vorbi cu morarul şi cu

pădurarul ; apoi amîndouă se întoarseră către bunicuța. În clipa aceea soția administratorului și fiica-sa îngălbeniră de ciudă ; ele nu puteau s-o sufere pe bunicuța, pentru că le stricase toate socotelile. Apoi doamna contesă plecă, deoarece oamenii mai vîrstnici, care ședeau la mese cu mințile amețite de prea multă băutură se porniseră pe înjurături, împroșcînd mai ales pe contabil și pe administrator ; unul din ei, apucînd paharul, zise că vrea să ciocnească cu doamna contesă, dar trase apoi o înjurătură, ceea ce-l făcu pe Tomeš să sară la el ca să-l îndepărteze.

Cîteva zile după sărbătoarea secerișului, contesa plecă cu fiica sa în Italia ; înainte de plecare Hortensia îi lăsă bunicuței pentru Kristla niște șiraguri frumoase de granate ca dar de nuntă.

Bunicuța era mulțumită, toate se făcuseră așa cum plănuise ea. O mai apăsa totuși o grijă : scrisoarea către fiica ei, Johana. I-ar fi putut-o scrie Tereza, dar n-ar fi ieșit așa cum dorea bunicuța. De aceea, o chemă într-o zi pe Barunka în odăița ei, încuie ușa și arătîndu-i masa, unde pregătise o coală de hîrtie, cerneală și o pană, îi zise :

— Șezi, Barunko și scrie mătușii tale Johana.

Barunka se așeză, și bunicuța lîngă ea, așa ca să vadă hîrtia și începu să dicteze :

— Lăudat fie Domnul Isus Cristos !

— Dar, bunicuțo, se împotrivi Barunka, nu se începe așa o scrisoare ; trebuie mai întîi să scrii sus : Dragă Johanka !

— Lasă, fetițo, străbunicu-tău și bunicu-tău începeau întotdeauna așa cum ți-am spus și nici eu nu le scriam altfel copiilor. Dacă vii la ușa cuiva, mai întîi îi dai bineţe. Așadar, începe de scrie :

Lăudat fie Domnul Isus Cristos ! Multă sănătate și te sărut de o sută de ori, draga mamei Johana, și-ți dau de veste că, slavă Domnului, sînt sănătoasă.

E drept că mă supără oleacă tusea, dar nu-i de mirare, căci, încet-încet, mi s-au adunat anii pînă aproape de optzeci. E o vîrstă frumoasă, draga mamei, şi cel care-o trăieşte ca mine, în deplină sănătate, are de ce să-i mulţumească lui Dumnezeu ; aud bine, văd şi aş putea să şi cîrpesc straiele dacă treaba asta nu mi-ar face-o acum Barunka. Şi picioarele mă ţin încă destul de bine. Nădăjduiesc că scrisoarea mea te va găsi sănătoasă, şi pe Dorotka de asemeni. După cum mi-ai scris, unchiul este bolnav ; îmi pare rău, dar trag nădejde că boala n-o să ţină mult. El se îmbolnăveşte mereu şi se spune că boalele dese nu trag clopotele. Îmi mai scrii că vrei să te măriţi şi ceri încuviinţarea mea. Fată dragă, dacă ai ales după voia inimii, ce pot să spun decît să-ţi dea Dumnezeu fericire şi să vă binecuvînteze pe amîndoi ca să trăiţi în cinste şi laudă să fiţi de folos celorlalţi oameni. De ce să te opresc, dacă Jiří e un om bun şi ţi-e drag ? N-o să trăiesc eu cu el, ci tu. Ce-i drept, aş fi fost mai bucuroasă să-ţi alegi un ceh, căci omul se potriceşte mai bine cu ai săi, dar dacă nu ţi-a fost aşa ursita, nu ţi-o iau în nume de rău. Sîntem cu toţii copiii aceluiaşi tată — Dumnezeu, o mamă ne hrăneşte — glia, aşadar toţi trebuie să ne iubim, chiar dacă n-am fi din acelaşi loc. Spune-i lui Jiří multă sănătate şi după ce vă veţi rostui gospodăria şi nu vă va mai opri nimic, poftiţi pe la noi. Copiii se bucură de pe acum că vine mătuşa lor. Dumnezeu să vă dea tuturor sănătate şi binecuvîntarea lui. Vă las cu Dumnezeu !

Barunka trebui să-i mai citească o dată scrisoarea, apoi o împăturiră şi o pecetluiră împreună ; bunicuţa o puse bine în lădiţa ei, ca să o ducă ea singură la poştă cînd va trece pe acolo spre biserică.

Cu cîteva zile înainte de Sfînta Caterina, se adună într-o seară la cîrciumă tineretul : fetele şi flăcăii. Toată casa, şi pe dinafară şi pe dinăuntru, lucea de

curățenie ; pervazul ușii era împodobit de jur împrejur cu cununi de verdeață ; la fiecare iconiță din odaie se aninase cîte o crenguță verde. La ferestre rîdeau perdeluțele albe ca zăpada, iar dușumeaua parcă ar fi fost văruită. Pe masa lungă de tei, așternută cu o față albă, se aduseră maldăre de crenguțe înflorite de rozmarin, precum și panglici albe și roșii; în jurul mesei stăteau druștele, ca un răzor de trandafiri și garoafe. Se adunaseră după datină, ca să împletească cununa Kristlei, mireasa tînără care ședea între ele, în capul mesei, mai frumoasă ca toate. Scutită în ziua aceea de toate îndatoririle de gazdă, era dată în grija pețitorului și a nașei ; pețitorul era Martinek, călăuza pelerinilor, iar nașă, bunicuța, care se înduplecase să facă plăcerea Kristlei, cu toate că de obicei se ferea să se pună în văzul lumii. Mătușica îi ținea locul bătrînei cîrciumărese bolnavă de picioare ; nevasta lui Kudrna și Cilka îi dădeau o mînă de ajutor. Bunicuța ședea printre druște ; ea nu împletea și nu lega, dar dădea sfaturi și sfatul ei era oricînd bine-venit. Mireasa lega cu panglici o crenguță frumoasă de rozmarin pentru nașă și una pentru pețitor, cea mai tînără dintre druște avea în seama ei împletirea cununiței miresei, cea mai mare de ani pe a mirelui, iar celelalte druște se îngrijeau fiecare de flăcăul ei. Din rozmarinul ce mai rămînea, aveau să se împartă tuturor oaspeților rămurele legate de panglicuțe ; chiar și pentru caii ce aveau să tragă căruța miresei se pregătea rozmarin și panglici ca să li se împodobească hamurile și capetele.

Ochii miresei străluceau de dragoste și de bucurie ori de cîte ori se îndreptau spre chipeșul mire care se învîrtea în jurul mesei cu ceilalți flăcăi ; aceștia puteau vorbi însă mai în libertate cu drăguțele lor decît el cu mireasa, la care se mulțumea să se uite din cînd în cînd cu dor. Pe mireasă o slujea vor-

nicelul, iar mirele trebuia să vadă de druşca mai în vîrstă. Tuturor le era îngăduit să fie veseli, să zburde, să cînte, să glumească : vorbele de şagă se cereau mai cu seamă de la peţitor ; numai mireasa şi mirele erau opriţi să-şi arate prea mult bucuria. De altfel, Kristla nici nu avea poftă de vorbă ; ţinea ochii plecaţi pe masa presărată cu rozmarin verde. Cînd însă druştele tinere şi cele mai vîrstnice începură să împletească cununiţele de nuntă şi începură cu toţii să cînte :

„Porumbiţa mea, unde ai zburat ?
Ai, ai zburat !
Că aripioara albă ţi s-a udat,
Ţi s-a udat...“

atunci îşi acoperi faţa cu şorţul alb şi se puse pe plîns. Mirele se uită încruntat spre ea şi-l atinse cu cotul pe peţitor :

— De ce plînge ?

— Ce să-i faci, ginerică, îi răspunse acesta vesel, bucuria şi jalea dorm în acelaşi pat, de aceea, de multe ori se şi trezesc una pe cealaltă. Nu-i nimic, astăzi plînsul, mîine bucuria.

Cîntecul acesta făcuse începutul, după el se ţinură lanţ alte cîntece, unele mai vesele, altele mai triste ; s-a ridicat slavă tinereţii, frumuseţii şi dragostei, slavă libertăţii celor din primăvara vieţii şi în cele din urmă flăcăii şi fetele începură să cînte cît e de frumoasă căsătoria, cît e de dulce traiul cînd doi se iubesc ca două turturele, cînd trăiesc laolaltă ca boabele în spic. Dar în cîntecele lor de laudă se amesteca mereu glasul peţitorului cu cîte o vorbă caraghioasă. Cînd începură tinerii să cînte despre armonia în căsătorie, el ceru să fie lăsat să-i zică ceva de unul singur, un cîntec straşnic şi nou de tot.

— Tipărit pe întuneric şi scos de mine la lumină, adăugă el.

— Ei, hai, dă-i drumul, cotcodăceşte, strigară băieţii, s-auzim ce ştii.

Peţitorul se propti în mijlocul odăii şi cu glas hlizit de măscărici, care la nuntă îi era tot atît de firesc ca şi cel serios la pelerinaj, începu :

„Vai, nici cea mai cerească bucurie
Nu-i ca deplina armonie
Care domneşte în căsnicie !
De-i zic : Fă mazăre,
Îmi fierbe crupe ;
Îi spun de carne,
Îmi face plăcinte.
Vai, nici cea mai cerească bucurie
Nu-i ca deplina armonie
Care domneşte în căsnicie !"

— Nici o para chioară nu dăm pe cîntecul ăsta, cu cîntăreţ cu tot ! strigară fetele şi începură numaidecît să cînte ceva, ca să le taie cheful flăcăilor, dornici să asculte urmarea. Şi tot astfel, într-o înlănţuire de cîntece şi glume, au fost legate buchetele şi împletite cununile ; apoi fetele se ridicară de la masă, se prinseră de mîini şi începură a se învîrti în horă, cîntînd :

„Totul este gata,
Totul s-a făcut cu rost,
Cununile s-au împletit
Şi cozonacii s-au copt."

Tocmai în clipa aceea dădură buzna pe uşă mătuşica morărească şi slujnicele, cu braţele încărcate de mîncări. Socrul mare şi vornicelul aduseră băutură.

Se aşezară din nou la masă, care de data aceasta, în loc de crengi de rozmarin, era plină de felurite mîncări şi plăcinte. Flăcăii stăteau lîngă druşte, mirele se aşezase între druşca mai mare de ani şi naşă, iar mireasa între naşă şi druşca cea mai tînără, care îi punea mîncarea în faţă şi i-o servea, cum îl servea şi druşca mai mare pe mire. Peţitorul se învîrtea mereu în jurul mesei, se lăsa ospătat, dar şi ocărît de druşte care trebuiau să-i îngăduie orice glumă, chiar de era mai piperată. În cele din urmă, după ce s-au strîns toate vasele şi farfuriile, peţitorul aduse trei străchini şi le puse pe masă, ca dar miresei din partea lui. Pe cea dintîi o umpluse cu grîu ; i-o întinse miresei urîndu-i să fie „roditoare“ ; în a doua zvîrlise un pumn de cenuşă amestecată cu bobi mărunţi de mei, mireasa trebuia să aleagă bobii ca să se deprindă cu „răbdarea“ ; a treia strachină însă cuprindea ceva tainic, era acoperită şi nu se vedea înăuntru. De bună seamă că nu se cuvenea unei mirese să fie curioasă ; trebuia să primească strachina şi să nu se uite în ea ; dar care fată ar fi putut să rabde ? Nici Kristla nu se putu stăpîni ; prinzînd o clipă cînd nimeni n-o băgă în seamă, ridică binişor-binişor, un colţ din basmaua albă cu care era acoperită strachina şi, sfrrr, vrăbiuţa ascunsă acolo zbură săgeată în tavan.

— Vezi, mireasă dragă, îi spuse bunicuţa bătînd-o pe umăr, vezi cum e omul ? Mai degrabă s-ar lăsa să moară decît să nu cerceteze ce se ascunde în faţa lui ; şi cînd se uită sub pînză, se trezeşte că n-a prins nimic.

Pînă noaptea tîrziu au stat tinerii laolaltă, căci după mîncare s-a mai şi dansat. Mirele şi vornicelul o petrecură pe naşă acasă, amintindu-i la despărţire că dis-de-dimineaţă vor veni iarăşi după ea.

A doua zi, locuitorii vîlcelei şi cei de la Žernov se sculară o dată cu mijitul zorilor. O parte din ei avea să meargă la biserică, alţii numai la masă şi la dans, iar acei care nu se duceau nici într-o parte, nici în alta, nu puteau totuşi să stea acasă, ardeau toţi de dorinţa să privească alaiul acestei nunţi despre care umblau vorbe de atîtea săptămîni, că se va serba cu tămbălău, că mireasa va merge la biserică în trăsura de la castel cu caii cei mai frumoşi, că o să poarte la gît mărgele scumpe, dinainte o fotă albă cusută cu fir, apoi bundiţă de tafta trandafirie, şi o fustă albastră ca cerul ; toate acestea le ştiau cei din Žernov poate chiar înainte ca mireasa să se fi gîndit la ele. Pe toate le ştiau de-a fir-a-păr : ştiau cîte şi ce fel de mîncări vor fi la nuntă, şi cum anume vor fi aduse la masă ; ştiau cîte cămăşi, cîte perine şi ce fel de mobilă căpătase mireasa de zestre ; pe toate le ştiau, de parcă mireasa le-ar fi scris. Să nu mergi să vezi o nuntă despre care s-a făcut atîta vîlvă, să nu te duci să vezi cum îi vine miresei cununiţa, dacă varsă multe lacrimi, cum sînt gătiţi oaspeţii — asta, nimeni nu şi-ar fi iertat. O nuntă ca asta era o întîmplare de seamă în viaţa lor, care le dădea prilej de vorbă pentru cel puţin o jumătate de an. Atunci cum ar fi lăsat să le scape ?

Cînd sosiră la cîrciumă familia lui Prošek şi familia pădurarului, care se oprise mai întîi pe la Staré Bělidlo, fură nevoiţi să-şi croiască drum cu coatele prin mulţimea de oameni îngrămădiţi în curticică. Înăuntru, în cîrciumă, se adunaseră oaspeţii din partea miresei ; unchiaşul era ca scos din cutie, ghetele îi străluceau lună, iar în mînă ţinea o tabacheră de argint. Era martorul miresei. Mătuşica se îmbrăcase toată în mătase, sub bărbia cu gropiţă i se vedea şiragul de perle mici, albe, iar pe cap îi sclipea la fiece mişcare boneta aurie. Bunicuţa se gătise şi

ea cu straiele ei de nuntă, cu porumbiţa de sărbătoare pe cap. Druştele, flăcăii şi peţitorul nu se aflau în cîrciumă, erau duşi la Žernov, după mire ; şi nici mireasa nu venise în odaie ; stătea ascunsă în cămara ei. Deodată, în curticică cineva strigă :

— Sosesc, sosesc ! şi dinspre moară răzbiră sunete de clarinet, de flaut şi de vioară. Sosea mirele cu alai. Printre privitori începură să se încrucişeze şoaptele :

— Uitaţi-vă, ia uitaţi-vă ! se înghionteau unul pe altul.

— Tera a lui Míla e druşca cea mai mică, iar fata lui Tihan cea mai mare. Ehei, de-ar fi fost Anča Tomeš nemăritată, n-ar fi alta decît ea, druşca mare.

— Tomeš e martorul mirelui.

— Da unde-o fi nevastă-sa, că nu se vede ?

— Îi ajută miresei să se gătească. La biserică, ea nu mai merge, nu mai are cînd, îşi spuneau femeile între ele.

— Ar putea să-i pună miresei şi coroniţa, tot Anča, căci alta n-o să-i fie cumătră ; ele două au fost pururea nedespărţite.

— Nici vorbă că aşa va fi.

— Dar, ia uitaţi-vă, fraţilor ; vine şi primarul, se minunau oamenii ; ciudat lucru că l-au poftit alde Míla ; doar numai el a fost de vină că-l înhăţaseră la oaste pe băiat !

— Da de unde, primarul nu-i un om aşa de rău ; fiică-sa, Lucia, l-a întărîtat, iar domnul administrator a mai pus şi el sare pe rană ; că s-a potrivit lor, nu-i greu de înţeles. Bine a făcut Jakub că l-a chemat ! Cu iertarea l-a pedepsit mai rău, iar Luciei, orişicum, tot îi crapă fierea în ea de necaz.

— Păi s-a isprăvit şi la ea cu peţitul, se ridică un alt glas.

— I-auzi! Cînd s-a mai întîmplat şi asta? Eu n-am aflat nimic! se miră o femeie.

— Alaltăieri; cu Iosif al lui Nyvlt.

— Păi ăsta de mult umblă după ea!

— Aşa-i, numai că mai înainte ea nu l-a vrut, cîtă vreme socotea că o să-l ia pe Jakub.

— Ce mai băiat, mirele nostru, ţi-e mai mare dragul să te uiţi la el!

— Şi ce batistă frumoasă i-a dăruit mireasa; fără doar şi poate că a dat un ban de argint pe ea, socoteau femeile.

Tot asemenea vorbe se încrucişau în curticică, în vreme ce mirele se apropia de prag, unde stăpînul casei îl întîmpină cu paharul plin. Mirele intră apoi în casă, îşi găsi mireasa ascunsă în cămară, unde plîngea, şi veniră împreună în faţa părinţilor; peţitorul rosti, ca din partea lor, o cuvîntare lungă prin care le mulţumea pentru creştere şi le cerea binecuvîntarea. Toată lumea plîngea. După ce logodiţii căpătară binecuvîntarea, vornicelul oferi un braţ miresei, iar celălalt druştei mai tinere, mirele o luă pe druşca cea mai mare, martorii se alăturară naşei, druştele flăcăilor, şi aşa, perechi-perechi, în afară de peţitor care mergea în fruntea tuturor de unul singur, ieşiră din casă, îndreptîndu-se spre carele şi trăsurile care îi aşteptau. Druştele îşi fluturau batistele şi cîntau; flăcăii le ţineau isonul; numai mireasa plîngea încetişor uitîndu-se din cînd în cînd înapoi, la trăsura următoare în care se urcaseră mirele şi martorii şi cu naşa. Privitorii se împrăştiară şi cîtva timp odaia rămase goală; numai bătrîna mamă şedea la fereastră şi se uita după cei care plecau, rugîndu-se pentru copila care de atîţia ani îi ţinea locul în casă şi cu răbdare de sfîntă îi îndura toanele rele, punîndu-le numai pe seama boalei ei de nebiruit şi prea îndelungate. Curînd însă, începură în odaie

pregătirile de ospăț, oriunde te uitai vedeai cîte-o bucătăreasă sau cîte-o slugă de la bucătărie apropiind mesele, acoperindu-le, punînd pe ele farfurii și pahare. Toate treburile fuseseră încredințate din primul ceas tinerei Anča Tomeš. Ea primise cu mare bucurie însărcinarea de a ține locul gazdei, așa cum făcuse morăreasa la împletitul cununițelor. Cînd nuntașii se întoarseră de la biserică, gospodarul îi întîmpină iarăși în prag, cu paharul plin. Mireasa își schimbă rochia și se așezară cu toții la masă. În capul mesei ședea mirele alături de mireasă; vornicelul se îngrijea de druște, care îi pregăteau plocoanele în farfuriile lor, punîndu-i apoi în față bucatele cele mai bune. Pețitorul glumi pe seama lui că o duce ca „Dumnezeu în rai". Bunicuța era și ea veselă și cu vorbe pline de tîlc i-o reteza pețitorului, care peste tot ciulea urechile, își băga nasul și pretutindeni te ciocneai de trupu-i lung și deșirat. Acasă, bunicuța n-ar fi îngăduit să se arunce pe jos nici măcar un bob de mazăre, dar cînd oaspeții începură să arunce unii în alții cu grîu și cu mazăre, luă și ea o mînă de boabe și le aruncă în mire și mireasă, rostind : „Să-i semene și Dumnezeu cu binecuvîntarea cerească".

Dar mazărea și grîul n-au fost călcate în picioare ; bunicuța putu să vadă cîrdul de porumbei domesticiți care ciuguleau boabele de pe jos.

La sfîrșitul ospățului, multe capete grele de băutură se clătinau dintr-o parte într-alta ; fiecare avea pregătit în fața lui cîte un plocon de seamă și dacă vreunul nu l-ar fi avut, apoi numaidecît i l-ar fi pregătit Anča Tomeš ; ar fi fost mai mare rușinea să plece cineva de la nuntă fără plocon. Căci erau de toate din belșug ; oricine trecea prin fața cîrciumii căpăta de mîncare și de băut ; toți copiii care veneau să „caște gura" plecau acasă cu poalele pline

de plăcinte. După masă i se dădură miresei daruri „de leagăn“ şi mireasa mai-mai să se sperie cînd îi căzură în poală şi „arginţi cu cruce“. Iar flăcăilor, cînd aduseră apa în strachini şi ştergare albe de le întinseră fetelor să-şi spele şi să-şi şteargă mîinile, fiecare druşcă le aruncă în apă cîte un ban. De bună seamă că nici una nu voia să se facă de ruşine, aşa că apa strălucea numai de arginţi ; banii aceştia, băieţii îi băură sau plătiră cu ei dansul cu druştele, a doua zi.

După aceasta, mireasa trecu din nou în odăiţa ei ca să se îmbrace cu altă rochie ; la fel făcură şi druştele ; dansul trebuia să înceapă. Bunicuţa folosi această clipă şi-şi duse acasă copiii, care petrecuseră de minune în odăiţa Kristinei ; ea însă trebuia să se întoarcă în mijlocul nuntaşilor, căci noaptea tîrziu se juca „jocul cu căiţa“ şi la treaba asta era nevoie de dînsa. Luă de acasă căiţa pe care, împreună cu fata ei, Tereza, o cumpărase miresei, aşa cum cerea datoria de naşă. După ce nuntaşii pisară bine podeaua cu picioarele şi mireasa mai mult ca toţi — Kristla abia îşi mai trăgea răsuflarea, deoarece cu fiecare trebuise să se învîrtească în dans, fie şi numai o dată — bunicuţa făcu semn că e miezul nopţii şi că mireasa trece în rîndul „femeilor“. Începu o mică ceartă, se mai îmbrînciră oleacă, mirele şi vornicelul se răţoiau că nu îngăduie să i se scoată miresei cununa cea frumoasă, dar totul fu în zadar, căci femeile o înşfăcară şi o duseră în odăiţă. În spatele uşii fetele cîntau cu glas de jale, o rugau să nu se lase să i se scoată cununiţa verde, că odată luată jos s-a zic cu ea ; a doua oară n-o mai capătă. Totul era însă zadarnic. Mireasa se şi aşezase pe scăunel. Anča începuse să-i despletească cosiţa, cununa de flori şi cununiţa verde zăceau pe masă, iar bunicuţa îi pregătea căiţa cu panglicuţe. Mireasa

plîngea ; dar la ce bun ! Femeile cîntau, chiuiau ; numai bunicuța rămase serioasă și, din cînd în cînd, peste fața ei blajină, flutura cîte un zîmbet fericit ; ochii i se umeziseră. Își aduse aminte de fiica ei Johana care poate, în clipa aceea, își serba și ea nunta. Miresei i se pusese căița pe cap și o prindea de minune ; morărița spunea că arată cu ea ca un „merișor din Misna[1]".

— Ei, și-acum să mergem la mire ! Care din voi se duce să-l păcălească ? întrebă bunicuța.

— Cea mai bătrînă, hotărî mătușica.

— Stați, că-i aduc eu una, spuse repede Anča Tomeš și o zbughi afară, de unde se întoarse cu o bătrînă torcătoare care spăla vasele în bucătărie. Îi aruncară o broboadă albă peste cap, nașa o luă de subsuoară și se duse cu ea la mire „ca s-o cumpere". Mirele îi dădu tîrcoale și o cercetă de sus în jos și de jos în sus, pînă cînd izbuti să-i ridice broboada, de sub care ieși la iveală o față bătrînă, zbîrcită, speriată, mînjită de funingine. Toți începură să rîdă, mirele se prefăcu supărat, nu voia să primească o asemenea mireasă, pînă ce nașa fu împinsă cu ea cu tot pe ușă afară. Îi aduse apoi alta. Aceasta li se păru mai de soi și mirelui și pețitorului ; erau gata-gata s-o cumpere, cînd pețitorul ridică glasul :

— Ia stați, unde s-a mai văzut să cumperi iepurele în sac ! și trase broboada, de sub care li se arătă fața plinuță a morăriței, cu ochișorii ei negri care rîdeau șiret spre pețitor.

— Cumpărați-o, cumpărați-o, o dau ieftin, își încreți fața unchiașul și învîrtea tabachera de argint între degete, dar mai încetișor ca de obicei : poate fiindcă era grea sau degetele îi erau înțepenite.

---

[1] Veche denumire a unui ținut din Saxonia.

— Nu spune prostii, unchiaşule, rîse mătuşica durdulie, astăzi ai vinde, iar mîine ai fi bucuros să cumperi înapoi. Cine te necăjeşte acela te iubeşte.

A treia avea întocmai statura înaltă şi zveltă a miresei. Peţitorul dădu ca preţ pentru ea doar un dantes[1], dar mirele vărsă numaidecît un pumn de arginţi şi o căpătă. Femeile năvăliră în odaie, intinseră o horă, îl luară pe mire în mijlocul lor şi începură să cînte vesel :

„Gata, gata, s-a făcut, / căiţa miresei s-a pus, / colaci s-au mîncat de ajuns", şi aşa mai departe. Mireasa fiind acum a femeilor ele au luat banii daţi de mire pentru ea, şi cu acei bani au petrecut a doua zi înainte de amiază, cînd s-au adunat „la aşternutul patului" ; se înţelege că datina aceasta a fost un nou prilej de cîntece şi glume. Peţitorul spusese că „o nuntă adevărată trebuie să ţină opt zile încheiate", şi cam aşa se şi întîmpla la orice nuntă în jurul căreia se făcuse multă vîlvă. Împletitul cununiţelor înainte de nuntă, ceremonia de nuntă şi ospăţul, „aşternutul patului", apoi un prînz cu prietenii la mireasă acasă, un al doilea la mire, cinstirea cununiţei, şi aşa, încetul cu încetul se scurgea întreaga săptămînă pînă cînd tinerii căsătoriţi, puteau în sfîrşit să răsufle şi să spună : „Acum sîntem singuri !"

La cîteva săptămîni după nunta Kristinei, doamna Prošek primi o scrisoare din Italia. Îi scria camerista că domnişoara contesă Hortensia îşi va serba în curînd nunta cu un tînăr pictor, profesorul ei de altă dată, că e nespus de fericită, că înfloreşte iarăşi ca un trandafir şi că doamnei contese îi creşte inima privind-o.

---

[1] Veche monedă cehă.

Cînd află şi vestea aceasta îmbucurătoare, bunicuţa dădu uşurel din cap şi zîmbi: „Slavă Domnului, toate s-au isprăvit cu bine".

*

Rostul acestei scrieri nefiind de a zugrăvi viaţa tinerilor care au trăit în preajma bunicuţei, nu vreau să plictisesc pe cititor purtîndu-i mai departe de la casa pădurarului la moară şi iarăşi înapoi, prin vîlceaua în care domnea neschimbată aceeaşi viaţă. Copiii au crescut bineînţeles, s-au făcut mari ; unii au rămas acasă, fetele măritîndu-se, băieţii însurîndu-se, iar cei mai vîrstnici le-au făcut loc, aşa cum de pe stejar cade frunza bătrînă cînd iese alta tînără. Cîţiva din ei au părăsit vîlceaua liniştită, căutîndu-şi norocul aiurea, ca sămînţa suflată de vînt, purtată departe de ape, şi prinzînd rădăcini pe alte meleaguri, pe alte ţărmuri.

Bunicuţa n-a părăsit vîlceaua mică unde îşi găsise ultimul cămin. Privea liniştită cum toate în jurul ei creşteau şi înfloreau, se bucura de fericirea celor din jur, îi mîngîia pe cei necăjiţi, ajuta pe oricine putea să ajute şi cînd nepoţeii o părăseau unul după altul, zburînd ca rîndunelele de sub streaşină, se uita în urma lor cu ochii umeziţi de lacrimi, mîngîindu-se cu gîndul că: „Poate o da Dumnezeu şi ne-om vedea iarăşi". În adevăr, ei veneau în fiecare an pe acasă şi atunci bătrînei bunicuţe îi străluceau ochii de bucurie cînd asculta pe băieţi descriindu-i cele văzute prin lume, îi încuraja în planurile mari ce-şi făceau şi pe care le împărtăşeau bunicuţei cu toată înflăcărarea vîrstei ; nu-i tăinuiau nici păcatele tinereţii lor, căci ea îi ierta ; sfaturile ei, chiar dacă nu i le urmau întotdeauna, le ascultau totuşi cu voie

bună, preţuiau şi respectau vorba şi obiceiurile bunicuţei. Fetele, crescute mari, îi încredinţau de asemeni bunicuţei tainele lor, visurile şi suspinele lor ascunse, ştiind că la ea vor găsi înţelegere şi o vorbă caldă. Aşa, îşi căută sprijin la bunicuţa şi Mančinka a morarului, atunci cînd unchiaşul nu-i încuviinţase dragostea ce-o nutrea pentru un flăcău muncitor de la moară — băiat sărac, dar chipeş şi bun. Bunicuţa a ştiut să-i potrivească unchiaşului „capul în toporişca pe măsură", cum a tălmăcit el însuşi ; şi în anii care urmară, cînd îşi văzu fata fericită şi gospodăria înflorind sub conducerea vredniciului ginere, iubit şi respectuos faţă de socrul său, morarul obişnuia să spună :

— Bunicuţa avea dreptate cînd a spus că în urma săracului umblă Dumnezeu cu punga de bani !

Pe copiii tinerelor căsătorite, bunicuţa îi iubea ca pe nepoţii ei ; iar toţi aceştia nu-i spuneau altfel decît „bunicuţa". Iar doamna contesă, cînd se întoarse la moşie după doi ani de la nunta Kristlei, porunci numaidecît să fie chemată la ea bunicuţa şi plîngînd îi arătă un băieţaş frumos, rămas ca amintire de la tînăra contesă Hortensia care, după un an de la căsătorie, murise, lăsînd soţului nemîngîiat şi contesei, acest copilaş. Ţinîndu-l în braţe, bunicuţa îi stropi cu lacrimi învelitoarea de mătase ; îi adusese aminte de mama lui, tinerică, bună şi frumoasă ; punîndu-l însă în braţele contesei, îi spuse cu glasul ei blînd :

— Să nu plîngem, să-i dorim împărăţia cerului ; pămîntul n-a fost pentru ea, de aceea a luat-o Dumnezeu. Pe acela îl iubeşte mai mult Dumnezeu, pe care îl ia la dînsul atunci cînd e mai fericit ! Iar stimata doamnă n-a rămas părăsită de tot.

Oamenii nici nu băgau de seamă că bunicuţa îmbătrîneşte şi scade ; numai ea singură simţea acest lucru. De multe ori, cînd îi spunea Adelkăi ce fată

frumoasă se făcuse, îi arăta și înspre mărul bătrîn, care pe măsură ce treceau anii se usca și se înveșmînta tot cu mai puțină verdeață.

— Eu și mărul sîntem pe ducă ; îmi pare că vom merge împreună la culcare.

Și într-o primăvară toți pomii înverziră, numai mărul cel bătrîn nu ; stătea trist, fără de nici o frunză. Au trebuit să-l scoată din rădăcină și să-l pună pe foc. În aceeași primăvară bunicuța tușea tare, nu mai putea să meargă la oraș la bisericuța Domnului, cum zicea ea. Mîinile i se uscau din ce în ce mai mult, capul îi era alb ca zăpada, glasul îi slăbea pe fiece zi. Într-o seară doamna Tereza trimise scrisori în toate părțile, ca să se strîngă copiii. Bunicuța căzuse la pat, nu mai putea să țină fusul. De la moară, de la cîrciumă, de la pădure, de la Žernov, veneau oamenii de mai multe ori pe zi să întrebe de starea bunicuței ; nu-i era mai bine ? Adelka obișnuia să se roage cu ea ; apoi în fiecare dimineață și în fiecare seară, trebuia să-i povestească ce mai este în livadă, în grădină, ce fac păsările, dacă Tărcata a păscut destul ; trebuia să-i facă bunicuței socoteala peste cîte zile ar fi timpul să coboare domnul Beyer din munți. „Poate că vine și Ján cu el" spunea cu acest prilej. Ținerea de minte o părăsea. Adeseori o chema pe Barunka în locul Adelkăi, și cînd Adelka îi aducea aminte că Barunka nu mai e acasă, își venea în fire suspinînd : „Așa-i, nu-i ; pe ea n-am s-o mai văd. Oare e fericită ?"

Dar bunicuța mai apucă să-i vadă pe toți. Sosi domnul Prošek și o dată cu el studentul Vilím și fiica Johana ; veni feciorul Kašpar, iar din munții Krkonoše bătrînul Beyer îl aduse pe viteazul Ján ; sosi și Orlik de la școala de silvicultură unde-l dăduse doamna contesă, văzînd în el înclinații deosebite pentru cultura pădurilor. Bunicuța îl socotea și pe

el printre nepoţi, de cînd aflase despre dragostea tot mai înflăcărată dintre el şi Adelka şi despre purtările lui frumoase. Se adunară cu toţii în jurul patului bunicuţei. Înaintea tuturor venise Barunka ; ea a sosit o dată cu privighetoarea ce-şi avea cuibul în tufişul de lîngă fereastra bunicuţei. Barunka dormea tot în odaia bunicuţei, acolo unde fusese odinioară pătucul ei, unde ascultaseră împreună cîntecele plăcute ale cîntăreţei din tufiş, unde bunicuţa o binecuvînta şi cînd se trezea şi cînd se culca. Iarăşi erau împreună, aceleaşi sunete străbăteau de afară pînă la ele, aceleaşi steluţe străluceau pe bolta spre care împreună îşi ridicaseră privirile cîndva — aceleaşi mîini îi cuprindeau capul Barunkăi, şi capul era acelaşi, dar alte gînduri roiau în el, şi din alte simţiri izvorau lacrimile, pe care bunicuţa le vedea prelingîndu-se pe obrajii iubitei sale nepoate, erau alte lacrimi decît acelea pe care cu un singur zîmbet drăgăstos le putea şterge de pe faţa trandafirie, pe vremea cînd fetiţa se culca încă în pătucul ei mic. Lacrimile acelea scăldau ochii, dar nu-i tulburau.

Bunicuţa simţea bine că nu mai avea multă viaţă, de aceea, ca o gospodină bună şi înţeleaptă, le rîndui pe toate cum se cuvenea. Înainte de orice făcu împăcăciune cu Dumnezeu şi cu oamenii, apoi îşi împărţi mica ei avere. Fiecare căpătă cîte o amintire. Pentru fiecare din cei ce veneau la ea avea cîte un cuvînt cald ; pe fiecare, cînd o părăsea, îl însoţea cu privirea ei blîndă ; şi cînd plecară şi contesa cu băiatul Hortensiei, care veniseră s-o vadă, se uită lung după ei ; ştia bine că pe lumea asta nu-i va mai vedea. Chiar şi fiinţele necuvîntătoare, pisicile şi cîinii, le chema lîngă dînsa, le mîngîia, şi-l lăsa pe Sultan să-i lingă mîna. „Aveţi grijă de ei, îi zise Adelkăi şi slujnicelor. Orice animal e recunoscător dacă omul îl iubeşte." Cu Vorša avu de vorbit ceva

deosebit. O chemă la ea şi-i porunci : „Cînd voi muri, Voršilko, şi eu ştiu că mult n-o mai duc, astă-noapte am visat că Jiřík a venit după mine, aşadar, cînd voi trece la cele veşnice, nu uita să le dai de veste şi albinelor că am murit. Îţi spun ţie, căci ceilalţi ar putea să uite." Bunicuţa ştia că Vorša o va asculta ; ştia că ea crede ceea ce alţii nu credeau, şi dînşii uşor i-ar fi uitat dorinţa, chiar dacă ar fi vrut s-o îndeplinească la vreme numai de dragul ei.

Bunicuţa se sfîrşi în linişte a doua zi după întoarcerea copiilor, pe la ceasul amurgului. Barunka îi citea rugăciunea morţilor ; bunicuţa se rugă cu ea, pînă cînd, deodată, buzele nu i se mai mişcară, ochii îi rămaseră aţintiţi spre crucifixul care atîrna deasupra patului şi răsuflarea i se tăie... Flăcăruia vieţii sale se stinsese, aşa cum se stinge încet candela pîlpîindă în care s-a sfîrşit uleiul. Barunka îi închise ochii, şi Kristla deschise fereastra „ca sufletul să-i fie slobod să zboare" ; Vorša se strecură printre cei ce plîngeau, dădu fuga spre stupul de albine pe care unchiaşul îl aşezase în livadă cu mulţi ani în urmă, ciocăni în el şi strigă de trei ori : „Albinelor, albinelor, ne-a murit bunicuţa !" Abia după asta se aşeză pe laviţa de sub liliac şi se porni pe plîns. Pădurarul o luă pe drumul Žernovului ca să pună să se sune clopotul de moarte ; a ţinut să facă el asta pentru că în casă simţea că-l sugrumă un nod în gît, trebuia să iasă afară ca să poată plînge. „I-am dus dorul Viktorkăi, dar cum o să pot uita pe bunicuţa ?" îşi zicea el mergînd. Cînd începu dangătul clopotului, vestind tuturor că bunicuţa nu mai este, toată vîlceaua plîngea.

A treia zi dimineaţa, o mare mulţime veni la înmormîntare, deoarece oricine o cunoscuse pe buni-

cuța ținea s-o însoțească pe drumul cel din urmă. Cînd lungul convoi trecu pe lîngă castel, o mînă albă desfăcu perdelele de la fereastră și printre ele se ivi contesa. Cu o privire tristă însoți cortegiul pînă nu-l mai zări de fel; apoi lăsînd perdeaua la loc, șopti:

— Fericită viață a trăit femeia asta!

CUPRINS

Redactor responsabil : Teică Nicolae
Tehnoredactor : Teodorescu Vasile

Dat la cules 11.09.1962. Bun de tipar 20.11.1962. Apărută 1962. Tiraj 35.145 ex. broşate. Hîrtie tipar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 16,42. Coli tipar 11,25. Planşe tiefdruck 1. A. nr. 0805/1962. C. Z. Pentru bibliotecile mari 885. C. Z. pentru bibliotecile mici 885—31=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 20.957 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii" Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — R.P.R.